

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Казимирова І. А., Туровська Л. В., Яценко Н. О.

**УКРАЇНСЬКЕ ТЕОРЕТИЧНЕ ТЕРМІНОЗНАВСТВО
НА ТЛІ СЛОВ'ЯНСЬКОГО ДОСВІДУ**

Київ
2023

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Казими́рова І. А., Туровська Л. В., Яценко Н. О.

**УКРАЇНСЬКЕ ТЕОРЕТИЧНЕ ТЕРМІНОЗНАВСТВО
НА ТЛІ СЛОВ'ЯНСЬКОГО ДОСВІДУ**

Київ
2023

УДК 811.16'33

Казими́рова І. А., Туровська Л. В., Яценко Н. О. **Українське теоретичне термінознавство на тлі слов'янського досвіду**: колективна монографія / Відп. ред. І. А. Казими́рова. Київ: Інститут української мови НАН України, 2023. 317 с. (Серія «Студії з українського мовознавства»).

Висвітлено історію розвитку українського теоретичного термінознавства, всебічно представлено його національні наукові традиції, описано основні етапи історичного розвитку й формування термінознавства як розділу мовознавства та самостійної галузі знання. Описано розвиток термінознавчої науки на слов'янських теренах.

Для студентів, аспірантів, науковців та всіх, хто цікавиться проблемами й досягненнями слов'янського термінознавства.

Рецензенти:

С. О. Соколова – доктор філологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту української мови Національної академії наук України

І. М. Кочан – доктор філологічних наук, професор Львівського національного університету імені Івана Франка

Л. М. Марчук – доктор філологічних наук, професор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Рекомендувала до друку вчена рада Інституту української мови НАН України (протокол № 11 від 4 грудня 2019 р.)

ISBN 978-617-14-0108-2 (електронне видання)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
ВСТУП. АКАДЕМІЧНЕ ТЕРМІНОЗНАВСТВО В УКРАЇНІ: РЕТРОСПЕКЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	8
РОЗДІЛ I. УКРАЇНСЬКЕ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНЕ ТЕРМІНОЗНАВСТВО XX – ПОЧАТКУ XXI СТ.	20
1.1. Галузеве термінознавство	20
1.2. Загальне термінознавство початку XXI століття	28
1.3. Історичне термінознавство кінця XX – початку XXI ст.	36
1.4. Порівняльне термінознавство кінця XX – початку XXI ст.	49
1.5. Семасіологічне термінознавство в українському мовознавстві XX ст.	60
1.6. Типологічне термінознавство кінця XX – початку XXI ст.	66
1.7. Структурно-функціональне термінознавство на початку XXI ст.	72
<i>Література до розділу I</i>	81
РОЗДІЛ II. ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ТА КОГНІТИВНОГО ТЕРМІНОЗНАВСТВА В XX – НА ПОЧАТКУ XXI СТ.	99
2.1. Функціонально-стильовий напрям в українському термінознавстві кінця XIX – початку XXI ст.	99
2.2. Перекладне термінознавство в Україні кінця XX – початку XXI ст.	108
2.3. Українське комунікативне термінознавство XX – початку XXI ст.	129
2.4. Українське стилістичне термінознавство XX – початку XXI ст.	139
2.5. Когнітивно-дискурсивне термінознавство в Україні	155
<i>Література до розділу II</i>	173

РОЗДІЛ III. СЛОВ'ЯНСЬКІ ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ПОШУКИ	194
3.1. Болгарське термінознавство XIX – початку XXI ст.	194
3.2. Польське термінознавство: основні напрями досліджень	202
3.3. Російська термінологічна школа: основні етапи становлення	216
3.4. Сербське термінознавство кінця XX – початку XXI ст.	235
3.5. Традиції чеської (Празької) термінологічної школи на теренах Чехії та Словаччини	238
3.6. Хорватське термінознавство кінця XX – початку XXI ст.	253
<i>Література до розділу III</i>	256
ВИСНОВКИ	314

ПЕРЕДМОВА

Зважаючи на помітне оновлення теоретико-методологічної бази вивчення сучасних терміносистем, зміну акцентів у цих дослідженнях, постала необхідність створення комплексної теоретичної праці з українського термінознавства. «Українське теоретичне термінознавство на тлі слов'янського досвіду» – це фундаментальне дослідження, в якому висвітлено історію розвитку українського термінознавства, всебічно представлено його національні наукові традиції, описано основні етапи історичного розвитку й формування термінознавства як розділу мовознавства та самостійної галузі знання.

Необхідність створення такої праці зумовлена кількома причинами: а) потребою узагальнити теоретичний і практичний досвід попередніх наукових пошуків у галузі української термінології як окремої мовознавчої дисципліни на тлі слов'янського досвіду кінця ХХ – початку ХХІ ст; б) випрацювати теоретико-методологічні засади розвитку сучасного українського термінознавства в аспекті теорії пізнання за основними рівнями його організації – емпіричним, теоретичним і метатеоретичним; в) описати основні здобутки українських термінологів, загальні тенденції, напрями й особливості термінологічної діяльності в Україні, зважаючи на досвід слов'янського термінознавства окресленого періоду; г) визначити подальші перспективи розвитку українського термінознавства.

Монографія стане в пригоді науковцям, викладачам, студентам, аспірантам, усім, хто цікавиться проблемами слов'янського термінознавства.

Автори: кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник І. А. Казими́рова (дослідила особливості становлення українського когнітивного термінознавства, польське, чеське та академічне українське термінознавство); кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник Л. В. Туровська (схарактеризувала історію розвитку структурно-семантичного українського термінознавства, болгарське, російське, словацьке та академічне українське термінознавство); кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник Н. О. Яценко (проаналізувала формування українського функціонального термінознавства, а також сербське та хорватське термінознавство).

Л. В. Туровська

ВСТУП

АКАДЕМІЧНЕ ТЕРМІНОЗНАВСТВО В УКРАЇНІ: РЕТРОСПЕКЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Академічні термінознавчі студії мали своїм підґрунтям потужні національні витоки, оскільки започаткування досліджень теоретичних та практичних термінологічних проблем в Україні належать до середини XIX ст. Основоположником української термінології вважають І. Г. Верхратського, який зробив перші спроби систематизування наявної та створення нової термінології у 6-ти випусках «Початків до уложення номенклатури і термінології природописної, народної, зібраної межі людом» [Верхратський, 1863; Верхратський, 1864] та намагався створити українську природознавчу термінологічну систему на народно-розмовній основі. Невеликі словники термінів, надруковані В. Й. Левицьким та І. Г. Верхратським у «Записках Наукового Товариства імені Шевченка», засвідчили початок систематичної термінологічної роботи, інтенсифікація якої відбулася після політичної відлиги 1905 р. Над термінологією активно працюють засноване 1918 р. Київське Наукове Товариство, Київська «Просвіта» (1906 – 1910), студентські гуртки (термінологічні комісії «Гуртка Натуралістів» при Київському Політехнікумі й при Товаристві імені Григорія Квітки-Основ'яненка в Харкові). У 1913 р. Київське Наукове Товариство стало організаційним осередком термінологічної справи. Кілька тисяч карток із записами сільськогосподарської, природничої і технічної термінології та номенклатури, зібраних студентськими гуртками, започаткували формування його термінологічної картотеки. 11 серпня 1918 р. створено Термінологічну Комісію Природничої Секції Київського Наукового Товариства. Протягом 1918 – 1920 рр. утворено ботанічну,

зоологічну, геологічну, метеорологічну, антропологічну, хімічну, математичну, фізичну, сільськогосподарську, медичну, ветеринарну підкомісії [Кочерга, 1994; Холодний, 2005].

У 1907 р. в Києві було створено Українське наукове товариство (далі – УНТ) під головуванням М. Грушевського, мета якого полягала у розробленні термінологій різних галузей знання українською мовою. При УНТ працювала Природничо-лікарська секція, очолювана Мартирієм Галиним, палким прихильником української мови, якого вважають першим автором наукових праць із хірургії, опублікованих українською мовою. У «Збірнику медичної секції» (редактор – М. Галин), опубліковано 30 доповідей учених-лікарів – О. Корчака-Чепурківського, О. Черняхівського та ін. У 1918 р. у журналі «Українські медичні вісті» з'являються фрагменти словника М. Галина «Українська медична термінологія», а в 1920 р. виходить перший «Російсько-український медичний словник. Матеріали до української медичної термінології» за його редакцією [Шевельов, 1987, с. 232–233].

У 1919 р. при Всеукраїнській Академії Наук засновано Орфографічно-термінологічну (Правописно-Термінологічну) Комісію на чолі з Агатангелом Кримським, до складу якої увійшли природнича, технічна, правнича та орфографічна секції. Про об'єднання термінологічної роботи говорили з перших днів свого існування і Термінологічна Комісія Товариства, і Правописно-Термінологічна Комісія, але це було зроблено тільки під час злиття Наукового Товариства з Академією Наук. 30 травня 1921 р. Спільне Зібрання Академії затвердило умови об'єднання Товариства й Академії, за якими всі термінологічні установи обох інституцій зливалися в єдиний Інститут української наукової мови ВУАН [Кочерга, 1994; Холодний, 2005].

Головним завданням ІУНМ була систематична робота в галузі теоретичного та практичного термінознавства. У проєктованих словниках декларувалася підтримка процесу українізації, встановлення зв'язків з іншими науковими установами та видавництвами, здійснення контролю над збереженням чистоти української наукової мови і забезпечення її плідного розвитку.

Перед співробітниками ІУНМ також поставлено завдання наблизити наукову мову до розуміння широких мас, із цією метою Інститут здійснював збирання народних матеріалів, організацію мережі кореспондентів, її удосконалення, спряження термінологічних експедицій на місця, вивчення здобутих матеріалів, класифікацію й застосування до різних галузей знання. Увагу також було приділено нормативній діяльності, зокрема очищенню мови від невинуватених запозичень. ІУНМ ставив своїм завданням і роботу над довідковою та навчальною літературою [Холодний, 2005].

Зусиллями різних комісій упродовж 1917–1921 рр. видано близько 30 словників, які, природно, не могли задовольнити зрослих потреб держустанов, шкіл, преси у нормативній усталеній термінології, оскільки вони, на переконання Г. Холодного, «були здебільшого невдалими спробами, а часом і зовсім неграмотними писаннями. Разом із тим цей термінологічний дощ цікавий як виразний показник безперечної і широкої життєвої потреби» [Холодний, 1928, с. 14].

На думку Ю.В. Шевельова, єдності в поглядах на розвиток української термінології не було. Одна група вчених уважала, що досить заповнити мовні прогалини, куди дотепер звичайно потрапляли російські слова як своєрідні готові формули. Друга група пропонувала на додаток замінити елементи, що сприймалися як не властиві українській мові, на питоми національні. Останніх

можна назвати представниками етнографізму, перших – синтетизму (бо йшлося про синтез народної й книжної традиції, хутірських та урбаністичних елементів); або крайніми пуристами й поміркованими пуристами. Представниками етнографічної школи були А. Кримський, Є. Тимченко, О. Курило у своїх ранніх працях, М. Гладкий, С. Смеречинський, а поза УРСР В. Сімович у ранніх працях та І. Огієнко. До поміркованих пуристів належали О. Синявський, М. Сулима, М. Наконечний, О. Курило в пізніших роботах та інші. Близько до них стояли В. Ганцов та А. Ніковський [Шевельов, 1987, с. 167].

Крім практичної роботи над словниками здійснено перші спроби дослідження окремих терміносистем: Б. Юрківський «З рибальської термінології с. Дуфінки», В. Шарко «З нової математичної термінології», П. Горецький «Означення поняття термін і укладання термінологічного матеріалу» та ін., що друкувалися на сторінках «Вісника ІУНМ».

У 1928 р. в Інституті засновано Бюро народної термінології, завдання якого полягало в упорядкуванні наявного матеріалу та поповненні новим. Картковий матеріал ІУНМ на цей час становив понад 2 мільйони одиниць.

Зі зростанням авторитету Інституту проекти лексикографічних видань підлягали рецензуванню працівниками інституту, що полегшувало створення єдиних термінологічних стандартів та впровадження їх у систему української освіти. В Інституті була вироблена чітка методологія для впорядкування словників, одна з її засад – орієнтація на ресурси рідної мови в перекладі й адаптації наукових понять і явищ. Цим українське термінознавство розійшлося з російським, що переважно будувалося на інтернаціональних засадах.

Упродовж існування Інституту його працівники уклали та видали 24 словники з різних галузей науки, техніки, культури. Більше того, 1926 р. із Державним Видавництвом України було підписано угоди на укладання 34 термінологічних словників, однак закриття закладу й перетворення його на Науково-дослідний інститут мовознавства (НДІМ) в 1930 р. призвело до того, що багато словників залишилося не виданими а, відтак, назавжди втраченими [6]. Визначними пам'ятками термінологічної діяльності стали два видання «Вісника» Інституту (відповідно 1928 і 1929 рр.), які теж не мали продовження після заборони наукової інституції.

Як свідчать архівні матеріали, у 20–30-ті роки діловодство в Академії наук велося українською мовою. На жаль, у 30-х роках розпочалася нова хвиля репресій, вишукування недоліків у роботі, які відразу кваліфікувалися як шкідництво ворогів народу [Інститут, 2005, с. 31]. Упродовж 1933–1935 рр. було видано так звані «репресивні» термінологічні бюлетені, які містили списки заборонених лексикографічних праць через їх виразно «націоналістично-буржуазне» спрямування. У 1937 – 1938 роках як «ворогів народу» засуджено чимало академіків, членів-кореспондентів, директорів інститутів, провідних учених, серед яких О.Н. Синявський, С.І. Василевський, О.П. Ізюмов, Г.О. Сабалдир та ін.

Відродження термінологічної роботи припадає на кінець 50-х – початок 60-х рр. ХХ ст. зі створенням Президією Академії наук УРСР Словникової комісії, основним завданням якої було визначення основних принципів укладання термінологічних словників. Розпочату Словниковою комісією діяльність успішно продовжує Комітет наукової термінології, створений при Президії НАН України в 1978 році, його робоча філологічна група, згодом відділ наукової термінології, стали координатором в галузі української наукової

термінології, основним органом у справі її систематизації та внормування. Співробітниками відділу або за їх участю створено й опубліковано понад 20 словників різних галузей знання, 6 монографій з актуальних проблем сучасного термінознавства.

У справі наукової нормалізації мови до середини ХХ ст. зроблено небагато. Мовознавці намагалися використовувати власні ресурси, а не вдаватися по допомогу до запозичень. Саме таких засад дотримувалися вчені, згуртовані навколо Академії Наук. Провідна думка полягала в тому, що основу термінології варто опрацювати на базі діалектних словникових запасів. Для відсутніх у народі понять треба поступово надавати нового значення відомим словам або творити нові терміни, беручи за підставу поширені в сільській мові морфеми [Інститут, 2005, с. 131].

У кінці 70-х – на початку 80-х рр. із досвіду практичної термінознавчої науки постає термінознавство як самостійна наука зі своїм поняттєвим апаратом та методологією, яке умовно поділяємо на теоретичне та практичне термінознавство. У ці роки були зроблені важливі узагальнення з визначення статусу терміна, встановлення його основних аспектів вивчення. Традиційне термінознавство, концентруючи зусилля на обробленні фіксованих даних, залишалося в межах методики статичного аспекту дослідження мовних одиниць. Зауважимо, що особливістю термінознавства як науки було те, що його становлення припало на період формування й упорядкування галузевих терміносистем, узв'язку з чим лексикографія перетворилася на один з провідних напрямків термінознавства, який успішно розвивається й сьогодні.

У цей час діяльність українських учених перебувала під значним впливом російського термінознавства, започаткованого ще в 30-х рр. ХХ ст. (праці Д.С. Лотте, Е.К. Дрезена, Г.Й. Винокура,

О.О. Реформатського) й у подальшому збагаченого дослідженнями О.С. Герда, Б.М. Головіна, В.П. Даниленка, З.І. Комарової, В.М. Лейчика, С.Д. Шелова та багатьох інших.

Зусиллями науковців упродовж 1959–1979 рр. було опубліковано 75 термінографічних видань, із них 22 тлумачні й тлумачно-перекладні словники, 14 довідників, 4 енциклопедії, 33 перекладні словники, серед яких заслуговують на увагу «Російсько-український технічний словник» (80 тис. термінів), «Російсько-український сільськогосподарський словник» (40 тис. термінів) та ін. [Симоненко, 2013, с. 10]. Недоліком цих праць була орієнтація на принцип мінімальних розходжень (здебільшого калькування російських термінів) та принцип уніфікування, інтернаціоналізації на основі виробленої спільності за допомогою російської мови, що домінувала на теренах СРСР, нехтування нормами української мови.

У бібліографічному вказівнику «Терминоведение на Украине», укладеному М. П. Богуцькою та А. В. Лагутіною й виданому у 1982 р. [Терминоведение, 1982], досягнення українських термінознавців представлено за чотирма основними напрямками: 1) лінгвістичні питання термінознавства – праці І.К. Білодіда, А.В. Лагутіної, Л.С. Паламарчука, В.С. Перебийніс, Н.С. Родзевич, Л.О. Симоненко [Там само, с. 6, 8, 13, 15]; 2) термінознавство окремих сучасних мов – А.А. Бурячка, В.О. Винника, В.В. Дятчук, М.А. Жовтобрюха, В.С. Марченка, Г.І. Неруш, В.В. Німчука, Л.С. Паламарчука, Л.О. Симоненко [Там само, с. 20, 21, 23, 27, 33, 34, 38]; 3) історія становлення національних термінологій; діалектне термінознавство – А.А. Бурячка, В.Й. Горобця, Н.С. Родзевич, Л.О. Симоненко [Там само, с. 46, 48, 49, 61, 62]; 4) порівняльно-зіставне термінознавство – Г.М. Гнатюк, П.Й. Горецького, Н.С. Родзевич, Л.О. Родніної [Там само, с. 80, 86, 89,]; 5) термінознавство функціональних стилів –

А.А. Бурячка, А.В. Лагутіної, Л.О. Родніної, Л.Г. Скрипник [Там само, с. 68, 69, 93, 94].

На жаль, 80-ті роки ХХ ст. позначені спаданням у розвитку термінологічної лексикографії – за десятиріччя побачило світ близько 20 видань [Симоненко, 2013, с. 11]. Спостережено й поступове спадання природного процесу творення української наукової термінології, зорієнтованої на максимальне наближення до російської.

90-ті роки ХХ – початок ХХІ ст. ознаменувались «термінологічним вибухом», зумовленим змінами, що відбулися в суспільно-політичному житті країни. Посилений інтерес до проблем наукової термінології спричинений практичними потребами: забезпечити державотворення, навчальний процес, пресу, виробництво, радіо, телебачення нормативною термінологією. Дослідження в галузі термінознавства проводять відразу в кількох напрямках: переосмислено історію формування та розвитку окремих галузевих, фахових, наукових термінологій, випрацьовано наукові засади термінотворення, задекларовано проблему відповідності термінів системі української мови, унормування й кодифікування вітчизняної термінології.

Тогочасне системно-структурне термінознавство, концентруючи зусилля на опрацюванні фіксованих даних, продовжує залишатися в межах методики статичного аспекту вивчення мовних одиниць. Перехід від структурної парадигми до структурно-функціональної, що відбувся в українському термінознавстві в 80–90-х роках ХХ ст., зробив його відкритим для багатьох принципово нових ідей щодо головних понять і категорій; у межах функціонального напрямку термін розглядають не лише як один із лінгвістичних об'єктів, але і як засіб, за допомогою якого можна вивчати функціональну природу мови,

уявлення про яку пов'язане з вивченням вторинних похідних понять, зокрема з формуванням категорій терміна. Розвиток функціонального напрямку в термінознавстві не лише довів незаперечні переваги перед структурно-класифікаційною парадигмою, але й зумовив закономірний перехід до антропоцентризму, який оперує різними концепціями сутності мовної творчості дослідників.

На сьогодні дослідження з термінознавства в Інституті української мови НАН України проводять за багатьма напрямами.

Найважливішою ділянкою є *словникарська робота*. Досягненням відділу наукової термінології є «Словник української біологічної термінології», виданий 2012 р. (укладачі: Д. М. Гродзинський, Л. О. Симоненко, М. П. Годована, С. В. Овсейчик, Л. В. Туровська, Н. О. Яценко, Л. М. Василькова) [Публікації, 2017, с. 282]. Побачили світ також словники тлумачного типу «Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів» за ред. С.Я. Єрмоленко (2001) та «Нові слова і значення» (укл. Л.В. Туровська, Л.М. Василькова; 2008) [Там само, с. 255, 265], а також перекладні двомовні словники, в укладанні яких брали участь співробітники Інституту (усього 6) [Там само, с. 282; Російсько-український, 2004] та електронний «Показчик українських авіаційних термінів» (укл. Л.А. Халіновська; 2016 р.) [Показчик, 2016]. Л.В. Туровська здійснила відповідальне редагування словника «Ілюстрований словник-довідник термінів офтальмопластичні хірургії» (2012) [Жабоедов, 2012].

Вагомими є напрацювання учених Інституту в теоретичному термінознавстві. *Загальні питання термінознавства* розглянуто в працях К. Г. Городенської, П. Ю. Гриценка, В. Л. Іващенко, Л. П. Кислюк, Н. Ф. Клименко, В. І. Критської, Ю. В. Романюк, Л. О. Симоненко, Л. В. Туровської [Публікації, 2017, с. 253, 282, 264, 274, 275, 277, 279]. *Дослідження галузевих термінологій* проводять

Л. М. Василькова, С. О. Вербич, І. С. Гнатюк, М. П. Годована, О. П. Карпенко, Л. В. Мовчун, Н. В. Пуряєва, І. А. Самойлова, Л. О. Симоненко, Л. В. Туровська, І. В. Шматко [Там само, с. 247, 251, 257, 260, 265, 280]; у тому числі лінгвістичної – І. Р. Вихованець, П. Ю. Гриценко, І. А. Казимилова, С. О. Соколова [Там само, с. 248, 249, 257, 259]. Окремі термінологічні праці присвячені *науковій спадщині* учених – Івана Шелудька (І. С. Гнатюк); М. А. Грицака (В. В. Німчук); А. Кримського (Л. О. Симоненко, І. А. Казимилова); Р. Брандта та І. Огієнка (І. А. Казимилова) [Там само, с. 249, 255, 276, 278]. *Історичні аспекти термінознавчих досліджень* порушені в працях Л. М. Василькової, О. М. Данилевської, І. А. Казимирової, Л. В. Туровської, Л. А. Халіновської, Н. О. Яценко [Там само, с. 252, 254, 256, 258, 260, 272, 278]; *проблеми стандартизації* – І. А. Казимирової, Л. В. Туровської, Л. О. Симоненко [Там само, с. 249, 256, 265, 275]; *дидактичні аспекти* побутування терміна досліджувала Л. В. Мурашко (Туровська) [Там само, с. 248]; функціонування *терміна в тексті* – Н. М. Сологуб, О. М. Тищенко, Л. В. Туровської, Л. А. Халіновської [Там само, с. 257, 258, 263, 279]; *нормативні проблеми* – Л. О. Симоненко, Л. В. Туровської [Там само, с. 257, 258]. *Фахові мови* постали об'єктом наукових зацікавлень Л. В. Туровської [Там само, с. 270, 273]; *мовної особистості* – І. А. Казимирової [Там само, с. 271, 274, 275]. *Когнітивно-дискурсивне термінознавство* представлене в статтях В. Л. Іващенко, І. А. Казимирової, О. О. Коляденко [Там само, с. 255, 257, 258, 259, 261, 270, 275].

Важливе місце посідають праці з *теорії термінографії* – Л. М. Василькова, П. Ю. Гриценко, В. В. Жайворонок, О. А. Іванова, І. А. Казимилова, Л. М. Полюга, Л. В. Туровська, Л. О. Симоненко, [Публікації, 2017, с. 248, 250, 261, 265, 266, 268, 271]. Окремі розвідки присвячені *корпусним методикам* (О. М. Демська-Кульчицька) [Там

само, с. 259]) та *електронним словником* (Л. В. Туровська) [Там само, с. 268]).

Сьогодні в групі наукової термінології у складі відділу граматики і наукової термінології Інституту української мови НАН України активно розпрацьовують також такі сучасні напрями термінознавства: *когнітивно-дискурсивне (фреймове)* (О. О. Коляденко), *історичне* (Ю. А. Чернобров), *семасіологічно-функціональне* (О. І. Васецька) *термінознавство*.

Перспективи наукових пошуків термінологів зосереджено на визначенні теоретичних засад створення корпусів наукових текстів, термінологічних баз і банків даних; поглибленні теоретичних досліджень у термінографії, зокрема випрацюванні принципів укладання одно- і багатомовних термінологічних словників різних галузей знань; засад укладання історичного словника лінгвістичних термінів, навчальних посібників із термінознавства; створення теоретичного підґрунтя для уведення фаху «термінолог» до переліку спеціальностей, за якими готують студентів заклади вищої освіти України.

1. Верхратський І. Початки до уложення номенклятури и терминологіі природописної, народнєї и замітка о волоськімъ-павуку. Львів: Печатня М.Ф. Поремби, 1864.
2. Верхратській І. Матеріялы до словаря зоологичного. *Вечерниця* ☒. *Литературне письмо для забавы и науки*. Львів, 1863. Речник 2, Ч. 11. С. 87–88.
3. Жабоедов Г.Д., Петренко О.В. Ілюстрований словник-довідник термінів офтальмопластичні хірургії. Київ: Ірпінь : ВТФ «Перун», 2012.
4. Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України – 75, 1930–2005: Матеріали до історії. Ред. В.Г. Скляренко. Київ, 2005.
5. Кочерга О., Кулик В. Українські термінологічні словники довоєнного періоду в бібліотеках Києва та Львова. *Вісник АН України*. 1994. № 2.

6. Лященко О.А. Укладання сільськогосподарських словників у 20–30-х рр. XX ст. URL: http://www.rusnauka.com/8_NMIW_2008/Philologia/27992.doc.htm (дата звернення: 29.11.2018).
7. Показчик українських авіаційних термінів. Укл. Л. А. Халіновська. Київ, 2016. URL: http://www1.nas.gov.ua/institutes/ium/new_books/Documents/pokazhchyk-ukrajinskyh-aviacijnyh-terminiv.pdf.
8. Публікації співробітників Інституту української мови НАН України (1991 – 2015): бібліографічний показчик. Київ, 2017.
9. Російсько-український зовнішньоторговельний і зовнішньоекономічний словник / Укл. Н. П. Башнякова, В. М. Бріцин, Г. П. Вишневська, В. І. Гончаров, І. А. Казимирова, Т. К. Черторизька. Київ, 200
10. Симоненко, Л.О. З історії становлення української термінографії. *Тенденції та перспективи формування професійної лексики*. 2013. Вип. III. С. 3–11.
11. Терминоведение на Украине: библиографический указатель (1947–1980). Сост. М.Ф. Богущкая, А.В. Лагутина. Киев.1982.
12. Холодний Г. До організації термінологічної справи на Україні. *Вісник ІУНМ*. 1928. Вип. 1. С. 9–20.
13. Холодний Г. Стан та перспективи наукової роботи Інституту Української Наукової Мови. *Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциду. Документи і матеріали*. Упор. Л. Масенко, В. Кубайчук, О. Демська-Кульчицька. Київ, 2005. С. 92–94.
14. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941): Стан і статус. Перекл. з англ. О. Соловей. Київ, 1987.

РОЗДІЛ І.

УКРАЇНСЬКЕ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНЕ ТЕРМІНОЗНАВСТВО ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

1.1. Галузеве термінознавство

Загальновизнаною серед дослідників є думка про те, що термінознавство як самостійна наукова дисципліна формувалося поступово внаслідок автономного розвитку окремих наукових напрямів із подальшим їхнім синтезом. Початкові спроби дослідити теоретичні та практичні термінознавчі проблеми в Україні належать до середини ХІХ ст. Національне відродження й розвиток науки і техніки в ХІХ – ХХ ст. зумовили потребу створення української термінології, брак якої був спричинений колоніальним становищем України, численними заборонами українського слова й зокрема тим, що інженерно-технічні навчальні заклади були російсько-, польсько- або німецькомовними. Спроби поставити ширше проблему української термінології почалися з середини ХІХ ст. Зокрема, М. Левченко писав в «Основі» (VII, 1861), що наукові терміни треба укладати в дусі народної мови, і подав словничок своїх перекладів кількох десятків інтернаціональних термінів [Левченко, 1861; Мрозек, 2010].

Серед учених-термінологів кінця ХІХ ст. виокремлюємо постаті власне мовознавців, які намагалися вибудувати термінологію на народній основі, та фахівців певних галузей, зокрема, В. Левицького, який уперше написав фахову статтю з математики українською мовою, був незмінним редактором першого українського наукового часопису з природничих наук, перший підготував та опублікував матеріали до української термінології з математики, фізики, хімії, згуртував навколо себе математиків-українців для наукової роботи, запропонував українські відповідники до німецьких математичних термінів, випрацював низку фізичних термінів («Додатки до термінології математичної», 1895 р.; «Материяли до фізичної термінології», 1896–1902 р.); І. Пулюя, який уклав і видав «Молитвослов» (1869 р.) етимологічним та фонетичним правописом

і в 1872 р. уперше перевидав повністю народною мовою, поклавши почин до наступних видань [Рокіцький, 2002, с. 17], розробив українські відповідники до німецьких технічних термінів («Додатки до руської термінології» 1900 р.).

У формуванні термінологічної лексики української мови позитивну роль відіграла також діяльність І. Верхратського, який орієнтувався на народно-розмовну мову [Верхратський, 1863; Верхратський, 1864], намагався створити українську природознавчу термінологічну систему на народно-розмовній основі. Якщо в народній мові не було відповідника латинському термінові, то він «утворював усюди назви нові» («Початки до уложення номенклатури і термінології природописної, народної. Передмова») [Верхратський, 1872]. Представники наукового товариства ім. Т. Шевченка закликали збирати термінологію, вживану «в реміслах, домашнім промислі, господарці, торгівлі, нар. Медицині», бо «вчені... густо-часто суть приневолені позичати (терміни) з інших слов. язиків або творити їх не раз ... дуже невдало і проти духа нашої мови». У 1897 р. з'явилося перше українськомовне серійне видання в галузі природничих і технічних наук – «Збірник Математично-природописно-лікарської секції», далі окремо «Лікарський збірник» [Наукове...].

На початок ХХ ст. в Україні склалася непроста ситуація: стан тогочасного суспільства впливав на мову, наукова й технічна термінологія перебувала в стані формування. Та, що функціонувала, дуже рідко потрапляла на сторінки преси, оскільки була надто спеціальна. У період із 1913–1914 рр. українськомовну термінологію можна було віднайти в десяти виданнях, які спеціалізувалися на економіці, сільському господарстві й торгівлі, у двох із юриспруденції, трьох – із педагогіки; по одному з медицини, мистецтва, історії та гуманітарних наук, двох спортивних та двох богословських [Шевельов, 1987, с. 30].

У першій третині ХХ ст. основну увагу науковці концентрували на збиранні термінів з усних і літературних джерел, подальшому створенні на цьому ґрунті національної термінології: дослідженню хімічної термінології присвятив свої праці І. Горбачевський («Уваги о термінольогії хемічної», 1905 р.) [Горбачевський, 1905]. Чи не вперше в українському мовознавстві порушив питання

впорядкування медичної термінології Я. Гординський («Кілька слів про термінологію», 1913 р.); розробленням української географічної термінології, відштовхуючись від теорії Девіса, займався С. Рудницький («Начерк географічної термінології», 1908, «Причинки до географічної термінології», 1913) [Рудницький, 1913], теоретичне обґрунтування входження міжнародної хімічної термінології в українську мову розглядав Р. Цегельський («Про українську хемічну термінологію», 1928) [Цегельський, 1928]; спробу системного упорядкування хімічної термінології здійснив А. Семенов («До питання про українську хемічну термінологію», 1930) [Семенов, 1930]. Зауважимо, що перші вітчизняні термінознавчі праці були написані не лише лінгвістами, але й професійними інженерами, що наклало особливий відбиток на розвиток вітчизняного термінознавства.

Проблема співвідношення національного й інтернаціонального в мові, зокрема в її лексичній системі, хвилювала багатьох українських мовознавців першої половини ХХ ст. Сміливо вводили новотвори та запозичення В. Дубровський («Українсько-російський словник» 1909 р.), І. Нечуй-Левицький («Світогляд українського народу. Ескіз української міфології» 1876 р.). Активно поповнювали українську наукову лексику новотворами на народній основі К. Левицький, І. Новицький, К. Горбачевський, який зауважував, що «створення і виключне вживання лише оригінальної, народньої термінології було б не зовсім доцільне» [Горбачевський, 1923, с. 7].

Уміло втілювала принцип органічного поєднання народних та інтернаціональних елементів О. Курило, хоча в історію українського мовознавства увійшла як послідовниця пуризму та етнографізму [Курило, 1923; Курило, 1942]. Прихильно висловлювався щодо творення нових термінів і В. Сімович, наголошуючи, що рішуча настанова проти них може нашкодити розвитку мови [Сімович, 1924]. Позитивним чинником розвитку мови вважав новотвори І. Огієнко, який закликав до певного такту й глибокого мовного чуття під час творення нових слів, застерігаючи щодо зловживання варваризмами й неологізмами (див. «Історія граматичної літератури», 1908, «Історія української граматичної термінології», 1909 р.) [Огієнко, 1995, с. 221]. О. Синявський відзначав природність і закономірність

творення та позичання нового, але в межах літературної норми [Синявський, 1941, с. 151–152].

Позицію щодо широкого збирання термінологічних матеріалів у народі (на селі) висловив О. Яната. Розмірковуючи над історією розвитку української науково-природничої мови, учений робить висновок, що мова України, як і мова будь-якої країни, не є чимось сталим, вона живе життям народу, має свою історію, весь час розвивається, тобто проходить процес закономірної еволюції і її стан – то ступінь культурного розвитку народу. Науковець поклав в основу своєї мовознавчої концепції такі постулати: самостійності української мови, тобто рівночасного формування її разом з іншими слов'янськими мовами з праслов'янської мови, автохтонності українців на своїх землях, вирішального впливу народної говіркової мови на становлення сучасної йому української науково-природничої мови. Праці О. Янати засвідчують, що український народ зумів створити величезну номенклатуру, в основі якої лежить передусім її глибока осмисленість, обґрунтованість і їй, безперечно, призначено лягти в основу нової номенклатури («Народна творчість в чистій і прикладній ботаніці» (1910 р.), «Народні назви рослин» (1911 р.), «Народні українські назви рослин Північної Таврії» (1916 р.), «Сучасне становище і коротка історія розроблення української природничої термінології» (1920 р.), «За яким принципом треба укладати українську природничу номенклатуру» (1928 р.) [Коробченко, 2001, с. 18].

Зауважимо, що єдності у поглядах на подальший розвиток української термінології не було. Одна група вчених уважала, що досить заповнити мовні прогалини, куди дотепер звичайно потрапляли російські слова як своєрідні готові формули. Друга група пропонувала на додаток замінити елементи, що сприймалися як не властиві українській мові, на питомо національні. Останніх можна назвати представниками етнографізму, перших – синтетизму (бо йшлося про синтез народної й книжної традиції, хутірських та урбаністичних елементів); або крайніми пуристами й поміркованими пуристами. Представниками етнографічної школи були А. Кримський, Є. Тимченко, О. Курило у своїх ранніх працях, М. Гладкий, С. Смеречинський, а поза УРСР В. Сімович у

ранніх працях та І. Огієнко. До поміркованих пуристів належали О. Синявський, М. Сулима, М. Наконечний, О. Курило в пізніших роботах та інші. Близько до них стояли В. Ганцов, А. Ніковський [Шевельов, 1987, с. 167].

У 30 – 40-ві роки ХХ ст. формування напрямів досліджень у термінології пов'язане з іменами Д. С. Лотте і Е. К. Дрезена. Так, у 1931 році побачила світ стаття Д. С. Лотте «Очередные задачи научно-технической терминологии», в якій зазначалося, що стан технічної термінології є серйозною перепорою на шляху технічного прогресу, оскільки рівень розвитку конкретних термінологій не відповідає бурхливому росту науки й техніки. У 1936 році вийшла монографія Е. К. Дрезена «Научно-технические термины и обозначения и их стандартизация», де автор зауважив, що призначення терміна – відтворювати в свідомості людини якнайповніше уявлення про об'єкт науки або техніки з усіма його властивостями та якостями. Значну роль у розвитку радянського термінознавства відіграла праця Г. О. Винокура 1939 року «О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии». Саме він поставив питання про лінгвістичну сутність терміна, природу й організацію терміносистем, співвідношення між номенклатурою і термінологією – ті питання, які й на сьогодні перебувають у фокусі мовознавчого аналізу.

Нагадаємо, що з 30-х років ХХ ст. у світі існувало два великих термінологічних центри, які провадять серйозну роботу з упорядкування наявних і створення нових термінів: в Австрії (цей європейський центр спочатку перебував у довоєнній Німеччині) і в СРСР. На чолі Австрійського центру тривалий час перебували О. Вюстер і Х. Фельбер.

Засновником термінознавства як наукової дисципліни вважають австрійського ученого О. Вюстера, який опублікував у 1931 році свою докторську дисертацію «Міжнародне нормування мовлення у техніці, зокрема, в електротехніці», у якій закладено основи науки про терміни. Він підкреслював, що одна з істотних відмінностей між методами дослідження, використовуваними лінгвістами й термінологами, полягає в тому, що термінологи починають свій шлях з поняття, яке повинно бути точно визначене і не залежить від свого найменування, а лексикологи починають із мовного вираження.

Тому традиційно термінологи говорять про поняття, а лінгвісти про значення. Справу О. Вюстера продовжив Х. Фельбер, автор першого міжнародного навчального посібника з термінології «Terminology Manual» (UNESCO, Paris, 1984 р.).

У справі наукової нормалізації української мови до середини ХХ ст. зроблено небагато. Мовознавці намагалися використовувати власні ресурси, а не вдаватися по допомогу до запозичень. Саме такої засади трималися вчені, згуртовані навколо Академії Наук та її Інституту української наукової мови. Провідна думка полягала в тому, що основну масу термінології варто опрацювати на базі діалектних словникових запасів. Для відсутніх у народі понять треба поступово надавати нового значення відомим словам або творити нові терміни, беручи за підставу поширені в сільській мові морфеми [Шевельов, 1987, с. 131].

Уже в період становлення термінологічної науки сформувалися два практично взаємопротилежні погляди на термін: 1) точка зору Д. С. Лотте та його послідовників полягала в тому, що терміни – це особливі слова в структурі будь-якої розвиненої мови, які потребують упорядкування і цілеспрямованого впливу; 2) погляди Г. О. Винокура, який розглядав терміни не як особливі слова, а як слова в особливій функції; терміном може бути будь-яке слово, яким би тривіальним воно не видавалось. Перша концепція (умовно назвемо її інженерною) впливає з потреб конкретної предметної галузі. На Заході її активно розвивав О. Вюстер, у Радянському Союзі – вчений і громадський діяч, засновник вітчизняної стандартизації Е. К. Дрезен. іншу ж концепцію (як власне лінгвістичну) розвивали видатні мовознавці того часу. Фундаментальний внесок в теорію термінознавства своїми працями зробив О. О. Реформатський [Лотте, 1931; Лотте, 1961; Реформатский, 1961; Wiister, 1974].

Ураховуючи матеріальну основу термінології, якою переважно є лінгвістичні одиниці (слова та словосполучення природних мов), а також те, що абсолютна більшість фахівців, які вивчають сферу спеціальної комунікації, це термінологи-лінгвісти, неважко зрозуміти, що на сьогодні переважає лінгвістична концепція, прихильниками якої були українські термінознавці ХХ ст.

У 50–60-ті роки ХХ ст. термінологічні проблеми порушені у

працях радянських мовознавців В. В. Виноградова, О. О. Реформатського, Р. Г. Піотровського та ін. Зауважимо, що особливістю термінознавства як науки було те, що його становлення припало на період формування й упорядкування галузевих терміносистем, у зв'язку з чим лексикографія перетворилася на один із провідних напрямів термінознавства, що стрімко розвивається й сьогодні [Піотровський, 1952; Реформатський, 1968]. Традиційне термінознавство, концентруючи зусилля на обробленні фіксованих даних, залишалося в межах методики статичного аспекту дослідження мовних одиниць.

Остаточне становлення теоретичного термінознавства як сформованої наукової дисципліни зі своїм предметом і методологією припадає, на думку вчених, лише на кінець 70-х – початок 80-х рр. ХХ ст.; надзвичайно розгорнулася й активізувалася термінознавча робота в Україні за останнє десятиліття ХХ ст.

Із середини ХХ ст. терміни як специфічний лексичний шар мови постають об'єктом комплексного наукового дослідження. У такому ракурсі вивчають історію розвитку граматичної термінології української мови (Н. А. Москаленко) [Москаленко, 1959], українську економічну термінологію (Т. І. Панько) [Панько, 1965], українську мікологічну лексику (Л. О. Симоненко) [Симоненко, 1973], українську спортивну лексику (М. Н. Паночко) [Паночко, 1977], особливості іменникового словотвору термінології технічної галузі (І. М. Кочан) [Кочан, 1987], лексику театрального мистецтва (А. В. Костюк) [Костюк, 1990] та ін.

Українське термінознавство ХХ ст. розвивалося в нормоцентричному напрямку, якому притаманні два основні принципи: 1) визнання терміна як необхідного компонента наукової і науково-технічної діяльності; 2) опис терміна з ортологічного погляду, тобто уточнення того, яким повинен бути термін у змістовому й формальному відношеннях. Ці принципи обумовлені завданням термінознавців – цілеспрямована нормалізаторська діяльність у царині переважно науково-технічної термінології.

Перехід від структурної парадигми до структурно-функціональної, що відбувся у термінознавстві у 70-х роках ХХ ст., зробив його відкритим для багатьох принципово нових ідей щодо своїх основних понять і категорій: у межах функціонального

напрямку термін розглядають не лише як один із лінгвістичних об'єктів, але і як засіб, за допомогою якого можна вивчати функціональну природу самої мови, уявлення про яку пов'язане з вивченням вторинних, похідних понять, зокрема з формуванням і розвитком категорії терміна. Кінець ХХ ст. ознаменувався збільшенням кількості термінознавчих праць, у яких сконцентровано увагу на виділенні елементів соціальної взаємодії, що підлягають вивченню, та визначенні їхнього місця і значення (функції) у певних зв'язках, якісна визначеність яких передбачає їхній системний розгляд. До перших праць, де розглядався структурно-функціональний аспект вивчення термінології, належать «Термінологічна лексика (літературознавча і мовознавча) в критико-публіцистичній прозі О. С. Пушкіна» С. Є. Вайнтруба [Вайнтруб, 1956], «Медична лексика в давньоруській книжно-писемній мові (назви хвороб і хворобливих станів)» Т. В. Олещук [Олещук, 1983], «Структура складених термінів діалектичного матеріалізму (на матеріалі навчальних текстів)» Н. Л. Онипко [Онипко, 1985], «Термінологія і переклад» Ф. А. Циткіної [Циткіна, 1989].

Дослідження української термінологічної лексики на сучасному етапі можна класифікувати за кількома напрямками: за рівнем організації фактичного матеріалу, за крос-лінгвальними зв'язками, за міжмовними контактами.

Сучасний теоретичний доробок у галузі термінознавства має різновекторне спрямування: мовознавці переосмислюють історію формування та розвитку окремих галузевих, фахових, наукових термінологій, випрацьовують наукові засади термінотворення, особливо активно розв'язують питання відповідності фахових термінів системі української мови, унормування й кодифікації вітчизняної термінології.

З-поміж усього масиву наукових праць, присвячених проблемі структурно-семантичної організації термінологічної лексики тієї чи тієї галузі та термінологічному словотвору, виокремлюємо дисертації *ономасіологічного* (М. В. Дмитрук, Н. А. Цимбал, Н. З. Цісар, С. Б. Любарський, Т. П. Кравченко, Т. М. Дячук та ін.), *семасіологічного* (Т. В. Лепеха, Д. П. Шапран, Т. Г. Соколовська, А. О. Ніколаєва, Т. В. Михайлова, О. В. Колган, Н. О. Яценко, С. В. Овсейчик та ін.),

типологічного (Є. С. Ємельянова, О. П. Винник, О. І. Радченко, Р. О. Бачкур, А. А. Грицьків та ін.) та *історичного* (Г. М. Дидик-Меуш, О. Ю. Зелінська, І. А. Ярошевич, С. А. Яценко, Н. М. Поліщук, І. Р. Процик, Ю. В. Осінчук та ін.) спрямування.

Сьогодні формуються нові напрями, серед яких варто виділити *когнітивне*, або *гносеологічне* термінознавство, що досліджує роль термінів у науковому пізнанні і мисленні (В. Л. Іващенко, І. А. Казимиrowa, О. О. Коляденко, Т. В. Суродейкіна, Л. П. Науменко, Ю. Р. Олещенко, І. В. Сапожник, О. В. Тріщук, Г. О. Хацер, Т. Є. Щеглова, Н. Ю. Яковишена), та *функціональне / функційне* термінознавство (Н. О. Яценко, Л. А. Халіновська, Ю. А. Чернобров, О. І. Васецька та ін.).

Розвиток функціонального напрямку у термінознавстві не лише довів беззаперечні переваги перед класифікаційно-структурною парадигмою, але й обумовив закономірний перехід до антропоцентричної парадигми, що передбачає багато концепцій суті мовної творчості дослідників, зокрема й використання метафоризації. Початок ХХІ ст. засвідчив зростання зацікавленості серед мовознавців проблемами функціонування термінологічної лексики в навчальній, науковій, науково-популярній літературі та засобах масової інформації.

1.2. Загальне термінознавство початку ХХІ століття

Українське термінознавство ХХ ст. розвивалося в нормоцентричному напрямку, для якого характерні два основні принципи: 1) визнання терміна як необхідного компонента наукової і науково-технічної діяльності, 2) опис терміна з ортологічного погляду, тобто уточнення того, яким повинен бути термін у змістовому й формальному відношеннях. Ці принципи обумовлені завданням термінознавців: цілеспрямована нормалізаторська діяльність у царині переважно науково-технічної термінології.

Загальне термінознавство як самостійний напрям досліджень вивчає найзагальніші властивості терміна, його змістову організацію, співвіднесення зі спеціальним поняттям та мовні форми вираження, проблеми і процеси, притаманні спеціальній лексиці. Предметом

загальної теорії термінознавства є вивчення формування і вживання спеціальних слів, за допомогою яких акумулюються та передаються накопичені людством знання, удосконалення наявних термінологічних систем, пошуки оптимальних шляхів створення нових термінів та їхніх систем, пошуки універсальних рис, властивих різним галузям знання.

В українському мовознавстві у цьому напрямі робота провадилася ще з середини ХХ століття. Зокрема, в працях Е. Ф. Скороходька «Лингвистические вопросы перевода научно-технических терминов с английского языка на русский» [Скороходько, 1961], Н. Родзевич «Поняття термін, термінологія, номенклатура в працях радянських і зарубіжних учених» [Родзевич, 1963], І. С. Квітко «Термін в науковому документі» [Квітко, 1976], А. В. Крижанівської «Як відрізнити термін від нетерміна» [Крижанівська, 1984], Т. Р. Кияка «Мотивированность лексических единиц (количественные и качественные характеристики)» [Кияк, 1988]. Продовжили наукові пошуки у цьому напрямі А. С. Д'яков («До питання про зовнішню форму наукових термінів у світлі теоретичної спадщини Е. Вюстера» [Д'яков, 1996], «Деякі особливості термінологічного планування в англійській, німецькій та російській мовах (на прикладі економічної термінології)» [Д'яков, 1997], «Типологія мовних інтерференцій та їх роль у формуванні національних систем» [Д'яков, 1997а], «Зовнішня та внутрішня форми термінологічних одиниць як об'єкти термінологічного планування» [Д'яков, 1998]), Р. В. Іваницький («Лексикографічні аспекти нормалізації термінів [на матеріалі німецьких, англійських, українських та російських термінологічних одиниць]») [Іваницький, 1995] та ін.

Початок ХХІ ст. ознаменувався виходом у світ кількох ґрунтовних наукових праць, присвячених загальним проблемам термінознавства: А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько «Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти» [Д'яков, Кияк, Куделько, 2000], Е. Ф. Скороходько «Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу)» [Скороходько, 2006]. Зокрема, А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько зазначають, що «в надрах сучасної лінгвістики виникла нова прикладна дисципліна – термінознавство, яке поступово утверджує свої самостійні функції

на перетині кількох наук – лінгвістики, логіки та відповідних науково-технічних спеціальностей. Звідси не варто робити поспішних висновків про те, що термінознавство претендує на особливе місце в системі наукового світосприйняття, оскільки, впливаючи певним чином на відповідні науки, воно цілком залежить від їхніх завдань, проблем, статусу. Найбільш загальна мета термінознавства – турбота про те, щоб процес утворення та вживання термінологічних найменувань зробити керованішим, сприяти раціоналізації професійного спілкування, взаєморозумінню фахівців» [Д'яков, 2000, с. 6]. Дослідники аналізують основні погляди на дефініцію терміна та терміносистеми, виокремлюють семантичні особливості терміна. Велику увагу приділено соціолінгвістичним тенденціям становленням національних терміносистем, мовній адаптації, яка, на думку авторів, є спонтанним пристосуванням мови до тих чи інших умов та мовному плануванню, що є одним із рушіїв мовних змін, так само, як соціальне планування є однією з рушійних сил у суспільних змінах. [Там само, с. 2–22]. Розглядаючи загальні проблеми розвитку термінологічної лексики, автори аналізують процес мовного планування в різних регіонах світу, виділяючи найхарактерніші його риси у тій чи тій країні, послуговуючись дослідженнями закордонних колег (Columas, Fierman, Fishman, Haugen та ін.).

Окремий розділ монографії присвячений лексичному значенню, внутрішній формі та мотивації термінологічних одиниць, оскільки проблема лексичного значення слова належить до базових у лінгвістиці, а множинність поглядів свідчить про надзвичайну складність та багатогранність цього явища. Автори зазначають, що це питання виявилось настільки складним і дискусійним, що деякі лінгвісти взагалі відмовилися трактувати значення як мовознавчу проблему: його розв'язання полягає головню в тому, щоб чітко визначити місце й обсяг мовного значення в межах загальносеміотичних наукових пізнань [Д'яков, 2000, с. 55]. Не залишилася поза увагою і проблема співвіднесеності значення та поняття. Функціонуючи в мові й формуючи ядро поняття, значення є відносно гнучким інструментом пізнання й відображення дійсності, водночас у процесі своєї еволюції впливає на різні мовленнєві вживання лексичної одиниці, збагачуючи нерідко при цьому

інтенціонал поняття й уточнюючи внутрішню форму відповідного слова [Там само, с. 60]. Поруч із простими знаками мисленнєвої діяльності виникають складні знакові конструкції, що мають більшу конкретність, наочність змістових характеристик. Саме з урахуванням складності структури знаків доцільно розрізняти імпліцитні та експліцитні внутрішні форми.

Щодо зовнішньої форми дослідники всі термінологічні одиниці поділяють на дві великі категорії – однокомпонентні та багатокомпонентні, кожна з яких характеризується різними структурними ознаками. Серед однокомпонентних термінів розрізняють абсолютні інтернаціоналізми (терміни, утворені прямим запозиченням зовнішньої форми при збереженні інтернаціонального значення), квазіінтернаціоналізми з частковим пуризмом, (терміни, утворені прямим запозиченням внутрішньої форми при різній (неінтернаціональній) зовнішній формі), неінтернаціональні терміни (утворені описовим перекладом без збереження іншомовної мотивації – повний пуризм), неінтернаціональні запозичення (терміни, утворені прямим неінтернаціональним запозиченням зовнішньої форми без урахування інтернаціональної внутрішньої форми), терміни – часткові інтернаціоналізми (утворені прямим запозиченням зовнішньої форми, але з іншим суфіксом), терміни – часткові інтернаціоналізми (утворені шляхом використання інтернаціонального слова для нового неінтернаціонального значення), описові термінологічні словосполучення з використанням інтернаціонального елемента (багатокомпонентні терміни, що є еквівалентами однокомпонентних термінів), національні елементи, що стали інтернаціоналізмами (окремий випадок абсолютних інтернаціоналізмів), квазіінтернаціоналізми (терміни, утворені прямим неінтернаціональним запозиченням зовнішньої форми, але зі збереженням інтернаціональної внутрішньої форми), гібридні терміни (утворені з інтернаціонального елемента та елемента рідної мови – коренів, префіксів чи суфіксів), терміни, утворені з іншомовного (неінтернаціонального) елемента (корінь, префікс, суфікс) та елемента рідної мови (внутрішньомовні лексичні одиниці). Багатокомпонентні терміни дослідники розподіляють за наявності чи відсутності інтернаціональної внутрішньої форми, а також за

наявності чи відсутності інтернаціональних коренів [Д'яков, 2000, с. 98–100].

Автори монографії розглядають також проблему запозичення в термінології. Дослідники зауважують, що нові терміни можуть утворюватися в мові трьома основними способами: 1) використання внутрішніх ресурсів мови: а) карбування похідних слів; б) надання наявним словам нових значень; в) складання основ; г) укладання словосполучень; 2) пряме запозичення терміноелементів: а) повне запозичення (внутрішня форма разом із зовнішньою формою); б) неповне запозичення (тільки внутрішня форма); 3) вигадкування штучних слів [Д'яков, 2000, с. 105]. Не залишилося осторонь і питання визначення інтернаціоналізмів, якими можна вважати той чи той елемент за умови, якщо він повністю або частково збігається у своїй зовнішній та внутрішній формах принаймні у трьох неспоріднених мовах [Там само, с. 128].

Початок ХХІ ст. в українському термінознавстві ознаменувався також зростанням зацікавленості до розмежування термінів, номенів і професіоналізмів. У загальнотеоретичному плані цікава праця Т. Михайлової «Номени у науково-технічній сфері» [Михайлова, 2007], у якій дослідниця розмежовує два типи номенклатурних знаків: власне номени й термінологічно-номенклатурні словосполучення, водночас наголошуючи, що терміни і власне номени мають багато спільних ознак: системність, наявність семантичних відношень, можливість бути вмотивованими й фіксуватися в словниках. Термінологічно-номенклатурні сполучення, на думку автора, легко відмежувати від термінів, оскільки вони здебільшого мають буквено-цифрову структуру, позбавлені здатності фіксувати нові значення, рідко бувають умотивованими [Михайлова, 2007, с. 85].

До проблеми розмежування понять термінологія і терміносистема звертається О. Медведь, яка, проаналізувавши основні теоретичні праці загального термінознавства, доходить висновку, що «у сучасній термінознавчій теорії розмежування фундаментальних категорій, зокрема понять термінологія і терміносистема, є достатньо суперечливим, що є наслідком того, що теоретичне термінознавство розвинулося з практичної роботи з термінами, насамперед стандартизаційної та нормалізаційної»

[Медведь, 2009, с. 40]. Аналізові концепцій провідних лінгвістів у визначенні понять термін, термінологія, номенклатура присвячена праця Н. Нікуліної «Теоретичне осмислення загальних понять сучасного термінознавства у концепціях видатних лінгвістів», у якій авторка подає своє розуміння термінознавства як «розділу науки про мову, що займається загальнотеоретичними питаннями терміна, термінології, номенклатури» [Нікуліна, 2009, с. 48]. Важливим аспектом загального термінознавства є визначення основних термінознавчих категорій – термін, прототермін, терміноід, професіоналізм, номенклатурна одиниця, які віднаходимо в одному з досліджень О. І. Павлової. Проаналізувавши погляди різних учених, авторка дійшла висновку, що терміни, професіоналізми та номени мають спільні й відмінні риси. На думку дослідниці, основними ознаками номенів є співвіднесеність із поняттям через терміни; ці одиниці посідають проміжну позицію між термінами і власними назвами, їх розуміння неможливе без співвіднесеності з іншими термінологічними одиницями; номенклатурні позначення характеризуються смисловою похідністю та вторинністю, а тому перебувають на периферії термінологічної системи, на відміну від термінів, які належать до її центру тощо [Павлова, 2008, с. 53].

Теорія норми у сучасному термінознавстві стала об'єктом дослідження Л. Боярової, яка зазначає, що «динаміка мовної норми в термінології зумовлена саморозвитком мови та зовнішніми чинниками різного характеру, що впливають на неї і формують своєрідний контекст її еволюції. Норма обмежує варіативність системи, але в той же час варіантність термінів є формою розвитку термінологічної норми» [Боярова, 2007, с. 46].

Розглядаючи проблеми унормування наукової термінології, Л. О. Симоненко виділяє кілька етапів процесу внормування: систематизація, уніфікація, кодифікація терміносистем. Вона зауважує, що «виходячи з логічних вимог до нормативної термінології, за кожним словом, визначенням поняття має стояти логічна ознака. Кожен унормований термін повинен мати поняттєве значення. Невід'ємною частиною нормативної термінології має бути однозначність» [Симоненко, 2007, с. 25]. До проблеми лінгвістичного внормування звертався й Т. Р. Кияк у праці

«Проблема лінгвістичного упорядкування термінології» [Кияк, 2005], у якій зазначає, що термінологія хоча і є частиною словникового складу мови, все-таки має істотні відмінності від загальноживаної лексики. «Термінологія демонструє свої особливості як у плані різних термінологій (чи то на рівні різних мов, чи на рівні різних термінологічних сфер), так і в аспекті розрізнення термінології як теоретичної науки і технічної термінології» [Кияк, 2005, с. 15].

Однією з наскрізних проблем сучасного термінознавства є питання оптимізації формування та функціонування запозичень. Т. Лещук у праці «До проблеми термінологічних запозичень у мові науки і техніки» диференціює термінологічні запозичення за етимологічним принципом на іншомовні запозичення, які у мову-реципієнт перейшли з тієї чи іншої іноземної мови та запозичення з інших наукових сфер у рамках власної мови [Лещук, 2005, с. 54]. Автор виокремлює також функціональні та комунікативні особливості запозичень, зосереджуючи увагу на монокультурному та психологічному аспектах термінотворення. Проведений аналіз дає можливість йому об'єднати різні погляди на запозичення у три групи: а) термінологічні запозичення, основним чинником яких є семантична еквівалентність поняття; б) запозичення, використання яких ускладнює розуміння фахового тексту, з одного боку, а з другого – порушує гармонію власне мовного звучання та системи граматичних правил; в) запозичення як чинник інтелектуалізації мови загалом і наукової зокрема [Там само, с. 55].

Дещо новий погляд на запозичення з класичних мов та їх місце в сучасних терміносистемах пропонує І. І. Вакулик, яка, проаналізувавши терміноелементи класичного походження як показники інтернаціональності термінів та розглянувши участь найчастотніших терміноелементів у семантичних процесах, які відбуваються у термінології, дійшла висновку про троїсту структуру сучасних термінів (наявності ініціальних, медіальних і фінальних терміноелементів), визначила ініціали й фіналі термінів як показники інтернаціональності, дала своє тлумачення повного та часткового обрамлення сучасних термінів як прояву термінологічного коду. Це дало змогу розширити спостереження над семантичними процесами у термінології, які відбуваються паралельно в різних мовах під

впливом класичних мов [Вакулик, 2004]. У першому розділі «Класичні мови як лексичне джерело мов європейського ареалу» розглянуто використання сучасними мовами термінотворчого потенціалу класичних мов. Зокрема описано проникнення давньогрецької та латинської мов у нові західноєвропейські мови, яке відбувалося різними шляхами завдяки безпосереднім контактам народів у різні історичні періоди розвитку країн Європи. Домінування та поширення давньогрецької і латинської мов упродовж тривалого часу від античності до початку XXI ст. свідчить про значний вплив класичних мов не лише на історію та культуру багатьох народів, але й на розвиток мов європейського ареалу, а також спричинено швидким розвитком різних галузей наук і, відповідно, термінологій, які обслуговують ці науки. Утворення нових термінів відбувається, на думку автора, кількома шляхами: перший – коли зберігається первісне значення запозичень, другий – коли відбувається переосмислення значення первісного слова, тобто простежується еволюція його семантики, третій – коли для утворення нових термінів залучається арсенал афіксів нових мов [Вакулик, 2004, с. 5]. У роботі розглянуто дві категорії терміноелементів класичного походження – ініціальні та фінальні. Ініціальними терміноелементами названо елементи класичних мов (з усіма можливими варіантами) із закріпленими за ними семами, які в утворенні термінів виконують роль перших формантів. У ролі ініціальних терміноелементів можуть виступати префікси латинського і грецького походження, повнозначні слова, прийменники. Звичайно, є багато й медіальних (серединних) терміноелементів, проте терміни з медіальними елементами класичного походження не створюють такого яскравого вигляду запозичень. Ініціальні та фінальні терміноелементи утворюють ініціально-фінальний формантний код структурної будови сучасних термінів, який допомагає “розшифрувати” наявні терміни та створювати за їх зразком інші терміни [Там само, с. 11].

Отже, загальне термінознавство початку XXI ст. в українському лінгвістичному просторі розвивається лише на ґрунті галузевого термінознавства та потребує фундаментальних досліджень, оскільки наявні праці мають фрагментарний характер і не можуть задовольнити всіх термінознавчих потреб нового століття.

1.3. Історичне термінознавство кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Вітчизняне термінознавство впродовж тривалого часу розвивається в теоретичному та практичному напрямках: початкові спроби висвітлити деякі термінознавчі проблеми належать до середини ХІХ ст.; у першій третині ХХ ст. основна увага науковців концентрувалася на збиранні термінів з усних і літературних джерел, подальшому створенні на цьому ґрунті національної термінології. Об'єктом комплексного наукового дослідження терміни як явище об'єктивної дійсності й специфічний лексичний шар мови стають із середини ХХ ст. Дослідження української термінологічної лексики на сучасному етапі можна скласифікувати за кількома напрямками, одним із яких є історичний.

Історичне термінознавство – розділ термінознавства, який вивчає формування й становлення галузевих терміносистем у їхньому історичному розвитку, етимологію терміна, його еволюцію, етапи й закономірності організації прототермінів, передтермінів та спеціальної лексики в терміносистемі, функціонування прототермінологічних одиниць у писемних пам'ятках. За останні 20 років в Україні зросла кількість наукових розвідок з історичного термінознавства, присвячених вивченню галузевих термінологій у певних часових межах, а також виявленню тенденцій їх формування і розвитку з метою надання рекомендацій щодо упорядкування, унормування та організації в терміносистемі.

Початок дослідження різних за статусом терміноодиниць – власне термінів, прототермінів та передтермінів – в історичному аспекті закладено в працях учених середини – кінця ХХ ст.: Н. А. Москаленко «З історії української граматичної термінології» [Москаленко, 1956], Т. І. Панько «Розвиток української економічної термінології ХІХ–ХХ ст.» [Панько, 1965], М. Я. Брицин «Юридична термінологія у східнослов'янській писемності до ХV століття» [Брицин, 1967], З. Г. Козирева «Історія назв продуктів харчування і їжі в українській мові» [Козирева, 1984] Т. В. Олещук «Медична лексика в давньоросійській книжно-писемній мові (назви хвороб і хворобливих станів)» [Олещук, 1983], Н. В. Мандрик «Торговельно-економічна лексика в російській мові ХVІІ ст.» [Мандрик, 1989],

О. Ф. Юрчук «Термінологія сімейного права російської мови XV – XVII ст. у функціональному і динамічному аспектах» [Юрчук, 1989], Н. В. Артикуца «Російська термінологія судочинства XVII століття в генетичному, структурному і функціональному аспектах» [Артикуца, 1990], О. Л. Рижняк «Термінологія харчових солей, росолів і побічних продуктів солеваріння в російській мові XIX століття в генетичному і структурно-функціональному аспектах» [Рижняк, 1990] та ін.

Одним із напрямів у сучасному історичному термінознавстві є *вивчення галузевої лексики конкретного історичного періоду*. Особливу увагу дослідників у цьому напрямі привернула правнича термінологія, зокрема лексика міжнародного права, досліджувана на основі матеріалів дипломатичних документів, періодичних видань періоду УНР (Н. М. Поліщук) [Поліщук, 1994] та власне правнича термінологія періоду козацько-гетьманської держави (Б. Р. Стецюк) [Стецюк, 1999]. Аналізуючи правничу термінологію, одні дослідники з'ясовують джерела формування й поповнення словникового складу дипломатичної мови, зміни, які сталися в семантиці лексем, способи творення дипломатичної лексики, особливості організації синонімічних рядів тощо. Окремо акцентують увагу на термінологізації лексем і словосполучень як найпоширенішому способі формування дипломатичної лексики, на іншомовних запозиченнях як одному із засобів поповнення дипломатичної лексики, на позначеннях дипломатичних документів, дипломатичного етикету, а також понять сфери міжнародних відносин, зазначаючи, що в період УНР українська дипломатична мова формувалася як система, в ній вирізнялися два шари – українська і запозичена лексика; особливістю її формування була термінологізація, поява нових лексико-тематичних груп і словосполучень термінологічного типу, витворених на питоми українській основі, проте узгоджених із міжнародними стандартами [Поліщук, 1994]. Інші науковці присвячують свої дослідження кодифікації української правничої термінології періоду козацько-гетьманської держави, що опирається на живомовні традиції українського народу, на його надбання в цій царині впродовж багатьох віків, наголошуючи на

позамовних чинниках, зокрема історико-політичних та соціально-комунікативних. Дослідник розкрив історико-правові умови, в яких відбувалося формування національної юридичної лексики кримінально-процесуального права та судівництва як окремої терміносистеми, проаналізував назви злочинів і правопорушень, злочинців і правопорушників, посадових осіб, судовиконавців, найменування покарань і судових постанов, поділяючи їх на дрібніші підгрупи [Стецюк, 1999].

Педагогічну лексику, зокрема шляхи введення однослівних педагогічних термінів з архісемою 'навчальні заняття' і 'навчальний контроль' у галузеву лексику російської мови ХІХ ст. ґрунтовно описує М. А. Сокаль. Результати своїх спостережень дослідниця оформляє як історико-лексикологічні етюди, присвячені окремим лексемам, де поряд із однослівними педагогічними термінами аналізує також субстантивні словосполучення. Авторка розкриває: гіперо-гіпонімічні відношення між членами лексико-семантичної групи номінацій навчальної перевірки, ускладнені значною кількістю індивідуальних семантичних ознак, не співвідносних між собою; синонімію педагогічних термінів, обумовлену різними джерелами її формування; процеси створення на базі родового аналітичного еквівалента видового терміна та розгортання однослівної номінації в складений педагогічний термін із семантичним надлишковим компонентом; специфікацію педагогічного терміна за допомогою прикметника або іменника тощо [Сокаль, 1994].

Особливостям розвитку української мовознавчої термінології кінця ХІХ – початку ХХ ст. присвячене дослідження В. В. Захарчин, яка розглядає зазначений період як час інтенсивного розвитку системи українських мовознавчих термінів переважно на національній основі, у формуванні досліджуваної терміносистеми якої простежується кілька тенденцій: орієнтація на засоби рідної мови; помітний вплив польської та німецької мови; регіональні лінгвальні риси, характерні для західноукраїнського варіанту української літературної мови, а також уживання термінів латинського і грецького походження. Проаналізовано наукові праці, які виходили в цей період (О. Огоновського, І. Верхратського, Б. Грінченка, М. Возняка, І. Огієнка, С. Смаль–Стоцького, Є. Тимченка, В. Сімовича, І. Франка

та ін.). Авторка зацентувала увагу на лексико-семантичних процесах у системі назв мовознавчих понять, описала структурну будову мовознавчих термінів та способи їх термінотворення, проаналізувала мовознавчі терміни, утворені лексико-семантичним способом, афіксацією (як провідним) та синтаксичним способом (як продуктивним) [Захарчин, 1995].

На тлі тематичного групування торговельної лексики запорозького козацького вжитку на позначення процесів і дій, пов'язаних із купівлею-продажем, торгових приміщень, місць торгівлі, осіб, пов'язаних із торгівлею, митних зборів Л. П. Бойко аналізує кожен лексичну одиницю у форматі окремих словникових статей за відповідною структурою: лексеми паспортизовано, з'ясована етимологія кожної з них, подана семантична характеристика, підтверджена ілюстраціями із джерел у хронологічному порядку, простежена доля термінів у подальші періоди розвитку української мови. Авторка дійшла висновку, що основу торговельної лексики запорозького козацького вжитку становлять слова загальнонародної української мови, успадковані від староукраїнської, у розбудові якої широко використовувалися морфологічний та синтаксичний способи словотворення [Бойко, 1997].

Медичну лексику XVII–XVIII ст., зокрема назви хвороб і людських недуг, початкового періоду формування російської нації аналізує О. О. Мунтян, який уперше з'ясував, що, на відміну від видових найменувань хвороб, родові назви на позначення захворювань мають високий ступінь абстрагованості, що слугує для репрезентації умовно-узагальненого поняття «хвороба взагалі». Дослідник проаналізував також розгалужену словотвірну базу, семантичні зв'язки, які спричиняють полісемію й синонімію, здатність до утворення антонімічних пар та фонетичну й морфологічну варіантність; засвоєння медичної термінології російською мовою через зміни фонемного й графічного складу, словотвірної й морфологічної форм іншомовних одиниць; з'ясував, що принципи номінації досліджуваного періоду зумовлені екстралінгвістичними чинниками – емпіричним рівнем знань людей і релігійно-містичними уявленнями про причини появи захворювань; описав основні способи словотворення російських медичних термінів цього періоду

(афіксальний, лексико-семантичний, синтаксичний, словоскладання, транспозиція та запозичення); проаналізував номінативні словосполучення двох типів – такі, що не мають переосмислених компонентів і характеризуються формальною членованістю, й такі, що є нерозкладними, в яких мотивація компонентів переосмислена. О. О. Мунтян констатує той факт, що досліджувана медична лексика складає основу сучасної медичної терміносистеми, проте багато лексем на позначення людських захворювань перестало вживатися у процесі становлення медичної термінологічної системи, що пов'язано з розвитком інших наук та удосконаленням медичних знань на кожному етапі розвитку медицини взагалі [Мунтян, 2008].

У межах проблеми вивчення галузевих термінологій конкретного історичного періоду виокремлюються дослідження, присвячені *відтворенню загальної картини словникового складу тієї чи іншої тематичної групи лексики в історичних пам'ятках*. Насамперед це дисертаційна розвідка Н. І. Клипи, в якій на основі російських пам'яток XVII ст. розкрито особливості формування, функціонування та систематизації млинарських і винокурних найменувань, зокрема: найменувань процесів і технологічних операцій млинарства; назв спеціалістів, зайнятих у млинарському виробництві; найменувань млинарських будівель; термінів для номінації деталей та елементів млинарського оснащення; назв продукції млинарського виробництва; назв продукції винокуріння тощо. За спостереженнями авторки, ядро тематичних груп досліджуваної лексики формують східнослов'янські та власне російські лексеми. У млинарській і винокурній лексиці найширше представлені синонімічні відношення, зумовлені міжмовними й міждіалектними контактами, різними видами варіативності, функціонуванням лексем у книжній і розмовній мовах, а також наявністю у складі досліджуваних тематичних груп великої кількості полісемантів, які окремими значеннями входять до різних синонімічних рядів [Клипа, 1998].

На основі дихотомії «термінологія – номенклатура» у цьому ж аспекті Г. М. Дидик-Меуш аналізує медичну номенклатуру, переважно сукупність номенів хвороб, їх симптомів, лікувальних препаратів тощо в пам'ятках української мови XVI–XVIII ст. Системну організацію досліджуваних найменувань авторка розкриває,

описуючи явище лексичної синонімії, яка має кілька особливостей: всі загальні назви фізичного нездужання є синонімами-дублетами чи гіперонімами; частина синонімічних паралелізмів диференційована за їх використанням у різножанрових творах; синонімічними є також номінативні словосполучення із конститuentами – загальними назвами хвороби на позначення немочі взагалі, конкретних захворювань, душевного страждання, переживання, надмірного захоплення, посиленої пристрасті до чого-небудь, процесу, стану, на позначення недуг різноманітних за етіологією та проявами [Дидик-Меуш, 2001].

Ураховуючи основні етапи формування педагогічної лексики на основі писемних пам'яток XVI–XVIII ст., О. Ю. Зелінська на історико-культурному тлі реконструює лексику на позначення навчальних закладів, основний масив якої сформувався на базі іншомовних запозичень. Спостереження показали, що впродовж XVI–XVII ст. більшість назв не мала конкретної предметної співвіднесеності з якимось особливим типом навчального закладу, а лексеми на позначення осіб, що передають знання, виховують, представлені лише поодинокими випадками вживання. Формування лексики на позначення понять, пов'язаних із навчально-виховним процесом, відбувалося переважно на базі лексики питомого походження способом семантичної деривації, в результаті якої відбувалася спеціалізація значень, стимульована розвитком релігійної освіти після прийняття християнства, яка в досліджуваний період існувала невіддільно від світської [Зелінська, 2002].

Аналізуючи гіперсему 'угіддя', а також зв'язки між предметами матеріального світу і словами та процеси пошуку релевантних засобів для вираження спеціальних понять, що дає можливість визначити ступінь спеціалізації лексики, виявити основні закономірності розвитку терміносистем, Н. О. Лобачова простежує історію назв сільськогосподарських угідь, систематизованих за ознаками 'географічне положення', 'ступінь освоєння', 'спосіб використання', з часу першої їхньої фіксації в пам'ятках писемності до початку XVII ст. Приділяючи основну увагу семантиці, способу термінологізації найменувань та особливостям функціонування слів у мові актової писемності XVI – XVII ст., авторка доходить висновку,

що досліджувані назви є загальноживаними словами з відтінком певної спеціалізації, яка, власне, й породжувала нову термінологічну семантику, що спиралася на первинне значення слова. Спеціальні найменування XI–XVII ст. на позначення сільськогосподарських угідь відрізнялися багатозначністю і не завжди мали стійку зовнішню форму, здебільшого вони пронизані родо-видовими відношеннями, за яких роль гіперонімів виконували семантично усталені однослівні терміни, переважно спільнослов'янського походження, а гіпонімів – складені найменування, утворені додаванням конкретизатора до опорного слова [Лобачова, 2007].

На тлі систематизації, визначення основних способів і засобів номінації, структурно-морфологічних особливостей, співвідношення власне українських та запозичених найменувань С. А. Яценко здійснив лексико-етимологічний аналіз назв продуктів харчування, страв і напоїв, виявлених у пам'ятках української мови XIV–XVII ст., за їх лексико-семантичними групами. Автор розробив також хронологію фіксації досліджуваних назв (наскільки можливо) та описав особливості їх жанрового використання, простежив розвиток синонімії в окремих мікрогрупах, з'ясував долю аналізованих лексем у сучасній українській літературній мові та діалектах [Яценко, 2009].

Проблемі вивчення галузевої лексики в широких часових межах із залученням значного за обсягом фактичного матеріалу присвячено лише кілька дисертаційних досліджень. Насамперед це спостереження над зв'язком мови і релігії в становленні людської свідомості, аналіз складу релігійної лексики, виявлення специфіки функціонування української релігійної лексики у текстах відповідного стилю, а також диференціація за опозиційними семами 'християнський' і 'нехристиянський', що дало підстави Н. В. Піддубній розкрити походження назв релігійних споруд (християнських і нехристиянських) та їх частин, показати історію розвитку цієї лексико-семантичної групи слів, а також простежити час появи в українській мові досліджуваних найменувань та основні етапи їх функціонування [Піддубна, 2000].

У широкому діахронному плані в аспекті вивчення питомих і запозичених назв греко-латинського, слов'янського, романського та німецького походження, формування чеської ботанічної

номенклатури, успадкованої з праслов'янської мови переважно суфіксальним способом творення, аналізує чеську дендронімну лексику А. М. Комаровська. Дослідниця реконструює її етимологію та розкриває специфіку творення віддендронімічних зменшувальних назв, а також похідних на позначення місцин, зайнятих рослинністю певного різновиду, збірних назв дерев або кущів одного виду, напоїв, осіб як виконавців певної дії або роду занять. Фіксація чеських ботанічних назв починається з XIII ст. Серед чеських дендрономенів є як похідні, так і непохідні назви. Похідні найчастіше утворено суфіксальним способом [Комаровська, 2005].

З часу фіксації у писемних пам'ятках періоду Київської Русі до сучасності досліджує адміністративно-територіальну лексику, зокрема назви на позначення держави як цілісного територіального утворення та ланок територіального поділу в межах держави Т. І. Жила. Авторка описала особливості становлення тематичної групи на позначення поселень, що поділилися на поселення сільського і міського типу, проаналізувала особливості її функціонування в українських писемних пам'ятках, здебільшого в текстах ділового стилю (хоча її виявлено і в поетичних творах, проповідях, передмовах, присвятах та лексикографічних джерелах), а також у сучасній українській мові офіційно-ділового стилю, який залишається основною сферою її використання [Жила, 2006].

Ще один напрям наукових пошуків в українському історичному термінознавстві *репрезентує визначення у дослідженнях основних етапів формування тієї чи тієї терміносистеми*, кожен із яких відзначається певними рисами. У цьому аспекті актуальним видається дослідження Л. В. Мурашко, яка на матеріалі історичного розвитку лексики на позначення українських військових звань та посад, зокрема суходільних військ, військово-морського флоту та лексики на позначення атрибутів влади і військової символіки, розкрила специфіку становлення цієї групи лексики, яке відбувалося стрибкоподібно впродовж кількох століть, оскільки українське військо як суспільна інституція функціонувало лише в окремі історичні періоди. У розвитку української військової термінології дослідниця виділила такі етапи: XI–XIII ст. – поява перших писемних пам'яток, у яких простежується значна кількість військових

лексем; XIV–XVII ст. – козаччина, за якої військова термінологія української мови не тільки досягла свого розквіту, але й стала джерелом запозичень назв військових реалій для інших слов'янських мов; XVIII – перша половина XIX ст. – поступове проникнення російської мови в усі галузі суспільно-політичного та культурного життя України, зокрема у військову справу, що спричинило появу російських запозичень; друга половина XIX–XX ст. – науковий розвиток української військової термінології: 1) кінець XIX – початок XX ст. – розширення функціональних можливостей української мови, початок самостійного розвитку термінології на національній основі; 2) 1917 р. – 30-ті роки XX ст. – відродження та розквіт досліджуваної термінології, етап її природного розвитку; 3) 1939 р. – 80-ті роки XX ст. – поступове, але неухильне витіснення української військової лексики російською; 4) 90-ті роки XX ст. – набуття самостійності і незалежності України, відродження питомих українських військових назв. Визначаючи періоди розвитку української військової термінології, авторка зацентувала увагу на конкретних суспільно-історичних умовах її формування, врахувала якісні й кількісні показники цього процесу [Мурашко, 1997].

Періодизацію української фізичної термінології, щоправда, лише другої половини XIX – першої третини XX ст. здійснила І. Р. Процик, яка, з огляду на провідні тенденції термінотворення, окреслила: 1) період зародження української фізичної термінології, який характеризувався появою фізичних термінів на сторінках журналу «Основа», нагромадженням термінологічного матеріалу в Галичині, збиранням і стихійним творенням назв спеціальних фізичних понять у наддніпрянській Україні (друга половина XIX – 10-ті рр. XX ст.); 2) період організованої і координованої роботи над творенням та опрацюванням української фізичної термінології (20–30-ті рр. XX ст.); 3) період розвитку досліджуваної термінології у річищі радянського мовознавства, її зросійщення, уніфікація з російською термінологією (друга половина 30-их–80-ті рр. XX ст.); 4) період відродження та активізації термінотворчих процесів у незалежній Україні, подальше творення й усталення фізичної терміносистеми (90-ті рр. XX ст.); фізичні терміни цього періоду за структурою дослідниця поділила на три групи (прості, складні, складені), описала терміни-напівсимволи,

основним джерелом формування української фізичної термінології визнала національні мовні ресурси із певною часткою запозичень. І. Р. Процик звертає увагу на той факт, що у період зародження й становлення української фізичної термінології найактивнішим способом творення іменників є лексико-семантичний; більшість прикметників, дієслів та прислівників також утворилися внаслідок термінологізації загальноживаних слів. Чималий масив фізичної лексики становлять метафоризовані загальноживані слова, а також терміни-композиції, витворені осново- та словоскладанням [Процик, 1999].

Сучасна інтенсивна реабілітація церкви, суміжна з процесом відродження української нації, актуалізувала проблему *вивчення мови церкви передусім як елемента її національної атрибуції*. У діяхронному аспекті з урахуванням модифікації церковно-комунікативної норми протягом XI–XX ст. та власне терміновикористання дослідила українську церковно-обрядову термінологію Н. В. Пуряєва. Авторка зазначила, що ця термінологія зародилася разом із церковним обрядом у греко-візантійській культурі і була перенесена на давньоукраїнський мовний ґрунт насамперед через перекладені старослов'янською мовою (сакрально-культовою мовою слов'янства, зорієнтованого на східне християнство) священні та богослужбові книги. Модифікована в лінгвальних умовах України старослов'янська – церковнослов'янська мова забезпечувала церковно-комунікативну сферу (принаймні її писемний аспект) аж до кінця XIX ст. У XX ст. дослідниця виділила кілька етапів розвитку аналізованої терміносистеми: 1) 20-ті рр. – розвиток церковної лексики на власне мовній основі (працю над перекладами здійснювали в Україні, здебільшого новостворена УАПЦ); 2) 30-ті – 50-ті рр., коли на території підрадянської України українські конфесії припинили своє існування, діяльність продовжили поза її межами, у діаспорі; 3) кінець 80-х – початок 90-х рр. XX ст., який приніс Україні державну незалежність, був періодом відновлення діяльності українських церков. Дослідниця проаналізувала специфіку системної організації української церковно-обрядової термінології за періодами, описала сферу спеціального функціонування цієї термінології, розкласифікувала її за ономасіологічним критерієм, логіко-поняттєвим моделюванням церковного обряду (що дозволило

виділити п'ять поняттєвих полів, об'єднаних навколо логічних категорій особа, предмет, дія, місце, час), семасіологічними ознаками (що дозволили виділити в її складі три типи протиставлень: предметні терміни – власне терміни, нормативна – ненормативна термінологія, термінологія – номенклатура) та лексико-семантичними підгрупами (назви богослужбових речей та посуду, одягу духовництва, богослужбових книг). Результати дослідницьких спостережень Н. В. Пуряєва оформила як історико-лексикологічні етюди, присвячені конкретним термінам або термінологічним мікрополям – гомосемним та гомоморфним, в яких розкрила динаміку церковно-обрядової терміносистеми, проаналізувавши основні лексико-семантичні процеси, що сприяли її формуванню [Пуряєва, 2001].

Специфіку періодизації процесу формування богослужбово-обрядової лексики православної церкви, вивчення якої в Україні майже 70 років фактично оминали дослідники, виявив Ю. В. Осінчук, який до аналізу залучив лексику візантійського обряду православної Церкви (єдиної до кінця XVI ст.), Української Греко-Католицької Церкви (після Берестейської унії 1596 р. та Ужгородської унії 1649 р.) та сучасних православних Церков, що виникли в XX ст.: Українська Автокефальна Православна Церква, Українська Православна Церква Київського Патріархату. Початок 90-х рр. XX ст., зазначає дослідник, повернув Україні державну незалежність, позначився великим інтересом до вивчення специфіки функціонування церковно-теологічної термінології, конфесійної та сакральної лексики. Спостерігаючи над лексико-семантичною групою назв богослужінь, обрядів, священнодій, їхніх різновидів та частин у лексичній системі української мови, Ю. В. Осінчук прокоментував історію вивчення християнської лексики у зарубіжній славистиці й детально проаналізував українознавчі студії в Україні та діаспорі, а також історію назв літургійних жестів, молитов, молитовних формул і літургійних виголосів, оскільки вони щільно пов'язані з обрядами і священнодіями. Результати спостережень дослідник оформив у вигляді історико-лексикологічних етюдів, присвячених окремим термінам або термінологічним мікрополям, заснованим на спільності лексичного значення (гомосемні термінополя) з обов'язковим етимологічним аналізом богослужбово-обрядових

лексем, який полягав насамперед у з'ясуванні їхніх семантичних етимонів [Осінчук, 2008].

Аналізуючи формування української юридичної терміносистеми в контексті її історичного розвитку, М. Б. Вербенец розрізняє п'ять етапів цього процесу: 1) функціонування перших правничих лексем у «Руській Правді», а згодом і в галицько-волинських грамотах – середина ХІХ ст.; 2) друга половина ХІХ – початок ХХ ст. (з моменту створення у Львові Наукового товариства імені Т. Шевченка до утворення Інституту української наукової мови); 3) 1923–1933 рр., “золота доба українського мовознавства” – потужний розвиток галузевої лексикографії, тенденція до впорядкування української правничої термінології; 4) після 1933 р. – до 90-х рр. – вплив російської мови на національну термінологію, уніфікація моделей термінотворення східнослов'янських мов; 5) з 90-х рр. – сучасний період термінотворення (інтенсивна наукова робота у сфері національної юридичної лексикографії, пошук оптимальних моделей українського термінотворення). На тлі екстралінгвальних чинників дослідниця представила еволюцію лексикографічних тенденцій у плані фіксації юридичної термінології, прокоментувала термінотворчі техніки неосемантизації, неологізації, поповнення термінолексикону запозиченнями та інтернаціоналізмами, проаналізувала словотвірні значення терміноелементів, визначила структурні типи юридичних термінів, описала основні лексико-семантичні відношення, а також схарактеризувала розкласифіковані типи фахових термінологічних словників, зосередивши увагу на теорії і практиці укладання двомовних юридичних словників, розкриваючи їх недоліки [Вербенец, 2004].

Історію становлення української мовознавчої термінолексики різних періодів (часів Київської Русі, ХІV – першої половини ХVІ ст., кінця ХVІ – ХVІІ ст., ХVІІІ – першої половини ХІХ ст.) розкриває Д. Б. Якимович-Чапран. Зіставляючи типологічні характеристики сучасного терміна на матеріалі української, російської та польської мов, дослідниця стверджує, що накладання сучасного розуміння терміна на історичний матеріал хибує на поверховість. Навіть скрупульозний погляд на сучасні терміни в динаміці засвідчує, що термінологізація – це не завжди одноразовий «якісний стрибок»

(А. Коваль), а іноді процес поступового нагромадження кількісних змін у семантиці певної лексеми з подальшим їх переходом у нову якість. Із семантичного погляду, вважає дослідниця, доказом неповної термінологізації більшості давніх найменувань є відсутність у них дефініцій, а також те, що обсяг їхнього лексичного значення, встановлений на підставі контексту, збігається з обсягом позначуваного поняття, тоді як в абсолютній більшості сучасних термінів обсяг поняття перевершує обсяг дефініції. Структурною особливістю наукових лексем ранніх історичних періодів є перевага унітермів над терміносполуками (хоч це й не однаково стосується усіх тематичних груп і підгруп). Це зумовлено недостатньою систематизацією понять, адже відомо, що складені назви позначають поняття, рівня нижчого або вищого за рід. Авторка проаналізувала назви наукових понять тих галузей мовознавства, які не входять до комплексу граматики, розкласифікувала мовознавчі терміни за тематичним принципом, виділивши тематичні підгрупи назв із фонетики, графіки тощо, у межах яких виокремила семантичні мікрогрупи, а в межах деяких мікрогруп – семантичні ряди. Описано також найбільшу за обсягом тематичну групу «морфологія» та невеликі тематичні підгрупи, які разом із відповідними галузями мовознавства перебували у XVI–XVII ст. на стадії зародження (морфеміка, словотвір, синтаксис) [Якимович–Чапран, 2009].

Історію розвитку водогосподарської лексики польської мови віднаходимо у монографії О. А. Войцевої, яка зауважує, що початковий етап виникнення досліджуваних прототермінів встановити важко, оскільки водогосподарська лексика належить до найдавніших галузей. До нашого часу ця тематична група зберігає слова, успадковані з праслов'янської мови. Дослідниця виділила кілька етапів розвитку аналізованої лексики польської мови: 1) водогосподарська лексика на передісторичному етапі (X–XI ст. – 1564 р.); 2) формування термінології водного господарства (1564 р. – II половина XVIII ст.); 3) розвиток водогосподарської лексики у II половині XVIII ст. – на початку XX ст.; 4) уніфікація і стандартизація водогосподарської термінології (початок XIX – I половина XX ст.); 5) сучасна водогосподарська лексика (II половина XX – початок XXI ст.). Авторка звертає увагу на той факт, що на кожному з цих

етапів взаємодіяли, змінювалися різні лексичні шари, які відображали об'єктивні зміни в галузі водного господарства. Специфіка цієї тематичної групи в польській мові полягає в тому, що вона була залежною від мовних векторів північ↔південь, захід↔схід, від безпосередніх і опосередкованих впливів латинської, німецької, голландської, французької, російської, англійської мов [Войцева, 2010].

Отже, українське історичне термінознавство кінця ХХ – початку ХХІ ст. розвивається в кількох напрямках: 1) вивчає галузеву лексику конкретного історичного періоду (Л. П. Бойко, Н. М. Поліщук, М. А. Сокаль, В. В. Захарчин, О. О. Мунтян, Б. Р. Стецюк); 2) відтворює загальну картину словникового складу тієї чи тієї тематичної групи лексики в історичних пам'ятках (Н. І. Клипа, Г. М. Дидик–Меуш, О. Ю. Зелінська, Н. О. Лобачова, С. А. Яценко); 3) вивчає галузеву лексику в широких часових межах (Н. В. Піддубна, Т. І. Жила, А. М. Комаровська); 4) визначає основні етапи формування тієї чи тієї терміносистеми на тлі екстралінгвістичних чинників (Л. В. Мурашко, М. Б. Вербенец, І. Р. Процик, Д. Б. Якимович–Чапран, Н. В. Пуряєва, Ю. В. Осінчук, О. А. Войцева).

1.4. Порівняльне термінознавство кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Порівняльне термінознавство – розділ термінознавства, присвячений порівняльним дослідженням загальних властивостей і особливостей формування й функціонування спеціальної лексики в різних мовах.

Із середини ХХ ст. через бурхливий науково-технічний розвиток усе гостріше постає питання про взаємовпливи і взаємопроникнення мов і культур. На перший план виходять нові аспекти розгляду наукової мови, яка першою реагує на зміни в суспільстві. У зв'язку з цим активізувалася проблематика порівняльного термінознавства, в царині якого в Україні свого часу проводили дослідження В. Т. Коломієць («Розвиток лексики слов'янських мов у післявоєнний період») [Коломієць, 1973], О. В. Коваль–Костинська («Лексико-семантична група назв кольорів у болгарській мові (порівняльна

характеристика назв кольорів в болгарській, українській і російській мові») [Коваль–Костинська, 1975], Г. О. Краковецька «Метафоризація як засіб формування медичної термінології (на матеріалі давньогрецької, латинської, російської та української мов)» [Краковецька, 1979], І. В. Коропенко «Слов'янська термінологія обробітку шкіри (назви сировини і ремісників)» [Коропенко, 1984] та ін.

Однією з актуальних проблем порівняльного мовознавства є вивчення впливу інтра- та екстралінгвістичних чинників на формування й функціонування тієї самої терміносистеми в різних мовах, якій присвячене дослідження Т. Д. Михайленко, здійснене на матеріалі військової термінології в російській, українській та німецькій мові. На тлі загальних тенденцій розвитку термінознавства як науки (поліфункціональність державної мови та її соціальний престиж у соціумі, надлишковість запозичень, несформованість окремих терміносистем тощо) авторка проаналізувала формування й функціонування української військової лексики в зазначених мовах, дійшовши висновку, що в суді, адміністративних установах та пресі українська мова не використовувалася з XVIII ст., оскільки на той час домінувала російська мова в усіх сферах життєдіяльності суспільства аж до 1905 р. Авторка вважає, що упродовж XX ст. (до проголошення незалежності України в 1991 р.) умовно можна виділити два періоди розвитку української військової лексики: 1914–1939 рр. та 1942–1956 рр., тобто той час, коли існували україномовні військові формування. Абсолютно в інших умовах відбувався розвиток російської та німецької терміносистем, що наклало свій відбиток на їхній сучасний стан [Михайленко, 1996].

Активізувалися також синхронно-порівняльні дослідження лексико-семантичних особливостей системно-структурної організації й термінотворчого потенціалу мовних одиниць тієї самої терміносистеми в різних мовах. Здебільшого це вивчення термінологій у паралелях українсько-англійська, українсько-російсько-англійська, українсько-російсько-французька мови та американський і британський варіанти англійської мови. У цьому аспекті особливу увагу привертає соціокогнітивне зіставне вивчення Л. В. Рогач лінгвістичної термінології в українській та англійській мовах на основі спеціально розробленої методики її семантичного

аналізу, що дає змогу використовувати семантичний простір як одну з важливих ознак структурної організації значень термінів та лексико-семантичних систем загалом. Чималу увагу дослідниця присвятила впливу позамовних факторів на мовні термінологічні процеси. На основі семантичного аналізу лінгвістичних термінів в обох мовах дослідниця побудувала матрицю, яка відображає структуру семантичного простору лінгвістичної термінології в системі загальновоживаної мови, що дало можливість визначити значущість лінгвістичного терміна в лінгвістичній терміносистемі й загальновоживаній лексиці, представити структуру його семантики, виявити можливі зв'язки та шляхи переходу від одних значень до інших, установити зв'язок з терміносистемами інших сфер діяльності людини. Акцентуючи увагу на когнітивних механізмах дослідження термінології, Л. В. Рогач зазначила, що терміни утворюються в процесі узагальнення й абстрагування явищ матеріального світу, які є об'єктами пізнання, і відразу ж стають знаряддям наукового мислення, оскільки без них не можна узагальнено описати пізнаваний світ. Розглядаючи лінгвістичну терміносистему як результат пізнавальної і класифікувальної діяльності людини, Л. В. Рогач послуговується поняттям категорії як однією з форм усвідомлення специфіки найістотніших властивостей природних об'єктів, суспільства та мислення. Підсумовуючи, дослідниця зазначила, що семантика лінгвістичного терміна містить інформацію про логічні узагальнення ознак однорідних предметів, співвідносить термін не з окремим предметом, а цілим класом, рядом, типом, виражається за допомогою дефініції, логічно співвідноситься зі значеннями інших термінів у межах певної системи, пов'язаної з відповідною професійною діяльністю. Характерною особливістю семантичного простору досліджуваних лексичних одиниць української та англійської мов є маргінальний розподіл лінгвістичної термінології. В українській мові ця властивість виявляється інтенсивніше, ніж в англійській. Основною відмінністю лінгвістичних термінів двох мов у цьому відношенні є власне термінологічний характер моносемічних українських лексичних одиниць, що виявляється в майже повній відсутності загальновоживаних семантичних ознак у їхньому семантичному просторі. Міжсистемна термінологічна полісемія

українських лінгвістичних термінів найяскравіше виявляється в тих лексичних одиницях, які мають широку загальноживану семантику і її ступінь знижується зі зниженням ступеня полісемії лексем. Загалом досліджувані терміноодиниці англійської мови характеризуються вищою термінологічною поліфункціональністю, ніж їхні українські відповідники, що свідчить про те, що в українській науковій термінології сильніші тенденції до її закріпленості за меншою кількістю наук, ніж в англійській мові, а отже, яскравішою є уніфікація терміносистем. Англійський матеріал дослідження увиразнив доцільність виділення в лінгвістичних термінах двох типів ієрархізації: зовнішньої (стосовно зв'язку термінологічних значень із загальноживаними) і внутрішньої (у межах значення кожного конкретного терміна) [Рогач, 2000].

Не залишилися осторонь *новітні терміносистеми*, зокрема терміни кібернетики в англійській мові в зіставленні з українською та російською (Е. Р. Брагіна) [Брагіна, 2001] та інформатики й обчислювальної техніки французької, української та російської мов (І. М. Нікуліна) [Нікуліна, 2004]. Якщо Е. Р. Брагіна детально описує морфологічний, синтаксичний і семантичний способи термінотворення, загальні закономірності формування термінологічного фонду обраної галузі, подібність та відмінність у способах і засобах номінації у двох споріднених та одній неспорідненій мовах [Брагіна, 2001], то І. М. Нікуліна розробляє модель мовного субконтинууму відповідних галузей знань, системно описує зазначену термінологію, визначаючи структурно-семантичні особливості термінів та специфіку їх термінотворчого потенціалу в цій галузі знань [Нікуліна, 2004]. Е. Р. Брагіна доходить висновку, що специфіка термінотворення в термінологічній системі кібернетики виявляється в її циклічності: з одного боку, створення дво-, три- та полікомпонентних термінів – явище закономірне для будь-якої системи, яка динамічно розвивається, де тип мови впливає на процес утворення таких термінів (якщо для української та російської мов як синтетичних терміносистем властиве праве розширення, то для англійської як аналітичної – ліве); з другого боку, процес утворення термінів-словосполучень відбувається паралельно з іншим, типовим для науки процесом – утворенням термінологічних

стягнень, семантичної конденсації та абревіатур. З-поміж усіх утворень найчастотнішими є терміни-іменники; наявність же різних структурних типів в англійській мові в зіставленні з українською та російською свідчить про різний тип цих мов [Брагіна, 2001]. Більшість термінів інформатики та обчислювальної техніки, на думку І. М. Нікуліної, в українській, російській та французькій мовах утворюється синтаксичним способом і становить 59–60% від усіх термінологічних одиниць. У зіставлюваних мовах чітко простежується тенденція до використання інтернаціональних компонентів грецького і латинського походження, що свідчить про прагнення до інтернаціоналізації та уніфікації новітніх терміносистем. Французькому субконтинууму інформатики й обчислювальної техніки властиве утворення складних термінів словоскладанням та абревіацією, а в українському й російському субконтинуумах у цих випадках відповідно вживають термінологічні словосполучення та розгорнуті форми термінів. Ініціальні терміни як особлива група термінів утворюються на основі англійського базового терміна або національного базового терміна. Субконтинуум інформатики й обчислювальної техніки французької, української та російської мов вирізняється певною симетричністю у функціонуванні термінотворчих моделей різних типів [Нікуліна, 2004].

У цьому ж контексті О. В. Константінова виявила *структурно-семантичні особливості термінів оподаткування в американському та британському варіантах сучасної англійської мови*, які продовжують існувати всупереч тенденції до їх уніфікації та необхідності уніфікації систем оподаткування в єдиному світовому економічному просторі [Константінова, 2004]. Дослідниця описала продуктивні моделі термінотворення в обраній для вивчення термінології, показала специфіку процесів номінації, інвентаризувала досліджувані англомовні терміни на основі побудови концептуального апарату галузі, дійшовши висновку, що здебільшого термінологічні одиниці сучасної англомовної вузькофахової термінології оподаткування формуються та базі загальноновживаної мови за посередництва фінансово-економічної термінології уточненням її семантики; більшість одиниць – це одиниці вторинної номінації, витворені в результаті процесу

термінологізації шляхом метафоризації та метонімізації; стабільне співіснування термінологічних паралелей (лексико-семантичних аналогів та дивергентів) у цій спеціальній галузі, незважаючи на потужну тенденцію конвергентного розвитку національних варіантів, зумовлене єдиним джерелом походження терміноодиниць. Полілексемні терміни (переважно двох і трьохкомпонентні), зазначає О. В. Константінова, становлять абсолютну більшість одиниць термінології оподаткування, проте виявляють меншу багатозначність, ніж моноксемні терміни; багатоконпонентні терміносполуки в повній формі існують лише у сфері фіксації, у сфері функціонування термінології оподаткування широко використовують згортки, субститути та скорочення таких номінативних одиниць.

Поступово проблематика синхронно-порівняльних термінологічних досліджень в Україні конкретизується в кількох напрямках. Перший напрям конкретизації пов'язаний із появою в дослідженнях акценту на вивченні *етимології терміноодиниць із подальшим використанням етнолінгвістичного підходу до аналізу термінів різних мовних систем*, що спрямовує проблематику цих досліджень у русло діахронії. У цьому плані звертає на себе увагу *генетична класифікація різних за структурою одиниць*, розроблена Т. В. Голі-Оглу на матеріалі обрядових календарних термінів весняного циклу української, російської, урумської та румейської мов. Розглядаючи специфіку обрядового терміна та особливості його функціонування, авторка визначила умови виникнення досліджуваного терміна, його семантичну вмотивованість / невмотивованість порівняно з науковим терміном; здійснила детальний етимологічний аналіз спільносхіднослов'янських та автономних обрядових термінів весняного циклу українського, російського й урумсько-румейського народних календарів; описала неслов'янські та слов'янські запозичення у східнослов'янських народнообрядових термінологічних системах. Результати проведеного етимологічного аналізу показали, що елементи праслов'янського походження становлять половину досліджених обрядових термінів; значну роль у формуванні дослідженої термінології відіграли спільноіндоєвропейські мовні елементи

(вони становлять чверть від загальної кількості проаналізованих одиниць); східнослов'янські обрядові термінологічні системи є надархаїчними мовними утвореннями, оскільки не зазнали пізніших західноєвропейських втручань (крім незначного польського в обрядових терміносистемах української та білоруської мов). За спостереженнями авторки, можна говорити про високий ступінь автохтонності й самобутності цієї термінології, а також про певну ізольованість процесу розвитку й функціонування обрядових терміносистем східнослов'янських мов як національних. З'ясувалося, що в румеїв та урумів Північного Надазов'я функціонує спільний набір обрядових термінів весняного циклу; обрядова система цих народів має гібридний генетичний характер, оскільки складається винятково з лексичних елементів грецького й тюркського походження (частки цих елементів приблизно однакові) [Голі-Оглу, 2003].

Використання етнолінгвістичного підходу до вивчення термінологій кількох мовних систем, зокрема турецької та кримськотатарської суспільно-політичної лексики, яка довгий час майже не досліджувалися у зв'язку з різними соціальними, політичними, національно-культурними катаклізмами, знаходить відображення у дослідженні М. Арслана. Автор здійснює етимологічний аналіз та виявляє базові словотвірні тенденції досліджуваної лексики обох мов, визначає особливості її розвитку в різні періоди функціонування, виділяє групи вузькоспеціальних і широковживаних політичних термінів, розкриваючи загальноісторичні передумови їх формування на тлі процесів виникнення та розвитку тюркських держав, їхнього соціально-політичного устрою, впливу політичних явищ на процеси формування соціальної термінології. Виявляючи базові моделі словотворення політичної лексики, дослідник визначає їхні типи, класифікує аналізовану тематичну групу за походженням, унаслідок чого доходить висновку, що динамічний розвиток турецької і кримськотатарської суспільно-політичної лексики відобразився в таких тенденціях: у кримськотатарській мові з'явилися русизми, а в турецькій мові – терміни-неологізми, власне арабські терміни, які в сучасних мовах сприймаються як архаїзми; в турецькій мові

складні турецькі терміни, ідіоми та ізафетні словосполучення заступили складні арабські терміни, а в кримськотатарській – їх замінили західноєвропейські лексеми, запозичення за посередництва російської мови; нові терміни в кримськотатарській і турецькій мовах функціонують як синонімічні назви старих арабських термінів, уживання яких часто залежить від контексту; латинські, грецькі, французькі, німецькі, англійські, іспанські, італійські, вірменські запозичення внесли в турецьку мову невластиве їй поєднання голосних звуків; у запозичених у кримськотатарській мові лексемах можуть використовуватися турецькі афікси-аналоги (переважно це стосується сучасної політичної лексики) [Арслан, 2006].

Другий напрям конкретизації проблематики синхронно-порівняльних термінологічних досліджень в Україні пов'язаний із вивченням механізмів семантичного способу творення терміноодиниць *метафоричним перенесенням* фінансових термінів в англійській та українській мовах. Ця проблема постала, зокрема, об'єктом дисертаційного дослідження С. М. Кришталь, у якому виявлено семантичні моделі за типовими для досліджуваної термінології асоціаціями, виділено структурні типи метафоричних термінів, описано їх системні зв'язки. Аналіз матеріалу виявив, що метафоричні терміни в підмові фінансів – не поодинокі, випадкові вкраплення, а ціла система, що формується за певними семантичними моделями, які в англійській та українській мовах репрезентують дев'ять тематичних груп (антропоморфна метафора, побутова метафора, військова метафора, орієнтаційна метафора, метафора на позначення кольору, національно-географічна метафора, зооморфна метафора тощо). С. М. Кришталь порівнює метафоричні термінологічні сполучення з фразеологічними, аналізує способи передавання значень метафоричних англійських термінів українською мовою, детально коментує розбіжності у процесі перекладу абстрактних понять за допомогою метафоричних назв англійською та українською мовами [Кришталь, 2003].

Третій напрям конкретизації проблематики синхронно-порівняльного українського термінознавства репрезентують праці, в яких знайшла відображення проблема *функціонування та адаптації*

термінологічних запозичень або іншомовної термінології, з одного боку, в європейських мовах (І. І. Вакулик) [Вакулик, 2004], з другого, – в близькоспоріднених мовах (М. Г. Зеленцова) [Зеленцова, 2006]. На матеріалі юридичних та економічних термінів української, російської, німецької, французької та англійської мов І. І. Вакулик аналізує системно-мовне та мовленнєве функціонування термінів греко-латинського походження; описує функціонування терміноелементів класичного походження, де афікси та афіксоїди розглядає як компоненти повного або часткового обрамлення сучасних термінів, структурна будова яких утворює ініціально-фінальний формантний код; акцентує увагу на термінотворчому потенціалі класичних мов, зокрема, описує проникнення давньогрецької та латинської мов у нові західноєвропейські мови, яке відбувалося різними шляхами завдяки безпосереднім контактам народів у різні історичні періоди розвитку країн Європи; коментує різні категорії терміноелементів класичного походження – ініціальні, медіальні та фінальні. Процес запозичення латинських і грецьких слів або їх частин (терміноелементів), на думку авторки, не можна вважати завершеним для жодної з європейських мов. В епоху глобалізації спостерігається тенденція до «вирівнювання» наукових термінологій не лише в тих мовах, що належать до індоєвропейської мовної сім'ї, але й у фінно-угорській сім'ї (зокрема, у фінській та естонській мовах). У сучасних європейських мовах прийменники і префікси греко-латинського походження регулярно виступають у ролі ініціальних терміноелементів сучасних термінів. Унаслідок цього збільшується термінотворчий потенціал елементів класичного походження, який допомагає формувати сучасні термінології європейських мов [Вакулик, 2004]. На матеріалі термінології менеджменту в російській та українській мовах М. Г. Зеленцова розкриває принципи та описує шляхи формування обраної галузевої терміносистеми, виявляє екстралінгвістичні та лінгвістичні чинники запозичання, аналізує структуру концептосфери й терміносфери менеджменту за гніздовим способом їх організації та парадигматизації, визначає системотвірний потенціал запозичень, з'ясовує роль метафоричних калюк у формуванні досліджуваної терміносистеми у двох мовах. Особливу увагу авторка приділяє сучасним способам та основним

етапам і рівням формальної та поняттєвої адаптації запозичень у мовах-реципієнтах. Розглядаючи процес запозичення як єдиний діалектичний процес, у якому перетинаються дві мовні системи, авторка визначила п'ять основних етапів запозичення: проникнення, пристосування, інтеграція або вживання «на рівних», стабілізація, реєстрація. Проведений аналіз виявив значну розбіжність у способах передавання еквівалентних лексем у мовах-реципієнтах, що свідчить про незавершений процес формальної адаптації термінів, де частіше відбувається буквально «пересадження» запозичення в мову-реципієнт, завдяки орфографічній трансплантації, трансфонії або транслітерації. Структурна адаптація однослівних і складних термінів має різноманітний характер, однак найвиразнішою тенденцією є відтворення їх за допомогою синтаксичного засобу. Субституція, на думку авторки, більше відповідає українській адаптаційній традиції, за калькування російська калька відповідає моделі «іменник + іменник», а українська – двом моделям: «прикметник + іменник» та «іменник + іменник», хоча варіативність атрибутивного компонента властива також терміносистемі російської мови [Зеленцова, 2006].

Четвертий напрям конкретизації проблематики синхронно-порівняльного українського термінознавства увиразнює *аспект лексичної та структурної мотивації терміноодиниць*, у контексті якого здійснено дисертаційне дослідження С. С. Риженко, присвячене виявленню спільних і диференційних ознак мотиваційних та структурних типів назв професій в англійській та українській мовах. На тлі сучасних проблем теорії номінації та основних засад зіставного дослідження різноструктурних мов із позицій антропоцентризму авторка описала особливості мотивації назв професій засобами сучасних англійської та української мов; виділила основні мотивувальні бази цих назв у зіставлених мовах, дійшовши висновку, що назви професій у задекларованих мовах відзначаються морфологічним типом умотивованості, тобто їхніми мотивувальними ознаками є компоненти слова, які розкривають його значення (лексична вмотивованість), а також складники, що містять інформацію про структурну вмотивованість лексеми. С. С. Риженко також описала структурні типи назв професій у сучасній англійській та українській мовах, виявила особливості їхньої

морфологічної будови, внаслідок чого з'ясувалося, що переважна більшість значень, виражених формантними частинами назв професій, є спільними і для української, і для англійської мов, проте тільки в українських назвах є структурні сегменти, що вказують на людину, яка керує певним засобом пересування та на молоду людину чоловічої статі, яка навчається певній професії. Специфічним для англійської мови є єдиний формант *-man*, що вказує на чоловічу стать. Крім суфіксального способу, за спостереженням дослідниці, афіксальні назви професій сучасної англійської та української мов утворюються також префіксальним і префіксально-суфіксальним способами (в українській мові визначені префіксально-суфіксальні деривати на позначення професій, а в англійській мові – префіксальні та префіксально-суфіксальні з кількісною перевагою останніх) [Риженко, 2008].

Отже, українське порівняльне термінознавство кінця ХХ – початку ХХІ ст. представлено такою проблематикою: 1) дослідженням впливу інтра- та екстралінгвістичних чинників на формування тієї самої терміносистеми в різних мовах (Т. Д. Михайленко); 2) дослідженням у синхронному аспекті лексико-семантичних особливостей, системно-структурної організації та термінотворчого потенціалу мовних одиниць тієї самої терміносистеми в кількох мовах (Л. В. Рогач, О. В. Константінова, Е. Р. Брагіна, І. М. Нікуліна); 3) вивченням етимології термінів із використанням етнолінгвістичного підходу до синхронно-порівняльного аналізу термінологій різних мовних систем (Т. В. Голі–Оглу, М. Арслан); 4) виявленням механізмів семантичного способу творення терміноодиниць метафоричним перенесенням (С. М. Кришталь); 5) дослідженням функціонування та адаптації термінологічних запозичень або іншомовної термінології (І. І. Вакулик, М. Г. Зеленцова); 6) вивченням лексичної та структурної мотивації терміноодиниць (С. С. Риженко).

1.5. Семасіологічне термінознавство в українському мовознавстві ХХ ст.

Семасіологічні проблеми поставали й обговорювалися філософами ще в давнину. Увагу мислителів привертало питання походження слів і їхнє відношення до буття та мислення. У плані ж власне лінгвістичному до кінця ХІХ ст. лише етимологія торкалася проблем семантики, оскільки, пояснюючи утворення одних слів від інших, вона повинна і пояснювати, і реєструвати зміни у значенні слова. Лише з другої половини ХІХ ст. у зв'язку зі зростанням зацікавленості не лише звуковим, а й психологічним наповненням мови постало питання про необхідність виділення семантики як учення про зміни значення. Мовознавці ХІХ–ХХ ст. практично не зачіпають питання про визначення самого значення слова, залишаючи його розв'язання філософам і психологам. Лише аспект етимологічного значення через встановлення його зв'язків з іншими словами тієї самої чи найближчими мовами підпадає під жваве обговорення. Проблема співвідношення етимона й усього змісту слова цікавить мовознавців, починаючи з Гумбольдта. Зміна значень слова упродовж певного часу – основний предмет дослідження у мовознавстві першої половини ХХ ст. Враховуючи ж структурність значення слова, серед значної кількості семантичних змін виокремлюється низка основних: 1) зміна предметів, позначуваних словами; за збереження соціальної функції предмета назва зазвичай переноситься на інший предмет; а) перенесення назви; б) перехід назви з професійного словника до словника літературної мови і навпаки; 2) різні зсуви у співвідношенні між етимомом і змістом слова: а) втрата етимона; б) переосмислення етимона; в) поява етимона внаслідок входження слова до нового кола лексем; 3) зміна значення слова внаслідок переоцінки позначуваного. Зауважимо, що вперше термін *лексично-семасіологічний підхід* вжито в рецензії В. Я. «У пильній справі» (Вісник Інституту української наукової мови. – Вип. 1. 1928. С. 84–85), а перші наукові розвідки семасіологічного спрямування в Україні відносимо до початку ХХ ст., зокрема стаття Б. Юрківського «Рибальська термінологія» (Записки Одеського наукового товариства. Секція історично-філологічна. –

№ 1. Одеса, 1928. С. 77–79).

Для традиційного / системно-структурного українського термінознавства початку ХХІ ст. характерне зацікавлення семасіологічним аспектом, що передбачає дослідження проблем, пов'язаних із вивченням семантики, зокрема кореляції понять і значень, та семантичним розвитком термінів, семантичних явищ і лексико-семантичних відношень – полісемії, омонімії, синонімії, антонімії, гіперо-гіпонімії, уніфікації термінів тощо.

Початки системного вивчення терміносистем у семасіологічному аспекті простежуємо в працях М. П. Кочергана «Лексика понять часу в українській мові» (К., 1967), Г. Г. Дідківської «Назви осіб за ремеслом і професією в українській мові» (К., 1972), Л. О. Симоненко «Мікологічна лексика української мови» (К., 1973), М. Н. Паночка «Українська спортивна лексика» (К., 1977), В. З. Присяжнюка «Лексика сільського будівництва в українській мові» (К., 1981), Н. І. Шило «Семантико-словотвірна структура української лісної і деревообробної термінології» (К., 1981), З. М. Бичко «Лексика на позначення шляхів сполучення в українській мові» (К., 1983), Н. В. Левун «Семантична та словотвірна структура української термінолексики художньої кераміки» (Дніпропетровськ, 1983), А. П. Грицевої «Виды мотивированности терминов: на материале терминологии кожевенно-обувного производства» (Дніпропетровськ, 1986), Н. В. Жовтобрюх «Формування філософської термінології української літературної мови» (К., 1992) та ін.

Системно-структурний напрям представлений кількома векторами досліджень:

- *теорія дефініції, семантична теорія терміна*, наприклад, у працях: Р. І. Дудка «Проблеми значення терміна в гуманітарній сфері» [Дудок, 2012], І. С. Івашкевич «Семантичне становлення філософських понять у німецькій мові» [Івашкевич, 2013];

- *вивчення мотиваційних особливостей термінів*, наприклад, у працях А. П. Грицевої «Види мотивованості термінів: на матеріалі термінолексики шкіряно-взуттєвого виробництва» [Грицева, 1986], Н. С. Рибалки «Мотивація номенклатурних найменувань ссавців у сучасній англійській мові» [Рибалка, 2010];

• *вивчення семної структури терміна на основі методик сіткового моделювання та компонентного аналізу термінів, а також шляхом віднаходження лексико-семантичних відношень у галузевих терміносистемах, яким присвячено, наприклад, дослідження О. І. Гутиряк «Англійська термінологія маркетингу: структура та семантичні характеристики» [Гутиряк, 1999], М. М. Бондарчук «Структурно-семантичні параметри російської авіаційної терміносистеми (макрополе “рух літального апарата”» [Бондарчук, 2000], О. Ю. Малюк «Систематологічний та культурологічний аспекти номінації посуду в сучасній українській мові (на матеріалі назв реалій побутово-виробничого призначення)» – культурологічний аспект [Малюк, 2000], Л. В. Ярової «Російська морська термінологія судноводіння (лінгвістичний аналіз)» [Ярова, 2000], Р. І. Монастирської «Термінологія цивільного законодавства в системному і семасіологічному аспектах (на матеріалі Цивільного кодексу України)» [Монастирська, 2012], Т. В. Михайлової «Семантичні відношення в українській науково-технічній термінології» [Михайлова, 2002], Н. І. Пасічник «Семантичний та фундаментальний аспекти англійського дидактичного терміна» [Пасічник, 2012], Д. В. Теглівець «Складені назви із семою ‘вода’ в сучасній українській науково-технічній термінології» [Теглівець, 2007], Я. Ю. Манжос «Семантичні та функціональні особливості англійських юридичних термінів – назв злочинів проти людини» – функціональний аспект [Манжос, 2011];*

• *вивчення типів термінологічної синонімії зокрема дисертації О. А. Мартиняк «Синонімія та варіантність в українській науково-технічній термінології» [Мартиняк, 2010], І. І. Ворони «Функціонування церковно-релігійних термінів-синонімів в українських богослужбових текстах» [Ворона, 2014];*

• *вивчення типів метафори, зокрема дослідниками О. М. Кринець «Метафора і метонімія як чинники творення та розвитку української технічної термінології» [Кринець, 2010], О. Ю. Радченко «Концептуальна метафора в терміносистемі маркетингу (на матеріалі англійських текстів)» – функціональний аспект [Радченко, 2012];*

• *полісемічні відношення в термінологічній лексиці у працях*

О. С. Білки «Вторинна номінація в біологічній термінології української мови» [Білка, 2011], Н. А. Ляшук «Лексична та концептуальна багатозначність лінгвістичної термінології в українській мові» [Ляшук, 2014];

- зацікавлення проблемами семасіологічного термінознавства посилюється також у напрямі *діахронного й синхронного вивчення семантики терміна в лінгвопрагматичному та власне конотативно-оцінному аспектах* у працях В. Л. Іващенко «Конотативно-оцінний аспект семантики назв осіб за родом діяльності, місцем проживання та національною належністю», «Термінолектне конотування та конотації термінологічності», «Лексичні конотації у просторі природничої термінології» [Іващенко, 1997; 2000; 2000], Д. П. Шапран «Сучасна українська термінологія маркетингу: семантика та прагматика» [Шапран, 2004], Д. Ю. Сизонова «Лінгвопрагматичний потенціал української медичної термінології у ЗМІ» [Сизонов, 2012], А. В. Мороз «Лінгвопрагматичний та термінологічний аспекти фахової мови торгівлі (на матеріалі німецької та української мов)» – *порівняльний аспект* [Мороз, 2013], В. В. Турчин «Лінгвопрагматичні аспекти німецького філософського терміна» [Турчин, 2001];

- окрему групу становлять праці, присвячені проблемам *вивчення етимології галузевих терміоодиниць та власне семантичному розвитку терміна на тлі історичного розвитку (формування) терміносистеми*, зокрема у праці Г. М. Гнатишеної «Сучасна німецька медична термінологія (аспекти етимології, структури та інтернаціоналізації)» [Гнатишена, 1996];

- в термінознавстві вже давно окреслилася тенденція до комплексного вивчення термінологій, що передбачає *тісний взаємозв'язок семасіологічного та ономасіологічного аспектів на синхронному тлі*, зокрема в працях Н. Ф. Стаховської «Семантична та словотвірна структура агентивно-професійних найменувань металургійної термінолексики» [Стаховська, 2002], І. В. Котеленець «Лексико-семантична характеристика німецької терміносистеми тваринництва» [Котеленець, 2002], О. О. Романової «Українська термінологія швацької промисловості» [Романова, 2009], А. В. Зеніної «Адаптація англізмів у термінології української банківської справи» [Зеніна, 2014], О. В. Колган «Семантична та словотвірна структура

української гірничої термінології» [Колган, 2009], С. М. Локайчук «Сучасна українська археологічна терміносистема (структурно-семантичний аспект)» [Локайчук, 2010], Н. П. Книщенко «Українська дорожньо-будівельна термінологія: структура і семантичні відношення» [Книщенко, 2013], М. М. Медведь «Структура, семантика і функціонування термінів видавничо-поліграфічного виробництва у сучасній українській літературній мові» [Медведь, 2014], Л. Л. Михайленко «Динаміка суспільно-політичної лексики української мови кінця ХХ – початку ХХІ ст. (на матеріалі мови українських засобів масової інформації)» [Михайленко, 2009], А. А. Романченка «Авіаційна термінологія сучасної перської мови (характеристика, класифікація, створення та засоби поповнення)» – *термінографічний аспект* [Романченко, 2010], Н. Л. Краснопольської «Джерела та етапи формування української термінології менеджменту» [Краснопольська, 2014];

• домінування *семасіологічного аспекту в комплексних синхронно-діахронних дослідженнях* простежуємо, зокрема, в дисертаціях Л. Д. Малевич «Становлення і розвиток української гідромеліоративної термінології» [Малевич, 1999], О. В. Харченко «Особливості розвитку сучасної журналістської термінології англійської мови (1960–1990-ті роки)» [Харченко, 1999], С. М. Руденко «Закономірності та особливості термінотворення у підмові громадського харчування (на матеріалі української терміносистеми “змішані напої”)» [Руденко, 2000], Л. М. Костенко «Лексико-семантична та словотвірна структура української термінології садівництва» [Костенко, 2005], Я. Г. Мар’янюк «Українська термінологія дизайну: процеси становлення, формування, розвитку» [Мар’янюк, 2011], Т. О. Луковенко «Українська гомеопатична лексика» [Луковенко, 2011], І. М. Іваненко «Українська логопедична термінологія: структура, семантика, функціонування» – *функціональний аспект* [Іваненко, 2010], О. В. Шпильківської «Українська термінологія фінансового права» [Шпильківська, 2010], Л. Є. Гапонової «Формування української криміналістичної термінології» [Гапонова, 2012], І. А. Федькової «Українська хореографічна лексика: структурно-семантична та генетична характеристики» [Федькова, 2014];

• вивчення *семантичних неологізмів та семантичної деривації* у працях А. В. Грицьків «Міжсистемна взаємодія як чинник термінотворення (на прикладі англословних фінансових термінів)» [Грицьків, 2004], Д. В. Василенка «Розвиток словникового складу англійської мови військової сфери ХХ – початку ХХІ століття» [Василенко, 2009];

• *семасіологічний аспект на тлі історичного розвитку галузевої лексики* представлений у працях Т. В. Лепехи «Лексико-семантичні та словотвірні-структурні особливості судово-медичної термінології» [Лепеха, 2000], М. В. Дмитрук «Формування української ветеринарної лексики» [Дмитрук, 2001], Н. О. Яценко «Назви військової форми одягу в українській мові» [Яценко, 2007], П. Є. Луня «Термінологія конституційного права України: історія становлення та системна організація» [Луньо, 2014];

• Проблеми *відтворення цілісної картини історії формування галузевої термінології* присвячені дослідження Н. С. Трач «Українська правнича термінологія в ХХ ст.» [Трач, 2009] Н. Й. Коцюби «Українська термінологія державного управління (становлення та розвиток)» [Коцюба, 2004], Н. В. Жовтобрюх «Формування філософської термінології української літературної мови» [Жовтобрюх, 1992], В. М. Дейнеки «Формування української митної термінології (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)» [Дейнека, 2014];

Крос-парадигмальний напрям у його системно-функціональному вияві:

• *віднаходження критеріїв термінологічності на основі аналізу системно-поняттєвих зв'язків терміна і загальноживаного слова в її екстраполяції на конкретну галузеву терміносистему*, наприклад, у працях Т. Г. Соколовської «Українська термінологія з генетики: походження, структура, системність (лінгвістична проблематика)» [Соколовська, 1999], В. Л. Вигівського «Структурно-семантичні, стилістичні та прагматичні особливості військових омофраз (на матеріалі англословної військової фразеології)» [Вигівський, 2009], Н. О. Жданової «Терміноутворювальні механізми у сфері біржової лексики» [Жданова, 2003];

• *вивчення семантики у взаємозв'язку з когнітивною структурою*, наприклад, у праці Т. В. Грошко «Англословні номінації

банківської справи (лексико-семантичний та функціонально-дискурсивний аспекти)» [Грошко, 2012];

• *вивчення діалектологічної основи термінологічної лексики*, наприклад, у працях І. М. Потапчук «Народна географічна термінологія в західноподільських говірках» [Потапчук, 2012], С. В. Шийки «Народна географічна термінологія Ровенщини» [Шийка, 2013];

Крос-дисциплінарний напрям, зокрема, представлений у працях М. І. Любченка «Юридична термінологія: поняття, особливості, види» [Любченко, 2012], А. В. Хворостянкіної «Законодавчі дефініції у правовій теорії та практиці європейських держав (порівняльний аналіз)» [Хворостянкіна, 2012].

Отже, аналіз сучасного українського термінознавства системно-структурної дослідницької парадигми на сучасному етапі розвитку (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) показав, що власне семасіологічний напрям репрезентує кілька основних векторів пошуку – теоретико-методологічний (30%), мотиваційний, вивчення семної структури терміна, вивчення типів метафори. Потужний напрям ономасемасіологічного термінознавства кінця ХХ – початку ХХІ ст. формує кілька основних пошукових векторів – термінотворчий, історичний, етимологічний / генетичний, або історико-етимологічний на тлі процесів термінотворення (25%). Крос-парадигмальний вектор задекларований структурно-системно-семантичним, діалектологічним та когнітивним аспектами (15). Найменш представницькими є крос-дисциплінарні дослідження (10%).

1.6. Типологічне термінознавство в Україні кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Типологічне термінознавство – розділ термінознавства, який займається порівняльним дослідженням окремих термінологій для визначення спільних рис та відмінностей їх терміносистем, зумовлених особливостями відповідних галузей знань. В українському мовознавстві типологічні термінознавчі дослідження мали епізодичний характер і вперше, за спостереженнями

С. О. Швачко, здійснені в порівняльному аспекті (К. К. Швачко, П. В. Терентьев, С. О. Швачко, Т. Г. Янукян «Вступ до порівняльної типології англійської, російської та української мов») [Введение, 1977].

Типологічне термінознавство в Україні кінця ХХ – початку ХХІ ст. представлене чотирма основними напрямками досліджень, у кожному з яких зацентовано увагу на певній проблемі. Насамперед це дослідження, присвячені *вивченню кореляції «загальноживане слово – термін»* на тлі лексико-семантичних та словотвірних процесів. У цьому напрямі викликають інтерес праці О. Р. Микитюк та Р. О. Бачкура. Аналізуючи розвиток абстрактних значень у контексті процесів вторинної номінації (термінологізації і детермінологізації), О. Р. Микитюк визначає ступені абстрагування іменників загальноживаної і науково-технічної (радіо-, електро-, теплотехніки та ін.) термінологічної лексики. Авторка зауважує, що загальноживані абстрактні назви не мають своєї дефініції, тому абстрактність їх дуже висока: спеціальні ж назви закріплені за відповідними поняттями, які мають дефініцію, тому в процесі термінологізації відбувається зниження ступеня абстрактності іменників, що дає підстави говорити про ступеневий перехід одного слова в різні розряди: загальноживана назва – слово з термінологічним значенням – загальноживана назва. Ступінь абстрактності у детермінологізованих загальноживаних словах є значно вищим, ніж у мотивувальних іменниках-термінах [Микитюк, 1997].

Цю ж проблему на матеріалі найменувань тварин та рослин, проте на тлі словотвірних процесів розглядає Р. О. Бачкур. Порівнюючи ті самі словотвірні парадигми українських назв тварин і рослин, мотивовані і термінами, і нетермінами, дослідник виявляє, що типову словотвірну парадигму українських назв тварин формують деривати із більшою кількістю словотвірних значень (включаючи лексико-словотвірні), ніж семантичні деривати назв рослин. Аналіз семантичної структури типових словотвірних парадигм досліджуваних назв виявив типологічну спорідненість деривації у сфері тваринних та рослинних номенів і дав змогу визначити тенденції, спільні для відіменникового словотворення в цілому та

специфічні, властиві лише словотвірній підсистемі аналізованих груп твірних. Позитивно позначаються на словотворчій спроможності назв тварин і рослин їх багатозначність, символічність, належність до ядра лексичної підгрупи; релігійно-міфологічне використання, поширеність, свійськість тварини, належність до вищих рослинних чи тваринних організмів. Обмежувальними факторами в утворенні похідних виявилися похідність, структурно-морфологічна складність, фонетична довжина, дефектність словозмінної парадигми, стилістична й функціональна маркованість, екзотичність тощо. Зіставлення кількісних показників словотворення від найменувань рослин і тварин виявляє в півтора рази вищу словотворчу активність українських назв тварин порівняно з назвами рослин. Реалізація словотвірної семантики дериватами, мотивованими назвами тварин і рослин, відбувається завдяки різноманітним засобам, серед яких переважає суфіксація. Зрідка засобом словотворення виступають конфікси, постфікс -ся в поєднанні з дієслівними суфіксами чи конфіксами, суфіксоїди [Бачкур, 2004].

Ще однією важливою проблемою, якої торкаються українські мовознавці у своїх типологічних дослідженнях, є проблема *мовної норми і варіантності в термінології* (зокрема на матеріалі медичної, хімічної, біологічної, технічної галузей), яка, власне, продовжує та конкретизує проблематику взаємовідношення терміна й нетерміна, проте в дещо іншій площині – «термін і загальнолітературне слово», що спонукає дослідників до визначення критеріїв нормативності мовної одиниці в загальнолітературній мові і в термінології, до розмежування варіантності та синонімії, розроблення класифікації термінів-варіантів на підставі ознак ‘збіг сигніфікатів термінологічних одиниць’, ‘збіг денотатів (якщо вони є)’, ‘спільна коренева частина знакової форми цих одиниць’, ‘подібність морфолого-словотвірної структури’, ‘відсутність додаткового інформативного навантаження у термінів-варіантів’. У цьому аспекті видається актуальним вивчення питання про лексикографічну кодифікацію термінів-варіантів та її відповідність мовній нормі в термінології, про конкуренцію варіативних термінів у словниках та вироблення єдиної системи опису таких одиниць [Радченко, 2000].

Цю ж проблему порушено у дослідженні О. А. Жирик,

яка визначає іманентні ознаки літературної і термінологічної норм, аналізуючи стилістичну транспозицію термінологічних одиниць, та обґрунтовує вибір кодифікаційної практики для проведення дослідження стилістичного статусу лексем у синхронії і діяхронії, характеризуючи лексико-тематичні групи стилістично переорієнтованих терміноодиниць спортивної, медичної, економічної, технічної галузей. Дослідниця розробляє класифікацію видів семантичної структури стилістичних транспозитів, формує корпус термінологічних одиниць із неадекватно кодифікованим стилістичним статусом, випрацюваний механізм вивчення співвідношення кодифікації та реалізації лексичних норм [Жирик, 2007].

В українському типологічному термінознавстві започатковано також дослідження *особливостей конкретної тематичної групи термінів, проведені на матеріалі багатьох неспоріднених мов*. Так, зокрема Л. Б. Ніколаєва на основі сорока неспоріднених мов дослідила структуру й семантику термінів спорідненості, виявляючи їх структурні типи (кореневі, афіксні, композити, афіксні композити, редульовані та словосполучення), з'ясувала вплив ускладнення значення слова додатковими диференційними семантичними ознаками на його морфологічну структуру, що, ймовірно, пояснюється «теорією маркованості». На підставі компонентного аналізу значень авторка виявила диференційні семантичні ознаки термінів спорідненості, а також проаналізувала семантичну структуру термінів за їхніми типологічними різновидами (терміни спорідненості, суміжні за поколінням: терміни спорідненості, суміжні за поколінням і статтю; терміни спорідненості, несуміжні за поколінням; терміни спорідненості, несуміжні за поколінням і статтю; групові) та сформулювала типологічні узагальнення ймовірного характеру [Ніколаєва, 2005].

Початок ХХІ ст. у типологічному термінознавстві в Україні ознаменувався *дослідженнями функціонально-ономасіологічного спрямування*. Це, зокрема, праці Л. А. Кім «Терміни з незмінюваним залежним компонентом у системі засобів спеціальної номінації» (на матеріалі термінів економіки, металургії, інформатики та математики) [Кім, 2006] та М. М. Дзюби «Епоніми в українській

науковій термінології» (на матеріалі термінів фізики, хімії, біології, математики, медицини) [Дзюба, 2011].

У контексті проблем теорії термінологічної номінації Л. А. Кім дає загальну характеристику незмінюваних залежних компонентів терміна, визначає їх ознаки як критерії виокремлення з-поміж інших засобів термінологічної номінації, диференціює терміноелементи й термінокомпоненти, які відрізняються за рівнями актуалізації (морфемним – для терміноелементів, лексемним та синтаксичним – для термінокомпонентів), інвентаризує незмінювані залежні компоненти, що входять до складу термінів-біномів і термінів-словосполучень різних терміносфер (економіки, металургії, інформатики та математики) російської мови, проте об'єднаних однією функцією – бути означенням опорного терміна. Аналізуючи такі різновиди незмінюваних залежних компонентів, як аналітичні прикметники, до складу яких увійшли незмінювані іншомовні слова, аббревіатури, власні імена, прислівники, інфінітиви, умовні назви та професійні кліше, дослідниця акцентує увагу на орфографічній варіантності новітніх термінів із незмінюваним залежним компонентом в аспекті їх лексикографічної інтерпретації, а також на тому фактові, що продукуванню таких термінів значною мірою сприяють іншомовні терміносистеми як донори вкраплень, варваризмів та кальок. Саме тому окремі терміносфери російської мови під впливом передусім англійської мови активно засвоюють нові граматичні моделі, що сприяє активному зростанню незмінюваних слів, які вживаються як самостійно, так і у складі термінологічних номінацій [Кім, 2006].

У цьому ж напрямі на тлі процесу апелятивзації у сфері наукової термінології (терміни фізики, хімії, біології, математики, медицини) та в загальноновживаній лексиці М. М. Дзюба, випрацьовуючи терміни *епонімізація*, *епонімічна синонімія*, *епонімічна омонімія*, *епонімічне словотвірне гніздо*, детально описує найрізноманітніші лексико-семантичні зв'язки та відношення епонімічних найменувань, розробляє структурно-граматичні типи епонімів, зазначаючи, що кореневі епонімічні терміни малопродуктивні в українській науковій термінології, їх використовують переважно для називання одиниць вимірювання, а для афіксальних моделей характерні ті самі форманти,

що й для термінів-неепонімів [Дзюба, 2011].

Посилений інтерес до функціонального аспекту в українському типологічному термінознавстві початку ХХІ ст. вилився в дослідження англomовної термінології штучного інтелекту в контексті інших терміносистем (матеріалознавство, аерокосмічні технології, фінансово-економічна справа) з визначенням загальної тенденції творення таких термінів – від авторських неологізмів, через стадію «стихійного терміна» до загальноприйнятого (стандартизованого) терміна. Описуючи термінологічний складник англomовних текстів зі штучного інтелекту, В. Д. Сліпецька аналізує довжину термінів, частиномовні та суфіксальні моделі (структурний і термінотвірний аспекти), термінотвірні типи, а також три категорії термінів: спеціальні інтрагалузеві терміни штучного інтелекту, спеціальні терміни (екстрагалузеві) суміжних термінологій, загальнонаукові терміни; порівнює спеціальні та неспеціальні терміни в англomовних наукових текстах різних галузей знань, зокрема з матеріалознавства та оброблення металу, визначає ступінь їхньої подібності. Авторка дійшла висновку, що основна відмінність між структурними і термінотвірними характеристиками інтрагалузевих термінів різних наукових дисциплін полягає, передусім, не в наявності якихось рис, притаманних одним термінологіям і відсутніх в інших, а в кількісних співвідношеннях частот мовних форм чи продуктивності термінотвірних моделей, наявних в усіх термінологіях, а також пов'язана зі специфікою предметної галузі, яку обслуговує відповідна дисципліна та її концептуальний апарат [Сліпецька, 2008].

Проблематику типологічного термінознавства сьогодні розглядають і в *когнітивному аспекті*, зокрема В. Л. Іващенко, розробляючи загальну типологію енантіосемії в термінопросторі української мови, детально описує на конкретному термінологічному матеріалі мистецтвознавства, юриспруденції, етнології, культурології, архітектури, лінгвістики, музичного та сакрального мистецтва лексичну (архісемну, диференційно-типологічну, диференційно-протиставну конверсивну, номінативну, комбіновану) та лексико-синтаксичну енантіосемію, а також у межах лексичної енантіосемії – енантіонімію [Іващенко, 2011]. При цьому дослідниця поетапно розпрацьовує власну

класифікаційну систему термінопонять-репрезентантів типологічної диференціації енантіосемії, формулює дефініції кожного з них, уводить нові терміни та визначення, а також ураховує поетапність логічних операцій, задіяних у формуванні нової терміносистеми понять на їх позначення: спочатку розроблення та визначення термінопоняття суперординаційного рівня концептуалізації «енантіосемія», вироблення основ його поділу; далі – розроблення термінопонять-репрезентантів на суперординаційному, базовому, пресубординаційному та субординаційному рівнях концептуалізації [Іващенко, 2010].

Отже, українське типологічне термінознавство початку ХХІ ст. розвивається за кількома напрямками: структурно-функціональним – вивчення кореляції «загальноживане слово – термін» на тлі лексико-семантичних та словотвірних процесів (Р. О. Бачкур, О. Р. Микитюк), з'ясування особливостей конкретної тематичної групи термінів, проведений на матеріалі багатьох неспоріднених мов (Л. Б. Ніколаєва), проблеми дослідження мовної норми і варіантності (О. І. Радченко, О. А. Жирик), функціонально-ономасіологічним (М. М. Дзюба, Л. А. Кім, В. Д. Сліпецька) та когнітивним (В. Л. Іващенко).

1.7. Структурно-функціональне термінознавство в Україні на початку ХХІ ст.

Кінець ХХ ст. ознаменувався зростанням кількості термінознавчих праць у структурно-функціональному напрямі, який полягає у виділенні елементів соціальної взаємодії, що підлягають вивченню, та визначенні їх місця і значення (функції) у певних зв'язках, якісна визначеність яких передбачає їхній системний розгляд. До перших праць, у яких розглянуто структурно-функціональний аспект вивчення термінології, належать «Термінологічна лексика (літературознавча і мовознавча) в критико-публіцистичній прозі О.С.Пушкіна» С. Є. Вайнтруба [Вайнтруб, 1956], «Медична лексика в давньоруській книжно-писемній мові (назви хвороб і хворобливих станів)» Т. В. Олещук [Олещук, 1983], «Структура складених термінів діалектичного матеріалізму

(на матеріалі навчальних текстів)» Н. Л. Онипко [Онипко, 1985], «Термінологія і переклад» Ф. А. Циткіної [Циткина, 1989]. Початок ХХІ ст. засвідчив зростання зацікавленості серед мовознавців проблемами функціонування термінологічної лексики в навчальній, науковій, науково-популярній літературі та засобах масової інформації.

Зокрема, вивченню принципів і засобів номінації присвячені дослідження В. І. Круковського, В. Я. Юкало, Л. Ю. Рідневої. В. І. Круковський серед слів подвійної належності виділяє дві групи: терміни, в яких юридичне значення є домінуючим (напівтерміни), а загальноновживане є похідним, і терміни, в яких юридичне значення є похідним, а загальноновживане – основним. Напівтерміни належать до основних складників французької юридичної системи. Вони є носіями її основних категоріальних понять. Серед цих слів автор виокремлює такі типи: напівтерміни образного стилю, що мають метафоричне значення в загальноновживаній мові, тобто в загальній мові вони не мають технічного юридичного значення; напівтерміни нейтрального, не технічного значення в загальноновживаній мові; напівтерміни, що стали в загальноновживаній мові розмовними виразами й позбавлені в ній свого юридичного значення. Інша група слів подвійної належності має в загальноновживаній мові основне значення, а їхнє юридичне значення стало другорядним. Ці слова можна поділити на такі групи: терміни подвійної приналежності, які мають однакове значення як в юридичній, і в загальній мові; терміни, які мають особливе значення в юридичній мові; терміни, які мають в юридичній мові щодо загальної образне, переносне значення; терміни, які в юридичній мові повністю втратили своє загальне значення. Причиною подвійної належності слів є зовнішня полісемія, для її уникнення в законах законодавець використовує різні засоби: намагання вживати слова в рамках закону тільки в одному значенні, неологізми і законодавчі дефініції [Круковський, 1996].

В. Я. Юкало, вивчаючи мовні стереотипи в комунікації лікаря, зауважує, що систематичне опрацювання української медичної термінології розпочалося в другій половині ХІХ ст. із появою лексикографічних праць Михайла Левченка, Петра Єфименка, Івана Верхратського та перших україномовних медичних текстів

– науково-популярних видань, присвячених профілактиці та лікуванню різних захворювань. У другій половині XIX – на поч. XX ст. відбувалося накопичення термінологічного матеріалу, закладалися теоретичні основи медичної термінології. Українська медична мова того часу мала обмежену сферу функціонування, відбувалася її міграція з наукового в інші стилі – розмовний і художній (літературна творчість Модеста Левицького). У 20-х – на початку 30-х рр. минулого століття розширюється сфера функціонування української медичної мови: її активно впроваджують в офіційну комунікацію [Юкало, 1996].

А. Л. Ю. Ріднева у своєму дослідженні зазначає, що принципи номінації народної медичної лексики російської мови різноманітні (за причиною захворювання, його ознакою, ураженим органом тощо), вони детерміновані екстралінгвістичним чинником – емпіричним рівнем медичних знань народу, його релігійно-містичними поглядами на походження хвороб, усвідомленням себе як невід’ємної частини навколишнього світу. Засобом номінації виступає словотворення, при цьому основним способом є морфологічний, а також семантична транспозиція – утворення на основі метафоричних та метонімічних перенесень. Структурно-семантичний аналіз народних медичних назв дав змогу дослідниці виділити семантичні моделі, які співвідносяться з принципами номінації ‘істота’ – ‘хвороба з ознаками істоти’; ‘побутовий предмет’ – ‘хвороба з ознаками, схожими за формою’; ‘природна стихія’ – ‘хвороба як результат дії цієї стихії’. Народна медична лексика, на переконання авторки, виконує не лише номінативну функцію, а й виступає як засіб художнього зображення у фольклорі; вона тісно пов’язана з іншими тематичними групами: з ботанічною (назвами лікарських рослин), із демонічною і почасти з антропонімічною лексикою та має зв’язок із фаховою термінологією, значна кількість цих назв увійшла до складу наукової медичної терміносистеми в процесі її формування [Ріднева, 1998].

Необхідність дослідження сукупності термінів певної фахової дисципліни як окремої лексико-семантичної системи для теоретичного вирішення питань *термінологізації загальнонавживаного слова* зумовили проблематику праць О. І. Дуди, Є. С. Ємельянової, О. М. Михалевич. Зокрема, О. І. Дуда, вивчаючи

процеси термінологізації в сучасній англійській мові (на матеріалі літератури з кредитно-банківської справи), доходить висновку, що з погляду морфологічної структури англійська кредитно-банківська термінологія складається з трьох груп: а) група простих термінів (прості кореневі слова); б) група складних термінів (складні слова); в) група складених термінів (словосполучення); для аналізованої термінології характерними способами утворення термінів є: семантичний (метафоричним і метонімічним перенесенням, конкретизацією чи звуженням значення загальноновживаного слова); афіксальний; безафіксний (конверсією); основоскладання; аббревіація; утворення термінологічних словосполучень. Аналіз семантичних зв'язків між компонентами термінологічних словосполучень атрибутивного типу дозволив авторці виявити такі чотири класи семантичних відношень: клас посесивних відношень; клас локативних відношень; клас темпоральних відношень і клас суб'єктно-об'єктних відношень. Дослідниця зауважує, що термінологізація – це процес залучення, або залучення і переосмислення загальноновживаних слів у терміносистему для номінації нових понять, а термінологізована одиниця – це колишнє загальноновживане слово, яке покинуло межі лексики загального вжитку й у певному контексті та в результаті переосмислення або довантаження набуло термінологічного значення для ідентифікації нового поняття. Аналіз ад'єктивного корпусу дає підстави вважати, що ступінь широти семантики термінологізованого прикметника безпосередньо пов'язаний із категорією конкретності / абстрактності. Відмінною рисою ад'єктивної лексики кредитно-банківської термінології є її структурна одноманітність: переважна більшість термінологізованих прикметників є похідним одиницями. Потрапляючи під дію процесу термінологізації, колишні загальноновживані прикметники зазнають змін у своїй семантиці й у функціональному плані: якщо прикметник у загальноновживаній мові визначає якості та властивості предмета, конкретизуючи його, то термінологізований прикметник диференціює ці властивості, класифікуючи денотати. Функціональних змін зазнають також прикметники оцінної семантики. Встановлено, що і кожній підмові, крім термінів основної терміносистеми, функціонують терміни багатьох інших терміносистем і, передусім, суміжних галузей. У

досліджуваній підмові домінує система термінів, яка розкриває тему підмови і становить її ядро, а з суміжних галузей найбільше представлено терміни фінансової сфери та терміни на позначення загальноекономічних понять. О. І. Дуда встановила типологію контекстів у літературі з кредитно-банківського бізнесу: контекст фаховий, зумовлений позамовними чинниками: сфера наукового спілкування, науковий тип мислення, сфера функціонування субмови; поняттєвий контекст, зумовлений сукупністю родо-видових понять фахової дисципліни; внутрішній контекст – безпосереднє мовленнєве оточення термінологізованої одиниці, реалізація нею сполучуваних потенцій, утілена в матеріальних знаках, вибір і функціонування яких залежать від попередніх типів контексту [Дуда, 2001].

Виявленню конкретних форм реалізації загальних та часткових закономірностей термінотворення, що є суттєвим із гносеологічної точки зору та в плані виявлення системності досліджуваної термінології присвячене дослідження В. В. Синьо, яка комплексно на рівні слова та тексту дослідила німецьку фахову мову лісівництва; цілеспрямовано поєднала традиційні методи термінологічних досліджень із окремими прикладними аспектами функціонування термінів у фахових текстах, у взаємодії їх структурних, семантичних і комунікативно-прагматичних аспектів. Німецька фахова мова репрезентує всі канонічні прошарки лексики, притаманні фаховим мовам загалом (вузькогалузеві та загальнонаукові терміни, професіоналізми, номенклатура, загальноповживана лексика). Німецькі фахові тексти лісівництва авторка розглянула з позицій насиченості та частотності вживання термінів, простежила синтаксичні та морфологічні особливості названих текстів, розглянула типові прийоми перекладу німецьких термінів лісівництва українською, можливості реферування, анотування та квазіреферування фахових текстів лісівництва [Синьо, 2008].

Виявленню універсальних та специфічних властивостей термінологічної лексики присвячена праця Є. С. Ємельянової, в якій авторка уточнила семантичний обсяг поняття «галліцизм», виокремила корпус галліцизмів у сучасній українській сільськогосподарській термінології, зафіксованих у словниках різного типу, науковій і навчальній літературі та періодичних

фахових виданнях; тематично диференціювала галліцизми сучасної української сільськогосподарської термінології; систематизувала результати процесів їх освоєння на фонетичному, морфологічному, словотвірному та семантичному рівнях; визначила основні способи утворення термінів сільського господарства із компонентами французького походження [Смельянова, 2009].

О. М. Михалевич, проаналізувавши активні лексико-семантичні процеси, пов'язані з трансформаціями в економічній сфері від 1985 р. і донині, дійшла висновку, що за функціональною специфікою економічна лексика неоднорідна, в її структурі можна виділити сім груп спеціальних одиниць: власне економічні терміни; загальнонавчальні слова, зафіксовані у вузькому значенні; терміни запозичені із загального вжитку; терміни, запозичені з інших наук; терміни, що ввійшли до загального вжитку; професійна лексика; жаргонна лексика. Дослідниця зауважує, що у другій половині ХХ ст. найактивнішими були процеси неологізації, запозичення іншомовної лексики, системна організація сучасної економічної термінології полягає в наявності упорядкованих угруповань, що характеризують внутрішню структуру, забезпечують лексико-семантичні відношення між термінами (гіперон-гіпонімія, синонімія, полісемія, омонімія, антонімія) [Михалевич, 2011].

Проблему *побудови лексико-семантичних полів* (з урахуванням парадигматичних і синтагматичних відношень між словами) для з'ясування сучасних мовних процесів у галузевій лексиці розглянули О. О. Мороз та Г. О. Хацер. Так, О. О. Мороз висвітлила напрями динамічних процесів, що діють у середовищі суспільно-політичної лексики: метафоризацію в оцінювальній функції, неологізацію, переосмислення; визначила напрями семантико-функціонального розвитку аналізованого корпусу лексики, описала механізми мовних змін. Суспільно-політична лексика в сучасній чеській мові, за спостереженнями авторки, є широким, багатоплановим корпусом слів, які за поняттєвою та функціональною сферою диференціюються, але з соціолінгвістичного погляду об'єднуються в один потік вербалізації подій, феноменів державного й громадського життя суспільства. Усю досліджувану лексику авторка згрупувала в зони, які можуть бути умовно названі як зона власне

суспільно-політичної лексики, ідеологічна лексика й тематична. Цей поділ іманентно виглядає як пов'язані радіально кола від ядра до периферії. Для суспільно-політичної лексики сучасної чеської мови активним є процес творення політичних метафор, які охоплюють усі зони описаної лексики. Політична метафора є оцінною категорією і створює уявлення про політичну дійсність сучасної Чехії, що є надзвичайно цікавою інформацією для соціології. Дослідниця зауважує, що розвиток неологізмів у сучасній чеській мові є процесом надактивним (запозичення, переосмислення), що зумовлено зовнішніми чинниками – зміною державного й соціально-політичного чеського соціуму [Мороз, 2005].

Розглядаючи функціонально-комунікативні особливості англійської банківської термінології, Г. О. Хацер зупиняється на системно-польовій організації аналізованої лексики, виокремлює кілька етапів її функціонального розвитку. Перший етап активного розвитку професійно спрямованих галузей спілкування припадає на добу стрімкого економічного піднесення Німеччини, передусім від 1871 до 1933 року. Активні намагання економічних інституцій Німеччини відновити свої зовнішньоекономічні зв'язки сприяли збагаченню німецької мови переважно англломовними економічними термінами. Другий етап активного розвитку мовленнєвої комунікації у сфері економічної діяльності припадає на післявоєнний період. Істотні науково-технічні зміни того часу сприяли збагаченню економічної терміносистеми. Основними аспектами їхнього розвитку є: граматичний аспект (збільшення чисельності економічних номінацій та їхніх дериватів); логічний аспект (ускладнення логічних зв'язків між різними економічними поняттями); фаховий аспект (розширення класифікування економічних понять). Головним шляхом збагачення німецької економічної терміносистеми постає вживання в ній широкої низки англіцизмів, що мало за характерні наслідки таке: смислове збагачення економічних значень у німецькій мові; збагачення можливостей модифікації слів, наприклад, за допомогою деривативних афіксів; утворення нових англломовних аббревіатур. Розвиток економічної термінології також пов'язаний із виникненням у повоєнній Німеччині низки нових галузей економіки та інституційних форм спілкування, що зумовило помітне збільшення

кількості субмов і терміносистем. У цей час також спостерігалось активне проникнення економічних термінів до суспільно-політичної мови. Третій етап активного розвитку мовленнєвої комунікації у сфері економічної діяльності позначений активізацією мовних контактів унаслідок глобалізації та засвоєння лінгвістикою набутоків інших гуманітарних та природознавчих дисциплін. Розвиток нових субмов засвідчує, що економічна терміносистема німецької мови є широко репрезентована й у неекономічних типах дискурсу та стала застосовуватись як інструмент організації, управління й маніпулювання у важливих ділянках суспільно-економічного життя. мовних характеристиках основних економічних контекстів інституційного комунікативного простору (взаємозв'язках когнітивного та комунікативного аспектів, що є початком розгортання будь-якої концепції та ідеології; наявності процесів детермінологізації; запозиченнях та словотворах) [Хацер, 2010].

Необхідність багатоаспектного вивчення метафоричних процесів у термінології спричинена тим, що, по-перше, сучасні дослідження ще не досить глибоко проникають у саму природу цієї проблеми, по-друге, існує потреба різновекторного аналізу всіх граней явища метафоризації. Проблемі функціонування *метафори в мові галузевих сфер*, присвячене дослідження О. П. Винник, у якому з'ясовано роль і місце метафори в мові науки, зацентровано увагу на функціональному навантаженні метафори в спеціальних сферах, розглянуто спільні й відмінні особливості понять «індивідуальна метафора», «робочий термін», «термін». Думки вчених щодо використання метафори в наукових галузях не завжди були однозначними. Довгий час цей троп розглядали лише як вияв художнього стилю. Однак синкретизм науки й літератури, що відзначається в ХХІ столітті, на думку авторки, позитивно впливає на ставлення до ролі метафори в галузевих сферах. Дослідниця розглядає типи метафори за джерелами виникнення, подаючи класифікацію спеціальних найменувань метафоричного походження з огляду на їхній генезис і напрямки перенесень значень. Авторка виявила основи семантичних трансформацій – спільні семи і семантичні ознаки. Сутність гетерогенної природи метафоричних перенесень полягає в особливостях метафоротворчих

процесів, пов'язаних із механізмом взаємодії двох різнорідних галузей: звідки черпається найменування; куди воно спрямовується. Людина як творець метафори, обираючи аналогії для нових найменувань, використовує найбільш вивчені світи: свій власний, тваринний, рослинний, предметний та ін. Дослідниця проаналізувала також лексико-семантичні процеси (синонімія, антонімія, омонімія), притаманні метафоричним найменуванням економічної лексики, розглянула вплив метафоризації на граматичні характеристики слова, подала опис різних структурних різновидів найменувань метафоричного походження [Винник, 2007].

Проблемі визначення семантичних та прагматичних особливостей лексичних одиниць присвячені праці К. В. Житнікової та Л. М. Голіченко. Зокрема, К. В. Житнікова вперше виокремила термін-фразеологізм, який функціонує в англійських текстах із менеджменту та маркетингу як особливий мовний знак, визначила специфіку його семантики та прагматики. Виділений корпус термінів фразеологізмів авторка класифікує відповідно до референційного критерію та критерію семантичної неподільності на семантично прозорі, семантично частково прозорі та семантично непрозорі. Стилiстичне забарвлення термінів фразеологізмів реалізується через метафору, метонімію, оксиморон, антитезу, гіперболу, місномацію та антономазію. У терміносистемі менеджменту та маркетингу наявні стилістично нейтральні термини-фразеологізми, ідіоматичність у яких набувається за рахунок незвичного поєднання компонентів. Відповідно до прагматичних функцій термінів фразеологізмів та його структурно-семантичних особливостей дослідниця розглядає тенденції розвитку й функціонування фразеологічної номінації в аналізованій терміносистемі, зауважуючи, що наявність аббревіатурних форм свідчить про тенденцію до економії мовних засобів на позначення професійно зорієнтованих понять, що відповідає цілям комунікації у сфері менеджменту та маркетингу [Житнікова, 2008].

Цю саму проблему, але на основі назв сільськогосподарських угідь і процесів їх обробітку розглядає Л. М. Голіченко. Дослідниця зауважує, що сільськогосподарська лексика, яка відображає реалії

споконвічного заняття українців, виражає характерні риси української ментальності та є об'єктом постійного зацікавлення лінгвістів. Обрану для дослідження лексику дослідниця поділила на групи за логіко-поняттевим принципом; розглянула назви угідь, зайнятих під посіви; назви нерозорюваних сільськогосподарських угідь; назви багаторічних насаджень; назви кормових угідь. Аналіз лексичних одиниць Л. М. Голіченко здійснила за схемою: репрезентація лексеми в історичних та етимологічних працях, паспортизація слова в СУМ, діалектних словниках, фіксація його у фаховій літературі з сільського господарства, художніх творах ХІХ–ХХІ ст. та фольклорних текстах. Особливу увагу авторка приділила семантиці, способу термінологізації найменування та особливостям функціонування слів у художній літературі, фольклорних текстах [Голіченко, 2008].

Отже, на початок ХХІ ст. українське структурно-функціональне термінознавство розвивається в кількох напрямках: вивчення принципів і засобів номінації (В. І. Круковський, В. Я. Юкало, Л. Ю. Ріднева), вирішення питань термінологізації загально-вживаного слова (О. І. Дуда, В. В. Синьо, Є. С. Ємельянова, О. М. Михалевич), побудови лексико-семантичних полів (із урахуванням парадигматичних і синтагматичних відношень між словами) для з'ясування сучасних мовних процесів у галузевій лексиці (О. О. Мороз, Г. О. Хацер), функціонування метафори в мові галузевих сфер (О. П. Винник), визначення семантичних та прагматичних особливостей лексичних одиниць (К. В. Житнікова, Л. М. Голіченко).

Література до розділу І

1. Арслан М. Особливості формування та розвитку турецької та кримськотатарської суспільно-політичної лексики: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13. Київ: Інститут сходознавства ім. А. Кримського, 2006. 179 с.
2. Артикуца Н. В. Російська термінологія судочинства ХVІІ століття в генетичному, структурному і функціональному аспектах: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ: Київський держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького, 1990.

24 с.

3. Бачкур Р. О. Структура словотвірних парадигм українських назв тварин та рослин: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Івано-Франківськ: Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника, 2004. 184 с.
4. Білка О. Л. Вторинна номінація в біологічній термінології української мови: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків: Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2011. 189 с.
5. Бойко Л. П. Торговельна лексика запорозького козацького вжитку: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Запоріжжя: Запорізький держ. ун-т, 1997. 160 с.
6. Бондарчук М. М. Структурно-семантичні параметри російської авіаційної терміносистеми (макрополе «рух літального апарата»): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2000. 226 с.
7. Боярова Л. Динамічна теорія норми в сучасній термінології. Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. Київ: КНЕУ, 2007. Вип. VII. С. 43–47.
8. Брагіна Е. Р. Структурно-компонентний аналіз термінів кібернетики в англійській мові у зіставленні з українською та російською: 10.02.15. Дис. ... канд. філол. наук. Донецьк: Донецький нац. ун-т, 2001. 214 с.
9. Брицын М. А. Юридическая терминология в восточнославянской письменности до XV века: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук/М. А. Брицын. Академия наук УССР. Хмельницкий, 1967. 38 с.
10. Вайнтруб С. Є. Термінологічна лексика (літературознавча і мовознавча) в критико-публіцистичній прозі О. С. Пушкіна: Автореф. дис. ... канд. наук. Київ: Київський держ. ун-т, 1956. 16 с.
11. Вакулик І. І. Запозичення з класичних мов у науковій термінології сучасних європейських мов (на матеріалі юридичних та економічних термінів української, російської, німецької, французької, англійської мов): Автореф. дис... канд. філол. наук. Київ: Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; Інститут філології, 2004. 20 с.
12. Вакулик І. І. Запозичення з класичних мов у науковій термінології сучасних європейських мов (на матеріалі юридичних та економічних термінів української, російської, німецької, французької, англійської мов): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Київ: Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка,

2004. 240 с.

13. Василенко Д. В. Розвиток словникового складу англійської мови військової сфери ХХ – початку ХХІ століття: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Донецьк: Донецький національний ун-т, 2009. 237 с.
14. Введение в сравнительную типологию английского, русского и украинского языков / Швачко К. К., Терентьев П. В., Швачко С. А., Янукян Т. Г. Київ: Вища школа, 1977. 117 с.
15. Вербенец М. Б. Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2004. 242 с.
16. Верхратський І. Матеріали до словаря зоологічного. Львів, 1863. 23 с.
17. Верхратський І. Початки до уложення номенклатури и терминології природописної, народної. Львів, 1864. Вип. 1. 18 с.
18. Верхратський І. Початки до уложення номенклатури и терминології природописної, народної. Передмова. Львів, 1872. Вип. 5. 40 с.
19. Вигівський В. Л. Структурно-семантичні, стилістичні та прагматичні особливості військових омофраз (на матеріалі англомовної військової фразеології): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Харків: Харківський національний ун-т імені В. Н. Каразіна, 2009. 212 с.
20. Винник О. П. Метафоричні процеси у формуванні української економічної лексики: Дис... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків: Харківський нац. пед. ун-т ім. Г.Сковороди, 2007. 254 с.
21. Войцева О. А. Водогосподарська лексика польської мови: від давнини до сучасності. Чернівці: Букрек, 2010. 422 с.
22. Ворона І. І. Функціонування церковно-релігійних термінів-синонімів в українських богослужбових текстах: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний ун-т ім. В. Стефаника, 2014. 20 с.
23. Гапонова Л. Є. Формування української криміналістичної термінології: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Запоріжжя: Запорізький національний ун-т, 2012. 180 с.
24. Гнатишена І. М. Сучасна німецька медична термінологія (аспекти етимології, структури та інтернаціоналізації): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Чернівці: Чернівецький державний ун-т ім. Ю. Федьковича, 1996.

168 с.

25. Голі-Оглу Т. В. Походження обрядових календарних термінів весняного циклу (на матеріалі української, російської, урумської та румейської мов): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Донецьк: Донецький нац. ун-т, 2003. 227 с.
26. Голіченко Л. М. Назви сільськогосподарських угідь і процесів їх обробітку в українській мові: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Національний пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, 2008. 370 с.
27. Горбачевський І. Уваги до хемічної термінології. Український медичний вістник. Ч. І. 1923. С. 5 – 14.
28. Горбачевський І. Уваги о термінології хемічній. 36. матем.-природописно-лікарської секції НТШ. 1905. Т. 10. 7 с.
29. Грицева А. П. Виды мотивированности терминов: на материале терминологии кожевенно-обувного производства: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Дніпропетровськ: Дніпропетровський держ. ун-т, 1986. 16 с.
30. Грицьків А. В. Міжсистемна взаємодія як чинник термінотворення (на прикладі англійських фінансових термінів): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів: Львівський національний ун-т ім. Івана Франка, 2004. 196 с.
31. Грошко Т. В. Англійські номінації банківської справи (лексико-семантичний та функціонально-дискурсивний аспекти): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Чернівці: Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича, 2012. 200 с.
32. Гутиряк О. І. Англійська термінологія маркетингу: структура та семантичні характеристики: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Київський ун-т ім. Тараса Шевченка, 1999. 205 с.
33. Д'яков А. С. Деякі особливості термінологічного планування в англійській, німецькій та російській мовах (на прикладі економічної термінології). Наук. вісник Чернівецького ун-ту. Чернівці: ЧДУ, 1997. Вип. 12. Германська філологія. С. 91–95.
34. Д'яков А. С. До питання про зовнішню форму наукових термінів у світлі теоретичної спадщини Е.Вюстера. Проблеми української науково-технічної термінології: Тези доповідей. Львів: Вид-во Держ. ун-ту “Львівська політехніка”, 1996. С. 62.

35. Д'яков А. С. Зовнішня та внутрішня форми термінологічних одиниць як об'єкти термінологічного планування. Вісник Держ. ун-ту «Львівська політехніка». Проблеми української термінології: Мат-ли V Міжнародної наукової конференції «СловоСвіт'98». Львів: Вид-во Держ. ун-ту «Львівська політехніка», 1998. № 336. С. 150–154.
36. Д'яков А. С., Кияк Т. Р. До питання про інтернаціональне та національне в термінотворчому процесі. Наук. вісник Чернівецького ун-ту. Чернівці: ЧДУ, 1996. Вип. 2. Германська філологія. С. 88–94.
37. Д'яков А. С., Кияк Т. Р. Роль етимології при прямому запозиченні нових термінів та терміноелементів. Проблеми зіставної семантики. Мат-ли Всеукраїнської наук. конф. Київ, 1995. С. 100–101.
38. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ: «КМ Academia», 2000. 216 с.
39. Дейнека В. М. Формування української митної термінології (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Чернівці: Чернівецький національний ун-т ім. Ю. Федьковича, 2014. 20 с.
40. Дзюба М. М. Епоніми в українській науковій термінології: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Луцьк: Волинський нац. ун-т імені Лесі Українки, 2011. 20 с.
41. Дидик-Меуш Г. М. Медична номенклатура в пам'ятках української мови ХVІ – ХVІІІ ст.: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів: Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2001. 230 с.
42. Дмитрук М. В. Формування української ветеринарної лексики: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Сімферополь: Таврійський національний ун-т ім. В. І. Вернадського, 2001. 220 с.
43. Дуда О. І. Процеси термінологізації в сучасній англійській мові (на матеріалі літератури з кредитно-банківської справи): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів: Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2001. 258 с.
44. Дудок Р. І. Проблеми значення терміна в гуманітарній сфері: Дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04. Чернівці: Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича, 2012. 360 с.
45. Ємельянова Є. С. Галліцизми в сучасній українській сільськогосподарській термінології: Автореф. дис. .. канд. наук: 10.02.01. Харків: Харківський

- національний пед. ун-т ім. Г.Сковороди, 2009. 19 с.
46. Жданова Н. А. Терминопорождающие механизмы в сфере биржевой лексики: Дис... канд. філол. наук: 10.02.15. Донецьк: Донецький національний ун-т, 2003. 182 с.
 47. Жила Т. І. Адміністративно-територіальна лексика української мови: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Умань: Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини, 2006. 239 с.
 48. Жирик О. А. Стилістична транспозиція термінологічної лексики в сучасній українській мові (кодифікаційний аспект): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Тернопіль: Тернопільський нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка, 2007. 274 с.
 49. Житнікова К. В. Фразеологічні одиниці в англійській терміносистемі менеджменту та маркетингу: семантико-прагматичний аспект (на матеріалі журналу "Journal of World Business"): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський держ. лінгвістичний ун-т, 2008. 360 с.
 50. Жовтобрюх Н. В. Формування філософської термінології української літературної мови: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Київський держ. пед. ін-т ім. М. Драгоманова, 1992. 18 с.
 51. Захарчин В. В. Українська мовознавча термінологія кінця ХІХ – початку ХХ століття: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Інститут української мови НАН України, 1995. 26 с.
 52. Зеленцова М. Г. Особливості відображення іншомовної термінології в мовах-реципієнтах (на матеріалі термінології російської та української мов): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Сімферополь: Таврійський нац. ун-т ім. В. І. Вернадського, 2006. 221 с.
 53. Зелінська О. Ю. Педагогічна лексика української мови ХVІ–ХVІІІ ст.: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Умань: Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини, 2002. 208 с.
 54. Зеніна А. В. Адаптація англізмів у термінології української банківської справи: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Донецьк: Донецький національний ун-т, 2014. 20 с.
 55. Іваненко І. М. Українська логопедична термінологія: структура, семантика, функціонування: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Сімферополь:

- Таврійський національний ун-т ім. В. І. Вернадського, 2010. 260 с.
56. Іваницький Р. В. Лексикографічні аспекти нормалізації термінів (на матеріалі німецьких, англійських, українських та російських термінологічних одиниць): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Львів, 1995. 20 с.
57. Івашкевич Л. С. Семантичне становлення філософських понять у німецькій мові: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Одеса: Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова, 2013. 200 с.
58. Іващенко В. Л. Лексичні конотації у просторі природничої термінології. Мовознавство. 2000. № 6. С. 40 – 49.
59. Іващенко В. Л. Термінолектне конотування та конотації термінологічності. Ономастика і апелятиви: Зб. наук. праць. Дніпропетровськ: ДНУ, 2000. Вип. 12. С. 76 – 86.
60. Іващенко В. Л. Термінологічна репрезентація типологічних різновидів енантіосемії в когнітопросторі лінгвістики. Вісник національного ун-ту «Львівська політехніка». Проблеми української термінології. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. № 675. С. 98 – 105.
61. Іващенко В. Л. Явище енантіосемії в українській термінології. Мовознавство. 2011. № 5. С. 30 – 41.
62. Іващенко В. Л. Конотативно-оцінний аспект семантики назв осіб за родом діяльності, місцем проживання та національною належністю: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Інститут української мови НАН України, 1997. 178 с.
63. Квитко И. С. Термин в научном документе. Львов, 1976. 124 с.
64. Кияк Т. Проблема лінгвістичного упорядкування термінології. Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. Київ: КНЕУ, 2005. Вип. VI. С. 13–17.
65. Кияк Т. Р. Мотивированность лексических единиц (количественные и качественные характеристики). Львов: Вища школа, 1988. 162 с.
66. Кім Л. А. Терміни з незмінюваним залежним компонентом у системі засобів спеціальної номінації: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Дніпропетровськ: Дніпропетровський нац. ун-т, 2006. 198 с.
67. Клипа Н. І. Лексика сільськогосподарської промисловості у російській мові XVII століття (млинарське та винокурне виробництво): Дис. ... канд.

- філол. наук: 10.02.01. Київ: Національний пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, 1998. 183 с.
68. Книщенко Н. П. Українська дорожньо-будівельна термінологія: структура і семантичні відношення: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків: Харківський національний пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2013. 200 с.
69. Коваль–Костинська О. В. Лексико-семантична група назв кольорів у болгарській мові (порівняльна характеристика назв кольорів в болгарській, українській і російській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук.: Київ: Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, 1975. 19 с.
70. Козирева З. Г. Історія назв продуктів харчування і їжі в українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ: Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, 1984. 25 с.
71. Колган О. В. Семантична та словотвірна структура української гірничої термінології: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Запоріжжя: Запорізький національний ун-т, 2009. 195 с.
72. Коломієць В. Т. Розвиток лексики слов'янських мов у післявоєнний період. Київ: Наукова думка, 1973. 304 с.
73. Комаровська А. М. Чеська ботанічна номенклатура в аспекті питомих та запозичених назв: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Інститут української мови НАН України, 2005. 188 с.
74. Константінова О. В. Структурно-семантичні особливості оподаткування в американському і британському варіантах сучасної англійської мови: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2004. 303 с.
75. Коробченко А. А. Науково-педагогічна та просвітницька діяльність Олександра Янати: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ: Інститут педагогіки Академії педагогічних наук України, 2001. 22 с.
76. Коропенко І. В. Слов'янська термінологія обробітку шкіри (назви сировини і ремісників): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ: Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, 1984. 22 с.
77. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Київ: Либідь, 1995. 238 с.
78. Костенко Л. М. Лексико-семантична та словотвірна структура української термінології садівництва: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01.

- Запоріжжя: Запорізький національний ун-т, 2005. 22 с.
79. Костюк А. В. Термінологічна і професійна лексика театрального мистецтва у сучасній українській літературній мові: Автореф. ... канд. філол. наук. Київ, 1990. 21 с.
80. Котеленець І. В. Лексико-семантична характеристика німецької терміносистеми тваринництва: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2002. 222 с.
81. Коцюба Н. Й. Українська термінологія державного управління (становлення та розвиток): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів: Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2004. 278 с.
82. Кочан І. М. Іменниковий словотвір у системі української технічної термінології (на матеріалі радіотехніки): Автореф. ... канд. філол. наук. Київ, 1987. 18 с.
83. Краковецька Г. О. Метафоризація як засіб формування медичної термінології (на матеріалі давньогрецької, латинської, російської та української мов): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ: Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 1979. 24 с.
84. Краснопольська Н. Л. Джерела та етапи формування української термінології менеджменту: Дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. Київ: Інститут української мови НАН України, 2014. 222 с.
85. Крижанівська А. Як відрізнити термін від нетерміна. Культура слова. 1984. Вип. 27. С. 63 – 69.
86. Кримець О. М. Метафора і метонімія як чинники творення та розвитку української технічної термінології: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків: Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2010. 260 с.
87. Кришталь С. М. Структурно-семантичний аналіз метафоричних термінів підмови фінансів в англійській і українській мовах: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17. Донецьк: Донецький нац. ун-т, 2003. 218 с.
88. Круковський В. І. Комунікативно-прагматичний аспект французьких законодавчих актів (на матеріалі Цивільного кодексу Франції та інших юридичних текстів): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05. Київ: Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 1996. 20 с.
89. Курило О. Уваги до сучасної української літературної мови. Київ: Книгоспілка, 1923. 199 с.

90. Левченко М. Заметки о русинской терминологии. Основа. 1861. № 7. 183 с.
91. Лепеха Т. В. Лексико-семантичні та словотвірні-структурні особливості судово-медичної термінології: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний ун-т ім. Олеся Гончара, 2000. 193 с.
92. Лещук Т. До проблеми термінологічних запозичень у мові науки і техніки. Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. Київ: КНЕУ, 2005. Вип. VI. С. 53–56.
93. Лобачова Н. О. Термінологія сільськогосподарських угідь в російській писемності XVI–XVII ст.: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Національний пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2007. 279 с.
94. Локайчук С. М. Сучасна українська археологічна терміносистема (структурно-семантичний аспект): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Луцьк: Волинський національний ун-т імені Лесі Українки, 2010. 214 с.
95. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии: вопросы теории и методики. Москва: Изд-во Акад. Наук СССР, 1961. 158 с.
96. Лотте Д. С. Очередные задачи технической терминологии. Известия АН СССР. Отделение общественных наук. Москва, 1931. С. 883 – 891.
97. Луковенко Т. О. Українська гомеопатична лексика: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Донецьк: Донецький національний ун-т, 2011. 247 с.
98. Луньо П. Є. Термінологія конституційного права України: історія становлення та системна організація: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів: Львівський національний ун-т ім. Івана Франка, 2014. 18 с.
99. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: Дис. ... канд. юр. наук: 12.00.01. Харків: Національний ун-т «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого», 2012. 200 с.
100. Ляшук Н. А. Лексична та концептуальна багатозначність лінгвістичної термінології в українській мові: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Інститут української мови НАН України, 2014. 471 с.
101. Малевич Л. Д. Становлення і розвиток української гідромеліоративної термінології: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. Київ: Інститут

української мови НАН України, 1999. 20 с.

102. Малюк О. Ю. Систематологічний та культурологічний аспекти номінації посуду в сучасній українській мові (на матеріалі назв реалій побутово-виробничого призначення): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Донецьк: Донецький національний ун-т, 2000. 195 с.
103. Мандрик Н. В. Торговельно-економічна лексика в російській мові XVII ст.: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ: Київський держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького, 1989. 19 с.
104. Манжос Я. Ю. Семантичні та функціональні особливості англomовних юридичних термінів - назв злочинів проти людини: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Харків: Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2011. 20 с.
105. Мар'янюк Я. Г. Українська термінологія дизайну: процеси становлення, формування, розвитку: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Одеса: Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова, 2011. 171 с.
106. Мартиняк О. А. Синонімія та варіантність в українській науково-технічній термінології: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів: Львівський національний ун-т ім. Івана Франка, 2010. 18 с.
107. Медведь М. М. Структура, семантика і функціонування термінів видавничо-поліграфічного виробництва у сучасній українській літературній мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний ун-т ім. В. Стефаника, 2014. 20 с.
108. Медведь О. До розмежування понять «термінологія» та «терміносистема». Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. Київ: КНЕУ, 2009. Вип. VIII. С. 38–41.
109. Медведь О. В. Українська граматична терміносистема (історія та сучасний стан): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків: Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2001. – 202 с.
110. Микитюк О. Р. Українські абстрактні іменники в загальноповживаній і термінній лексиці: Автореф. дис. ... канд. наук: 10.02.01. Львів: Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 1997. 17 с.
111. Михайленко Л. Л. Динаміка суспільно-політичної лексики української мови кінця ХХ – початку ХХІ ст. (на матеріалі мови українських засобів масової інформації): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ:

Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні, 2009. 19 с.

112. Михайленко Т. Д. Інтра- та екстралінгвістичні аспекти формування і функціонування військової терміносистеми в національних мовах (на матеріалі російської, української та німецької мови): Дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.15. Київ: Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, 1996. 412 с.
113. Михайлова Т. Номени у науково-технічній сфері. Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. Київ: КНЕУ, 2007. Вип. VII. С. 82–86.
114. Михайлова Т. В. Семантичні відношення в українській науково-технічній термінології: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків: Харківський національний ун-т ім. В.Н.Каразіна, 2002. 218 с.
115. Михалевич О. М. Структура та функції економічної лексики другої половини ХХ – початку ХХІ століття: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Луцьк: Волинський нац. ун-т імені Лесі Українки, 2011. 20 с.
116. Монастирська Р. І. Термінологія цивільного законодавства в системному і семасіологічному аспектах (на матеріалі Цивільного кодексу України): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний ун-т ім. Олеся Гончара, 2012. 200 с.
117. Мороз А. В. Лінгвопрагматичний та термінологічний аспекти фахової мови торгівлі (на матеріалі німецької та української мов): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Одеса: Південноукраїнський національний пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2013. 200 с.
118. Мороз О. О. Сучасна чеська суспільно-політична лексика: семантика, структура, динаміка: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Інститут української мови НАН України, 2005. 193 с.
119. Москаленко Н. А. З історії української граматичної термінології: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ: Київський держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького, 1956. 16 с.
120. Москаленко Н. А. Нарис історії української граматичної термінології. Київ, 1959. 224 с.
121. Мрозек Г. Д. «Опыт русско-украинского словаря» Михайла Левченка в колекції Музею книги і друкарства України: наук. конф. «Українська писемність та мова у манускриптах і друкарстві», 2010 р. URL: <http://vuam.org.ua>.
122. Мунтян О. О. Російська медична лексика (назви хвороб і людських недуг)

- у мові початкового періоду формування російської нації: Дис. канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Національний пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2008. 246 с.
123. Мурашко Л. В. Українська військова лексика в її історичному розвитку (військові звання та посади): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Інститут української мови НАН України, 1997. 184 с.
124. Наукове товариство ім. Т. Шевченка. Онлайн-журнал товариства. URL: <http://ntsh.org/node/18>.
125. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. Київ: Обереги, 2003. 143 с.
126. Ніколаєва Л. Б. Типологія термінів спорідненості: Автореф. дис. ... канд. наук: 10.02.17. Донецьк: Донецький нац. ун-т, 2005. 18 с.
127. Нікуліна І. М. Субконтинуум інформатики й обчислювальної техніки у французькій, українській та російській мовах: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17. Донецьк: Донецький нац. ун-т, 2004. 204 с.
128. Нікуліна Н. Теоретичне осмислення загальних понять сучасного термінознавства у концепціях видатних лінгвістів. Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. Київ: КНЕУ, 2009. Вип. VIII. С. 45–49.
129. Огієнко І. Історія української мови. Київ: Либідь, 1995. 296 с.
130. Огієнко І. Українська граматична термінологія: Історичний словник української граматичної термінології з передмовою про історію розвитку її. «Записки НТШ» в Києві. Кн. 1 та 4. 1908 р. URL: <http://www.ualogos.kiev.ua/toprint.html?id=543>.
131. Олещук Т. В. Медична лексика в давньоросійській книжно-писемній мові (назви хвороб і хворобливих станів): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ: Київський держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького, 1983. 24 с.
132. Оніпко Н. Л. Структура составных терминов диалектического материализма (на материале учебных текстов): Автореф. дис. .. канд. наук. Київ: Київський держ. ун-т, 1985. 20 с.
133. Осінчук Ю. В. Історія богослужбово-обрядової лексики української мови: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Інститут української мови НАН України, 2008. 236 с.
134. Павлова О. Терміни, професіоналізми і номенклатурні знаки (до проблеми

- класифікації спеціальної лексики). Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». Львів: Вид-во Львів. нац. ун-ту, 2008. № 620. С. 49–54.
135. Паночко М. Н. Українська спортивна лексика: Автореф. ... канд. філол. наук. Київ, 1977. 18 с.
 136. Панько Т. І. Розвиток української економічної термінології ХІХ – ХХ ст.: Автореф. ... канд. філол. наук. Львів: Львів. ун-т, 1965. 16 с.
 137. Панько Т. І. Розвиток української економічної термінології ХІХ–ХХ ст.: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Львів: Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 1965. 24 с.
 138. Пасічник Н. І. Семантичний та фундаментальний аспекти англomовного дидактичного терміна: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Херсон: Херсонський держ. ун-т, 2012. 190 с.
 139. Пиотровский Р. Г. К вопросу об изучении термина. Ученые записки ЛГУ. № 161. Серия филологических наук. Вып. 18. Ленинград, 1952. С. 21–36.
 140. Піддубна Н. В. Формування номенклатури назв релігійних споруд в українській мові: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків: Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2000. 191 с.
 141. Поліщук Н. М. Українська дипломатична лексика періоду УНР: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 1994. 154 с.
 142. Потапчук І. М. Народна географічна термінологія в західноподільських говірках: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Луцьк: Східноєвропейський національний ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 200 с.
 143. Процик І. Р. Українська фізична термінологія другої половини ХІХ – першої третини ХХ століття: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів: Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 1999. 223 с.
 144. Пуряєва Н. В. Формування української церковно-обрядової термінології (назви богослужбових предметів): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Інститут української мови НАН України, 2001. 234 с.
 145. Радченко О. І. Мовна норма і варіантність в українській науковій термінології: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків: Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2000. 203 с.
 146. Радченко О. Ю. Концептуальна метафора в терміносистемі маркетингу (на

- матеріалі англomовних текстів): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Херсон: Херсонський держ. ун-т, 2012. 200 с.
147. Реформатский А. А. Мысли о терминологии. Современные проблемы русской терминологии. Москва, 1986. С. 163–198.
 148. Реформатский А. А. Термин как член лексической системы языка. Проблемы структурной лингвистики. Москва, 1968. С. 52 – 68.
 149. Реформатский А. А. Что такое термин и терминология. Вопросы терминологии. Москва, 1961. С. 47 – 51.
 150. Рибалка Н. С. Мотивація номенклатурних найменувань ссавців у сучасній англійській мові: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Одеса: Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова, 2010. 159 с.
 151. Риженко С. С. Мотиваційні і структурні типи назв професій в англійській та українській мовах: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Донецьк: Донецький нац. ун-т, 2008. 199 с.
 152. Рижняк О. Л. Термінологія харчових солей, росолів і побічних продуктів солеваріння в російській мові ХІХ століття в генетичному і структурно-функціональному аспектах: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ: Київський держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького, 1990. 18 с.
 153. Рисіч Ю. Й. Становлення й розвиток терміносистеми художнього розпису в українській мові: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний ун-т, 2003. 222 с.
 154. Ріднева Л. Ю. Народна медична лексика російської мови в структурно-семантичному і функціональному аспектах (назви хвороб та хворобливих станів): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.03. Київ: Національний пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 1998. 201 с.
 155. Рогач Л. В. Семантична основа лінгвістичних термінів в українській та англійській мовах: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Ужгород: Ужгородський держ. ун-т, 2000. 191 с.
 156. Родзевич Н. Поняття термін, термінологія, номенклатура в працях радянських і зарубіжних учених. Лексикографічний бюллетень. Київ, 1963. Вип. 9. 128 с.
 157. Рокіцький О. М. Іван Пулюй у світовій науці і культурі: Автореф. ... дис. канд. іст. наук. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, 2002. 20 с.
 158. Романова О. О. Українська термінологія швацької промисловості: Дис.

- ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків: Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2009. 201 с.
159. Романченко А. А. Авіаційна термінологія сучасної перської мови (характеристика, класифікація, створення та засоби поповнення): Автореф. ... канд. філол. наук: 10.02.13. Київ: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського, 2010. 16 с.
160. Руденко С. М. Закономірності та особливості термінотворення у підмові громадського харчування (на матеріалі української терміносистеми “змішані напої”): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2000. 23 с.
161. Рудницький С. Причинки до географічної термінології. Вступ. Зб. матем.-природописно-лікарської секції НТШ. Львів, 1913. Т. 15. Вип. 2. С. 1–16.
162. Семенцов А. До питання про українську хемічну термінологію. Зб. матем.-природописно-лікарської секції НТШ. Львів, 1930. Т. 29. 6 с.
163. Сизонов Д. Ю. Лінгвопрагматичний потенціал української медичної термінології у ЗМІ: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, Інститут філології, 2012. 190 с.
164. Симоненко Л. Лінгвістичні проблеми унормування наукової термінології. Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. Київ: КНЕУ, 2007. Вип. VII. С. 21–25.
165. Симоненко Л. О. Мікологічна лексика української мови: Дис. ... канд. філол. наук. К: Інститут мовознавства АН УРСР, 1973. 242 с.
166. Синьо В. В. Лінгвістичний аналіз німецької фахової мови лісівництва: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів: Львівський ун-т ім. І.Франка, 2008. 216 с.
167. Синявський О. Норми української літературної мови. Львів, 1941. 240 с.
168. Сімович В. На теми мови. Прага–Берлін, 1924. 45 с.
169. Скороходько Э. Ф. Лингвистические вопросы перевода научно-технических терминов с английского языка на русский: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Л., 1961. 22 с.
170. Скороходько Э. Ф. Семантические сети и автоматическая обработка текста. Київ: Наукова думка, 1983. 218 с.
171. Сліпецька В. Д. Англomовна термінологія штучного інтелекту в контексті інших терміносистем (досвід лінгвостатистичного аналізу): Дис. ... канд.

- філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський держ. лінгвістичний ун-т, 2008. 347 с.
172. Сокаль М. А. Розвиток педагогічної лексики в російській мові XIX ст. Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Одеса: Одеський держ. ун-т імені І.Мечникова, 1994. 16 с.
173. Соколовська Т. Г. Українська термінологія з генетики: походження, структура, системність (лінгвістична проблематика): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Київський ун-т ім. Тараса Шевченка, 1999. 193 с.
174. Стаховська Н. Ф. Семантична та словотвірна структура агентивно-професійних найменувань металургійної термінології: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний ун-т, 2002. 179 с.
175. Стецюк Б. Р. Юридична лексика кримінально-процесуального права Гетьманщини: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Запоріжжя: Запорізький держ. ун-т, 1999. 192 с.
176. Теглівець Ю. В. Складені назви із семою 'вода' в сучасній українській науково-технічній термінології: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів: Львівський національний ун-т ім. І. Франка, 2007. 20 с.
177. Трач Н. С. Українська правнича термінологія в XX ст.: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Інститут української мови НАН України, 2009. 270 с.
178. Турчин В. В. Лінгвопрагматичні аспекти німецького філософського терміна: Дис. ... канд. філол. наук: . Київ: Київський ун-т ім. Тараса Шевченка, 2001. 456 с.
179. Федькова І. А. Українська хореографічна лексика: структурно-семантична та генетична характеристики: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний ун-т імені Івана Огієнка, 2014. 189 с.
180. Харченко О. В. Особливості розвитку сучасної журналістської термінології англійської мови (1960 – 1990-ті роки): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 1999. 234 с.
181. Хацер Г. О. Номінативний і функціонально-комунікативний аспекти англійської банківської термінології: Автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.04. Одеса: Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2010. 20 с.

182. Хворостянкіна А. В. Законодавчі дефініції у правовій теорії та практиці європейських держав (порівняльний аналіз): Дис. ... канд. юр. наук: 12.00.01. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2012. 200 с.
183. Хобзей П. К. Основоположник математичної культури нашого народу. Аксиоми для нащадків: українські імена в світовій науці. Львів, 1991. С. 102–118: URL: <http://www.lp.edu.ua/Institute/IFN/himath/history>.
184. Цегельський Р. Про українську хемічну термінологію. Зб. матем.-природописно-лікарської секції НТШ. 1928. Т. 27. С. 262–267.
185. Циткина Ф. А. Терминология и перевод (К основам сопоставительного исследования). Львов: Высшая школа, 1989. 157 с.
186. Шапран Д. П. Сучасна українська термінологія маркетингу: семантика та прагматика: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний ун-т, 2004. 207 с.
187. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941): Стан і статус / Пер. з англ. О.Соловей. Київ: Сучасність, 1987. 296 с.
188. Шийка С. В. Народна географічна термінологія Ровенщини: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Інститут української мови, 2013. 200 с.
189. Шпильківська О. В. Українська термінологія фінансового права: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Національний пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, 2010. 233 с.
190. Юкало В. Я. Мовні стереотипи в комунікаціях лікаря: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 1996. 24 с.
191. Юрчук О. Ф. Термінологія сімейного права російської мови XV–XVII ст. у функціональному і динамічному аспектах: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ: Київський держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького, 1989. 20 с.
192. Якимович-Чапран Д. Б. Лексика на позначення наукових понять з мовознавства у пам'ятках української мови XVI – XVII ст.: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів: Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2009. 232 с.
193. Ярова Л. В. Російська морська термінологія судноводіння (лінгвістичний аналіз): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний ун-т, 2000. 184 с.
194. Яценко Н. О. Назви військової форми одягу в українській мові: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Інститут української мови НАН України, 2007. 219 с.

195. Яценко С. А. Назви продуктів харчування, страв і напоїв в українській мові XIV–XVII століть: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Інститут української мови НАН України, 2009. 242 с.
196. Wuster E. Die allgemeine Terminologielehre ein Grenzgebiet zwischen Sprachwissenschaft, Logik, Ontologie, Informatik und Sachwissenschaften. «Linguistics» (Mouton). 1974. № 119. P. 61–106.

РОЗДІЛ II.

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ТА КОГНІТИВНОГО ТЕРМІНОЗНАВСТВА В XX – НА ПОЧАТКУ XXI СТ.

2.1. Функціонально-стильовий напрям в українському термінознавстві кінця XIX – початку XXI ст.

Функціональний підхід – напрям дослідження мови, що передбачає її розгляд у дії, в процесі функціонування з огляду на цілеспрямовану природу мовних одиниць і явищ. Коротко проаналізуємо й узагальнимо теоретичний доробок та практичний досвід українських термінологів з погляду саме функціонального підходу до вивчення термінології.

Функціональне термінознавство – напрям у термінознавстві, який вивчає функціонування термінів у текстах різних стилів та жанрової належності, їхнє комунікативне спрямування, стилістичну диференціацію та особливості перекладу.

Перші праці, у яких порушено питання функціонування терміна, датують ще XVIII ст. Так, відомий філософ і мовознавець цієї доби Г. О. Кониський підходив до з'ясування природи терміна на рівні прагматики й синтагматики. Характерно, що розділ книги «Загальна філософія», де йдеться про природу терміна, названий «Те, що стосується першої операції розуму». Дослідник вивчає термін у ракурсі інтелектуальної діяльності людини. Саме зі з'ясування значення термінів потрібно починати кожен логічний операцію: «Щоб правильно побудувати логіку, треба перед першою операцією розуму викласти три: по-перше, пояснити природу термінів, по-друге, пов'язати подібні речі, щоб вони швидше сприймалися, по-третє, розділити неподібні речі,

щоб вони не зливалися» [Кониський, 1990, с. 76]. Питання творення, контекстного вживання й розвитку термінологіки – одне з важливих питань науково-соціальної, а водночас і естетичної концепції І. Я. Франка. Методологічні настанови відомого енциклопедиста ХІХ ст. щодо творення та контекстного вживання термінів знаходимо в його праці «Із секретів поетичної творчості» (1898), де влучно підкреслено специфічність терміна порівняно із загальноживаним словом. «Ясність і презиція редукованих ідей – се перша основа наукової здібності», – писав І. Я. Франко [Франко, 1981, с. 65]. Такий підхід до мовознавчої науки породжує інтерес до функціонального мовного аспекту, зокрема й термінологічного.

Перші спостереження щодо функціонування термінів у тих чи тих жанрових різновидах стилів української мови пов'язуємо з іменами відомих українських мовознавців 70-х рр. ХХ ст. М. А. Жовтобрюха та А. П. Коваль [Жовтобрюх, 1970; Коваль, 1970].

Зокрема, М. А. Жовтобрюх відзначав, що термінологія у своєму виникненні й поступовому становленні нерозривно пов'язана з процесом стильової диференціації літературної мови, з існуванням у ній таких структурно-функціональних стилів, як науковий, публіцистичний, науково-технічний, професійно-виробничий, офіційно-діловий, власне, вона виступає їх основним виявом і найважливішою ознакою [Жовтобрюх, 1970, с. 183–184].

Своєю чергою А. П. Коваль зазначала, що наукові терміни, незалежно від того, чи це терміни-поняття, чи це терміни-назви, у звичному для них контексті, розрахованому на спеціаліста з цієї галузі, виконують свою основну функцію – дефінітивно-систематизувальну й саме так сприймаються обізнаним читачем; для людини ж, яка не «прив'язує» цього терміна до певного поняття, він існує лише як лексема, що може бути знайомою із загальнолітературної мови і викликати тоді певні асоціації, або зовсім не асоціюватиме ні з чим [Коваль, 1970, с. 272].

Вивчаючи лексичні засоби стилістики, зокрема термінологічну лексику, Г. П. Їжакевич справедливо зазначила, що більш значною є питома вага термінологічної лексики в наукових стилях української літературної мови, де навіть у науково-популярному їх різновиді термінологічна лексика, зберігаючи стилістично нейтральний

колорит, залишається одним із найважливіших стилетворчих функціональних елементів цього стилю [Сучасна українська літературна мова, т. 5, 1973].

Проблему функціонування терміна в науковому стилі та власне у фаховому тексті свого часу вивчали Л. П. Гнатюк, Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк, Е. Ф. Скороходько, Т. Г. Скопюк, Н. Ф. Непийвода, В. В. Деркач, О. Г. Масликова, І. А. Синиця та ін. [Гнатюк, 1989; Панько, Кочан, Мацюк, 1992, 1994, с. 9–10; Скороходько, 1995, 1998, с.13–22, 2006; Скопюк, 1997, Непийвода, 1997; Деркач, 1999; Масликова, 2003; Синиця, 2005].

Л. П. Гнатюк, досліджуючи наукову термінологію у спадщині Г. С. Сковороди, зазначає, що у творах мислителя зафіксовано значну кількість термінів на позначення наукових понять різних галузей знань: філософії, історії, філології, психології, юриспруденції, астрономії, географії, фізики, хімії, математики. Термінолексика цих наук органічно входить у мову письменника, відбиваючи спосіб та характер його мислення. Типовим для стилю письменника є взаємопроникнення наукового, логічного мислення та мислення образного, художнього. Це зумовлено тим, що наукові терміни в Г. С. Сковороди часто вживаються як тропи – метафори, порівняння, гіперболи, персоніфікації, а в окремих випадках слугують засобом вираження іронії та сарказму [Гнатюк, 1989].

Т. І. Панько в монографії «Мова і нація в естетичній концепції І. Франка» зазначає, що термінологічна лексика була предметом особливої уваги дослідника. До системи термінів І. Франко підходив як до результату діяння людської свідомості і з урахуванням того, що ті самі явища індивід може трактувати по-різному, а значить, неоднозначно й класифікувати їх [Панько та ін., 1992, с. 162].

Аналізуючи теорію терміна у філософській концепції Г. Кониського, науково-естетичній концепції І. Франка та в аспекті розбудови наукового стилю української мови в працях І. Верхратського, Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк зазначають, що вже у XVII ст. українські вчені підходять до теорії терміна. Філософська концепція Г. Кониського стосувалася саме номінацій, оскільки природу терміна вчений розглядав на прагматичному й синтагматичному рівнях. І. Верхратський, ураховуючи відсутність

вироблених критеріїв у підході до термінотворення, вважав єдино правильним метод узагальнення наявних у народі назв, причому постійно акцентував на обережному підході до вибору терміна з низки синонімічних. І. Франко категорично відкидав будь-які спроби пуризму, вважаючи, що його прояви свідчать про нерозуміння вільного розвитку мови в напрямі вироблення всіх можливих стилів, зокрема й наукового, що йде від внутрішніх імпульсів і реалізується в усіх багатогранних зв'язках і взаємовпливах [Панько та ін., 1994, с. 6–20].

Е. Ф. Скороходько у статті «Сіткове моделювання лексики: лінгвістична інтерпретація параметрів семантичної складності» [Скороходько, 1995] на прикладах двох лінгвістичних експериментів показав особливості функціонування термінологічної лексики в наукових текстах. Центральне місце, на думку дослідника, займала загальнонаукова, загальнотехнічна лексика, термінологія галузей, суміжних із галузями, в яких працюють респонденти, а також спеціальна термінологія, репрезентована тлумачними словниками науково-популярного гатунку [Скороходько, 1995, с. 28].

Науковий термін, на думку дослідника, – це одиниця неоднорідна, що дає підстави розрізняти різні типи термінів, урахувати їхні системо- та текстозумовлені характеристики. Серед системозумовлених характеристик терміна чільні місця належать двом градуальним ознакам – когнітивній вартості (вимірюється кількістю безпосередніх та опосередкованих семантичних дериватів) та інформаційній насиченості (вимірюється кількістю безпосередніх та опосередкованих семантичних складників) [Скороходько, 1996, с. 12].

У подальших дослідженнях, зокрема в монографії «Термін у науковому тексті» (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу) [Скороходько, 2006] автор, аналізуючи функціонування термінів у тексті, вбачає їх роль в організації концептуальної та комунікативної структури тексту. Маючи справу з текстами, що належать до відносно нових галузей знань, варто пам'ятати, що на наших очах відбувається становлення термінологій. Досить часто, зауважує дослідник, фахівці вживають мовну одиницю в термінологічному значенні, не завдаючи собі клопоту сформулювати

чітку дефініцію. Вона може з'явитися лише згодом, коли настане черга систематизувати термінологію. Функціонують такі своєрідні прототерміни й у текстах давніших наук, адже розвиток термінології триває. Головним засобом, який дозволяє встановити термінологічний статус таких одиниць, є аналіз контексту в поєднанні з хоча б елементарним фаховим аналізом [Скороходько, 2006, с. 12]. Ідеї Е. Ф. Скороходька знайшли своє гідне продовження в дослідженнях Т. Г. Скопюк [Скопюк, 1997].

Фундаментальні положення щодо функціонування термінологічних одиниць у науково-технічній літературі знайшли відображення в монографії Н. Ф. Непийводи «Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект)» [Непийвода, 1997]. Авторка зазначає, що функціональний підхід передбачає вивчення мовних одиниць різних рівнів у процесі їхнього реального використання в певній комунікативній ситуації. Писемним об'єктом функціонального дослідження мови може бути тільки текст, оскільки лише в тексті реалізуються всі потенційні можливості мови як системи. Серед питань, що стосуються механізмів породження і сприймання наукового тексту, – з'ясування психолінгвістичних ознак текстотвірних одиниць різних рівнів. На думку дослідниці, щоб розкрити зазначену функціональну відмінність термінів і нетермінів, треба виходити з предикації – основного поняття для будь-якої мовленнєвої діяльності (зокрема й текстової) [Непийвода, 1997, с. 95], де предикація, за М. П. Пещак, у вузькому розумінні спирається на дієслово, а предикація в широкому розумінні – «предикація змісту» – спирається на термін. Саме в термінах конденсовано передається зміст наукового повідомлення, а дієслова є «трансформаторами» синтаксичних зв'язків між словами – своєрідними точками, від яких відношення направляються в обидва боки потоку мовлення [Пещак, 1979, с. 263; Непийвода, 1997, с. 97].

В. В. Деркач у дисертації «Філологічна термінологія М. П. Драгоманова в системі української наукової термінології кінця ХІХ – початку ХХ ст.» робить висновок, що терміни в галузі поезики, наприклад, учений у більшості випадків вживає в сучасному фонетико-морфологічному оформленні і з тими значеннями, які сьогодні усталені в літературознавстві. Автор, зокрема, підкреслює, що

драгоманівське літературознавче терміновживання не переобтяжене полісемією [Деркач, 1999].

О. Г. Масликова, досліджуючи терміни у науковій спадщині М. Грушевського («Філологічна термінологія Михайла Грушевського»), акцентує увагу на термінах із літературознавства, фольклористики та мовознавства, які вчений розглядав крізь призму найвищих естетичних критеріїв і у співвіднесенні з національним та світовим досвідом [Масликова, 2004].

І. А. Синиця на матеріалі праць відомого українського історика М. І. Костомарова досліджує особливості функціонування термінологічної лексики, зокрема лексико-семантичної групи етнонімів та етнопонімів, в історичних текстах ученого в період формування основ наукового стилю викладу та порушує проблему щодо їх синонімічності. Авторка доводить, що в текстах історика терміни зазначеної групи виконують не лише свою номінативну функцію, а й є засобом формування авторської концепції. Аналіз функціонування етнонімів та етнопонімів у текстах історичних розвідок М. І. Костомарова, на думку дослідниці, показав неможливість встановлення синонімічних відношень між номенами однієї спільноти на території її проживання, які називають її в різний історичний період розвитку, тобто, коли етноніми та етнопоніми відтворюють назви на різних синхронних зрізах [Синиця, 2005, с. 23].

Сьогодні в царині функціонально-стильового термінознавства в Україні працюють С. М. Рибачок, Е. В. Неженець, М. Б. Вербенець, С. А. Толста, Т. А. Космеда, В. А. Бабюк, О. М. Павлова [Рибачок, 2004; Неженець, 2003; Вербенець, 2004; Толста, 2006; Космеда, 2007; Бабюк, 2008; Павлова, 2009, с. 125–130] та ін.

У дослідженні С. М. Рибачок «Термінологічна лексика як засіб когезії англомовного економічного тексту» [Рибачок, 2004] увагу зосереджено на тому, що термін є ключовим (концептуальним, номінативним, тематичним, інформативним) когезійним компонентом текстів фахової комунікації. Когезія забезпечує передавання й обмін інформації в текстах фахової комунікації на основі цілеспрямованої взаємодії термінологічної, загальнонаукової й загальноповсякденної лексики. Дискурсивну цілісність структурно-семантичної організації, в першу чергу економічного

тексту, значною мірою забезпечує термін як функціональний елемент, що, за визначенням, здатний здійснювати когезійну функцію [Рибачок, 2004].

Функціонуванню власне правничої термінології в наукових, навчальних текстах та в законодавчих актах присвячені праці Е. В. Неженець, М. Б. Вербенець, Н. В. Артикуци, С. А. Толстої, Т. А. Космеди та ін.

Термінологічний аналіз спеціальних текстів проведено у праці «Варіантність російських термінів юриспруденції в системному та комунікативно-прагматичному аспектах» Е. В. Неженець, яка, вивчаючи варіантність російських термінів юриспруденції, виявила, що в субституції термінологічного знака беруть участь усі виявлені типи парадигматичних варіантів. Використання варіантних засобів термінологічної номінації у сфері функціонування, на думку дослідниці, зумовлено насамперед комунікативно-прагматичною настановою спеціального тексту, де специфіка терміна та термінологій як складників спеціальних мов (метамов) зумовлює формування на базі загальної теорії варіантності окремої, термінологічної теорії варіантності, яка виходить із того, що необхідним і достатнім для констатації відношень варіантності між термінами є встановлення тотожності функцій між ними. Формальне та семантичне варіювання термінів правознавства, вважає Е. В. Неженець, знаходить відбиток і в сфері фіксації – спеціальних термінологічних словниках, у сфері функціонування – навчальних та наукових текстах [Неженець, 2003].

У дисертації М. Б. Вербенець «Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування» [Вербенець, 2004] дослідниця звернула увагу на юридичну терміносистему української мови, підкресливши, що вона відбиває комунікативні потреби суспільства, вербалізовано репрезентуючи комплекс правових понять [Вербенець, 2004, с. 16].

Н. В. Артикуца вважає, що термін, який створюється і функціонує у правовій науці, може не фіксуватися в законах, а мати власне науковий характер. У науковій літературі, яка віддзеркалює процес формування правового знання, такий юридичний термін може мати кілька наукових дефініцій, які презентують різні наукові підходи і школи, різні аспекти вивчення того самого правового поняття.

Юридичний термін є одиницею термінологічної системи права, через яку входить до загального термінологічного фонду національної мови [Артикуца, 2005, с. 84].

Одним із аспектів дисертаційного дослідження «Правнича термінологія в законодавчих актах України» С. А. Толстої є виявлення нагальної потреби чітких дефініцій спеціальних юридичних понять, які саме через законодавство входять до словникового фонду. Важливою вимогою вживання правничої термінології є єдність її використання. Єдність правничої термінології, переконана дослідниця, полягає в тому, що для позначення в нормативно-правовому акті певного поняття послідовно вживається той самий термін, а для позначення різних понять, значення яких не збігається, використовуються різні терміни [Толста, 2006].

За твердженням української дослідниці Т. А. Космеди, мову правових норм характеризує система юридичних термінів, які позначають певні професійні поняття, необхідні для правильного й чіткого вираження законодавчої волі. У нормативних судженнях про можливу та необхідну поведінку суб'єктів використовують терміни з юриспруденції, інших гуманітарних наук, а також суспільствознавства та техніки – залежно від предмета регулювання кожна галузь законодавства має свою термінологію [Космеда, 2007, с. 111].

Функціонуванню радіоекологічної термінології сучасної французької мови на матеріалі текстів з радіоекології присвячене дисертаційне дослідження «Радіоекологічна термінологія сучасної французької мови: структура, семантика, функціонування особливості» В. А. Бабюк. Авторка акцентує свою увагу на тому, що розвиток наукової лексики в сучасній французькій мові характеризується подальшим розмежуванням наукових галузей (мікрогалузей), створенням терміносистем відповідних наук, що призвело до зародження у 50-х рр. ХХ ст. перспективної науки – радіоекології – і, відповідно, необхідності створення її термінологічного апарату. На семантичному рівні для лексичних одиниць, що функціонують у межах галузевих радіоекологічних текстів, характерними є такі процеси, як полісемія, розширення значень наукових термінів, спеціалізація значення термінів, детермінологізація, функціонування лексем широкої

семантики. Проявом особливих семантичних трансформацій є поява оказіональних термінів, які стають підтвердженням психолінгвістичного принципу свідомих і підсвідомих інтерференцій, коли зміни у системі слово-значення залежать від волі певних осіб чи груп осіб. Полісемія в термінологічній системі пов'язана, перш за все, не з дискусійним характером окремого терміна, а з особливостями контекстів його інтерпретацій. У процесі термінологізації загальноживана лексика набуває рис, притаманних термінологічним одиницям. Деякі з цих лексичних одиниць набувають характеру термінів, інші потребують опори на контекст. Такі слова, як стверджує дослідниця, можуть утворювати синонімічні серії, у яких кожний елемент має специфічну сферу застосування, визначену контекстом [Бабюк, 2008].

Про функціонування музичної термінології англійської, французької, російської та української мов у спеціальних текстах ідеться в одній із розвідок О. М. Павлової «Музична термінологія англійської, французької, російської та української мов у сфері функціонування» [Павлова, 2009]. Функційний аналіз підсистем музичної термінології у всіх типах досліджених авторкою текстів показав, що між ними немає жорстоких меж. Проте разом із тим, незважаючи на рухомість меж, кожен із них характеризується певним інвентарем термінологічних одиниць, їх частотністю і сполучуваністю. Дослідниця робить переконливі висновки: по-перше, терміни породжуються в усних чи письмових наукових текстах, а кристалізуються в терміносистемах, іншими словами, терміни з'являються в текстах сфери функціонування, у яких викладають теорію, концепцію, описують науковий об'єкт, а потім їх фіксують у текстах словника, стандарту, класифікатора, які належать до сфери фіксації термінів; по-друге, у вищеназваних сферах терміни зазвичай існують у багатьох варіантах. У сфері функціонування термін існує у вигляді парадигматичних і синтагматичних варіантів, у сфері фіксації – лише у вигляді парадигматичних; по-третє, головним елементом граматичної організації речень у сфері функціонування є дієслово, що підкреслює її динамічний характер, тоді як опорною категорією сфери фіксації термінів з погляду частин мови є іменник, що підкреслює статичний характер цієї сфери;

по-четверте, розроблення *термінознавчої теорії текстів* подає надії на значні перспективи у вивченні й удосконалюванні термінів [Павлова, 2009, с. 129].

Функціональним параметрам образності терміна в науковому стилі на матеріалі текстів природничих та технічних наук присвячена дисертація Г. М. Дядюра «Функціональні параметри образності в науковому стилі (на матеріалі текстів природничих та технічних наук)» [Дядюра, 2001]. Дослідниця зазначає, що мова віддзеркалює позамовну дійсність: той стиль, який обслуговує пріоритетну суспільну сферу, впливає на інші стилі й на мову загалом, тому процеси, які відбуваються в мові науково-технічної літератури, стають предметом досліджень багатьох українських мовознавців. Спільним для них є їхнє підґрунтя: як правило, образні засоби базуються на аналогіях. Численні асоціації підтримують зближення сфер – наукової і буденної, а тому спостерігають дедалі більше взаємопроникнення стилів. Авторка стверджує, що сучасний науковий стиль розвивається шляхом, який традиційно вважався притаманним стилеві художньої літератури [Дядюра, 2001].

Отже, функціонально-стильовий напрям в українському термінознавстві початку ХХІ ст. представлений концепціями стильової (вивчення проблеми функціонування терміна в науковому стилі, в науковому або фаховому тексті, у художньому стилі) та стилістичної диференціації терміна (вивчення стилістичного забарвлення та різних нашарувань терміна в тому чи тому різновиді тексту).

2.2. Перекладне термінознавство в Україні кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Перекладне термінознавство – розділ термінознавства, що займається вивченням закономірностей перекладу окремих терміносистем з однієї мови на іншу в його різноманітних виявах, досліджує міжмовні відповідники термінів, а також механізми та способи досягнення різних типів еквівалентності терміносистем текстів оригіналу й перекладу.

В українській мові було проведено дослідження термінології різних галузей знань для з'ясування їх функціонування у науково-технічному перекладі в окремих мовах. Це, зокрема, дослідження Е. Ф. Скороходька «Питання перекладу науково-технічної літератури» [Скороходько, 1963], З. М. Булат «Питання синонімії науково-технічних термінів-словосполучень (на матеріалі англійської й американської літератури з залізничного транспорту» (порівняльний аспект) [Булат, 1970], І. В. Корунця «Контрастивна типологічна характеристика форм субстантивних словосполучень англійської та української / російської мов» (типологічний аспект) [Корунець, 1979], А. В. Бородіної «Структура сучасної англійської ботанічної термінології» (структурний аспект) [Бородіна, 1981], Т. Г. Винниченко «Характер функціонування термінологічної лексики у системі підмов» [Винниченко, 1983], Д. І. Квеселевича «Інтеграція словосполучення у сучасній англійській мові» (семасіологічний аспект) [Квеселевич, 1985], О. І. Павлової «Лексемні і фраземні засоби термінологічної номінації (на матеріалі англійської автомобільної терміносистеми)» [Павлова, 1985], І. В. Корунця «Теорія і практика перекладу» [Корунець, 1986], Ф. А. Циткіної «Термінологія і переклад» [Циткіна, 1988].

У мовознавчих дослідженнях початку ХХІ ст. детально розглянуто основні лінгвістичні проблеми та суспільні функції науково-технічного перекладу, чинники, які на нього впливають, синонімію термінів, способи творення та перекладу термінів досліджених українських та зарубіжних терміносистем. Питання перекладу в термінознавстві стало на порядку денному після того, як українська мова почала набувати реального статусу державної мови. Це викликало дискусії про природу українських термінів – чи будувати їх на основі питоми української лексики чи звернутися до українських термінологічних словників 20-х рр. ХХ ст. та як засвоювати терміни іншомовного походження. Починаючи з 90-х рр. ХХ ст., в українському перекладному термінознавстві актуалізуються нові напрями досліджень, зокрема, лексико-семантичний, герменевтичний, стандартизації та гармонізації, перекладу й термінографії, інформаційних технологій та комп'ютеризації, когнітивний.

Лексико-семантичний аспект найпотужніше представлений у роботах таких дослідників, як М. Б. Білан, Л. І. Вергун, Т. Р. Кияк, П. А. Матюша, А. Д. Олійник, К. С. Французова.

На сучасному етапі інтенсифікації співробітництва між військовими інституціями України та Франції значно зросли обсяги перекладу військових статутних документів сухопутних військ збройних сил Франції, що спричинило вивчення трансформаційних процесів при перекладі військової документації. Цій проблемі присвячене дослідження М. Б. Білана «Лексико-семантичні трансформації у військовому перекладі (на матеріалі статутних матеріалів сухопутних військ збройних сил Франції)», у якому детально проаналізовано лексико-семантичні трансформації термінологізації та спеціалізації. Домінування термінологізації дослідник пояснює вживанням досить великої кількості загальноживаних слів і словосполучень, які в перекладі відтворюються лише за допомогою термінологічних одиниць. Відносно високий відсоток використання спеціалізації М. Б. Білан пояснює розбіжностями семантики вихідної лексичної одиниці та одиниці мови перекладу, що призводить до додавання в трансляті додаткових уточнювальних елементів, тобто спеціалізації значення. Детермінологізація та деспеціалізація виявилися найменш уживаними специфічними трансформаціями, а тенденція до застосування деспеціалізації прямо протилежна іншим типам трансформацій [Білан, 2010].

Терміносистема освіти, а ширше – освітня лексика, поряд із терміносистемами права, державного управління та іншими, належить до сфер, розбіжності між якими досить істотні, а це, безумовно, викликає особливий інтерес перекладознавців. До вирішення цієї проблеми в аспекті з'ясування перекладної взаємовідповідності англійської і української освітньої лексики, наявності та ступеня адекватності перекладних відповідників досліджуваної лексики, зіставлення лексико-семантичних полів як цілісних систем у перекладознавчому плані, побудови концептуальної схеми лексико-семантичних полів 'освіта' для англійської та української мов звернулася Л. І. Вергун у дисертаційному дослідженні «Перекладна взаємовідповідність англійської та української освітньої

лексики». Опрацьовуючи методику перекладознавчого дослідження лексико-семантичних полів двох мов, суттєво відмінних своїм складом та змістом, дослідниця виділяє три типи пар – лексичних корелятивів: 1) пари, конституенти яких мають подібне фонографічне оформлення, а також однакову етимологію (переважно запозичення з латини чи грецької мови); 2) пари, конституенти яких мають різне вербальне оформлення, а їхні семи частково подібні; 3) лексеми, що не мають відповідника за відсутності референта в цільовій мові або за відсутності стислого вербального оформлення для позначення наявного референта. Труднощі перекладу освітньої лексики англійської й української мов, зазначає Л. І. Вергун, зумовлені не лише різними етапами розвитку та становлення освітньої термінології двох мов, а й ступенем її лексикографічного опрацювання в США, Великобританії та Україні. У роботі досліджено становлення перекладних відповідників англійської та української освітньої лексики, виявлено основні розбіжності лексико-семантичних полів 'освіта' англійської (американського та британського національних варіантів) і української мов, визначено типові способи і прийоми перекладу англійських термінів системи освіти, які ще не мають перекладних відповідників в українській мові, виявлено рівень перекладної взаємовідповідності англійської і української освітньої лексики [Вергун, 2004].

Комунікативний аспект науково-технічного перекладу розкриває Т. Р. Кияк у колективній монографії «Термінологія і науково-технічний переклад», зазначаючи, що особливо чітко всі властивості термінів виявляються в процесі науково-технічного перекладу, адже в текстах головна інформація передається за допомогою одиниць спеціальної мови. Саме тут реалізується прагнення термінів до однозначності, стилістичної нейтральності, повноти номінації тощо. Якщо брати до уваги тільки термінологічний аспект науково-технічного перекладу, то з цього погляду найважливішим є науковий напрям, пов'язаний з теорією перекладу, покращенням якості перекладу та кваліфікації перекладача. Найбільші труднощі перекладу пов'язані не з перекладом окремих термінів, які зафіксовані у термінологічному словнику, а з передаванням точного змісту кожної фрази, якому далеко не завжди відповідає дослівний

переклад. Для цього необхідне деяке знання предмета, про який ідеться. Більшість лінгвістів, уважає Т. Р. Кияк, характеризують науково-технічний переклад як особливу форму діяльності, яка визначається передусім своїми функціональними, а не стилістичними або жанровими особливостями. Більше того, на думку мовознавця, окрім професійних функцій, цільових установок, важливо враховувати два абсолютно різних види перекладу – усний і письмовий, кожний з яких можна поділити на підвиди, що передбачає розрізнення таких видів робіт: 1) письмовий переклад науково-технічної літератури і документів з іноземних мов на мову рідну; 2) письмовий переклад науково-технічної літератури і документів з рідної мови на основні західноєвропейські; 3) усні переклади ‘з листа’ для спеціалістів; 4) усний переклад на переговорах, у роботі комісій, на виставках; 5) усний переклад на конференціях, семінарах, симпозіумах. Дослідник порушує також проблему якості та обсягу перекладу, що залежать від запиту споживачів – інженерно-конструкторського персоналу, наукових співробітників, керівників підприємств, експертів, інформаційних працівників, залежно від потреб яких можна розрізняти переклади: буває детальний, повний (відповідає тексту оригіналу), адекватний, з особливим наголосом на термінологічні одиниці, передає зміст оригіналу, має загальноприйнятту в мові перекладу термінологію і відповідає нормам мови науково-технічної літератури, якою виконується; фрагментарний, неповний, із точним перекладом лише найважливіших для споживачів місць. Важливим питанням перекладу є термінологічна орфографія, яка передбачає врахування ступеня уживаності того чи того варіанту в конкретній терміносфері певного періоду, що зафіксовано найновішими спеціальними термінологічними словниками. Автор дослідження зосереджує увагу на моделюванні процесу перекладу, адже різні види перекладу потребують різного передавання семантики термінологічної одиниці, врахування поділу одиниць науково-технічного тексту на вузькоспеціальну лексику, периферійну термінологію, загальнонаукову термінолексику і загальноживані слова. Актуальними є загальні практичні рекомендації дослідника щодо

перекладу термінів [Кияк, 2002, с. 306–309].

У контексті розширення міжнародної співпраці виникає потреба вивчення теоретичних і практичних засад перекладацької діяльності в галузі військової справи. У цьому напрямі видається актуальною систематизація лексико-семантичних перекладацьких трансформацій та українських відповідників франкомовних і румуномовних назв військових структур. Аналізуючи різні трансформації, П. А. Матюша у дисертації «Франкомовні та румуномовні назви військових структур в українському перекладі» розрізняє: генералізацію-конкретизацію, логічний розвиток для надання перекладу прийнятної для мови-реципієнта форми, що супроводжується додаванням чи вилученням окремих слів (одиниць інформації) та синонімічними й антонімічними замінами. Дослідник вважає, що найпоширенішими при перекладі романських військових ергонімів є, передусім, прийоми конкретизації (уживання гіпоніма) та додавання окремих слів; генералізація (уживання гіпероніма), синонімічні заміни; вилучення подекуди окремих слів також слугують потребам українських перекладачів, проте меншою мірою [Матюша, 2008].

Типологічним різновидам термінологічного перекладу, щоправда, в дещо іншій площині, присвячене дослідження А. Д. Олійника «Роль запозичень-англіцизмів у розвитку сучасної української мікроекономічної термінології» [Олійник, 2002], у якому автор розрізняє чотири основні види перекладу мікроекономічних термінів: *пряме запозичення, калькування, трансформаційний переклад та описовий (дескриптивний) переклад*. Найвагоміше значення має трансформаційний переклад з елементами прямого запозичення. Зіставлення термінологічних еквівалентів мікроекономічного терміна в кількох європейських мовах має перевагу перед орієнтацією винятково на окремо взятую мову через те, що таке зіставлення дає змогу вибрати найоптимальніший відповідник. Дослідник пропонує шкалу оцінювання адекватності різних термінологічних варіантів за критеріями однозначності, відсутності експресії, стислості, системності, повноти вираження, дериваційної спроможності, мовної коректності, що може допомогти у визначенні термінологічної норми. А. Д. Олійник розробляє також поняття еквівалентності оригіналу й перекладу в їх співвідношенні

із поняттями адекватності, релевантності, інваріантності тощо. Комунікативна еквівалентність перекладного тексту стосовно оригіналу, вважає дослідник, забезпечується виконанням таких основних вимог: текст перекладу має в максимальному обсязі передавати зміст оригіналу, відповідати нормам мови перекладу, термінологічний корпус економічного тексту мовою оригіналу (L1) за своїм обсягом і семантичним навантаженням має цілковито відповідати термінологічному корпусові тексту мовою перекладу (L2). Виконання зазначених вимог часто пов'язане з подоланням різних об'єктивних труднощів: відсутністю відповідних понять у мові перекладу (що призводить до матеріальних запозичень), різною довжиною термінів у L1 та L2, невідповідністю в семантичному навантаженні термінів-корелятивів тощо. Саме тому можна говорити про різний ступінь адекватності передавання інформації. Не оминув своєю увагою дослідник і проблему можливих способів уніфікації та стандартизації мікроекономічної термінології, зокрема послідовність процедури впорядкування та стандартизації терміна, яка повинна складатися з таких етапів: відбір термінологічного корпусу з тексту, розмежування термінів на специфічні та загальнонаукові, розроблення чіткої дефініції термінів, відбір з-поміж груп термінів-синонімів рекомендованого автором варіанта, підбір до терміна-стандарта еквівалентів кількома мовами західноєвропейського ареалу [Олійник, 2002].

К. С. Французова в дисертації «Корпоративний лексикон як об'єкт перекладу (на матеріалі корпоративних бізнес-тренінгів, слоганів і презентацій)», аналізуючи корпоративні терміни, реалії та символи, а також спеціальні корпоративні терміни й терміни-жаргонізми, зазначає, що вимоги до перекладу термінів доповнюються вимогами до перекладу жаргону, професіоналізмів, а також метафор, алюзій, реалій, символів, які слугують підґрунтям корпоративних термінів-жаргонізмів. Розробляючи типологію корпоративних текстів і текстів корпоративної тематики, дослідниця звертає увагу на основні труднощі відтворення в таких текстах корпоративного лексикону. До першої групи труднощів відтворення корпоративного лексикону К. С. Французова відносить: проблеми перекладу, властиві ЛО і ФО корпоративного дискурсу;

труднощі перекладу, пов'язані з відтворенням корпоративних термінів; відсутність двомовних корпоративних словників, наявність частково адекватних словникових відповідників, можливість омонімії. До другої групи труднощів віднесено проблеми перекладу корпоративного лексикону, обумовлені типом корпоративного терміна, труднощі перекладу скорочених корпоративних термінів, розбіжності в значеннях у словниках загальної лексики й спеціалізованих словниках, а також випадки подібності цих одиниць до корпоративного сленгу. Труднощі перекладу корпоративних термінів-жаргонізмів пов'язані з необхідністю збереження, з одного боку, термінологічних ознак ЛО, а з другого – розмовності. Крім того, існують труднощі, пов'язані з розбіжностями лексичних значень у різних лінгвокультурах і трактуванням корпоративного терміна-жаргонізму через інший корпоративний термін-жаргонізм. Найпоширенішими способами і прийомами перекладу корпоративних термінів у внутрішньокорпоративних текстах, вважає дослідниця, є еквіваленти, варіантні відповідники й перекладацькі трансформації та комбінаторні способи перекладу, у корпоративних текстах змішаного типу – варіантні відповідники та перекладацькі трансформації [Французова, 2011].

На герменевтику тексту звернули свою увагу такі дослідники, як О. О. Мушніна, П. В. Демешко, О. Г. Павлова, К. С. Макеєв, Н. С. Руденко, Г. С. Соловей.

Мова науково-технічної літератури відрізняється від мови художньої прози певними лексичними, граматичними та стилістичними особливостями. Недостатнє порівняльне вивчення граматичних особливостей перекладу українською мовою англійської науково-технічної та художньої прози спонукало мовознавців до вивчення цієї проблеми, зокрема до вивчення перекладу граматичних форм і конструкцій у зіставленні з їхніми оригіналами. Так, О. О. Мушніна в дослідженні «Граматичні особливості українського перекладу англійської науково-технічної та художньої прози» зазначає, що серед морфологічних труднощів перекладу науково-технічних та художніх текстів значної уваги заслуговують особливості відтворення форм числа

іменників, передавання значень означеного та неозначеного артиклів, відтворення прислівників на *-ly* та форм наказового способу дієслова. Синтаксичні особливості перекладу англomовної науково-технічної та художньої літератури дослідниця аналізує на рівні словосполучень (препозитивних дво- й багатокомпонентних атрибутивних груп) та речень (синтаксичних структур, зокрема речень з агентивним підметом, вираженим іменником-неістотою, суб'єктно-предикативних інфінітивних зворотів, каузативних конструкцій, абсолютних зворотів та емпатичних конструкцій). О. О. Мушніна робить висновок, що співвідношення форм однини та множини іменників у мовах оригіналу й перекладу не є однаковим при зіставленні науково-технічних і художніх текстів; здебільшого форми числа англійських та українських іменників збігаються, причому в науково-технічному перекладі відсоток збігу вищий, ніж у художньому перекладі; неозначений та означений артиклі в більшості досліджених випадків перекладу безпосередньо не перекладаються, що є частішим у перекладі науково-технічних текстів; значення артикля передається здебільшого за допомогою зміни порядку слів; серед прийомів перекладу двокомпонентних атрибутивних груп частотнішими в науково-технічному перекладі є переставляння означального та означуваного компонентів, компресія та декомпресія, а частотнішими в художньому перекладі – морфологічні трансформації, переставляння членів означального компонента, іменникове словосполучення, прикладка, аналогічна атрибутивна група, дієприкметниковий зворот, підрядне означальне речення, описовий переклад; в обох видах перекладу переважна більшість англійських речень з агентивним підметом, вираженим іменником-неістотою, відтворюється без зміни їхньої синтаксичної структури. Певні проблеми викликає переклад суб'єктно-предикативних інфінітивних зворотів залежно від форми (активної чи пасивної) дієслова-присудка. Аналіз перекладів дозволяє рекомендувати як найчастотніший спосіб перекладу речень із пасивною формою дієслова використання складнопідрядного речення, що ним зазвичай більше (на 23,6%) користуються перекладачі науково-технічних текстів [Мушніна, 2006].

Проблему визначення перекладацьких стратегій (релевантності

розуміння смислу тексту перекладу, тотожності комунікативних впливів на адресатів оригіналу й перекладу) на матеріалі німецьких та філософських текстів ХХ ст. досліджено в дисертації «Герменевтичні аспекти українського перекладу німецьких філософських текстів ХХ століття» П. В. Демешко, в якій зацентровано увагу на розмитості меж досліджуваної термінології, невизначеності відповідних термінів і понять, на відсутності однозначних дефініцій для термінів, що значно ускладнює переклад філософських текстів. Дослідник зазначає, що виявлення характеру філософського терміна як звичайного слова в особливій функції визначає стратегію перекладу та конкретні перекладацькі рішення. Проведений аналіз перекладів філософських текстів ХХ ст. дав змогу виявити таку закономірність: ключові для тексту терміни (такі, що входять до термінологічного каркасу тексту) перекладач намагається відтворити послідовно адекватно й точно, тоді як уживані кілька разів у тексті терміни – досить вільно. Це підтверджує суб'єктивний характер перекладу як герменевтичної процедури розуміння та інтерпретації оригіналу й ревербалізації його смислу в тексті перекладу. Для оцінки послідовності відтворення термінів при перекладі дослідник вводить поняття інтратекстуальної та інтертекстуальної термінологічної (не) гомогенності, під якою розуміє послідовність у вживанні одного терміна в перекладі для передачі одного терміна в тексті оригіналу, причому аналіз гомогенності може здійснюватися як на інтра-, так і на інтертекстуальному рівнях. Проведене дослідження показало, що українські переклади німецьких філософських текстів ХХ ст. термінологічно негомогенні на інтертекстуальному рівні (вживання різних термінів для передачі того самого терміна в тексті оригіналу для того, щоб краще передати смисл тексту оригіналу), що, на думку дослідника, є наслідком відсутності систематичної програми з перекладу німецьких філософських творів, а також відсутності єдиної термінологічної бази даних [Демешко, 2009].

Чимало труднощів виникає і під час перекладу наукових термінів у художній літературі, оскільки засоби вираження, властиві мові науки, у художньому тексті змінюються, функції мовних одиниць у різному за жанром середовищі неоднакові. Власне практичному розробленню рекомендацій щодо перекладу термінів у художній

літературі присвячена розвідка О. І. Павлової «Проблема перекладу термінів у художній літературі». Дослідниця зазначає, що, входячи до різних жанрів художньо-белетристичного стилю, термінологічна лексика набуває виразних стилістичних функцій, які повинен урахувувати перекладач, її використовують у прямому (у творах на відповідну тему) й переносному (як виразний зображальний засіб) значеннях. Термін зберігає свою номінативну функцію, але, поставлений у невідповідний контекст, може створювати комічний або іронічний ефект. У перекладі термінів у художньому тексті, на відміну від наукового, здебільшого використовують терміні-еквіваленти, проте можливі й інші трансформації – заміна видового поняття родовим, синонімом, нульовий та описовий переклад. О. І. Павлова рекомендує звернути увагу ще на одну особливість перекладу терміна в науковому тексті – велику взаємозалежність його елементів. Автор уводить терміни з певною метою – створити цілісне сприйняття. Переклад термінів у художніх текстах не обмежений такими жорсткими вимогами, як у наукових працях, від еквівалента не вимагається гранична точність відповідності терміна. У перекладі художнього твору може бути кілька еквівалентів, якщо вони своєю різноманітністю не порушують логічності сприйняття. Термін у художній літературі – це переважно елемент стилю, основа створення художнього образу, проте це не означає, що перекладач може випустити термін або перекласти його нетерміном. Навіть близький за значенням синонім, який належить до терміносистеми іншої галузі науки або сфери життя, може порушити всю цілісність сприйняття художнього твору [Павлова, 2009, с.195–196].

Чималу увагу в українському перекладному термінознавстві початку ХХІ ст. приділено жанровим особливостям українського перекладу фахових текстів. У цьому напрямі активно працює К. С. Макеєв, який, досліджуючи жанрові особливості українського перекладу німецьких фармацевтичних текстів, порушує проблему аналізу засобів прагматичної адаптації перекладу. Автор у дисертації «Жанрові особливості українського перекладу німецьких фармацевтичних текстів» [Макеєв, 2010] розглядає переклад фахових текстів як комплексне явище, яке передбачає не лише роботу з текстом оригіналу, а й вимагає залучення додаткових аспектів

– знання фахової мови, усвідомлення особливостей інституційної комунікації, урахування того факту, що фаховим текстам більшою мірою властива деперсоніфікація автора, а також тих обставин, що є неоднаковими в різних країнах. Прагматична спрямованість текстів та коло адресатів тексту перекладу впливають на оформлення його лексичного, граматичного й семантичних рівнів. Під час роботи з фаховими текстами перекладач повинен урахувати, що терміни підпорядковуються прагматичним відношенням, які в тексті оригіналу й тексті перекладу можуть бути різними, а також інтертекстуальний та власне перекладацький виміри термінологічної гомогенності задля передавання тексту мовою перекладу відповідно до його комунікативної мети.

Способам та прийомам перекладу різних груп екологічної лексики, а також одиниць екологічної лексики різного статусу в спеціальних і неспеціальних текстах присвячене дослідження Н. С. Руденко «Екологічна лексика як об'єкт перекладу (на матеріалі словникової статті, анотації, звіту, а також публіцистичної статті на екологічну тематику)» [Руденко, 2011], в якому здійснено аналіз текст-типологічної специфіки вживання екологічної лексики, зокрема в структурі словникової статті термінологічного словника з екології, анотації до наукової статті / дисертації, екологічного звіту, публіцистичної статті екологічної тематики й встановлено найбільш значущі перекладацькі критерії її відтворення. Важливими для перекладу словникової статті як жорстко детермінованого тексту, вважає дослідниця, є відтворення її інформативної функції; основною вимогою для перекладу анотації є збереження інформативності й термінологічності; в публіцистичних статтях екологічної тематики переклад семантики екологічних термінів зазнає певного послаблення, тому терміни часто супроводжуються додатковою оцінною, емоційною та образною лексикою. Проте основним завданням перекладу текстів усіх зазначених типів є збереження екологічної семантики. Н. С. Руденко зазначає, що переклад багатьох термінів широкої семантики та контекстуальна конкретизація значення часто вимагають ампліфікації / дописування; у перекладі екологічних термінів, що не мають словникових відповідників, домінує дескриптивна перифраза; екологічні символи

у спеціальних текстах передаються переважно інваріантними чи варіантними відповідниками, дескриптивною перифразою, кальками різного типу або комбінованою реномінацією. Якщо у спеціальних текстах екологічні терміни перекладають переважно за допомогою інваріантних та варіантних відповідників, кальок, дескриптивних перифраз, то в неспеціальних текстах такі терміни (переважно це широко відомі терміни та зрозумілі нефахівцям) перекладаються за допомогою еквівалентних чи варіантних словникових відповідників. З-поміж чотирьох типологічних різновидів екологічної лексики (терміни, реалії, символи, терміни-концепти) найменші труднощі при перекладі, зазначає дослідниця, викликають екологічні терміни, оскільки вони досить широко набувають статусу інтернаціональних або проходять процес кодифікації і, відповідно, одержують прямі відповідники. Головним завданням при перекладі екологічних реалій та екологічних символів є збереження їх поняттєвого компонента, з одного боку, та етноспецифіки (включаючи символічність), – з другого.

У дисертації Г. С. Соловей «Політична лексика як об'єкт перекладу (на матеріалі текстів політичних заяв, звернень, промов, статей та анекдотів)» на матеріалі англо-українських, українсько-англійських перекладів політичних текстів різних типів запропоновано перекладознавчу класифікацію політичної лексики: (політичні терміни, політичні реалії, політичні символи), а також політичних новотворів (політичні новотвори-терміни, політичні новотвори-реалії, політичні новотвори-символи), серед яких розрізняються неологізми та okazіоналізми, оскільки для різних типів новотворів домінують різні способи перекладу [Соловей, 2011]. У дослідженні зазначено, що кожна з груп політичної лексики передбачає різні перекладацькі стратегії і тактики – термінологізація / детермінологізація, збереження / втрата етноспецифіки, символізація / десимволізація, неологізація / втрата нелогічності тощо, що залежить від типу тексту, в якому вони функціонують. Ядерні політичні терміни переважно відтворюють за допомогою словникових відповідників (еквівалентних або варіантних) різними видами калькування; периферійні та маргінальні – за допомогою термінів-кальок, дескриптивних перифраз, комбінованої реномінації,

реалій-кальок, варіантних та контекстуальних відповідників, лексико-семантичної трансформації, постійних відповідників, лексико-семантичної трансформації (модуляції), а також структурної транспозиції. Політичні новотвори в ядерних текстах перекладають переважно за допомогою кальок та контекстуальних відповідників, а в периферійних і маргінальних текстах – за допомогою комбінованої реномінації та авторських аналогів [Соловей, 2011].

Доволі важливою сьогодні є *проблема перекладу термінів у сфері технічного регулювання та стандартизації* з метою гармонізації міжнародних і європейських стандартів. У цьому аспекті активно працюють М. Д. Гінзбург, І. П. Требульова та ін. Дослідники переконливо аргументують, що на сучасному етапі головне завдання державної політики України у сфері технічного регулювання та стандартизації – це запровадити досвід і досягнення розвинених країн у національну економіку та усунути технічні бар'єри на шляху українських товарів на світовий ринок. Зреалізувати це завдання можна лише, гармонізуючи національні стандарти з міжнародними та європейськими. М. Д. Гінзбург та І. П. Требульова на прикладі стандартів для нафтогазового комплексу зазначають, що кількість гармонізованих нормативних документів постійно зростає, проте якість значної частини українських версій цих документів не дуже висока. Основними причинами такої якості, вважають науковці, є сліпе калькування іншомовних конструкцій оригіналу із замінюванням англійських слів українськими, введення до стандартів замість правильних українських термінів англіцизмів. Розкриваючи методику перекладу міжнародних та європейських нормативно-правових документів, М. Д. Гінзбург та І. П. Требульова звертають увагу на той факт, що існує кілька видів перекладів: чорновий переклад (має неточності в термінології та стилі викладення), робочий переклад (повноцінний, стилістично грамотно відтворює зміст тексту оригіналу, проте має деякі неточності в термінології), переклад для опублікування (повноцінний, стилістично грамотний, правильно відтворює зміст тексту оригіналу НД, з точним застосуванням спеціальної термінології, відредагований науковим редактором, узгоджений із фахівцями). Гармонізований національний стандарт синтаксисом і термінологією має відповідати нормам української

фахової мови, безумовно, зберігаючи при цьому ідентичність міжнародному (європейському) стандарту за технічним змістом. Гармонізуванню національних стандартів (на конкретну тему) з міжнародними або європейськими повинно передувати гармонізування відповідних міжнародних термінологічних стандартів і/або розроблення (переглядання) власних термінологічних стандартів, які сприятимуть встановленню єдиної загальноновизнаної системи українських науково-технічних термінів. У такій діяльності важливо поєднувати фахові знання з власне сучасними тенденціями розвитку української мови [Гінзбург, Требульова, 2002].

О. В. Перевозчикова, працюючи також над цією проблемою, у статті «Про досвід гармонізації міжнародних стандартів з інформаційних технологій» зазначає, що розроблення корисної та цілісної терміносистеми для всіх верств населення і фахівців (особливо апарата науки інформатики) – це надскладне завдання, розв'язати яке з початку 1990-х рр. намагаються кілька наукових шкіл, видаючи термінологічні словники. На перший погляд, термінологія з ІТ-стандартів здається не виваженою і сленговою, переважно запозиченою з англійської мови. Переклад українською мовою за правописними нормами зазвичай призводить до втрати значення, оскільки не англокалькована, а суто україномовна лексика буде не відповідником, а холостим дуплетом, який не сприймають ІТ-фахівці. Лише за останні 50 років відчувається вплив англійської науково-технічної мови, яку творять випускники не Кембриджа, а Гарварда та Стенфорда. Найпроблемніше завдання перекладу американських науково-технічних текстів пов'язано з формуванням українських відповідників для багатослівних дескрипторів. Тут нормативний список має бути точним і несуперечливим, оскільки прямо впливає на результати контент-аналізу, зокрема на якість інформаційного пошуку. Крім гармонізації міжнародних стандартів, є потреба у виваженій ІТ-системі, яку гостро відчувають розробники, що останнім часом проводять національно-українську локалізацію ІТ [Перевозчикова, 2009, с. 244].

Особливостям перекладу німецькомовних та англомовних законодавчих актів Європейського Союзу українською мовою,

зокрема у визначенні жанрової та лексико-семантичної специфіки юридичного перекладу термінів правового євролекту та проблематики їхньої лексичної гармонізації з метою створення перекладного німецько-англійсько-українського глосарію відповідних термінів, присвячено працю Д. С. Касяненко «Особливості перекладу та лексичної гармонізації законодавчих актів ЄС в контексті євроінтеграції України» [Касяненко, 2011]. Дослідниця значну увагу приділяє способам перекладу українською мовою німецьких термінів зі сфери європейського права, тенденціям відтворення безеквівалентних інтрагалузевих термінів, а також проблемам перекладу спеціальних термінів-абревіатур і термінів-акронімів, зосереджуючись на спробі впорядкування термінологічного апарату стрижневих понять, нормалізації термінології та її лексичної міжмовної гармонізації. Під *лексичною гармонізацією* розуміється процес термінологічної роботи, спрямованої на забезпечення єдиної узгодженої системи понять і термінів на національному та міжнародному рівнях з урахуванням і мовних відмінностей, і позамовних чинників, з орієнтацією на мову-продуцента, одним із виявів якої є експліцитне запозичення за допомогою транскодування – транслітерації або транскрипції з урахуванням норм правопису мови-реципієнта [Касяненко, 2011]. Наголошено, що юридичний переклад залежить від типу юридичного тексту та його жанру (переклад законів, інших нормативно-правових актів, міжнародних угод, конвенцій тощо), комунікативної ситуації (передавання значення в межах однієї правової системи або з однієї правової системи в іншу), функціонального призначення вихідного та цільового текстів (переклад з нормативною метою та з інформативною метою), статусу оригіналу та трансляту (офіційний чи неофіційний переклад). Гетерогенність європейської правової спільноти, філософсько-правові розбіжності національних правових систем держав-членів ЄС, їхні культурологічні відмінності, політика багатомовності, величезні обсяги перекладу законодавчих актів тощо, на думку Д. С. Касяненко, призводять до негативних наслідків контамінації правового євролекту невмотивованими термінами з англійської та французької мов, які ускладнюють і без

того тернистий шлях перекладу юридичних текстів. Дослідниця зазначає, що поліфункціональність юридичної мови проявляється в різних мовленнєвих жанрах, представлених юридичними текстами, зокрема жанрами законотворчості (тексти законотворчої діяльності), правозастосування (тексти правозастосувальної практики), юридичної публіцистики – тексти правової публіцистики, а також юридичної науки (тексти правової доктрини), характерною ознакою яких є функціонування великої кількості юридичних термінів-скорочень, номенклатурних одиниць та термінів-реалій ЄС метафоричного характеру, переклад яких потребує від перекладача особливої уваги [Касяненко, 2011]. Найсуттєвішою перекладознавчою проблемою, вважає Д. С. Касяненко, є проблема уникнення міжмовної термінологічної інтерференції, практичний розгляд якої передбачає уведення поняття омонімії у німецькій та українській юридичних терміносистемах. Юридичний термін потрібно розглядати як лінгво-правовий феномен, а також урахувати факт нетиповості інтернаціональних терміноформ для таких функціональних стилів правничої мови ФРН як мова законів, процесуального права, діловодства та їхньої типовості для аналогічних українських функціональних стилів мови права. Ця особливість потребує врахування в практиці перекладу й відображення в німецько-українських юридичних словниках [Касяненко, 2011].

Міжмовну термінологічну омонімію як проблему термінографії і перекладу (на матеріалі німецької та української юридичних терміносистем) детально вивчала О. А. Шаблій у контексті вивчення німецької мови як іноземної. У дисертаційному дослідженні «Міжмовна термінологічна омонімія як проблема термінографії і перекладу (на матеріалі німецької та української юридичної терміносистем)» авторка запропонувала нові принципи укладання перекладних термінологічних словників навчального типу, зацентувала увагу при перекладі юридичної термінології на явищі міжмовної термінологічної інтерференції, яка негативно впливає на прагматику перекладацького трансфера, розкрила суттєві культурноспецифічні розбіжності, зокрема розбіжності, які випливають з особливостей національних варіантів німецької мови (в ФРН, Австрії, Швейцарії) та деяких ареальних

адміністративно-територіальних особливостей терміновживання (напр., баварських у ФРН). Зіставляючи німецьку (ФРН) та українську терміносистеми права, авторка дійшла висновку, що існує також такий параметр, як нетиповість інтернаціональних терміноформ (для більшості галузей німецької терміносистеми права) та їх типовість – для відповідних галузей української терміносистеми права. Цю особливість юридичної німецької мови, вважає О. А. Шаблій, потрібно враховувати в практиці перекладу й відбивати в німецько-українських словниках [Шаблій, 2002].

Проблемі створення програмних продуктів англо-українського перекладознавства присвячена дисертація Ю. К. Онищенко «Локалізація програмних продуктів у англо-українському перекладі», у якій визначено загальний характер здійснення їх локалізації; розкрито основні тенденції і чинники, що впливають на виконання перекладів досліджуваного типу; виокремлено спільні та відмінні риси у терміносистемах англійської та української мов у сфері комп'ютерних технологій; проаналізовано способи відтворення спеціалізованої лексики програмних продуктів українською мовою. Ураховуючи той факт, що термінологічний апарат української мови в галузі комп'ютерних технологій перебуває на ранній стадії свого формування, постійно поповнюючись новими одиницями, дослідниця переконує, що якість наявних перекладів програмних продуктів з англійської мови є низькою, оскільки англійські терміни у сфері комп'ютерних технологій характеризуються високим рівнем метафоричності, багатозначності та омонімії, що в умовах послаблених зв'язків із контекстом створює додаткові труднощі під час добору перекладних відповідників, а отже, труднощі в локалізації комп'ютерної продукції пов'язані з необхідністю пристосування тексту перекладу до нових стандартів та норм цільової мови. Проте українська мова має достатні виражальні засоби для перекладу більшості термінів з англійської мови. Аналіз на структурному рівні дозволив дослідниці встановити, що терміни зі значенням процесу, дії в українській та англійській мовах утворюються переважно шляхом афіксації й основоскладання. Основна проблема перекладу й творення термінів комп'ютерних технологій українською мовою полягає в доборі адекватного відповідника серед множини можливих

функціональних варіантів, а також у врегулюванні та зменшенні інтерферентних впливів на формування термінології та стилістики україномовного дискурсу комп'ютерних технологій і програмного забезпечення [Онищенко, 2009].

Когнітивний аспект у перекладному термінознавстві розглядають у своїх дослідженнях О. В. Бурда-Лассен, С. П. Запольських та когнітивно-дискурсивний – Є. С. Мовчун.

Переклад як процес декодування ментальної ідентичності нації (на матеріалі українських і німецьких етнолексем міфологічного походження) досліджує О. В. Бурда-Лассен у дисертації «Переклад як процес декодування ментальної ідентичності нації (на матеріалі українських і німецьких етнолексем міфологічного походження)», яка до нових методів перекладу, відносить калькування без втрати етнічного колориту, транскрипцію з елементами калькування, калькування з елементами тлумачення, створення неологізму шляхом okazional'nogo семантичного запозичення або створення okazional'nogo неологізму, введення етнолексеми міфологічного походження мови перекладу. Дослідниця використовує також відомі методи перекладу, зокрема транскрипцію з елементами тлумачення, або «комбіновану реномінацію» (за Р. П. Зорівчак), транскрипцію, контекстуальний переклад, пояснення, генералізацію, функціональний аналог, калькування. О. В. Бурда-Лассен зазначає, що міфологічна етнолексика складна для перекладу, оскільки здебільшого не має словникових відповідників [Бурда-Лассен, 2005].

Когнітивні аспекти перекладознавства в контексті вивчення національної специфіки історичних термінів у своєму дослідженні «Концепт “козацтво” в історичному дискурсі: перекладознавчий аспект» розкриває С. П. Запольських [Запольських, 2004]. У дисертації йдеться про «інформативний» тип перекладу історичного дискурсу, який зумовлює виділення історичних термінів як компонентів, що посідають провідне місце в ієрархії текстових цінностей. Створення трансляту історичної розвідки визначається внаслідок двох стратегій: одна з них орієнтована на спосіб висловлювання, характерний для мови перекладу, і використовується при передачі загальних лексико-граматичних елементів; інша орієнтована на специфіку збереження особливостей вихідної

форми висловлювання і доречна в передаванні історизмів. Для оцінки якості перекладів головними критеріями є правильність відтворення термінології та національно-історичне забарвлення. Труднощі перекладу пов'язані з проблемою відтворення історичних реалій – термінів – ядрових компонентів мікрополів концепту «козацтво», оскільки вони належать до безеквівалентної лексики, характеризуються «домінуванням» денотату і мають яскраво виражені соціолокальні, хронологічні та соціокультурні компоненти в складі лексичного значення [Запольських, 2004].

Опис умов вибору мовних засобів під час перекладу здійснює Є. С. Мовчун у праці «Особливості перекладу українською мовою німецького комерційного інтернет-дискурсу» [Мовчун, 2010], акцентуючи увагу на лексико-граматичних особливостях фахової мови, на розбіжностях у терміносистемах двох лінгвокультурних спільнот та віднаходженні необхідних лексичних та синтаксичних засобів для перекладу німецьких фахових текстів українською мовою. Головне завдання перекладача, вважає дослідниця, полягає в точному та коректному відтворенні фахової інформації з уніфікованим вживанням термінологічних одиниць. Труднощі, які виникають при цьому, пов'язані насамперед із демегафоризацією, описовим перекладом, коли метафора втрачає образність, а відтак і когнітивну функцію в тексті перекладу, значною кількістю запозичень з американської англійської мови. Під час перекладу, наголошує Є. С. Мовчун, перекладачеві важливо послідовно дотримуватися стратегії мінімалізації кількості запозичень в українських фахових текстах, зважати на послідовне вживання термінологічних одиниць та утримуватися від відтворення невиправданої дублетності; описовий переклад краще застосовувати для відтворення неологізмів та термінів, створених за англо-американськими словотвірними моделями; запозичення та калькування доцільні для заповнення прогалін у терміносистемах на початковому етапі, причому запозичення краще поєднувати з описовим методом. Водночас дослідниця констатує факт, що в перекладах німецьких фахових текстів з електронної комерції переважають перекладацькі трансформації з додаванням лексичних одиниць, що є наслідком

вживання значної кількості англоамериканізмів, саме тому перекладачеві випадає не лише забезпечувати якісний переклад, але й дбати про розвиток української терміносистеми в цій сфері та популяризувати українську мову в українському сегменті Інтернету [Мовчун, 2010].

Фрагментарно *лексико-семантичний та герменевтичний аспекти* представлено в працях М. М. Дудник, О. В. Константинової та О. П. Чередниченка.

Проблемі співвідношення денотативної та конотативної інформації під час перекладу (на матеріалі текстів публіцистичного стилю) присвячена праця «Співвідношення денотативної і конотативної інформації при перекладі (на матеріалі текстів публіцистичного стилю)» М. М. Дудник, яка встановила, що і в оригіналі, і в перекладі вискоефективними засобами передавання конотативної інформації на лексичному рівні є одиниці різних термінологічних систем, тропи (гіпербола, літота, метафора, синекдоха) та стилістичні фігури (індивідуально-авторське образне порівняння, алюзія, антитеза, оксюморон, епітет), інформативність яких розширюється, конкретизується і стає зрозумілою для реципієнта лише шляхом встановлення стилістико-контекстуального та морфолого-синтаксичного взаємозв'язку з іншими інформативними елементами повідомлення. На цьому тлі дослідниця частково акцентує увагу на перекладі термінів залежно від їхнього лексичного оточення, внаслідок чого вони можуть передаватися термінами-еквівалентами, термінами-аналогами, адекватними замінами [Дудник, 2001].

О. В. Константинова у роботі «Структурно-семантичні особливості термінів оподаткування в американському і британському варіантах сучасної англійської мови» порушує проблему калькування, тобто буквального перекладу елементів терміна з мови-продуцента на мову-реципієнта, як одного із засобів прагматичної адаптації. Серед запозичених термінів оподаткування дослідниця виділяє повні кальки, напівкальки або гібриди, а також трансформні запозичення [Константинова, 2004].

У середині 2000-х років в Україні розширилися дослідження в галузі часткових теорій перекладу, що мало на меті визначення

особливостей перекладацької діяльності в конкретному жанрі. Цю проблему, зокрема, порушує О. П. Чередниченко у монографії «Про мову і переклад», зауважуючи, що розширення сфер застосування української мови вимагає реального вивчення термінологічних та лексикографічних проблем перекладу, оскільки запити суспільства вимагають укладання двомовних та багатомовних глосаріїв у різних галузях знань. Дослідник вважає, що переклади текстів сприяють вирішенню проблеми дефіциту термінів, термінологічних варіацій, зумовлених зокрема наявністю численних термінів іншомовного походження (насамперед англо-американського), що є свідченням становлення української термінології, а отже, з'ясування співвідношення усталених та неусталених елементів. Дослідник акцентує увагу на тому, що відсутність стабільності в термінології заважає адекватному перекладові спеціалізованих текстів, саме тому метою термінологів і лексикографів є нормалізація національної термінології, уникнення занадто великої кількості іншомовних елементів [Чередниченко, 2007].

Отже, комплексний аналіз досліджуваних мовознавцями терміносистем і української, і інших мов дозволяє встановити міжмовні закономірності перекладу. Основою лінгвістичного зіставлення в термінознавстві є визначення тотожних і розрізнявальних ознак порівнюваних термінологічних елементів і терміносистем загалом, адже саме порівняльне вивчення внутрішніх і зовнішніх відносин у структурах різноманітних термінологій допомагає глибше проникнути в суть специфіки кожної терміносистеми.

2.3. Українське комунікативне термінознавство XX – початку XXI ст.

Комунікативне термінознавство – галузь термінознавства, один із його аспектуальних напрямів дослідження, сформований на основі теоретичних положень комунікативної лінгвістики, зокрема теорії комунікації в її тісній взаємодії із теорією інформації, теорією мовленнєвих актів, теорією мовленнєвої діяльності тощо, адаптованих до вивчення комунікативної діяльності у фаховому

середовищі на тлі вивчення мов професійного спілкування як мов спеціального призначення.

Цей напрям наукових пошуків сьогодні в Україні репрезентують лише кілька досліджень текстоцентричного (В. І. Круковський, С. М. Подолкова, В. В. Шабуніна), *терміноцентричного* (С. В. Постриган), *мово- й мовленнєвоцентричного* (В. Я. Юкало, Р. Є. Пилипенко), *номінативно-комунікативного* (Г. О. Хацер) спрямування.

Текстоцентричні наукові пошуки увиразнюють кілька аспектів. Насамперед *прагматичний*, якнайкраще представлений у дисертації В. І. Круковського «Комунікативно-прагматичний аспект французьких законодавчих актів (на матеріалі Цивільного кодексу Франції та інших юридичних текстів)», у якій дослідник звернув увагу на вивчення закономірностей вибору мовних засобів залежно від мети і завдань комунікації, а також від її мовного й екстралінгвістичного оточення, проаналізував систему мовних засобів, у яких зреалізовано комунікативно-прагматичну інтенцію відправника спеціальної юридичної інформації, взаємозв'язок комунікативно-семантичних, лексико-граматичних та стилістичних параметрів, що формують юридичний текст, а також комунікативну ситуацію мовленнєвого акту французького законодавчого тексту. Закцентував увагу В. І. Круковський також на особливостях комунікативної ситуації законодавчого дискурсу, яка полягає в зміні деяких елементів комунікації через специфічні елементи, на основній комунікативній функції будь-якого законодавчого тексту – розпорядчій, приписувальній, на прагматичній меті – регулювальній, яка своєю чергою в кожного закону є різною, залежною насамперед від предмета висловлювання закону, на підпорядкуванні коду комунікації її головній меті [Круковський, 1996].

Аспектуальним виявом текстоцентричних досліджень у функціонально-комунікативному термінознавстві є розроблення проблеми реалізації комунікативності у фаховому тексті, зокрема розкритої в праці С. М. Подолкової «Засоби реалізації комунікативності у науково-технічних текстах (на матеріалі текстів технічної реклами і анотацій науково-експериментальної статті)», у якій дослідниця враховує реалізацію основних складників

комунікативності (вплив, повідомлення, сприйняття, дія) за допомогою специфічних мовних засобів у науково-технічних текстах. С. М. Подолкова на основі критерію комунікативної інтенції тексту вирізняє різні типи текстів, а саме: тексти, що інструктують; тексти, що інформують; тексти, що регулюють офіційно-ділові відносини у сфері науково-технічної комунікації. Наголошено, що використання термінів оптимізує процес комунікації в обраній для дослідження сфері [Подолкова, 2001].

Лінгводидактичний аспект текстоцентричних досліджень в українському функціонально-комунікативному термінознавстві увиразнює дисертація В. В. Шабуніної «Засоби діалогічної організації науково-навчальних текстів технічної галузі в сучасній українській мові», в якій дослідниця розкриває проблему міжособистісної комунікації на тлі діалогічної природи науково-навчального тексту, стверджуючи, що вагомою роллю мовної комунікації в суспільстві, постійним розширенням комунікативного поля, зв'язком різних аспектів людської діяльності з реальним спілкуванням є питання про наявність діалогічності в писемному науковому тексті. Авторка вважає, що особливості діалогічної організації тексту науково-навчального підстилю можуть бути розкриті з урахуванням прагматичної специфіки структури мовленнєвого акту та віддзеркалення в ньому взаємовідносин комунікаторів [Шабуніна, 2010].

Терміноцентричне дослідження в його *прагматичному аспекті* репрезентує дисертація С. В. Постриган «Усталені словосполучення в німецькому інституційному юридичному тексті: лінгвокультурологічний та комунікативно-прагматичний аспекти», в якому, аналізуючи комунікативно-прагматичні компоненти, що впливають на мовну організацію текстів законів та судових рішень, усталені словосполучення з погляду їх належності до певних класів ілокутивних мовленнєвих актів, а також визначаючи взаємозв'язки між останніми, авторка одним із засобів досягнення комунікативно-прагматичної мети вважає вживання: усталених словосполучень, зокрема аналітичних конструкцій з дієслівним елементом; колокацій, номінативних стереотипів, зокрема й мовленнєвих штампів / кліше. Особливістю юридичних інституційних текстів, на думку

дослідниці, є те, що тими самими лексичними засобами – усталеними словосполученнями – можуть виражатися кілька мовленнєвих актів, що характеризує законодавчі тексти та судові рішення як такі, де наявний один адресант – законодавчий орган або суд, і кілька адресатів, що дає підстави в німецьких юридичних інституційних текстах говорити про феномен поліфункційності [Постриган, 2009].

Мово- й мовленнєвоцентричний аспекти в українському функціонально-комунікативному термінознавстві кінця ХХ – початку ХХІ століть більшою мірою знайшли відображення в працях В. Я. Юкала та Р. Є. Пилипенка.

В. Я. Юкало у праці «Мовні стереотипи в комунікаціях лікаря» наголошує на проблемі функціонування мовних кодифікованих і розмовних некодифікованих стереотипів у професійній сфері спілкування. Зважаючи на те, що в українському мовознавстві немає чіткого визначення понять «професійна комунікація» і «наукова комунікація», хоча майже століття існує традиція застосування терміна *наукова мова*, В. Я. Юкало здійснив спробу диференціювати мову професійної комунікації медичних працівників – медичну професійну мову, розрізняючи: мову медицини, або медичну наукову мову; медичну розмовну мову; мову медичної документації та мову медичної реклами. За спостереженнями дослідника, кожен різновид професійної мови характеризується наявністю різноманітних стереотипних структур, серед яких терміни і терміносполучення, нетермінологізовані стандартизовані одиниці – мовні кліше, штампи, формули і професіоналізми, які в професійній комунікації функціонують паралельно до термінів. Автор звертає увагу на таке: з погляду граматичних і лексико-стилістичних норм – на факт застосування в різноманітних жанрах писемної та усної професійної комунікації лікаря мовних стереотипів, які не завжди відповідають кодифікованим у загальномовних і медичних словниках нормам, що засвідчує формування професійних варіантів норми; з погляду загальнолітературної і кодифікованої у медичних словниках норми – на факт застосування етикетних формул, синонімічних медичних термінів і професіоналізмів у контексті висвітлення питання про сильні і слабкі літературні норми, лінгвістичний статус професіоналізмів, формування професійного (медичного)

варіанта норми, медичного професійного “офіційного” жаргону і україномовних розмовно-невимушених стилів спілкування [Юкало, 1996].

Р. Є. Пилипенко в дисертації «Інституційний комунікативний простір Німеччини (фахова мова економіки)», зважаючи на функціональні, антропоцентричні, соціолінгвальні, жанрові та прагмалінгвістичні способи інтерпретації феноменів мовної комунікації, вважає істотним аспектом функціонального дослідження мовленнєвої комунікації не тільки вивчення сьогоденного розмаїття мовленнєвої діяльності людини, але й суспільно-історичної періодизації розвитку мовленнєвої комунікації, зокрема у сфері економічної діяльності. Дослідник акцентує увагу: на виявленні основних галузей комунікації у сфері економічної діяльності, у яких формується основний лексичний склад професійно спрямованої мови; на основних шляхах термінологічного збагачення німецької мови за рахунок запозичень із інших європейських мов у контексті посиленних періодів міжмовних контактів; на мовних характеристиках основних економічних контекстів інституційного комунікативного простору, особливо лексико-фразеологічних [Пилипенко, 2007].

Номінативно-комунікативне спрямування має дослідження Г. О. Хацер «Номінативний і функціонально-комунікативний аспекти англійської банківської термінології», у якому авторка наголошує, що сьогодні на перший план висувається проблема міжнаціональної професійної комунікації, де англійська мова фахового спрямування стає важливим засобом спілкування ділових кіл різних лінгвокультур. Дослідниця описала когнітивно-комунікативний простір англійського банківського дискурсу, основні сценарії функціонування в ньому термінів-домінант, з'ясувала механізми, принципи й закономірності використання фахової термінології у трьох жанрах банківського дискурсу – професійному, академічному та публіцистичному, кожен із яких визначається певним набором реальних текстів, утворених за алгоритмом відповідних текстотипів, серед яких фігурують провідні й другорядні [Хацер, 2010].

Менш актуальною в українському галузевому комунікативному термінознавстві кінця ХХ – початку ХХІ століть є проблематика структурно-функціонального, зокрема *комунікативно-стилістичного*

напрям, в аспекті якого вивчення особливостей адресантно-адресатного функціонування термінів у текстах наукового стилю, кореляції мовної норми наукового стилю, синтаксичного оформлення наукового викладу з його комунікативною повноцінністю, стилістично-прагматичного навантаження та стилетвірних ознак термінів в інформаційній структурі фахового тексту відповідно до його комунікативно-стильових параметрів.

В Україні цей напрям репрезентують праці *тексто-й нормоцентричного* (Н. Ф. Непийвода), *прагматичного* (А. А. Столярова), *терміноцентричного* (О. В. Шаповал), *мовленнєвоцентричного* (В. М. Артюх), *прагматично-перекладознавчо-контрастивного* (І. Є. Шаргай) спрямування.

Акцентуючи увагу на основних критеріях комунікативної повноцінності наукового викладу, зокрема точності, ясності, мовній унормованості, Н. Ф. Непийвода (щоправда, дуже фрагментарно) в монографії «Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект)» дає функціонально-стилістичне обґрунтування мовних норм наукового стилю, що увиразнює певні закономірності у співвідношенні синтаксичного оформлення наукового викладу та його комунікативної повноцінності, пов'язує терміни з позамовними факторами в психолінгвістичному аспекті, зважаючи на динамічний підхід у дослідженні спеціальних мовних одиниць та розглядаючи науковий стиль як окремий нейролінгвістичний код, у якому оптимальне породження наукового тексту поєднує два психологічно протилежні механізми – усвідомлення і автоматизм оперування елементами тексту [Непийвода, 1997].

Одним із аспектів дисертаційної розвідки В. М. Артюх «Дієслівні об'єктні словосполучення англomовної економічної терміносистеми (структурно-семантичний та функціональний аспекти)» є виявлення особливостей функціонування термінологічних дієслівних об'єктних словосполучень в англomовних економічних текстах наукового та публіцистичного стилів, які за функціонально-комунікативним критерієм представлені первинними текстами, тобто текстами внутрішньої фахової комунікації, а також у спеціальних наукових

статтях з економіки, що є текстами зовнішньої спеціальної економічної комунікації, призначеними для спеціалістів та неспеціалістів. Дослідниця зазначає, що аналізовані наукові праці мають високу термінологічну насиченість, адже орієнтовані на певного адресата-фахівця. Тому автор-науковець, який створює науковий текст, має на меті змоделювати знання адресата, задля чого дотримується чотирьох принципів-максимів його мовленнєвої поведінки, розроблених Х. Грайсом – кількості, якості, релевантності, манери мови, що сприяє адекватній комунікації з адресатом. Вторинною сферою функціонування термінів, уважає дослідниця, є мова періодичних видань економічної тематики, які за функціонально-комунікативним критерієм, відповідно до типології Д. Прахнер та Н.Шмацер, призначені для зовнішньої фахової комунікації, потенційним читачем яких може бути і спеціаліст, і неспеціаліст у галузі економіки. Вживання досліджуваних терміноодиниць у цих текстах виявило їх значно меншу кількісну маніфестацію. За спостереженням дослідниці, функціонування термінологічних дієслівних об'єктних словосполучень у публіцистичних текстах показує, що вони слугують маркерами, які активізують у свідомості реципієнта мікроситуації економічної діяльності відповідно до рівня обізнаності [Артюх, 2010].

І. Є. Шаргай у дослідженні «Комунікативно-прагматичні особливості французького ділового листа в оригіналі та перекладі» в *прагматично-перекладознавчо-контрастивному аспекті* апелює до комунікативних завдань, що вирішуються за допомогою ділового листа, серед яких: встановлення партнерських стосунків, створення атмосфери довіри та співробітництва між партнерами з метою розв'язання часом складних і суперечливих проблем, які виникають у процесі ділового спілкування. Дослідниця інформативну структуру тексту ділового листа розглядає, враховуючи його складники: денотативну інформацію, стилістичну та прагматичну. Вдале поєднання в тексті ділового листа певних стилістичних засобів забезпечує ефективний вплив на адресата, а прагматична інформація реалізується через граматичну категорію модальності та прагматичну категорію ділової ввічливості, що експлікується в гіперболах, кондиціоналові ввічливості та непрямому мовленнєвому акті

прохання. І. Є. Шаргай з'ясувала також, що французький діловий лист характеризується високим ступенем поваги до адресата, порівняно з більш нейтральним українським. Згідно з теорією комунікації дослідниця членує текст ділового листа на кілька функціонально-відмінних комунікативних блоків, які є універсальними для обох мов і виконує в тексті свою комунікативну функцію, водночас слугує досягненню загальної комунікативної мети всього мовленнєвого твору: блок звертання і привітання, де вибір мовних засобів залежить від соціального статусу партнерів по листуванню; блок посилення на попереднє листування; блок основного повідомлення, де формулюється головна теза листа, яка відображає інтенцію автора повідомлення; блок спонукання до подальшої комунікації; блок етикетних формулювань та підпису [Шаргай, 1998].

Прагматекстоцентричний аспект професійної комунікації розкрито також у дисертації А. А. Столярової «Комунікативно-прагматичні виміри новогрецьких законодавчих документів (на матеріалі кримінального, кримінально-процесуального кодексів Греції та інших юридичних текстів)», присвяченій розкриттю мовних засобів створення зв'язності й цілісності законодавчих текстів усіх рівнів та принципів їхнього застосування колективним автором законів. Мовні риси і структурну організацію новогрецьких законодавчих текстів розглянуто з урахуванням таких прагматичних компонентів, як адресант, адресат, комунікативна інтенція, прагматична настанова, пресупозиція, контекст, а також специфіки мовної ситуації в Греції. Для виявлення залежності відбору адресантом мовних засобів від специфіки адресата законодавчого тексту у роботі проаналізовано тексти базового законодавства Греції – кримінальний та кримінально-процесуальний кодекси, адресатами яких, окрім органів державної влади, є кожний громадянин, а також тексти спеціальних кримінальних законів, коло адресатів яких є дещо вузьким, та такий різновид процесуальних документів як судові рішення з кримінальних та цивільних справ [Столярова, 2007].

О. В. Шаповал у праці «Комунікативно-стильові параметри вторинної номінації в газетно-журнальній публіцистиці 80–90-х років ХХ століття» зосереджує увагу на реалізації таких функцій мови, як спілкування, повідомлення, вплив, які ґрунтуються на конкретних

властивостях лексичних одиниць, фразеології та граматики національної мови. Дослідниця зауважує, що функціональна стилістика, виявляючи загальні закономірності побудови тексту окремого стилю, визначає комунікативно доцільні компоненти, серед яких основними одиницями є різні номінації, використання яких залежить від типу мовомислення комунікантів, що відповідно впливає на вибір номінації в тому чи іншому функціональному різновиді мови, а також на її комунікативно-стильові параметри [Шаповал, 2003].

Фрагментарно розробленою в Україні, як такою, що лише започатковується в галузевому термінознавстві, є проблематика *когнітивно-комунікативного термінознавства*, яка зосереджує свою увагу на вивченні вербальних та невербальних засобів реалізації комунікативних стратегій у професійному дискурсі, його адресантно-адресатної конфігурації, рольової структури, ролі знань у процесі комунікації в різних професійних сферах, когнітивно-комунікативних ролей адресанта / адресата в міжкультурній комунікації, особливостей концептуального моделювання фахових дискурсів як комунікативних ситуацій.

Представницькими у цьому напрямі є дисертаційні праці І. О. Розмаріци та Н. К. Кравченко. І. О. Розмаріца в дослідженні «Лінгвокогнітивні особливості комунікації у сфері екології (на матеріалі сучасної англійської мови)» більшою мірою аналізує засоби та шляхи реалізації комунікативних стратегій в економічному дискурсі, зокрема в природоохоронній сфері англійських країн, акцентуючи увагу на когнітивних та дискурсивних особливостях спілкування у досліджуваній сфері. Дослідниця вивчає властивості рольової структури екологічного дискурсу та виділяє основні моделі його адресантно-адресатної конфігурації, риторичні та аргументативні прийоми, які сприяють переконанню адресата у межах встановлених моделей адресантно-адресатної комунікації (громадські організації > громадськість, політичні організації > громадськість, громадські організації > посадові особи, комерційні організації > громадськість, громадські організації > комерційні компанії). Предметом особливої уваги є також поєднання вербальних та візуальних компонентів комунікації в екологічному дискурсі.

І. О. Розмаріца звертає увагу на врахування ролі знань у дискурсі, що є особливо важливим для вивчення різних сфер спілкування або спеціалізованих дискурсів, продукування й розуміння яких значною мірою залежить від багатьох типів спеціалізованих знань [Розмаріца, 2004].

Характеризуючи основні методологічні засади та принципи когнітивно-комунікативного аналізу міжнародно-правового дискурсу, Н.К.Кравченко в дисертації «Міжнародно-правовий дискурс: когнітивно-комунікативний аспект» у контексті проблеми категоризації продукує думку щодо того, що міжнародно-правовий дискурс (МПД) створює колективний ментальний простір. Його особливістю є те, що комунікант завжди має узагальнений характер, що на вербальному рівні представлено відповідною термінологією. Проте особистість узагальненого комуніканта може бути структурно неоднорідною, що підтверджує внутрішня діалогічність (полілогічність) міжнародно-правового тексту. На переконання дослідниці, МПД – це комунікативна ситуація, яка узгоджує правові цінності шляхом їхнього припису або рекомендації як моделей поведінки, яка координує національні, групові, інституційні стратегії суб'єктів-держав. Когнітивна база МПД містить синхронізовані знання / уявлення комунікантів про власну гомогенність й узагальненість, які сприяють узгодженню гомогенних економічних і політичних стратегій держав-учасників. Дослідниця застосовує прийом когнітивно-комунікативної рольової декомпозиції, теоретичним підґрунтям якого є результати міждисциплінарних лінгвістичних досліджень, пов'язані з аналізом процесу і результатів “розщеплення” особистості комуніканта на різні іпостасі / ролі задля реалізації конкретних стратегій і тактик. Н. К. Кравченко робить висновок, що когнітивно-комунікативні ролі узагальнених адресанта / адресата активуються шляхом умисного занурення комунікантів (на основі вербальних засобів тексту) у стереотипні складники МПД з метою забезпечення запланованої / санкціонованої інтерпретації документа. Дослідниця розробляє методіку концептуального моделювання міжнародно-правового тексту / дискурсу, яка ґрунтується на характеристиках МПД як комунікативної ситуації, призначеної для розроблення

міжнародно-правових цінностей, що є новими, проте формуються у парадигмі прецедентних інституційних смислів, «спільних» для комунікантів-учасників [Кравченко, 2007].

Отже, фундаментальні теоретичні праці кінця XX – початку XXI століть з українського комунікативного термінознавства засвідчують, що проблематика цього напрямку, виформовувана сьогодні переважно в лоні галузевого термінознавства, розподіляється на такі його аспектуальні підрозділи: 1) власне функціональне / функціонально-комунікативне (текстоцентричне, терміноцентричне, мово- й мовленнєвоцентричне, номінативно-комунікативне з опертям на прагматику й лінгводидактику); 2) комунікативно-стилістичне (текстоцентричне, нормоцентричне, мовленнєвоцентричне, перекладознавчо-контрастивне з опертям на прагматику); 3) когнітивно-комунікативне (дискурсивне, нормативне).

2.4. Українське стилістичне термінознавство XX – початку XXI ст.

Термін *стилістичне термінознавство* віднаходимо в праці Р. І. Костіна «Медичне термінознавство – актуальна сфера наукових знань» [Костин, 2013]. Ознакою сьогодення стає все більша увага до функціонально-комунікативної сторони мови. Перехід до вивчення комунікативної сторони побутування спеціальних одиниць відбувся і в термінознавстві, вилившись в оформленні такого напрямку, як *функціонально-стилістичне термінознавство*. Воно є багатообіцяючим, оскільки впливає з подвійної – предметно-поняттєвої і жанрово-цільової – екстралінгвальної зумовленості функціонування термінів і, відповідно, вимагає об'єднань досягнень термінознавства і функціональної стилістики. Стилiстичне термінознавство – напрям, який адаптує теоретичні положення функціональної стилістики, зокрема вивчає: 1) особливості організації та стилістичну диференціацію фахових текстів (наукового, технічного, виробничого, ділового) у їх кореляції із жанровими різновидами наукового стилю мови – наукового, науково-технічного, науково-популярного, науково-навчального, науково-публіцистичного, науково-мемуарного, природничо-наукового,

науково-гуманітарного підстилів, а також мову спеціального призначення (LSP); 2) ідіостиль академічної прози науковців; 3) термінологію у працях діячів науки та культури; 4) проблематику стилістики фахового тексту в аспекті термінознавчої теорії тексту, орієнтуючись на термінологічний аналіз тексту й текстовий аналіз терміна, ураховуючи особливості функціонування терміна, його стильову й стилістичну диференціацію у фахових текстах різної жанрової належності.

Уперше стилістичні питання термінології частково порушено ще на початку ХХ ст. Зокрема, в 1907 р. виходить праця І. Нечуя-Левицького «Сьогочасна часописна мова на Україні», у якій автор зауважує, що українська наукова мова досягла значного розвитку. Зокрема, «Наукова стаття проф. Кримського: “Деяки непевні критерії для діалект. старо-руських рукописів”, видана в Галичині 1906 р., написани вищою, академічною українською мовою, вартою університетської кафедри”... “Пісьменська українська мова згаданих авторів вже виробляна зовсім добре, та ще й на ґрунті чисто народної української живої мови, переважно в проф. Кримського, д. Грінченка і проф. Студінського. Їїх книжня наукова мова сливе завершена, і нею можна орудувати для вищої науки, навіть можна вже обійтись нею при перекладах наукових європейських утворів. Форми мови в їїх вже встоялись і вставились міцно й правдиво. В неї згодом потім доведеться тільки вставлять вищу термінологію деяких наук, вибіраючи вдатніші терміни, виробляні галичанами» [Нечуй-Левицький, 1907].

У 20-х рр. ХХ ст. з'являються перші в Україні статті й рецензії на наукові книги та науково-популярну літературу, зокрема їх стиль, наприклад: В. Вовчанецького «В. Я. Підгаєцький. Евгеніка, або наука про поліпшення майбутніх поколінь. Бібліотека журналу “Шлях освіти”, ч. 13. Харків, 1924. Стор. 23» [Вовчанецький, 1928], “[Зауваження щодо мови книги:] М. Бернацький. Основи сільськогосподарської мікробіології. Х., ДВУ, 1928” [Вовчанецький, 1930]; П. Лисенка «Про мову популярної медичної літератури» [Лисенко, 1932]. Пізніше актуальними стають: розвідки з натяком на проблему соціальної диференціації терміна, щоправда, безвідносно до її прямої актуалізації в цьому аспекті, наприклад,

стаття В. Невзорової «Виробнича термінологія робітників ХПЗ» [Невзорова, 1934]; праці, присвячені мові й стилю наукових праць відомих діячів науки й культури, наприклад, стаття Я. Лепченка «До початків національної наукової мови. Пам'яті М. О. Максимовича» [Лепченко, 1928], М. Ладухіна «Під машкарою “наукової” мови (Про мову праці П. Клименка “Цехи на Україні”)» [Ладухін, 1932].

У 50–60-х рр. ХХ ст. увагу мовознавців привертають мова й стиль підручників: стаття Т. Балаби «Мова і стиль підручників з української літератури» [Балаба, 1952]; роль відомих науковців в історії становлення тієї чи тієї термінології: стаття Т. В. Баймута «Роль М. В. Ломоносова в історії граматичної термінології східнослов'янських мов» [Баймут, 1962]). З'являються перші в Україні монографічні й дисертаційні дослідження, присвячені окремим стилістичним вкрапленням у термінології. Це, зокрема, праці: І. К. Білодіда «Мова і стиль роману “Вершники” Ю. Яновського» (автор звертає увагу на стилістичну функцію військової лексики, наголошуючи на тому, що письменники часто нею користуються для змалювання зовсім не батальних подій; «Мова творів Олександра Довженка» (зосереджено увагу на елементах наукового стилю, найбільше зреалізованих у термінологічній лексиці) [Білодід, 1955, 1959]. У 1961 р. побачила світ монографія А. І. Генсьорського «Галицько-Волинський літопис», у якій здійснено загальний огляд воєнної лексики галицької і волинської частин редакції, зосереджено увагу на багатстві цієї лексики, її майстерному використанні, на введенні (понад 40) не зафіксованих ніде слів (іноді особливих їх значень) і зворотів. Є згадка про технічні терміни, які з'являються вперше в староруській літературі з появою нових технічних винаходів, й про такі, що вже раніше вживалися в староруській лексичній системі [Генсьорський, 1961].

Серед праць цього періоду можна назвати також монографічне дослідження С. Є. Вайнтруба «Термінологічна лексика (літературознавча і мовознавча) в критико-публіцистичній прозі О. С. Пушкіна» [Вайнтруб, 1956], «Літературознавча і мовознавча термінологія в творах О. С. Пушкіна» (1967) [Вайнтруб, 1967], статті В. Л. Карпової «Нова термінологічна лексика в мові поезії (на матеріалі творчості львівських письменників)», «Використання

термінологічної лексики в мові поетичних творів М. Рильського», а також монографія «Термін і художнє слово: термінологічна лексика в мові сучасної української поезії» [Карпова, 1964, 1965, 1967], А. П. Коваль «Науковий стиль сучасної української літературної мови» [Коваль, 1970], М. Є. Кашириної «Статистичне моделювання лексики наукових текстів: Підмова фізики твердого тіла» [Каширина, 1973].

С. Є. Вайнтруб, вивчаючи літературознавчу та мовознавчу термінологію в творах О. С. Пушкіна, зацентрував увагу на таких аспектах: власне мовному (вираження літературознавчих і мовознавчих понять різними мовними засобами); поняттєвому (виокремлення нових, конститутивних, ознак досліджуваних понять); координаційному (розширення обсягу літературознавчих і мовознавчих понять та категорій через визначення співвідношень їх між собою і з поняттями суміжних наук) [Вайнтруб, 1967].

Досліджуючи термінологічну лексику в поетичних текстах П. Тичини, М. Рильського, М. Бажана, А. Малишка, В. Л. Карпова більшою мірою звертає увагу на вмотивованість вузько-спеціалізованої лексики. Дослідниця зазначає, що терміни в поезії використовують здебільшого в прямому значенні, а до їх переносного вживання поет «вдається лише тоді, коли пряме, безпосереднє значення терміна розкрито повністю» [Карпова, 1967].

А. П. Коваль акцентує увагу на тому, що характерною особливістю загальноновживаних слів є те, що їх склад у тексті значною мірою залежить від термінології: саме сполучуваність (валентність) визначає, які загальноновживані слова (насамперед, дієслова) активізуються в конкретному тексті з появою термінів певного типу, а які переходять до пасиву через випадання одних термінів із системи термінів тієї чи тієї галузі науки [Коваль, 1970].

У 50–80 рр. ХХ ст. з'являється серія статей, присвячених стильовим та стилістичним особливостям уживання термінів у наукових текстах і в художній літературі: В. Л. Карпова [Карпова, 1954], Л. Г. Скрипник [Скрипник, 1954], С. Є. Вайнтруб [Вайнтруб, 1956], Н. В. Черемисина [Черемисина, 1957], А. А. Бурячок [Бурячок, 1967], Л. А. Рудик [Рудик, 1967], Б. М. Князевський [Князевський, 1968], Є. Т. Ланюк [Ланюк, 1968], А. С. Бровко [Бровко,

1968], Й. А. Багмут [Багмут, 1969], С. А. Воробйова, Т. К. Молодід [Воробйова, Молодід, 1971], Н. П. Корнієнко [Корнієнко, 1970], В. І. Бабик, В. В. Ільєнко [Бабик, Ільєнко, 1971], Ф. М. Белецький [Белецький, 1971], В. І. Бабик [Бабик, 1973], Т. К. Молодід [Молодід, 1972], Г. А. Александрова [Александрова, 1973], Ж. М. Сімачевська [Сімачевська, 1973], Є. А. Охомуш, А. Т. Сизько [Охомуш, Сизько, 1974], О. А. Сербенська [Сербенська, 1976], М. П. Сірий [Сірий, 1976], Л. О. Родніна [Родніна, 1977], А. Р. Медведєв [Медведєв, 1980], В. М. Негомедзянов [Негомедзянов, 1983], Г. О. Абакумова [Абакумова, 1981], О. А. Вербицька [Вербицька, 1983], Н. І. Бойко [Бойко, 1984], В. Й. Горобець [Горобець, 1984], В. І. Ярмач [Ярмач, 1987, 1988].

Особливостям індивідуального стилю українських поетів в аспекті доцільності використання термінів присвячено окремі підрозділи колективної монографії «Жанри і стилі в історії української літературної мови» (1989). Термінологічна лексика, в якій закріплені результати науково-теоретичного пізнання світу, на думку Л. О. Ставицької, становить органічну частину мовно-художньої свідомості поета (дослідниця безпосередньо акцентує увагу на індивідуальному стилі М. П. Бажана), спрямовує удосконалення наявних і пошуки нових способів естетичного освоєння дійсності. Визначальною ознакою тогочасної літературно-критичної есеїстики С. Я. Єрмоленко є використання й власне лінгвістичних термінів, точніше елементів лінгвостилістичного інструментарію, що переходять чи перейшли в розряд загальноживаної лексики. Майстерністю такого аналізу і відповідним використанням цієї термінології особливо відзначаються есеї Д. Павличка [Жанри і стилі..., 1989].

Починаючи з 90-х рр. ХХ ст., українське стилістичне термінознавство можна структурувати за такими напрямками досліджень: парадигмовий, у якому виокремлюють текстоцентричний, терміноцентричний, терміно- й текстоцентричний напрями; крос-парадигмовий: структурно-функціональний та функціонально-когнітивний напрями.

Текстоцентричний напрям. Його репрезентують передусім праці Н. Ф. Непійводи, І. В. Гавриш, І. В. Асмукович, Г. М. Дядюри,

О. А. Шиленко, Н. В. Руколянської, І. М. Гумовської, Н. В. Карпусенко та ін.

Так, Н. Ф. Непийвода у монографії «Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект)» розкриває функціональні характеристики наукового тексту, механізми його породження та сприймання, серед яких, зокрема, «предикація змісту», яка спирається на термін, у якому конденсовано передається зміст наукового повідомлення [Непийвода, 1999].

У дисертаційному дослідженні «Розвиток українського наукового стилю 20–30-х рр. ХХ ст. (на матеріалі науково-технічних текстів)» І. В. Гавриш акцентує увагу на тому, що науковий стиль є комунікативно-функціональним різновидом української мови, на лексичному рівні якого використовуються терміни, які формуються на базі або спеціалізованих слів (власне терміни), що належать до певної галузі науки й максимально відокремлені у своєму вживанні або семантично спеціалізованих, функціонально «відсторонених» уживань слів загальнолітературної мови, які складають так званий фрагмент мови наукових творів. Їх об'єднує, на переконання дослідниці, специфіка використання в науковому стилі, який тяжіє не лише до точності, логічності, безособовості, але й до емоційності, широкого використання різноманітних стилістичних ресурсів мови, до постійної взаємодії з загальнолітературною мовою [Гавриш, 2001].

Одним із аспектів наукового дослідження І. В. Асмукович «Функціонально-семантичні особливості англійської фахової мови авіації» є вивчення прагматично зумовлених особливостей функціонування термінів у різножанрових авіаційних текстах – наукових, науково-популярних, навчальних, довідкових. Об'єднані одним дискурсивним середовищем, ці жанри відрізняються своїми телеологічними настановами, способами подання фахового матеріалу й тактико-стратегічною специфікою в реалізації потенціалу термінологічної лексики [Асмукович, 2014].

Г. М. Дядюра в дисертації «Функціональні параметри образності в науковому стилі (на матеріалі текстів природничих та технічних наук)» припускає, що в наукових текстах функціонують образи двох типів – і прагматичні, і синтагматичні. Оскільки ж образні засоби базуються на аналогіях, то численні асоціації завжди

підтримують зближення сфер – наукової і буденної, що спричиняє і взаємопроникнення стилів [Дядюра, 2001].

Проблемі взаємодії термінологічної та фразеологічної сфер різних жанрів присвячено дослідження О. А. Шиленко «Термінологічна фразеологізація в англomовних фахових текстах» різних жанрів, зокрема термінологічної та фразеотермінологічної насиченості різних типів фахових текстів [Шиленко, 2013]. Найкраще представлений комунікативно-стилістичний аспект в дисертації Н. В. Руколянської «Лексика текстів кримінально-процесуального права в українській мові», яка презентує особливості спеціального типу мовної комунікації сучасного кримінального тексту. На думку дослідниці, такий текст є носієм правової інформації, необхідної для конструктивного діалогу між комунікантами, реалізуючи при цьому свої основні функції: номінативну, когнітивну, конструктивну, кумулятивну, комунікативну, волюнтативну, регулювальну, останні з яких вирізняють його від інших галузевих субмов [Руколянська, 2013].

І. М. Гумовська в дисертації «Англійська юридична термінологія в економічних текстах: дериваційні та семантико-функціональні аспекти» зосередивши увагу на семантичній еволюції юридичних термінів, уживаних в структурі економічних текстів різних жанрів, визначила й проаналізувала їхні дериваційні моделі та семантичне поле юридичної термінології в структурі економічних текстів різних жанрів [Гумовська, 2000].

На особливостях лексичного складу німецькомовних лінгвістичних текстів взагалі та лінгвістичної термінології зокрема наголосила в дисертації «Німецькомовний науково-лінгвістичний текст і дискурс: лінгвостилістичний та прагматичний аспекти» Н. В. Карпусенко, проаналізувавши лексичні засоби стилістичної виразності в монографіях та посібниках, зокрема й застосування індивідуально-авторських метафор [Карпусенко, 2011].

Терміноцентричний напрям в Україні презентують праці Г. М. Наєнко, В. В. Деркача, С. А. Толстої, В. А. Бабюк, Л. В. Зіневич, Т. В. Катиш, І. В. Середюк, Н. М. Томи, З. Б. Куделько, Г. В. Чорновол, Д. С. Сизонова.

Г. М. Наєнко в дослідженні «Наукова лексика у творах Кирила

Транквіліона-Ставровецького», аналізуючи початковий етап нормування староукраїнської термінології, показує стилістичну строкатість наукової лексики, її словотвірну і графічну варіантність, вільне функціонування лексем, що належать до різних стилів. Дослідниця зазначає, що термінологія періоду становлення тісно пов'язана з лінгвістичними явищами та процесами, які зумовлює її «гібридність» (термін Л. Л. Кутіної), а тому особливістю стилістичного використання термінів К. Транквіліоном-Ставровецьким є нанизування синонімів, антитеза, ампліфікація антонімів, тавтологічні словосполучення, метафори й порівняння тощо [Наєнко, 1994].

Дослідженню метамови М. П. Драгоманова приділив увагу В. В. Деркач у дисертації «Філологічна термінологія М. П. Драгоманова в системі української наукової термінології кінця ХІХ – початку ХХ ст.» Аналізуючи метамову М. П. Драгоманова, дослідник звертає увагу на особливості його наукового стилю, точніше науково-публіцистичного; обумовленого великим відсотком описових терміносполук як репрезентантів неусталеності певної стихійності в уживанні нових термінів, певним стилем викладу думок, емотивністю деяких терміновживань, образністю та експресією як визначальними ознаками публіцистики [Деркач, 1999].

С. А. Толста в роботі «Правнича термінологія в законодавчих актах України» звертає увагу на проблему введення законодавчих дефініцій у тексти нормативно-правових документів, зазначаючи, що це полегшує їхнє сприйняття й розуміння. Труднощі семантичної інтерпретації юридичного тексту, переконана дослідниця, виникають через розрізнення юридичного тлумачення слів і їх щоденного значення [Толста, 2006].

У дисертації В. А. Бабюк «Радіоекологічна термінологія сучасної французької мови: структура, семантика, функціонування, особливості» зацентровано увагу на оказіональних термінах, що проявляють особливі семантичні трансформації і є підтвердженням психолінгвістичного принципу свідомих і підсвідомих інтерференцій, коли зміни в системі слово-значення залежать від волі певних осіб чи груп осіб, а також від особливостей контекстів інтерпретацій термінів та процесів термінологізації загальноживаної лексики й

внесення її до термінологічних словників [Бабюк, 2008].

Про «поетизацію» термінології через протягування термінологічними лексемами художніх означень (емотивно-експресивних, оцінних) ідеться в дисертації Л. В. Зіневич «Мовна майстерність Миколи Зерова», у якій зацентровано увагу на тому, що одним із способів оновлення поетичних засобів, зокрема в поезії М. К. Зерова, є залучення іностильової лексики (літературознавчої, мистецької, історичної термінології), функціонально закріпленої за публіцистичним та науковим стилем, а також метафоризованих назв, які допомагають авторові створити глибокі підтекстові смисли [Зіневич, 2002].

Т. В. Катиш у дисертації «Особливості функціонування термінологічної лексики в мові української фантастики» дослідила способи введення термінів у мову українських письменників-фантастів, виявила співвідношення загальноживаної та вузькоспеціальної термінології, розглянула основні структурні типи засвоєних науковою фантастикою термінів, а також терміни різних галузей науки й техніки, найчастіше вживані в мові української фантастики, простежила їх вживання в номінативній функції і в образно-переносному значенні [Катиш, 2005].

Типологію функцій філософських термінів у художніх текстах репрезентує дисертація І. В. Середюка «Філософські терміни в сучасному британському інтелектуальному романі: семантика і функціонування» [Середюк, 2010]. Н. М. Тома в дослідженні «Семантико-стилістичні параметри функціонування абстрактної лексики у творах Петра Могили» наголошує на стилістичних параметрах абстрактної лексики на позначення релігійних понять і понять християнської моралі, які найчастіше використовує і переосмислює у своїх творах Петро Могила [Тома, 2012].

З. Б. Куделько в праці «Англійська терміносистема ринкових взаємин: синтагматичні та парадигматичні особливості» зазначає, що відношення між поняттями «термін» і «текст» вивчаються протягом відносно короткого проміжку часу, при цьому використовують два підходи: від терміна до тексту і від тексту – до терміна. Перший підхід розглядає термін як об'єктивний факт, певну величину. Саме тут можна знайти перелік рекомендацій щодо використання терміна

в різних типах текстів – термін і дефініція в наукових текстах, термін і пояснення в журналістських текстах тощо; другий – робить можливим ідентифікацію терміна та його відбір. Поняття функціонування термінів у термінознавстві, на думку авторки, є широким за обсягом і враховує умови функціонування термінів у текстах різної жанрової належності [Куделько, 2003].

Класифікацію різнопланового стилістичного використання економічних термінів у сучасній публіцистиці – від класичного вживання з тлумаченням до метафоричного перенесення, коли спеціальна метафорична одиниця набуває нового емоційно-експресивного забарвлення, розроблено в праці Г. В. Чорнової «Новітня економічна термінологія та її стилістичне використання в сучасній українській мові (на матеріалі періодичних видань)». Авторка наголошує, що економічний термін, перебуваючи поза контекстом, у типовому чи нетиповому контексті, зможе виконувати свої функції лише за умови, що буде відома його належність до економічної терміносистеми [Чорнова, 2004].

Одним із аспектів дисертації Д. С. Сизонова «Лінгво-прагматичний потенціал української медичної термінології у ЗМІ» є виявлення функцій, що виконують медичні терміни у стилі масової інформації, зокрема первинного і вторинного називання, образності, порівняння та пояснення, які визначають природу та специфіку використання стилістичних тропів і фігур, що активізують медійну трансформацію термінів – епітети, метафори, порівняння, перифрази та ін. Аналіз функціонального ресурсу медичної термінології в масмедіа показав, що терміни в первинній функції реалізуються здебільшого в інформаційних жанрах спеціальних текстів сучасної журналістики, а у вторинній функції – в аналітичних жанрах неспеціальних текстів. З'ясовано, що медична термінологія в ЗМІ має високий оцінний потенціал, виявлений у відкритій (в семантиці одиниці немає прихованого смислу і майже відсутня маніпулятивна стратегія) та прихованій (за наявності конотативного відтінку) оцінках [Сизонов, 2012].

Терміно- й текстоцентричне спрямування мають дослідження А. М. Варинської, В. В. Чепелика, Т. І. Панько, С. М. Рибачок, Н. І. Бойко, О. В. Юндіної, Г. П. Городиловської та ін.

А. М. Варинська в праці «Становлення російської лінгвостилістичної термінології (функціонально-стилістичний аспект)» здійснила спробу проаналізувати формування лінгвостилістики як галузі мовознавства, а разом із нею її розгалуженої та не завжди однозначної термінології. Авторка з'ясувала, що в своєрідній лінгвостилістичній терміносистемі багато «робочих», пошукових термінів і терміносполучень, які значною мірою відбивають модально-вольову сферу дослідників. Основною структурною моделлю таких терміноодиниць є двокомпонентне словосполучення з прикметником-конкретизатором. У роботі простежено, як із базовими стилістичними знаннями з'являються й відповідні терміни, пов'язані з тлумаченням художніх текстів, їх цілісності й глибинного смислу, що знаходить відбиття у спадщині О. О. Потебні, В. В. Виноградова, Л. В. Щерби та ін. [Варинська, 1990].

Лексико-семантичній організації будь-якого галузевого тексту, що базується на принципі прагматичної спрямованості, який передбачає відбір лексико-семантичних одиниць, їх реалізацію в тексті, залежно від екстралінгвальної прагматики, основного та периферійного значень, інтенсифікації їх смислового та емоційного потенціалу, присвячено дисертацію В. В. Чепелика «Функціонально-стилістичні особливості текстів підсумкових документів міжнародних нарад 1970–80 рр. (на матеріалі англійської мови)». Дослідник виявляє три пласти лексико-семантичної організації текстів підсумкових документів міжнародних нарад – загально-вживану лексику, спеціальну лексику, притаманну стилю офіційно-ділового викладу, і наукову й технічну термінологію [Чепелик, 1992].

Термін як вузловий (концептуальний, номінативний, тематичний, інформативний) когезійний компонент текстів фахової комунікації став об'єктом дослідження С. М. Рибачок у дисертації «Термінологічна лексика як засіб когезії англійського економічного тексту» [Рибачок, 2005].

Н. І. Бойко в монографії «Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти» наголошує, що в художньому мовленні наявні переплетіння, зіткнення різностильових, різносистемних, різночасових лексичних елементів

зумовлюють експресивні ефекти, серед яких можна виділити найвагоміші, активізовані контрастуванням різних функціональних типів лексем: а) термінологічної і побутової; б) стилістично маркованої (термінологічної) й експресивної (суб'єктивно афіксованої); в) високої, урочистої та розмовної, побутової; г) нейтральної та жаргонної [Бойко, 2005].

О. В. Юндіна («Жанрово-стильова обумовленість лексичних трансформацій в перекладі текстів військової тематики (на матеріалі іспанських та українських офіційно-ділових та художніх текстів)»)
дослідила процеси трансформації у військовій лексиці (вилучення, заміна, генералізація) в перекладі текстів військової тематики офіційно-ділового та художнього стилів та їх застосування, що виявляється у позитивній чи негативній індивідуалізувальній стилізації тексту перекладу [Юндіна, 2013].

Г. П. Городиловська в монографії «Елементи наукового та публіцистичного стилів в історичних творах Романа Іваничука» наголошує на частому використанні у творах романіста-історика філософської, правничої, фінансово-економічної, банківської, фізичної, літературознавчої, математичної та медичної лексики в прямому й стилістично-виражальному значеннях, як образотворчих стилістичних засобів. Дослідниця акцентує увагу на індивідуально-авторських новотворах – метафорах, до складу яких входить термін. Гармонійне поєднання термінів із хронологічно маркованою лексикою розкриває своєрідне співвідношення цих мовних засобів, яке зумів встановити романіст в історичній прозі. Улюбленим засобом стилістичної виразності автора історичного жанру є порівняльні конструкції, серед об'єктів зіставлення яких – найчастіше фізичні, математичні, хімічні, біологічні, астрономічні та медичні терміни. При цьому враховано, що спеціальні слова у складі таких порівнянь зазнають семантичних перетворень двопланового характеру [Городиловська, 2008].

Крос-парадигмальний напрям (зокрема, *структурно-функціональний*) представлений працями О. В. Подвойської, О. М. Михалевич, Н. І. Пасічник, О. В. Нашиванько, Л. Б. Воловик, Н. В. Лазебної, О. В. Минзак, Н. А. Ясинецької.

Характеризуючи основні проблеми сучасного термінознавства, О.В.Подвойська в дисертації «Термінологія соціальної ринкової економіки в сучасній німецькій мові: номінативний та функціональний аспекти» розглянула процеси термінологічної міграції, зокрема, функціонування юридичної термінології в англійських економічних текстах (монографічних працях, навчально-методичній літературі, періодичних виданнях та документації), дослідила генезис англійських юридичних термінів, які вживаються в економічному дискурсі, їх семантичну еволюцію та структурно-словотворчий аналіз, дериваційні моделі термінів-іменників, термінів-прикметників, термінів-дієслів та термінів-словосполучень; виявила проблему функціонування юридичної термінології в економічному дискурсі, а також семантичного поля юридичної термінології в структурі економічних текстів. На підставі вивчення економічної літератури різних жанрів та використання лексикографічних економічних та юридичних джерел констатовано, що приблизно 73% усіх юридичних термінів економічного дискурсу стали невід'ємною частиною економічної підмови внаслідок їх продуктивного використання у галузі економічної діяльності та правовим статусом бізнес-операцій [Подвойська, 2008].

О. М. Михалевич у дослідженні «Структура та функції економічної лексики другої половини ХХ – початку ХХІ ст.» зазначає, що проведений структурно-функціональний аналіз української економічної терміносистеми дає змогу стверджувати, що це упорядкована сукупність термінів, які відображають логіко-поняттєву систему економіки, мають внутрішню структурованість і зафіксовані в економічних лексикографічних джерелах. В складі економічної терміносистеми автор виокремлює загальноекономічні терміни, які забезпечують номінативними засобами поняттєву базу всіх економічних наук, і терміни, що функціонують лише в певній економічній галузі науки. На початку ХХІ ст. в економічній лексиці відбуваються найактивніші процеси формування нових значень і метафоризації [Михалевич, 2011]. Н.І.Пасічник у своїй дисертації «Семантичний та функціональний аспекти англійського дидактичного терміна» зробила висновок, що спеціальні тексти

дидактичної тематики поділяються на: навчальний текст, що служить дидактичним засобом навчання, та академічний – різновид наукового тексту сфери дидактики. Характер впливу семної структури на сполучуваність дидактичного терміна з іншими лексемами в спеціальному тексті зумовлений типом зв'язку та вказує на залежність терміна від контексту. Сполучуваність дидактичних термінів уможливила встановлення різного ступеню детермінологізації й транстермінологізації в спеціальних текстах [Пасічник, 2012].

Предметом особливої уваги О. В. Нашиванько («Російськомовна термінологія медичної косметології в системному та функціональному аспектах») є та особливість, що термінологія на шкалі природності – штучності займає проміжне становище між номенклатурою і професіоналізмами, оскільки в термінах є і природна, і штучна основа. Часто «будівельними цеглинками», за допомогою яких створюється та чи інша термінологічна одиниця, є терміноелементи і термінокомпоненти. У цьому дослідженні ми чітко співвідносимо поняття «термінокомпонент» із лексичним (у випадку однослівності компонента) і синтаксичним (у випадку, якщо компонент становить собою словосполучення), а «термінокомпонент» – із морфемними рівнями термінів. У більшості випадків у ролі останніх у термінопросторі медицини виступають морфеми греко-латинського походження. Беручи участь в утворенні більш складних автономних термінологічних одиниць, такі терміноелементи і термінокомпоненти виступають як засоби й ознаки «штучної» номінації в колі термінолексики [Нашиванько 2012]. Л. Б. Воловик у дисертації «Словотвірний потенціал префіксальних дієслівних економічних термінів у сучасній німецькій мові: (структурно-семантичний і функціональний аспекти)», аналізуючи текстотвірні потенції словотвірних одиниць, виявила, що підґрунтям для побудови комунікативно значущих компонентів тексту є економічні терміни, які мають основне змістове навантаження в економічних текстах. Текст економічної газетної статті характеризується такими основними ознаками: структурно-змістова цілісність, змістова зв'язність, членування, лінійність, інформативність, структурно-змістова завершеність. Текстотвірний аналіз дав змогу дослідниці виявити текстотвірні функції префіксальних дієслівних економічних

термінів, а саме, когерентність, семантичну та тематичну зв'язність [Воловик, 2012].

Н. В. Лазебна в дисертаційній праці «Структурно-семантичні і функціональні особливості комп'ютерної термінологічної лексики з образним компонентом у сучасній англійській мові» зосереджує увагу на текстах АКТП (англомовної комп'ютерної термінології), які відзначаються високим ступенем насичення образної термінології. Саме це використання відображає його соціальну зорієнтованість, зумовлюючи полегшення сприйняття текстів комп'ютерної тематики, які мають експресивну стилістичну побудову. Стилiстичними засобами в АКТП, переконана дослідниця, виступають антитеза, алітерація, наростання, емпфаза та метафора. Англiомовний комп'ютерний текстопростір визначається в роботі як уснописьмовий процес і результат взаємодії учасників комунікації, опосередкованої комп'ютерними технологіями або тематично з ними співвіднесеними текстами, що характеризується соціокультурною специфікою ситуації спілкування, когнітивними і лінгвальними компетенціями учасників такого типу комунікації [Лазебна, 2013]. О.В.Минзак («Юридичні терміни-антоніми в англійській мові: структурно-семантичний та функціональний аспекти») описує квантитативні характеристики правових термінів-опозитів у англiомовному тексті. Терміни-антоніми вживаються в тексті набагато частіше, ніж ця ймовірність очікується, зокрема антоніми трапляються частіше в юридичному корпусі текстів [Минзак, 2014].

Н. А. Ясинецька в дослідженні «Структурно-семантичні особливості та функціонування новітніх англiзмів в українській мові» виявила, що нові англiзми-запозичення можуть засвідчувати альянз як до філологічної інформації, так і до соціально прецедентної реалії. Проте в обох випадках альянзи, які поширюються за посередництва засобів масової інформації, не існують ізольовано у філологічному контексті, а є пов'язаними із соціально-історичними реаліями, на основі або в контексті яких вони вживаються. Дослідниця на основі виявлених стилістичних прийомів систематизувала типологічні закономірності й філологічні особливості поповнення словникового складу української мови новими англiзмами-запозиченнями [Ясинецька, 2014].

Крос-парадигмальний напрям (зокрема, функціонально-когнітивний) представляють праці Т. Г. Скопюк, С. А. Вискушенко, Д. П. Соколова.

Ідеї Е. Ф. Скороходька (започатковані ще в окремих статтях 1995, 1996 рр.) знайшли своє гідне продовження в дослідженнях Т.Г.Скопюк. Зокрема, в дисертації Т.Г.Скопюк «Термін в семантичній структурі англomовного наукового тексту (на матеріалі текстів обчислювальної техніки)» зазначено, що до складу тексту як його базові елементи входять спеціальні слова – терміни відповідної підмови, які авторка досліджує методом сіткового моделювання із застосуванням відношень семантичної деривації / декомпозиції, що пов'язують слово, значення якого тлумачиться, зі словом, через яке його тлумачать, при цьому перше називають дериватом другого, а друге – компонентом першого [Скопюк, 1997]. С.А.Вискушенко («Фахова мова тваринництва: лінгвокогнітивний і комунікативно-функціональний аспект») указав на ознаки, притаманні англomовним фаховим текстам тваринництва, розкривши закономірності функціонування в них термінів на фоні інших пластів лексики. Об'єктом дослідження виступає лексичний склад англійської фахової мови тваринництва в лексикографічних джерелах і науково-технічних текстах. Найпродуктивнішими текстами з погляду передавання та збереження інформації в англійському тваринництві виявилися науково-ділові та академічні тексти, водночас газетно-журнальні тексти, призначені для популяризації наукового знання [Вискушенко, 2012].

Д. П. Соколов у дисертації «Політична лексика: семантико-функціональний та когнітивний аспект (на матеріалі німецькомовних політичних текстів)» простежив вплив контексту на становлення семантики одиниць ідеологічного вокабуляру як найбільш динамічного шару політично релевантної лексики, що визначає склад актуалізованої у свідомості комунікантів інформації [Соколов, 2013].

Отже, функціонально-стильовий напрям в українському термінознавстві початку ХХІ ст. представлений концепціями стильової (вивчення проблеми функціонування терміна в науковому стилі, в науковому або фаховому тексті, в художньому стилі) та стилістичної диференціації терміна (вивчення стилістичного

забарвлення та різних нашарувань терміна в тому чи тому різновиді тексту).

Українське стилістичне термінознавство 90-х років ХХ ст. представляють такі напрями досліджень: парадигмальний, зокрема, мовоцентричний (3 дис.), текстоцентричний (5 дис.), терміноцентричний (11 дис.), терміно- й текстоцентричний (8 дис.), усього – 27 праць. Крос-парадигмальний напрям представлений структурно-функціональним (8 дис.) та функціонально-когнітивним (4 дис.), усього – 12 праць.

2.5. Когнітивно-дискурсивне термінознавство в Україні

Термінознавство як наукова дисципліна має двоїсту природу: з одного боку, – це галузь, яка зародилася в надрах лінгвістики й вивчає термін як спеціальний мовний знак, з другого, – це міждисциплінарна наука, розвиток якої зумовлений своєю чергою розвитком гуманітарних, природничих та технічних галузей знань. Тому в межах антропоцентричної парадигми, коли лінгвістика тісно контактує з такими науками про людину, як філософія, психологія, антропологія, етнографія тощо, закономірним є пошук дослідниками-термінологами нових підходів до вивчення сутності терміна, його ролі в представленні наукового знання, його «поведінки» в спеціальному тексті тощо. Сьогодні термінознавчі студії орієнтовані на динамічний розгляд терміна як функціонального, текстового явища [Алексеева, 2003], яке матеріалізоване в мовленні, точніше – в дискурсі [Лейчик, 2009] і являє собою вербалізований концепт, що надає термінологічним дослідженням когнітивного спрямування [Селіванова, 2008, с. 665–666].

Термінознавство, яке традиційно вивчає структуру та функції термінів, дедалі активніше розвивається в дискурсивній парадигмі, нерозривно пов'язаний із когнітивними процесами, які відбуваються в нашій свідомості й відображаються в мові загалом і зокрема – в мові спеціального призначення. Розвиток когнітивно-дискурсивного (гносеологічного) термінознавства дослідники вбачають у дослідженні власне когнітивного потенціалу термінопонять, який можна представити в різних форматах організації наукового знання,

серед яких В. Л. Іващенко називає формати *дефініції* (логічного визначення) наукового поняття як одиниці логіки та власне терміна як мовної одиниці; *ієрархії термінопонять*, що їх на базі професійних знань та досвіду вибудовує суб'єкт пізнання (фахівець-предметник або термінолог); *наукового концепту*, або *концептуальних структур*, як міні- та макрофрагментів когніції; *наукового тексту*; *наукової епістем* та *конкретно-наукових дискурсів*; *гносеми*; *фреймів* [Іващенко, 2011, с. 49–52]. Нас цікавитимуть термінознавчі пошуки саме в аспекті конкретно-наукових дискурсів.

Сучасні термінологічні дослідження орієнтовані на соціолінгвістичний підхід до дискурсу, який передбачає виділення двох основних його типів: персонального (особистісно-орієнтованого) та інституційного (статусно-орієнтованого) [Карасик, 2002, с. 193]. Саме в інституційному дискурсі функціонує мова спеціального призначення. В. І. Карасик зазначає, що список типів інституційного дискурсу досить рухливий, історично мінливий і може містити й чітко окреслені, канонічні типи (політичний, релігійний, науковий, педагогічний тощо), і складні для визначення форми проміжного типу (спортивний, інформаційний дискурс тощо). Основними учасниками інституційного дискурсу дослідники називають представників інституту (агентів) та людей, які до них звертаються (клієнтів) [Карасик, 1998, с. 190–191]. Це можуть бути політик і виборець, лікар і пацієнт, священник і вірянин тощо, тобто учасники комунікації, які реалізують себе лише в обмеженому наборі рольових характеристик, виступаючи як представники певних груп людей. Однак повне усунення особистісного чинника з інституційного дискурсу, незважаючи на його клішованість, неможливе, оскільки інституційність має градуальний характер залежно від співвідношення між статусним та особистісним компонентами. Скажімо, в науковому та діловому дискурсі особистісний компонент виражений меншою мірою порівняно з педагогічним дискурсом.

В.І.Карасик розглядає інституційний дискурс із урахуванням конститутивних ознак дискурсу (учасники, умови, організація, способи і матеріал спілкування), ознак інституційності (соціально значущі представницькі хаарактеристики учасників спілкування, мета й умови комунікації), ознак різновиду інституційного

дискурсу (передусім це ключовий концепт для відповідного інституту, як, наприклад, «влада» для політичного дискурсу) і нейтральних ознак (це ознаки особистісно-орієнтованого дискурсу й ознаки інших типів статусно-орієнтованого дискурсу, наприклад, елементи наукового дискурсу в педагогічному). Учений пропонує алгоритм опису типів інституційного дискурсу: учасники, цілі, цінності, стратегії відповідного типу дискурсу, його підвиди й жанри, прецедентні (культурогенні) тексти й дискурсивні формули [Карасик, 2002, с. 209]. Розвиваючи погляди В. І. Карасика, дослідники визначають такі конститутивні ознаки інституційного дискурсу: 1) специфічна мета спілкування, яка полягає у вирішенні певних проблем, що зумовили існування цього інституту (боротьба за владу – в політичному дискурсі, збут продукції – в рекламному тощо); 2) специфічні обставини спілкування й детерміновані ними офіційність стилю, певний ступінь визначеності тематики, наявність інституційних символів (халат лікаря, ряса священника); 3) специфічні характеристики учасників спілкування, тобто агентів і клієнтів, які виступають у представницькій статусно-рольовій функції; 4) певні характеристики текстів, які містять знаки приналежності агентів до соціального інституту і прямо чи непрямо відбивають цінності цього інституту, відповідаючи усталеним у межах певного типу дискурсу жанрам [Бейлінсон, 2001].

Аналіз окремих різновидів інституційного дискурсу засвідчує їхню неоднорідність навіть у межах конкретного чітко окресленого типу. Зокрема, термін *політичний дискурс*, з одного боку, містить семантичну ознаку інституційності, а з іншого, – позначає не лише інституційні різновиди спілкування. Характеристика *політичного дискурсу*, як зазначає дослідниця О. Л. Михальова, вимагає окреслення його меж. Зокрема, потребує вирішення проблема, до якого дискурсу, інституційного чи побутового, потрібно зараховувати політичні чутки; яким дискурсом – політичним чи рекламним – є рекламна передвиборча агітація конкретного політика; чи потрібно залучати до сфери політичного дискурсу мемуари політиків чи це – сфера дії художнього дискурсу і т. ін. [Михалева, 2004, с. 9]. Таким чином, вивчення такого неоднорідного за своєю природою явища, як політичний дискурс, приводить до необхідності розмежування

його інституційних і неінституційних форм. Це ж спостереження стосується й інших різновидів інституційного дискурсу. Проблеми дослідження мови спеціального призначення і, відповідно, терміна як складника цієї мови здебільшого перебувають, без сумніву, в площині його статусно-орієнтованих форм.

Вивчення функціональних характеристик комунікативних практик уможливило виокремлення власне професійного, наукового і термінологічного дискурсів. Професійний дискурс визначають як динамічну мегаструктуру, «яка продукує глобальне значення, синтезоване сукупністю пропозицій, висловлювань, повідомлень та актуалізоване в тому чи тому наборі дискурсивних практик, які репрезентують різні види цілеспрямованої активної діяльності людини – матеріальної (взаємодії людини й природи у контексті матеріального виробництва), соціальної (впливу людини на соціальні процеси та організацію суспільного життя) та духовної (реалізації інтелектуального або художнього творчого потенціалу), яка ґрунтується на знаннях, досвіді, навичках, уміннях, а також пов'язана із певним родом занять, обов'язків, повноважень, інтересів і може асоціюватися з окремо взятою дисципліною, тією чи тією спеціальністю, професією, справою тощо» [Іващенко, 2003, с. 11]. Науковий дискурс є одним із різновидів професійного і об'єктивує лише пізнавальну діяльність людини. В. Л. Іващенко визначає його як «своєрідний “універсум” дискурсивних практик, що репрезентують спеціальну мову – теоретичну (наукові ідеї, гіпотези, теорії) та емпіричну (науковий експеримент), яка має свої особливості та правила слововживання, свою лексику, граматику, стилістику тощо» [Там само, с. 12]. У межах професійного дискурсу виділено також термінологічний дискурс. Він може розгортатися як на тлі наукового, так і на тлі позанаукового дискурсів і передбачає сукупність повідомлень та пропозицій, висловлених із приводу специфіки терміна як предмета дослідження та об'єкта функціонування в окремо взятому термінолекті. Про феномен термінологічного дискурсу можна говорити лише тоді, коли виникає потреба уніфікувати, нормалізувати, кодифікувати й стандартизувати термінологічні одиниці відповідно до вимог суспільства, а також потреб тієї чи тієї галузі знання та діяльності (сьогодні можна

говорити, наприклад, про дискурс медичної, економічної, комп'ютерної термінології тощо не обов'язково в тому чи тому термінолекті, а й поза його межами; такі дискурси вивчаються в тісній взаємодії з мовознавчими дисциплінами, оскільки термін – це передусім слово) [Там само].

У сучасному українському термінознавстві умовно виділяємо напрями когнітивно-дискурсивних досліджень відповідно до об'єкта аналізу: термінозорієнтовані, мовозорієнтовані та особистіснозорієнтовані.

Термінозорієнтовані дослідження. Мовознавці, які обстоюють такий підхід, виходять із припущення про те, що «головним чинником, який формує науковий текст, отже, й усі його складники, який визначає когнітивні, комунікативні, тематичні аспекти тексту, є термін» [Скороходько, 2006, с. 5]. Саме тому термін виступає знаряддям дослідження наукового дискурсу. Зокрема, в міждисциплінарному дослідженні С. М. Ягодзінського наголошено на тому, що аналіз підходів до вивчення феномена дискурсу виявив відсутність єдиного визначення відповідного терміна. Оскільки представники лінгвістичних і філософських теорій дискурсу по-різному тлумачать взаємодію його складників, на основі методу дискурс-аналізу проведено експлікацію термінів дискурс і науковий дискурс. Дослідження показало, що виявлення специфіки наукового дискурсу в умовах інформаційного суспільства «потребує комплементарності методологічного та соціокультурного аспектів. Разом з тим багатоаспектність проблеми ідентифікації наукового дискурсу свідчить, що його визначення поки що може носити лише описовий характер» [Ягодзінський, 2008]. Такий підхід передбачає дослідження зв'язку між системозумовленими семантичними властивостями наукового терміна (семантичною складністю і когнітивною вартістю) та його дискурсивними характеристиками, зокрема, приналежністю до тих чи тих компонентів лінійно-композиційної структури наукового тексту [Скопюк, 1997]. Вивченню підлягають механізми термінотворення, зокрема роль процесів неологізації у продукуванні нових термінологічних одиниць [Скороходько, 2006], а також з'ясування сутності метафоричного термінотворення з огляду на думку дослідників про універсальність процесу термінологічної

метафоризації [Алексеева, 2002]. Значне місце мовознавці відводять аналізу метафори як інструмента кодування наукової картини світу за допомогою лексики розмовної мови. Досліджується ієрархічний порядок асоціативних когнітивних механізмів. Актуалізовано вивчення моделей метонімічного перенесення як способу термінотворення. Термінологи розглядають епонімні найменування в структурі номенклатурних десигнаторів, досліджуючи продуктивні моделі епонімних термінів. У термінознавчих працях значне місце посідає аналіз аббревіації як продуктивного способу термінотворення, а також вивчення співвідношення питомих і запозичених елементів у термінотворенні.

Терміноцентричні дослідження в межах когнітивно-дискурсивної парадигми сучасного мовознавства дозволяють повному осмислити традиційні об'єкти термінознавства – термін і терміносистему, представити їх у динамічній взаємодії із текстовими та позатекстовими елементами. Е. Ф. Скороходько називає термін «головним чинником, який формує науковий текст, отже, й усі його складники, який визначає когнітивні, комунікативні, тематичні аспекти тексту» [Скороходько, 2006, с. 5].

Одним із перших досліджень терміна в аспекті його дискурсотвірної ролі є аналіз глосарію політичної термінології, представлений у дисертації О. С. Фоменко [Фоменко, 1998]. Автор проводить лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (90-ті роки ХХ століття). Основним способом термінотворення в політичній термінології США дослідниця вважає термінологізацію загальноживаних слів, яка виявляє найбільшу продуктивність у період президентських виборчих кампаній. Головний «постачальник» термінів – мова ЗМІ [Там само].

Термінознавчі аспекти дискурсу розкрито в колективній монографії «Дискурс іноземномовної комунікації» [Дискурс іноземномовної..., 2005]. Зокрема, висвітлено проблему вмотивованості терміна. Про складність цієї проблеми свідчить той факт, що єдиного розуміння цієї категорії в науці і в мові немає. За різними джерелами наведено синонімічний ряд цього терміна: *знак значення, усвідомлення внутрішньої форми, усвідомлення внутрішніх відношень, лексична об'єктивація, словотвірне значення,*

мотивація, мотивування, етимологічна структура слова та ін. [Там само, с. 296].

Розкрито також роль терміна як спеціальної одиниці підмови науки в передаванні фактографічної інформації. У зв'язку з необхідністю реферування тексту важливо виробити методику автоматичного реферування, в якій термінові відводиться функція ключового слова. Автори пропонують методику спрощеного аналізу за допомогою алгоритму компресії інформації тексту, розуміючи компресію тексту як один із можливих варіантів його реферування, тобто складання реферату на основі вибору та комбінування готових фрагментів тексту [Там само, с. 303–304].

У монографії термінологічні одиниці розглянуто також у фаховому контексті рекламного дискурсу, зокрема представлено класифікацію загальномаркетингових термінів рекламного дискурсу, закономірності структурної організації компонентів у його термінологічній лексиці. Термінологічні одиниці постають як продуктивні маркери контекстуалізації рекламного дискурсу, які допомагають адресатові швидко та безпомилково визначити фахову належність предмета рекламного дискурсу, що сприяє підвищенню його комунікативної ефективності [Там само, с. 327–333].

Проблеми термінологічної номінації розглядає в розділі колективної монографії «Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен» П. М. Донець [Донець, 2005, с. 198–232]. Характеризуючи специфіку кореляції комунікантів, які належать до різних культур, автор вдається до аналізу термінів, які стосуються уявлень про представників конкретних етносів, релігій, класів тощо.

Питання типології термінів *комерційного права* з урахуванням їх репрезентативного потенціалу постають предметом дослідження в дисертації І. В. Сапожник [Сапожник, 2007]. Це перше в україністиці дослідження терміносистеми комерційного права, в якому побудовано сценарний концепт „commerce”, виявлено системні й асистемні ознаки термінів комерційного права на сучасному етапі формування терміносистеми, проведено інтегральний аналіз термінів комерційного права у системі мови та типології дискурсу та вивчено формування терміносистеми комерційного права як самостійної галузі юриспруденції [Там само].

Терміносистему мистецтвознавства на матеріалі англійської мови представлено в дисертаційній роботі Т. В. Суродейкіної [Суродейкіна, 2008]. Автор ставить перед собою мету виробити лінгвокогнітивну модель об'єктивованого в англійській мові концепту «мистецтво», схарактеризувати його динамічну семантику в діяхронії та синхронії, виділити етимологічні і семантичні характеристики термінів мистецтвознавства, що представлені в системі полів, які функціонують у різних типах дискурсу, описати результатів семантичних пересувів у структурах, що залежать від регістру або типу дискурсу [Там само].

Дослідженню наукових / термінологічних концептів, референтною основою яких є англомовний бізнес-дискурс, присвячено окремих розділ монографії Л. П. Науменко [Науменко, 2008]. Вивчення ключових концептів англомовного бізнес-дискурсу базується на таких положеннях:

- бізнес-дискурсу притаманні недискретні концепти, в основі яких лежать абстрактні термінопоняття, яким властива змістова точність (чіткість та обмеженість значення) (поняттєвий субстрат);

- основні ознаки концепту-поняття семантизуються у значеннях терміна імені-концепту;

- ядром концепту є словникова дефініція та словникові значення імені концепту;

- концепт містить як вербалізовані, так і невербалізовані елементи;

- вербалізовані елементи концепту виявляють себе в імені (назві) концепту, його семантичних відповідниках, синонімах, антонімах, перифразах, словосполученнях (синтагмах), фраземах, метафорах, а також у пропозиційних структурах – пареміях та синтаксемах;

- невербалізовані елементи існують у людській свідомості у вигляді ментальних схем, образів, символів, стереотипів, асоціацій та логічно-раціональних оцінок;

- базові та субординаційні їм концепти перебувають у певних відношеннях, формуючи власну концептосферу, яку можна представити у вигляді схеми (моделі) [Там само].

Проблемам термінологічного дискурсу в межах соціокультурних аспектів ісламу присвячене дисертаційне дослідження О. С. Яріко

[Яріко, 2010]. Автор обирає предметом дослідження термінологічну репрезентацію соціокультурних аспектів ісламу й ставить перед собою завдання виокремити усталені ісламознавчі терміни й аксіоми. За допомогою методів крос-культурної прагматики визначено принципову непридатність безоглядного використання в контексті ісламознавства таких термінів, як *право, політика, держава, релігія, віра, іновірець, справедливість, зло* тощо [Там само, с. 3].

Важливим інструментом дослідження терміна постає вивчення особливостей його дефініції. Спеціальних праць, присвячених цій проблематиці, небагато, проте їх наявність указує на те, що дослідники усвідомлюють необхідність осмислення численних аспектів дефініювання в межах когнітивно-дискурсивного напрямку. Зокрема, О. В. Круківська розглядає лексико-граматичні і комунікативно-прагматичні аспекти дефініцій у франкомовному законодавчому дискурсі [Круківська, 2010]. Дослідниця визначає дефініювання (дефінування) як дискурсивну операцію встановлення відношення між двома мовними одиницями – означуваним терміном і його дискурсивним значенням у певній галузі знання, результатом якої є вираження природною мовою відмінності іменованого терміном концепту від усіх інших, розкриття його сутності на основі знань і досвіду, уточнення його змісту [Там само, с. 1].

Відтак можна констатувати актуальність термінознавчих досліджень у межах окремих галузевих дискурсів і узагальнити проблематику цих досліджень: вивчення дискурсотвірної ролі термінів; аналіз впливу позамовних чинників на еволюцію термінів і терміносистем; характеристика термінів як дискурсивних маркерів; з'ясування особливостей інтердискурсивної природи термінів і терміносистем; аналіз термінологізації і детермінологізації в контексті дискурсу; вивчення термінологічних концептів у певному різновиді дискурсу; дослідження проблем дефініювання як дискурсивної операції.

Мовозорієнтовані дослідження когнітивно-дискурсивних термінознавчих розвідок зосереджено в царині вивчення різних видів інституційного дискурсу, зокрема в зонах функціонування мов спеціального призначення (МСП). Сучасний розвиток економічних

та мовно-культурних зв'язків на тлі пожвавлення глобалізаційних процесів сприяє суттєвому зростанню ролі фахової комунікації. Тому закономірним є інтерес мовознавців до проблем інституційного спілкування. Зокрема, інституційний комунікаційний простір Німеччини (фахову мову економіки) в докторській дисертації досліджує Р. Є. Пилипенко [Пилипенко, 2007]. Учений вдається до аналізу функціональних, антропоцентричних, соціолінгвістичних, жанрових та прагмалінгвістичних способів інтерпретації феноменів мовної комунікації. *Функціональна інтерпретація* уможливорює виокремлення в інституційному комунікативному просторі основних особливостей фахового (економічного) спілкування в Німеччині: посилення популяризації економічних знань та поширення обговорення питань економічної тематики у віртуальному середовищі. Популяризація економічних знань характеризується різноманітними інтердискурсивними взаємодіями неекономічних дискурсів із різними галузями економічного спілкування і інституційному комунікативному просторі Німеччини. *Соціолінгвальна інтерпретація* передбачає розгляд інституційного комунікативного простору як форми динамічного соціолінгвального середовища, де взаємодіють кілька організаційних культур та мов за доби світової економічної інтеграції на тлі істотних соціальних, політичних, культурних і ментальних суперечностей. Соціолінгвальними типами характеристик суб'єктів інституційного комунікативного простору визначено інституційний, мовно-культурний, ідеологічний та міфологічний. *Жанрова інтерпретація* репрезентована вузькофаховими та економічними текстами суспільного призначення (вони обслуговують комунікацію між фахівцями та нефахівцями). Вузькофахові тексти мають відносно низький репліковий характер суспільного діалогу. У фокус дослідницької уваги потрапляють, зокрема, проблеми взаємодії лексичних одиниць у межах стильових різновидів МСП. Поряд із нормативною лексикою в МСП виділяють професійні лексикони, професійні просторічні лексичні одиниці і професіоналізми-жаргонізми [Лейчик, 2009, с. 78]. Стилістичне розшарування МСП призводить до того, що в окремих галузях знань побутують дві-три мови, які залежать від адресатів і мають різний лексичний склад:

наприклад, у медицині – мови спілкування лікарів один з одним, лікаря з хворим тощо [Абрамова, 2003]. Серед завдань дослідників – виявлення специфіки мовних одиниць та їх відповідності структурам знання відповідної професійної галузі; виявлення співвідношення наукових і наївних картин світу, відображених у відповідних термінах; типологізація гносеологічних категорій, які беруть участь у процесі наукового пізнання, оскільки концептуальний зміст галузевих термінів базується на інтеграції категорій і категоріальних ознак, що знаходить відображення в їхній мовній репрезентації. Комунікативна організація фахових мов розкрита, зокрема, в дисертаційній роботі В. Я. Юкала, який висвітлює мовні стереотипи в комунікаціях лікаря [Юкало, 2003].

Стильові різновиди інституційного дискурсу зумовлюють неоднакове функціонування терміна в науковому, науково-популярному та науково-навчальному тексті, що теж знаходить відображення, зокрема, в дисертаційних дослідженнях [Габідулліна, 2010].

Особистіснозорієнтовані дослідження когнітивно-дискурсивних термінознавчих пошуків спрямовані на вивчення мовної особистості як представника певного соціального інституту і продуцента МСП й передбачають з'ясування прагмалінгвістичних особливостей мовлення представників певних соціальних інститутів [Дьомкіна, 2010].

Антропоцентричний напрям у сучасних когнітивно-дискурсивних дослідженнях представлений працями, в яких вивчають мовну особистість як представника певного соціального інституту й продуцента мови спеціального призначення (МСП), яка є об'єктом вивчення у термінознавстві, а також прагмалінгвістичні особливості мовлення представників певних соціальних інститутів. Як зазначає О. О. Селіванова, «між комунікантом та способом комунікації спостерігається взаємний зв'язок: дискурсні можливості особистості прогнозують спосіб організації, породження дискурсу, що, в свою чергу, передбачає реалізацію певних ознак комунікантів. Особистість комуніканта є, з одного боку, сталою ознакою комунікації, з іншого, вона динамізується, корегуючись інтенціями, інтерпретацією, способом дискурсу, його типом» [Селіванова,

1999, с. 138]. На антропоцентричність як іманентну характеристику тексту вказує О. П. Воробйова [Воробйова, 1993].

Проблему типології мовних особистостей, що традиційно поділяють на мовців та адресатів (Н. Д. Арутюнова), активно досліджують у сучасному українському мовознавстві. В основу типологічних класифікацій учені кладуть різні ознаки. Зокрема, в одній із перших праць, де подано оригінальну класифікацію мовних особистостей, їхня типологія базована на ознаці мовленнєвої інертності: «Відповідно до психологічного та лінгвосеміотичного підходів виділяються два протилежні типи мовних особистостей – поняттєво-логічний та асоціативно-художній. Поняттєво-логічний тип характеризується логічною, структурною організованістю та логічно аргументованим змістом і побудовою дискурсу. <...> Асоціативно-художній тип мовної особистості характеризується асоціативним способом формування висловлювань та дискурсу, образністю, використанням метафор, порівнянь, синонімічних рядів, повторів-відлунь (різновиди – словесно-асоціативний, образно-усталений, егоцентричний та альтер-егоцентричний)» [Прокогін, 1998].

О. М. Гніздечко, розглядаючи специфіку мовленнєвої поведінки автора на матеріалі англomовного наукового лінгвістичного дискурсу, залежно від ступеня дотримання / недотримання риторичних норм англomовної мовної комунікації виділяє авторитарний та неавторитарний типи мовної особистості. Авторитарна мовна особистість схарактеризована дослідницею як така, що бере на себе відповідальність за викладене шляхом свідомого / несвідомого порушення риторичних норм англomовного наукового дискурсу. В мовленнєвій реалізації вона обирає жорстку лінію поведінки, в рамках якої виділяють стратегію категоричної незгоди автора з метаавтором і стратегію оцінної інтерпретації пізнавальної діяльності останнього. Для неавторитарної мовної особистості, за даними проведеного дослідження, типовим є дотримання принципу мовленнєвої ввічливості, що реалізується через використання м'якої / гнучкої дискурсивних стратегій. Спрямовані на дотримання норм мовленнєвого етикету, в англomовному науковому лінгвістичному дискурсі вони подаються як стратегія неупередженого переказу та

/ або стратегія пошуку загального порозуміння і реалізуються за допомогою спеціальних мовленнєвих тактик [Гніздечко, 2005, с. 14].

Як антропоцентр професійного дискурсу визначає мовну особистість І. А. Колеснікова [Колеснікова, 2009]. Когнітивний підхід у його аналізі, на думку дослідниці, дозволяє інтерпретувати мовну особистість як його координатора на противагу постструктуралістській парадигмі дискурсу (М. Фуко, Р. Барт, П. Серіо), у якій задекларовано децентрованість, імперсональність суб'єкта, панування мови над людиною, її пасивний статус. І. А. Колеснікова класифікує типи адресантів у професійному дискурсі на підставі такої домінантної ознаки, як фахова компетентність мовця. «Характер професійної діяльності мовної особистості детермінований рівнем її фахової компетенції: високий (науковий сектор), середній (виробничий сектор), достатній та нульовий (навчальний сектор). <...> Рівень фахової підготовки мовця детермінований вектором його діяльності (теоретична / практична) [Там само, с. 11]. Відповідно до ступеня імперсональності автора у спеціальному тексті визначено такі рівні «присутності» мовця в ньому: 1) гіперактивний (нестандартність презентації спеціальної інформації; суб'єктивний вибір одиниць номінації; тяжіння до оригінальності; введення у текст чужостильових формальних / структурних фрагментів; використання креативних засобів номінації); 2) нормативний, або нейтральний (уживання кодифікованих терміноодиниць, дотримання норм літературної мови і відповідних стильових параметрів; незначний ступінь імперсональності адресанта; використання адаптованих до норм мови іншомовних запозичень); 3) редукований, що наближається до нормативного (часткове знеособлення адресанта; відсутність чи незначна кількість емоційно забарвлених одиниць); 4) індиферентний (реcesивність позиції адресанта та оцінки адресата; модельованість, стандартність тексту, механічне перенесення у текст іншомовних професійних назв, зокрема з порушенням літературної норми); 5) нульовий (абсолютна чи наближена до абсолютної імперсональність адресанта, відсутність креативних засобів номінації). Різнопланові ознаки покладено в основу виділення типів адресантів: індивідуальний, колективний, актуальний

(актуалізований у певному тексті), неактуальний (імперсональний), невідомий, конкретний, узагальнений, ексклюзивний (зачинатель чи засновник нової науки, галузі знань, школи), VIP-адресант (корифей, класик), дистанційований та віртуальний [Там само.]

Дискурсивну, мовну і комунікативну особу учасників навчально-педагогічної взаємодії аналізує в своєму дисертаційному дослідженні А. Р. Габідулліна. Парою, яка корелює в межах статусно-орієнтованого навчально-педагогічного дискурсу, є пара «вчитель-учень», чия дискурсивна особистість виявляється в певній типізованій освітній ситуації [Габідулліна, 2010, с. 13]. На думку дослідниці, взаємодія партнерів зі спілкування вибудована в площині таких її видів: соціально-статусної ролі (учень-вчитель), ситуативної ролі (той, хто запитує – той, хто відповідає), виду діяльності (наприклад, «учень – учень» у процесі навчальної співпраці в мікрогрупах). Усі види взаємодії комунікантів у навчально-педагогічній ситуації часто переплетені й інтегровані за домінування одного з них. Комуніканти грають постійні соціальні ролі, зумовлені правилами навчально-педагогічного спілкування. Ці ролі А. Р. Габідулліна визначає як асиметричні, хоча й визнає, що в останні десятиріччя спостерігаємо тенденцію до скорочення дистанції між учителем та учнем [Там само]. Спираючись на праці Т. М. Дорожкіної [Дорожкина, 2006], дослідниця подає типологію дискурсивних особистостей школяра-адресанта, виокремлюючи такі типологічні різновиди представників цього різновиду інституційного спілкування: 1) *homo skribens* «*currente calamo*» (букв. «людина, що пишепобіжним пером») – школяр, який часто створює текст необдумано й швидко, не має чіткої цільової установки й концепції, що наперед визначає невідповідність основним вимогам цілісності, зв'язності, інформативності, завершеності навчального тексту; 2) *scriptor* («перепишувач») – школяр, який володіє законами побудови тексту, однак основний зміст запозичує з якого-небудь джерела; 3) *compiler* («який не додає від себе») – школяр, який органічно поєднує думки й оцінки, почерпнуті з різних джерел, у текстове ціле, забезпечуючи його стильову єдність; 4) *autor* («той, що спирається на авторитети, але викладає власні думки») – найвищий тип автора-учня, який володіє законами текстової діяльності і вміє

актуалізувати в своєму мовленнєвому витворі зв'язок із претекстом (науковим, художнім тощо) за допомогою різних прийомів; 5) *homo sui generis* («своєрідний») – школяр, який вирізняється самобутністю складу (даром слова), виявляє задатки філологічної обдарованості [Габідулліна, 2010].

Комплексний аналіз мовної особистості із позицій когнітивно-дискурсивної парадигми проведено в монографії Л. Л. Славової [Славова, 2010]. Дослідниця визначає мовну особистість як культурно специфічний когнітивно-дискурсивний інваріант, який реалізується в різних дискурсивних умовах. Таке розуміння дозволило авторці залучити до аналізу культурні, когнітивні та дискурсивні чинники. В основу типології мовної особистості покладено: соціальні та індивідуально-психологічні особливості мовної особистості, які зумовлюють її вербальну поведінку; особливості вербальної поведінки, які виявляють її соціальні та індивідуально-психологічні риси; лінгвориторичні та лінгвостилістичні характеристики; когнітивний стиль; дискурсивні вияви мовної особистості. Авторка визначає дві групи стратегій, до яких удаються політики – це кооперативні (сприяють гармонізації сторін) та конфронтативні (позначені мовленнєвою агресією) стратегії. Когнітивно-дискурсивні стратегії (саморепрезентація, пряма ідентифікація, самозахист, ототожнення, підсилення, ухиляння та консолідація), за спостереженнями дослідниці, спрямовані на активацію концептуальної структури адресата, що зумовлює певну організацію дискурсу, а також вибір і розподіл номінативних одиниць [Там само, с. 286–287].

Другим важливим напрямом дискурсивних антропоцентричних досліджень є вивчення мовленнєвих актів / стратегій / тактик / жанрових форм у зв'язку з комунікативними потребами мовної особистості, оскільки мовна особистість реалізується у певному властивому їй стратегічному й тактичному комплексі, який передбачає наявність набору різнорівневих мовних засобів, необхідних для створення текстів.

Однією з перших спроб аналізу впливу соціального статусу мовця на семантико-прагматичний зміст дискурсу можна вважати дисертаційну працю К. С. Серажим [Серажим, 2003]. Вивчаючи

дискурс як соціолінгвальний феномен сучасного комунікативного простору, дослідниця доходить висновку, що дискурсні можливості мовної особистості (семіотичного, когнітивного та мотиваційного плану) зумовлені застосуванням репрезентаційної та / чи наративної стратегій побудови дискурсу з певною комунікативною метою [Там само, с. 15].

Основні засоби семантико-прагматичної організації дискурсної інформації та їхню роль у моделюванні адресантом оцінної інтерпретації головних концептів дискурсу на матеріалі іспаномовного суспільно-політичного дискурсу визначено Н. М. Поповою. Дослідниця з'ясовує причини варіативності викладу дискурсної інформації та визначає ефективні засоби її впливу на масову свідомість, проаналізувавши у межах суспільно-політичного дискурсу індивідуальні стилі короля Іспанії Хуана Карлоса I та провідних іспанських політиків, а також устанавлює особливості промови та інтерв'ю як інформаційно-переконавальних жанрових форм суспільно-політичного дискурсу [Попова, 2004, с. 2–3].

Неориторичний. підхід до аналізу дискурсу застосовано в дисертаційному дослідженні Г. Л. Рябоконт. Цей підхід, на відміну від адресат-орієнтованого, герменевтичного підходу, розвиває адресант-орієнтовані традиції, базуючись на яких, можна моделювати стратегії / тактики побудови автором / -ами певного різновиду інституційного дискурсу, його плану змісту (семантики) та плану повідомлення (прагматики). Обравши об'єктом дослідження британський парламентський дискурс, Г. Л. Рябоконт досліджує інвентар одиниць мовленнєвих дій, використання яких у цьому різновиді дискурсу утворює закритий перелік прагмалінгвістичних стратегій / тактик побудови плану повідомлення, що містять, відповідно, прагмалінгвістичні стратегії / тактики типових учасників – спікера, парламентаря, відповідача. Запропоновано поняття узагальнених дискурс-портретів основних учасників британського парламентського дискурсу, яке доповнює положення каузально-генетичної теорії дискурс-аналізу на основі опису вживаних ними адресант-ідентифікувальних, адресат-ідентифікувальних, кортеж-ідентифікувальних і код-ідентифікувальних дискурс-категорій [Рябоконт, 2005, с. 18].

Ураховуючи те, що центральне місце у будь-якій комунікативній ситуації належить людині, соціальну роль якої визначають як роль інституційного суб'єкта, Р. Є. Пилипенко в дисертації, присвяченій економічному інституційному просторові Німеччини, подає його антропоцентричну інтерпретацію. Основними мовно-культурними характеристиками мовця в галузі інституційної економіки вчений вважає такі: ідентифікаційні та статусні формули, використовувані для акцентування європейської ідентичності економіста; класифікатори економічних значень; епістемічну лексику; номінації суб'єктивної думки у формі об'єктивного факту або істини. У галузі професійного спілкування економістів дослідник наголошує на важливості оцінної функції, яка відображена в низці раціональних, моральних, естетичних і емоційних значень із метою прямого або прихованого сугестивного впливу на свідомість мовців [Пилипенко, 2007, с. 32]. Характеризуючи мовну особистість журналіста, спеціалізацією якого є економічні питання, Р. Є. Пилипенко відзначає такі її особливості: вживання слів іншомовного походження, ключових слів, слоганів, міжкультурних кліше, оцінних слів, економічних метафор. Це дозволяє схарактеризувати провідну тенденцію розвитку інституційного комунікативного простору в межах антропоцентричної інтерпретації – відображення кризових настроїв німців та метафоричне осмислення економічних реалій, пов'язане з високою семіотичністю цих кризових явищ [Там само].

У дисертаційному дослідженні І. А. Юшковець, присвяченому вивченню комунікативних стратегій і тактик політичного дискурсу канцлерів ФРН, наголошено на тому, що посилення уваги до феномена мовної особистості дає можливість дослідникам усвідомити не лише важливість проблем опису власне мовної структури, але й значущість завдань усебічного дослідження цього феномена. З метою виявлення та опису комунікативних стратегій і тактик у політичному дискурсі канцлерів ФРН у роботі виявлено семантичні та прагматичні характеристики політичного дискурсу канцлерів ФРН; виділено комунікативні стратегії і тактики, які забезпечують кооперативну мовленнєву діяльність у політичному дискурсі повоєнної Німеччини; встановлено типові мовні засоби для реалізації виділених стратегій і тактик у політичному дискурсі

канцлерів ФРН, а також описано індивідуальні способи вербальної й невербальної комунікації кожного канцлера ФРН [Юшковець, 2008, с. 15–16].

Низку праць присвячено проблемам мовної особистості у сфері судової комунікації [Дьомкіна, 2010; Діомідова, 2010; Красовская, 2008; Красовська, 2008; Красовська, 2011]. Зокрема, О. В. Дьомкіна вивчає мовленнєву взаємодію під час судового засідання крізь призму використання мовленнєвих стратегій, вибір яких зумовлений статусно-рольовими позиціями комунікантів, інституційною та формальною структурою засідання: стратегії топікального та формального контролю, стратегії запиту інформації та стратегії корекції інформації, що дозволяє зробити дослідниці висновок про притаманну мовленню суддів Верховного Суду США авторитарність, основними маркерами якої є вживання певних прагматичних типів речень для здійснення контролю за мовленнєвою поведінкою комунікантів із нижчим соціальним статусом (директиви, інтерогативи-імперативи), вживання імперативних форм дієслів для моделювання гіпотетичних ситуацій, егоцентричність дискурсу тощо [Дьомкіна, 2010, с. 4–6].

У дисертаційному дослідженні О. Ю. Діомідової проаналізовано особливості професійного юридичного мовлення шляхом вивчення еволюції стратегії і тактики переконання в російському судовому дискурсі ХІХ – першого десятиріччя ХХІ ст. Одним із аспектів роботи є теоретичне обґрунтування моделі й термінологічного апарату дослідження судового переконувального дискурсу [Діомідова, 2010, с. 3]. О. В. Красовська в окремих розділах своїх праць вивчає мовленнєву поведінку судді, відзначаючи такі її характеристики, як авторитарний стиль спілкування, некооперативна стратегія й інструментальна агресія [Красовська, 2011, с. 202–218; Красовська, 2008, с. 6].

Проведений огляд мовознавчих праць, присвячених аналізу мовної особистості в межах інституційного дискурсу / фахових мов, дозволяє засвідчити увагу сучасної лінгвістики до таких аспектів зазначеної проблеми: типологічні характеристики мовної особистості і статусно-рольових позицій комунікантів; дискурсні можливості мовної особистості, а також опис комунікативних стратегій і тактик

в окремих різновидах інституційного дискурсу.

Усвідомлюємо умовність наведеної класифікації напрямів когнітивно-дискурсивних досліджень у термінознавстві і наявність зон перетину із нетермінознавчими розвідками, проте водночас засвідчуємо зростаючий інтерес українських термінологів до наукових пошуків у цій царині знань.

Література до розділу II

1. Абакумова Г. О. До питання про експресивність терміна. Мовознавство. 1981. № 3. С. 85–88.
2. Абрамова Г. А. Медицинская лексика: основные свойства и тенденции развития: Дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.01. Краснодар, 2003. 312 с.
3. Александрова Г. А. Образність як джерело утворення технічної термінології (на матеріалі французької мови). Мовознавство. 1973. № 5. С. 56–59.
4. Алексеева Л. М. Лингвистика термина. Лексикология. Терминоведение. Стилистика. Рязань, 2003. С. 18 – 40.
5. Алексеева Л. М., Мишланова С. Л. Медицинский дискурс: теоретические основы и принципы анализа. Пермь: Изд-во Пермского ун-та, 2002. 200 с.
6. Артикуца Н. В. Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію. Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць. Київ : КНЕУ, 2005. Вип. VI. С. 84 – 89.
7. Артюх В. М. Дієслівні об'єктні словосполучення англomовної економічної терміносистеми (структурно-семантичний та функціональний аспекти): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Херсон, 2010. 19 с.
8. Асмукович І. В. Функціонально-семантичні особливості англійської фахової мови авіації: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Херсон, 2014. 20 с.
9. Бабик В. И. К вопросу о переносно-образном употреблении некоторых научных терминов. Исследования по русскому языку. Днепропетровск, 1973. Вып. 3. С.50–56.

10. Бабик В. И., Ильенко В. В. Образно-переносное осмысление военной терминологии в современном русском литературном языке. Вопросы изучения русского языка. Днепропетровск, 1971. С.19–28.
11. Бабюк В. А. Радіоекологічна термінологія сучасної французької мови: структура, семантика, функціонування особливості: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05. Київ, 2008. 20 с.
12. Бабюк В. А. Радіоекологічна термінологія сучасної французької мови: структура, семантика, функціонування особливості: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05. Київ, 2008. 20 с.
13. Багмут Й. А. Слово і термін. Питання мовної культури. 1969. Вип. 3. С. 6–20.
14. Багрій О. І. Наукова дискусія: дискурсивні та прагматичні характеристики (на матеріалі англійських статей середини ХХ – початку ХХІ сторіч): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2010. 20 с.
15. Баймут Т. В. Роль М. В. Ломоносова в історії граматичної термінології східнослов'янських мов. Наук. записки Житомирського пед. ін-ту. 1962. Т. 18. С. 135–141.
16. Балаба Т. Мова і стиль підручників з української літератури. Українська мова і літ. в школі. 1952. № 3. С. 68–71.
17. Бейлинсон Л. С. Характеристики медико-педагогического дискурса (на материале логопедических рекомендаций): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Волгоград, 2001. 20 с.
18. Белецкий Ф. М. К вопросу об употреблении в сатире термина «гиперболизация». Вопросы прикладной лингвистики Днепропетровск, 1971. Вып. 3. С. 111–116.
19. Бечко Я. В. Функціонування полісемантичних слів із терміним значенням у фразеологічному контексті (на матеріалі англійської, німецької та української мов): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Київ, 2012. 20 с.
20. Білан М. Б. Лексико-семантичні трансформації у військовому перекладі (на матеріалі статутних матеріалів сухопутних військ збройних сил Франції): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Київ, 2010. 19 с.
21. Білодід І. К. Мова і стиль роману «Вершники» Ю. Яновського. Київ: Вид-во АН УРСР, 1955. С. 103–107.

22. Білодід І. К. Мова творів Олександра Довженка. Київ: Вид-во АН УРСР, 1959. С. 55–67.
23. Бойко Н. І. Структурно-семантичні особливості професійно-термінологічної лексики у мові художньої прози. *Мовознавство*. 1984. № 1. С. 59–63.
24. Бойко Н. І. Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти: [монографія]. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2005. 552 с.
25. Бородина А. В. Структура современной английской ботанической терминологии: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Киев, 1981. 14 с.
26. Бровко А. С. Некоторые приемы художественной интерпретации терминологической фразеологии: На материале прозы Леонида Леонова. Развитие і оновлення видів і жанрів мовно-стилістичних засобів художнього зображення в радянській літературі. Одеса. 1968. С. 151–153.
27. Булат З. М. Вопросы синонимии научно-технических терминов-словосочетаний (на материале английской и американской литературы по железнодорожному транспорту): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.02. Киев, 1970. 24 с.
28. Бурда-Лассен О. В. Переклад як процес декодування ментальної ідентичності нації (на матеріалі українських і німецьких етнолексем міфологічного походження): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2005. 20 с.
29. Бурячок А. А. Из спостережень над мовою сільськогосподарської літератури. *Питання мовної культури*. 1967. Вип. 1. С. 81–96.
30. Вайнтриб С. Е. Литературная и языковедческая терминология в произведениях А. С. Пушкина: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: Киевский гос. ун-т имени Т. Г. Шевченка. Киев, 1956. 24 с.
31. Вайнтриб С. Є. Термінологічна лексика (літературознавства і мовознавства) в критико-публіцистичній прозі О. С. Пушкіна. *Наук. записки Кам'янець-Подільського пед. ін-ту*. 1956. Т. 4. Вип. 1. С. 30–32.
32. Варинская А. М. Становление русской лингвостилистической терминологии (функционально-стилистический аспект): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Одесса, 1990. 16 с.

33. Васильєва М. О. Метафорична реалізація концепту ПОЛІТИКА в сучасному англомовному політичному дискурсі: Дис... канд. наук: 10.02.04. Харків: Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2008.
34. Васильєва Т. О. Іспаномовний дискурс урядових прес-конференцій: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2010. 20 с.
35. Васік Ю. А. Ритмічна організація англомовного політичного дискурсу (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі промов сучасних політиків Великої Британії): Дис... канд. філол. наук: 10.02.04. Донецьк: Донецький національний ун-т, 2008.
36. Ваховська Л. Ф. Лінгвокогнітивний та комунікативний аспекти англомовних текстів з кінематографічної проблематики (на матеріалі сучасної американської періодики): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський національний лінгвістичний ун-т, 2004. 242 с.
37. Вербенєць М. Б. Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2004. 20 с.
38. Вербицька О. А. Термінологічна лексика і метафоризація. *Мовознавство*. 1983. № 6. С. 47–50.
39. Вергун Л. І. Перекладна взаємовідповідність англійської та української освітньої лексики: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Київ, 2004. 267 с.
40. Весна Т. В. Ідеологічний та національно-культурний компоненти в семантичній структурі лексики політичного дискурсу (на матеріалі франко- і російськомовної преси 90-х років): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Одеса: Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова., 2002. 239 с.
41. Винниченко Т. Г. Характер функционирования терминологической лексики в системе подязыков: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Одесса, 1983. 20 с.
42. Вискушенко С. А. Фахова мова тваринництва: лінгвокогнітивний і комунікативно-функціональний аспекти (на матеріалі британського варіанта англійської мови): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Херсон, 2012. 20 с.
43. Віт Ю. В. Англомовна офтальмологічна термінологія: лінгвокогнітивний

- аспект: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Одеса: Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова., 2006. 21 с.
44. Вовчанецький В. В. Я. Підгаєцький. Евгеніка, або наука про поліпшення майбутніх поколінь. Бібліотека журналу «Шлях освіти», ч. 13. Харків, 1924. С. 23. 1929. Вісник Інституту української наукової мови. Вип.1. 1928. С. 91–96.
 45. Вовчанецький В. М. Бернацький. Основи сільськогосподарської мікробіології. Харків: ДВУ, 1929. Вісник Інституту української наукової мови. Вип.1. 1930. С. 67–68.
 46. Войцева О. А. Динаміка номінації водогосподарських реалій у польській мові на тлі інших слов'янських мов: Автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.03. Київ, 2012. 39 с.
 47. Воловик Л. Б. Словотвірний потенціал префіксальних дієслівних економічних термінів у сучасній німецькій мові: (структурно-семантичний і функціональний аспекти): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Херсон, 2012. 20 с.
 48. Воробйова О. П. Текстовые категории и фактор адресата. Київ: Вища школа, 1993. 199 с.
 49. Воробйова С. А., Молодід Т. К. Українська соціально-економічна термінологія радянської доби. Мовознавство. 1971. № 2. С. 17–22
 50. Вострова С. В. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні особливості сучасного англomовного медичного дискурсу (на матеріалі медичних текстів з проблематики ВІЛ/СНІДу): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2003.
 51. Габідулліна А. Р. Навчально-педагогічний дискурс: категоріальна структура та жанрова своєрідність (на прикладі шкільного предмета “російська мова”): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Київ: Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, 2010. 40 с.
 52. Гавриш І. В. Розвиток українського наукового стилю 20–30-х років ХХ ст. (на матеріалі науково-технічних текстів): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2001. 20 с.
 53. Галицька О. Б. Сучасний німецький науковий дискурс з лінгвістичної проблематики: основні характеристики та фреймова організація: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2008.

54. Генсьорський А. І. Галицько-Волинський літопис. Вид. АН Української РСР. Київ. 1961. С.50–66, 94, 112–120, 138, 221, 282.
55. Гінзбург М., Требульова І. Досвід та впровадження ДСТУ 3966-2000 в термінологічну діяльність. Вісник національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»: Зб. наук. праць. Львів. 2002. № 453. С. 183–189.
56. Гнатюк Л. П. Научная терминология в произведениях Г. С. Сковороды: Автореф. дис. ... канд. фил. наук: 10.02.02. Київ, 1989. 20 с.
57. Гніздечко О. М. Авторизація наукового дискурсу: комунікативно-прагматичний аспект (на матеріалі англomовних статей сучасних європейських та американських лінгвістів): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський національний лінгвістичний ун-т, 2005. 20 с.
58. Горобець В. Й. Розвиток термінології права в українській літературній мові 14–18 ст. Мовознавство. 1984. № 3. С. 57–65.
59. Городиловська Г. П. Елементи наукового та публіцистичного стилів в історичних творах Романа Іваничука: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2008. 18 с.
60. Гулей М. Д. Лексико-граматичні особливості та композиційна структура французької політичної промови (на матеріалі виступів Шарля де Голля і Жака Ширака): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05. Київ: Київський національний лінгвістичний ун-т, 2004.
61. Гумовська І. М. Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико-функціональні аспекти: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2000. 19 с.
62. Демешко П. В. Герменевтичні аспекти українського перекладу німецьких філософських текстів ХХ століття: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Київ, 2001. 20 с.
63. Деркач В. В. Філологічна термінологія М. П. Драгоманова в системі української наукової термінології кінця ХІХ – початку ХХ ст.: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 1999. 16 с.
64. Деркач В. В. Філологічна термінологія М. П. Драгоманова в системі української наукової термінології кінця ХІХ – початку ХХ ст.: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 1999. 16 с.

65. Дзюба М. М. Епоніми в українській науковій термінології: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Луцьк, 2011. 20 с.
66. Дискурс іноземномовної комунікації (колективна монографія). Львів: Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2001. 405 с.
67. Діомідова О. Ю. Еволюція стратегії і тактики переконання у сфері судової діяльності: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Харків: Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2010. 20 с.
68. Донець П. М. Національно-культурна специфіка дискурсу. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Харків: Константа, 2005. С. 198–232.
69. Дорожкина Т. Н. Учебно-творческий дискурс в сфере письменной коммуникации: формирование языковой личности человека пишущего: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Уфа: Башкирский гос. ун-т, 2006. 376 с.
70. Дорофеева М. С. Категорія суб'єкта в політичній промові (на матеріалі виступів федеральних канцлерів ФРН повоєнного періоду): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський національний лінгвістичний ун-т, 2005.
71. Дубчак І. Є. Спортивний дискурс в російському масмедійному комунікативному просторі: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2009.
72. Дудник М. М. Співвідношення денотативної і конотативної інформації при перекладі (на матеріалі текстів публіцистичного стилю): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Київ, 2001. 19 с.
73. Дьомкіна О. В. Прагмалінгвістичні особливості мовлення суддів Верховного Суду США: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка., 2010. 20 с.
74. Дядюра Г. М. Функціональні параметри образності в науковому стилі (на матеріалі текстів природничих та технічних наук): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2001. 22 с.
75. Дядюра Г. М. Функціональні параметри образності в науковому стилі (на матеріалі текстів природничих та технічних наук): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2001. 22 с.

76. Дяченко Г. В. Символ у філософському дискурсі М. Бердяєва: лінгвокогнітивний аспект: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Сімферополь: Таврійський національний ун-т ім. В. І. Вернадського, 2008.
77. Жанри і стилі в історії української літературної мови [Відп. ред. С. Я. Єрмоленко]. Київ: Наук. думка, 1989. 288 с.
78. Жовтобрюх М. А. Мова української періодичної преси (кінець XIX – початок XX ст.). Київ: Наук. думка, 1970. 303 с.
79. Завражина Г. В. Мовленнєва агресія та засоби її вираження в масмедійному політичному дискурсі України (на матеріалі російськомовної газетної комунікації): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Київ, 2008.
80. Запольських С. П. Концепт «козацтво» в історичному дискурсі: перекладознавчий аспект): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Запоріжжя, 2004. 186 с.
81. Зарума-Панських О. Р. Англійська лексика міжнародних договорів: структурні, семантичні та дискурсні особливості: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів: Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2001. 219 с.
82. Зіневич Л. В. Мовна майстерність Миколи Зерова: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2002. 19 с.
83. І. Нечуй-Левіцький. Сьогочасна часописна мова на Україні. Одбитка з журналу «Україна». Київ: 1907. С. 90–91.
84. Іванченко А. В. Дискурсотворчі фактори у перекладі художньої прози: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Київ, 2010. 18 с.
85. Іващенко В. Л. Когнітивне термінознавство: перспективи розвитку. Термінологічний вісник: Збірник наук. праць. Київ: ІУМ НАНУ, 2011. Вип. 1. С. 47–54.
86. Іващенко В. Л. Термінологічний дискурс як фрагмент репрезентації спеціального знання. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Філологічні науки. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2003. Вип. 7. С. 10–14.
87. Льченко О. М. Етикетизація англо-американського наукового дискурсу: Дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка., 2002. 421 с.

88. Карасик В. И. О категориях дискурса. Языковая личность: социолингвистические и эмотивные аспекты: Сборник науч. трудов. Волгоград–Саратов: Перемена, 1998. С. 185 – 197.
89. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена, 2002. 477 с.
90. Карпова В. Л. Термін і художнє слово. Київ: Наук. думка, 1967. 128 с.
91. Карпова В. Л. Стилiстичне використання суспiльно-полiтичної лексики в поезiї М. Бажана. Дослiдження з мови та лiтератури: Наук. записки Ін-ту сусп. наук. 1954. Вип. 3. С. 98–115.
92. Карпусенко Н. В. Нiмецькомовний науково-лiнгвiстичний текст i дискурс: лiнгвостилiстичний та прагматичний аспекти: Автореф. дис. ... канд. фiлол. наук: 10.02.04. Харкiв, 2011. 20 с.
93. Касяненко Д. С. Особливостi перекладу та лексичної гармонiзацiї законодавчих актiв ЄС в контекстi євроiнтеграцiї України: Автореф. дис. ... канд. фiлол. наук: 10.02.16. Одеса, 2011. 16 с.
94. Катиш Т. В. Особливостi функцiонування термiнологiчної лексики в мовi української фантастики: Автореф. дис. ... канд. фiлол. наук: 10.02.01. Днiпропетровськ, 2005. 19 с.
95. Каширина М. Е. Статистическое моделирование лексики научных текстов: Подязык физики твердого тела: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Львов, 1973. 30 с.
96. Квеселевич Д. И. Интеграция словосочетания в современном английском языке: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.04. Киев, 1985. 48 с.
97. Кислухiна М. В. Термiносистема сiльськогосподарської та ґрунтової мiкробiологiї (на матерiалi англiйської, української та російської мов): Автореф. дис. ... канд. фiлол. наук: 10.02.15. Донецьк, 2014. 20 с.
98. Кияк Т. Р. Термiнологiя i науково-технiчний переклад. Дискурс iноземномовної комунiкацiї [колективна монографiя]. Львiв: Вид-во Львiвського нац. ун-ту iменi I. Франка, 2002. С. 306–309.
99. Кiкало А. В. Комунiкативно-прагматричнi особливостi спортивного тексту французької преси: Дис. ... канд. фiлол. наук: 10.02.05. Ужгород: Ужгородський унiверситет, 1995. 154 с.
100. Князевський Б. М. Фiлософська термiнологiя Шекспiра на позначення розумових здiбностей людини. Вiсник Львiвського полiтехн. iн-

- ту: Питання романо-германської філології та методика викладання іноземних мов. 1968. № 22. С. 38–41.
101. Коваль А. П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту. Київ: Вид-во Київського ун-ту, 1970. 306 с.
102. Коваль А. П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту: Вид-во Київського ун-ту, 1970. 306 с.
103. Коваль Н. Є. Мовні засоби аргументації в юридичному дискурсі (на матеріалі англomовних законодавчих та судових документів): Дис. ... канд. наук: 10.02.04. Львів: Національний ун-т «Львівська політехніка», 2007.
104. Колеснікова І. А. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні параметри професійного дискурсу: Автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.15. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, Інститут філології, 2009. 32 с.
105. Кониський Г. Філософські твори: У 2 тт. Київ: Наук. думка, 1990. Т. 1. 494 с.
106. Константінова О. В. Структурно-семантичні особливості термінів оподаткування в американському і британському варіантах сучасної англійської мови: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Київ, 2004. 20 с.
107. Корнієнко Н. П. Суспільно-політична лексика в публіцистиці «Життя і слова». Вісник Київського ун-ту. 1970. № 12. С. 37–43.
108. Корунець І. В. Контрастивна типологічна характеристика форм субстантивних словосполучень англійської та української / російської мов. Нариси з контрастивної лінгвістики: Зб. наук. праць. Київ: Наукова думка, 1979. С.135–141.
109. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу. Київ, Наукова думка, 1986. 174 с.
110. Космеда Т. А. Термінологія і мова закону: проблемні питання (на матеріалі Кримінального Кодексу України. Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць. Київ: КНЕУ, 2007. Вип. VII. С. 107 – 111.
111. Костин Р. И. Медицинское терминоведение – актуальная область научных знаний. *Бюллетень медицинских интернет-конференций*. 2013. Т. 3. №11. С. 12–42.

112. Кравченко Н. К. Міжнародно-правовий дискурс: когнітивно-комунікативний аспект: Дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.15. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2007.
113. Кравченко Н. К. Міжнародно-правовий дискурс: когнітивно-комунікативний аспект: Дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.15. Київ, 2007. 488 с.
114. Красовская О. В. О речевой коммуникации в судебной практике: учеб. пособие. Москва: Флинта: Наука, 2008. 126 с.
115. Красовська О. В. Судова комунікація. Київ: Реферат, 2008. 347 с.
116. Красовська О. В. Судова комунікація: прагматичний і соціокультурний аспекти: Автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.02. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2011. 34 с.
117. Круківська О. В. Лексико-граматичні і комунікативно-прагматичні аспекти дефініцій у франкомовному законодавчому дискурсі: Автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.05. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2010. 20 с.
118. Круковський В. І. Комунікативно-прагматичний аспект французьких законодавчих актів (на матеріалі Цивільного кодексу Франції та інших юридичних текстів): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05. Київ, 1996. 21 с.
119. Куделько З. Б. Англійська терміносистема ринкових взаємин: синтагматичні та парадигматичні особливості: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2003. 20 с.
120. Кудоярова О. В. Дискурсотворча роль теми у професійному конфліктному спілкуванні англомовних медиків (на матеріалі персонажного мовлення): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Харків: Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2007.
121. Ладухін М. Під машкарою «наукової» мови (Про мову праці П. Клименка «Цехи на Україні»). Вісник Інституту української наукової мови. Вип. 1. 1928. С. 37–39.
122. Лазебна Н. В. Структурно-семантичні і функціональні особливості комп'ютерної термінологічної лексики з образним компонентом у сучасній англійській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Донецьк, 2013. 20 с.

123. Ланюк Є.Т. Торговельно-економічна лексика в німецькій розмовній мові. Іноземна філологія. 1968. Вип.16. С. 58–64.
124. Лапінська О. М. Англіцизми в структурі українського художнього тексту кінця ХХ – початку ХХІ ст.: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ, 2013. 20 с.
125. Лейчик В. М. Терминоведение. Предмет, методы, структура. Изд. 4-е. Москва: Книжный дом «Либроком», 2009. 256 с.
126. Лепченко Я. До початків національної наукової мови. Пам'яті М. О. Максимовича. Вісник Інституту української наукової мови. Вип. 1. 1928. С. 37–39.
127. Лисенко П. Про мову популярної медичної літератури. Мовознавство. №8. 1936. С. 109–120.
128. Литвиненко Н. П. Сучасний український медичний дискурс: Автореф. дис. ... д-ра філол. наук:10.02.01. Київ: . Інститут української мови НАН України., 2010. 35 с.
129. Лук'янець В. С., Кравченко О. М., Озадовська Л. В. Сучасний науковий дискурс: Оновлення методологічної культури. Київ: Центр практичної філософії, 2000. 304 с.
130. Макеєв К. С. Жанрові особливості українського перекладу німецьких фармацевтичних текстів: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Київ, 2010. 19 с.
131. Масликова О. С. Філологічна термінологія Михайла Грушевського: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Донецьк, 2004. 19 с.
132. Матюша П. А. Франкомовні та румуномовні назви військових структур в українському перекладі: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Київ, 2008. 209 с.
133. Медведєв А. Р. Сильові риси науково-технічного мовлення. Мовознавство. 1980. №1. С.13–19.
134. Минзак О. В. Юридичні терміни-антоніми в англійській мові: структурно-семантичний та функціональний аспекти: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Запоріжжя, 2014. 20 с.
135. Михалева О. Л. Политический дискурс как сфера реализации манипулятивного воздействия: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Иркутск: Иркутский гос. ун-т, 2004. 217 с.

136. Михалевич О. М. Структура та функції економічної лексики другої половини ХХ – початку ХХІ століття: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Луцьк, 2011. 20 с.
137. Мовчун Є. С. Особливості перекладу українською мовою німецького комерційного інтернет-дискурсу: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2010. 19 с.
138. Молодід Т. К. Метафоризація термінів. Теоретичні проблеми лінгвістичної стилістики. Київ: Наук. думка, 1972. С. 135–148.
139. Мушніна О. О. Граматичні особливості українського перекладу англомовної науково-технічної та художньої прози: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Київ, 2006. 250 с.
140. Наєнко Г. М. Наукова лексика у творах Кирила Транквіліона-Ставровецького: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Київ, 1994. 23 с.
141. Науменко Л. П. Сучасний англомовний бізнес-дискурс в комунікативно-прагматичному та концептуальному висвітленні: монографія. Київ: Логос, 2008. 360 с.
142. Нашиванько О. В. Російськомовна термінологія медичної косметології в системному та функціональному аспектах: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Дніпропетровськ, 2012. 18 с.
143. Невзорова В. Виробнича термінологія робітників ХПЗ. Мова робітника. На матеріалах Харківського паровозобудівельного заводу. Зб. статей. Харків. 1934. С. 24–40.
144. Негомедзянов В. М. Термины в русской устно-разговорной речи периода научно-технической революции. Рус. яз. и лит. в школах УССР. 1980. № 3. С. 14–16.
145. Неженець Е. В. Варіантність російських термінів юриспруденції в системному та комунікативно-прагматичному аспектах: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Дніпропетровськ, 2003. 23 с.
146. Непийвода Н. Ф. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект). Київ.: Міжнародна фінансова агенція. 1997. 303 с.
147. Олійник А. Д. Роль запозичень-англіцизмів у розвитку сучасної

- української мікроекономічної термінології: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2002. 19 с.
148. Онищенко Ю. К. Локалізація програмних продуктів у англо-українському перекладі: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Київ, 2009. 19 с.
149. Охомуш Е. А., Сизько А. Т. Из наблюдений над техническими терминами в научных работах по проблеме «Структура жидкости и фазовые переходы». Вopr. прикладной лингвистики. 1974. вып. 5. С. 48–56.
150. Павлова О. И. Лексемные и фраземные средства терминологической номинации (на материале английской автомобильной терминосистемы): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Киев, 1985. 24 с.
151. Павлова О. І. Проблема перекладу термінів у художній літературі. Вісник національного університету «Львівська політехніка». Серія Проблеми української термінології: Зб. наук. праць. Львів. 2009. № 649. С. 191–197.
152. Павлова О. М. Музична термінологія англійської, французької, російської та української мов у сфері функціонування. Проблеми української термінології. Львів, 2009. № 648. С. 125–130.
153. Панько Т. І. Мова і нація в естетичній концепції І. Франка. Львів: Світ, 1992. 192 с.
154. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. М. І. Верхратський про термін і терміносистему в аспекті розбудови наукового стилю української мови. Українське термінознавство: Підручник. Львів: Світ, 1994. С. 11–14.
155. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. М. Теорія терміна в науково-естетичній концепції І. Франка. Українське термінознавство: Підручник. Львів: Світ, 1994. С. 14–20.
156. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Теорія терміна у філософській концепції Г. Кониського. Українське термінознавство: Підручник. Львів: Світ, 1994. С. 9–10.
157. Пасічник Н. І. Семантичний та функціональний аспекти англomовного дидактичного терміна: Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Херсон, 2012. 19 с.
158. Перевозчикова О. Про досвід гармонізації міжнародних стандартів з інформаційних технологій. Вісник національного університету «Львівська політехніка». Серія Проблеми української термінології: Зб. наук. праць.

Львів. 2009. № 649. С. 241–250.

159. Пешак М. М. Стиль ділових документів XIX ст. (структура тексту). Київ: Наук. думка, 1979. 268 с.
160. Пилипенко Р. Є. Інституційний комунікативний простір Німеччини (фахова мова економіки): Автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2007. 40 с.
161. Пилипенко Р. Є. Інституційний комунікативний простір Німеччини (фахова мова економіки): Дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04. Київ, 2007. 426 с.
162. Пілецька Н. В. Розвиток чеської економічної термінології (кінець XX – початок XXI століття): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.03. Київ, 2010. 18 с.
163. Плисак Д. В. Англійська медична термінологія в художній комунікації: когнітивно-прагматична перспектива: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Херсон, 2013. 20 с.
164. Подвойська О. В. Термінологія соціальної ринкової економіки в сучасній німецькій мові: номінативний та функціональний аспекти: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Одеса, 2008. 19 с.
165. Подолкова С. М. Засоби реалізації комунікативності у науково-технічних текстах (на матеріалі текстів технічної реклами і анотацій науково-експериментальної статті): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Харків, 2001. 19 с.
166. Польщикова О. М. Телекомунікаційна лексика української мови: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Донецьк, 2013. 19 с.
167. Полюга С. М. Греко-римська традиція у становленні української граматичної термінології (на матеріалі морфології): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.14. Київ, 2013. 18 с.
168. Пономаренко О. В. Лінгвопрагматичні засоби вираження ухильності в сучасному італійському політичному дискурсі: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2004.
169. Попова Н. М. Сучасний іспаномовний суспільно-політичний дискурс: лінгвопрагматичний аспект: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2004. 20 с.

170. Постриган С. В. Усталені словосполучення в німецькому інституційному юридичному тексті: лінгвокультурологічний та комунікативно-прагматичний аспекти: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2009. 17 с.
171. Постриган С. В. Усталені словосполучення в німецькому юридичному інституційному тексті: лінгвокультурологічний та комунікативно-прагматичний аспекти: Дис... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2009.
172. Прожогіна І. М. Мовленнєва інерція в спонтанному усному мовленні (на матеріалі телеінтерв'ю): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 1998. 20 с.
173. Рибачок С. М. Термінологічна лексика як засіб когезії англomовного економічного тексту: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Запоріжжя, 2005. 20 с.
174. Родніна Л. О. Мова науки. *Мова. Людина. Суспільство*. Київ: Наук. думка. 1977. С. 211 – 218.
175. Розмаріца І. О. Лінгвокогнітивні особливості комунікації у сфері екології (на матеріалі сучасної англійської мови): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2004. 207 с.
176. Романченко В. І. Лінгвістичні аспекти становлення терміносистеми правових документів Європейського Союзу (на матеріалі німецької та шведської мов): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2013. 16 с.
177. Руденко Н. С. Екологічна лексика як об'єкт перекладу (на матеріалі словникової статті, анотації, звіту, а також публіцистичної статті на екологічну тематику): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Херсон, 2011. 20 с.
178. Рудик Л. А. Способи введення та тлумачення термінів у науково-фантастичних романах Г. Уелса. *Іноземна філологія*. 1967. Вип. 11. С. 46–48.
179. Руколянська Н. В. Лексика текстів кримінально-процесуального права в українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ, 2013. 20 с.
180. Рябокoнь Г. Л. Дискурсивні особливості інтернет-публікацій дебатів

- британського парламенту: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.08. Львів: Львівський національний ун-т ім. Івана Франка, 2005.
181. Савчук Г. В. Інтонаційна організація судового дискурсу (експериментально-фонетичне дослідження): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Донецьк: Донецький національний ун-т, 2009.
182. Сапожник І. В. Номінативно-когнітивні та семантико-дискурсивні характеристики термінів комерційного права в сучасній англійській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Чернівці: Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича, 2007.
183. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). Київ: Вид-во Українського фітосоціологічного центру, 1999. 146 с.
184. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля–Київ, 2008. 712 с.
185. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальний феномен сучасного комунікативного простору (методологічний, прагматико-семантичний і жанрово-лінгвістичний аспекти: на матеріалі політичного різновиду українського масово інформаційного дискурсу): Автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.08. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2003. 32 с.
186. Сербенська О. А. Функції терміна у газетному тексті. Вісник Львівського ун-ту: Серія журналістики. 1976. Вип. 12. С. 76–81.
187. Середюк І. В. Філософські терміни в сучасному британському інтелектуальному романі: семантика і функціонування: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Харків, 2010. 20 с.
188. Сизонов Д. С. Лінгвопрагматичний потенціал української медичної термінології у ЗМІ: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2012. 19 с.
189. Синиця І. А. Етноніми та етнопоніми як термінологічна лексика в історичних працях М. І. Костомарова. Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць. Київ: КНЕУ, 2005. Вип. VI. С. 333–335.
190. Сімачевська Ж. М. Про особливості функціонування термінологічної і загальнозживаної лексики. Питання романо-германської філології. Київ. 1973. С. 165–170.

191. Сірий М. П. Відображення деяких термінологічних груп лексики в українському епістолярному стилі XIX – початку XX ст.: Про розвиток синонімії систем в укр. епістолярному стилі XIX ст. Вопросы общего и славянского языкознания. Дніпропетровськ: Дніпропетровський ун-т, 1976. С. 76–89.
192. Скопюк Т. Г. Термін у семантичній структурі англomовного наукового тексту (на матеріалі текстів обчислювальної техніки): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 1997. 20 с.
193. Скопюк Т. Г. Термін у семантичній структурі англomовного наукового тексту (на матеріалі підмови обчислювальної техніки): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 1997. 150 с.
194. Скороходько Е. Ф. Информационная ценность термина в научном тексте (индикативные и информативные маркеры). Научно-техническая информация. Серия 2. 1998. №7. С. 13–22.
195. Скороходько Е. Ф. Питання перекладу науково-технічної літератури. Київ, 1963. 68 с.
196. Скороходько Е. Ф. Сіткове моделювання лексики: лінгвістична інтерпретація параметрів семантичної складності. Мовознавство, 1995. № 6. С. 19–28.
197. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу): [монографія]. Київ: Логос, 2006. 99 с.
198. Скрипник Л. Г. Суспільно-політична лексика в українській радянській художньо-історичній прозі. *Лексикографічний бюлетень*. 1954. Вип. 4. С. 3–23.
199. Скуратовська Т. А. Аргументація в американському судовому дискурсі (на матеріалі справ за участю суду присяжних): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2002. 196 с.
200. Славова Л. Л. Мовна особистість політика: когнітивно-дискурсивний аспект: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 358 с.
201. Соколов Д. П. Політична лексика: семантико-функціональний та когнітивний аспект (на матеріалі німецькомовних політичних текстів):

- Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Херсон, 2013. 20 с.
202. Соловей Г. С. Політична лексика як об'єкт перекладу (на матеріалі текстів політичних заяв, звернень, промов, статей та анекдотів): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Херсон, 2011. 20 с.
203. Стиль і час. Хрестоматія. АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ, Наук. думка, 1983. 251 с.
204. Столярова А. А. Комунікативно-прагматичні виміри новогрецьких законодавчих документів (на матеріалі кримінального, кримінально-процесуального кодексів Греції та інших юридичних текстів): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.14. Київ, 2007. 20 с.
205. Сурадейкіна Т. В. Лінгвокогнітивні та дискурсивні характеристики англійської мистецтвознавчої термінології: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04. Чернівці: Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича, 2008.
206. Сучасна українська літературна мова: В 5 тт. Ред. акад. І. К. Білодід. Київ: Наук. думка, 1973. Т. 5: Стилїстика. 588 с.
207. Толста С. А. Правнича термінологія в законодавчих актах України: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2006. 18 с.
208. Толста С. А. Правнича термінологія в законодавчих актах України: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2006. 18 с.
209. Тома Н. М. Семантико-стилістичні параметри функціонування абстрактної лексики у творах Петра Могили: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2012. 19 с.
210. Турчин В. В. Лінгвопрагматичні аспекти німецького філософського терміна: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка, 2000. 482 с.
211. Тхоровська С. В. Ідеологічний дискурс англійської преси (лінгвокогнітивні аспекти): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів: Львівський національний ун-т ім. Івана Франка, 2010. 17 с.
212. Фоменко О. С. Лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (90-ті роки ХХ століття): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 1998. 18 с.
213. Франко І. Я. Зібрання творів: У 50 тт. Київ: Наук. думка, 1981. Т. 31. Літературно-критичні праці (1897–1899). 595 с.

214. Французова К. С. Корпоративний лексикон як об'єкт перекладу (на матеріалі корпоративних бізнес-тренінгів, слоганів і презентацій): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Херсон, 2011. 20 с.
215. Хацер Г. О. Номінативний і функціонально-комунікативний аспекти англійської банківської термінології: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Одеса, 2010. 20 с.
216. Циткина Ф. А. Терминология и перевод (к основам сопоставительного терминоведения). Львов: Изд-во при Львовск. гос. ун-те изд. объединения «Вища школа», 1988. 157 с.
217. Чепелик В. В. Функціонально-стилістическіє особенности текстів итогових документів міжнародних совещаній 1970–80 гг. (на матеріалі англійського язика): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Київ, 1992. 23 с.
218. Чередниченко О. П. Про мову і переклад. Київ: Либідь, 2007. 247 с.
219. Черемисина Н. В. Терминологическая лексика в советской научно-художественной прозе. Науч. записки Харьковского пед. ин-та: Серия лингвистика, 1957. Т. 28. С. 69–92.
220. Чорновол Г. В. Новітня економічна термінологія та її стилістичне використання в сучасній українській мові (на матеріалі періодичних видань): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2004. 23 с.
221. Чуча П. О. Французьке складне слово: функціонально-когнітивний аспект (на матеріалі художнього та публіцистичного дискурсів): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05. Київ, 2010. 20 с.
222. Шаблій О. А. Міжмовна термінологічна омонімія як проблема термінографії і перекладу (на матеріалі німецької та української юридичної терміносистем): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Київ, 2002. 254 с.
223. Шабуніна В. В. Засоби діалогічної організації науково-навчальних текстів технічної галузі в сучасній українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ, 2010. 20 с.
224. Шаповал О. В. Комунікативно-стильові параметри вторинної номінації в газетно-журнальній публіцистиці 80–90-х років ХХ століття: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ, 2003. 19 с.
225. Шаргай І. Є. Комунікативно-прагматичні особливості французького ділового листа в оригіналі та перекладі: Автореф. дис. ... канд. філол.

- наук: 10.02.16. Київ, 1998. 17 с.
226. Шиленко О. А. Термінологічна фразеологізація в англomовних фахових текстах: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Харків, 2013. 20 с.
227. Юкало В. Я. Мовні стереотипи в комунікаціях лікаря: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 1996. 24 с.
228. Юкало В. Я. Мовні стереотипи в комунікаціях лікаря: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, 2003
229. Юндіна О. В. Жанрово-стильова обумовленість лексичних трансформацій в перекладі текстів військової тематики (на матеріалі іспанських та українських офіційно-ділових та художніх текстів): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Одеса, 2013. 20 с.
230. Юшковець І. А. Комунікативні стратегії і тактики в політичному дискурсі канцлерів ФРН (на матеріалі урядових заяв і політичних виступів): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Донецьк: Донецький національний ун-т, 2008. 20 с.
231. Ягодзінський С. М. Науковий дискурс в умовах інформаційного суспільства: методологічний і соціокультурний аспекти: Дис. ... канд. філос. наук: 09.00.02. Київ: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2008.
232. Яріко М. О. Соціокультурні аспекти ісламу: термінологічний дискурс: Автореф. дис. ... канд. культурології: 26.00.01. Харків: Харківська держ. академія культури, 2010.
233. Ярмак В. І. До проблеми використання термінологічної лексики в сучасній українській поезії. Мовознавство. 1988. № 2. С. 84–89.
234. Ярмак В. І. Мовностилістичне функціонування музичної термінології у сучасній українській поезії. Мовознавство. 1987. № 3. С. 58–61.
235. Ясинецька Н. А. Структурно-семантичні особливості та функціонування новітніх англiзмів в українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Донецьк, 2014. 20 с.

РОЗДІЛ III.

СЛОВ'ЯНСЬКІ ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ПОШУКИ

3.1. Болгарське термінознавство XIX – початку XXI ст.

Болгаристика як окремий напрям наукових досліджень почала активно розвиватися в Україні ще на початку XIX ст. на основі чотирьох науково-славістичних центрів – у Львові, Одесі, Харкові, Києві. Студії охоплювали переважно два напрями – літературознавчий та історичний. Питання історії болгарського термінознавства потрапили до кола інтересів мовознавців лише у XX ст. у контексті вивчення міжмовних контактів та проблем інтернаціоналізації термінології. Зокрема, з 80-х рр. XX ст. фрагментарний аналіз болгарської термінознавчої проблематики віднаходимо у львівських науковців О. А. Албул, І. Є. Грицютенка, Т. І. Панько, Ф. С. Бацевича, О. І. Зеленої, З. М. Терлака, які досліджували фахову лексику сучасної української мови [Албул, 1988; Грицютенко, 1982; Зелена, 1978; Панько, 1978]; на початку XXI ст. – в одній із праць І. С. Огієнко [Огієнко, 2008]. Фундаментальних досліджень, присвячених науковим пошукам болгарської термінологічної школи, немає.

Зародження болгарського термінознавства пов'язуємо з граматиками болгарської мови, які первісно створювали для шкіл ще в епоху Відродження, пізніше – після заснування Софійського університету в 1888 р. та появи перших мовознавчих праць. Лінгвістична болгарська термінологія почала виформовуватися на основі міжнародних термінів. Її активну розбудову на основі традиційної церковнослов'янської та російської термінології можна датувати початком 30-х р. XIX ст. Зокрема окремі терміни на позначення частин мови та граматичних категорій зафіксовані в букварі П. Берона «Буквар із різними повчаннями» [Берон, 1824], працях із граматики П. Неофіта «Болгарська граматика» [Неофит, 1835], Х. Дупничанина «Граматика слов'яно-болгарська» [Грамматика, 1836], І. Андреова «Перша болгарська граматика» [Първичка, 1844], Й. Груєва «Основи болгарської граматики» [Груев, 1869], О. Теодорова-Балана «Методична граматика для нижчих класів загальноосвітніх шкіл» [Теодоров-Балан, 1898; Теодоров-Балан,

1899]. Пізніше розвиткові граматичної термінології сприяли розвідки М. Іванова «Історія нашої граматичної термінології» (1903) [Іванов, 1903; Іванов, 1906], Ст. Младенова «Кілька зауважень до болгарської граматичної термінології» [Младенов, 1938], Ол. Т. Балана «Стан болгарської граматики. Критична студія» [Балан, 1947], Б. Базали «Психологія і логіка в болгарській граматичній термінології» [Базала, 1947], Ст. Стойкова «Болгарська фонетична термінологія» [Стойков, 1948; Стойков, 1949]. У ХХ ст. помітною стає орієнтація на вироблення мовознавчої термінології на пуристичній основі, що знайшло відбиття у працях О. Балана «Нова болгарська граMATика» [Теодоров-Балан, 1940] та «Нова болгарська граMATика для кожного» [Теодоров-Балан, 1954; Теодоров-Балан, 1958], у яких автор не лише намагається подати терміни фонетики й синтаксису, утворені на власній мовній основі, а й розглядає будову системи понять цих підрозділів мовознавства.

Початок ХХ ст. засвідчив також активне вивчення болгарської термінології спорту, зокрема в працях Й. Стоїлова «Термінологія вільних вправ» [Стоїлов, 1915; Стоїлов, 1928], Т. Андрєєва «Термінологія боксу» [Андрєєв, 1957], Д. Альокова «Термінологія мотоциклетного спорту» [Альоков, 1957], К. Ігнатова «Термінологія основної гімнастики» [Ігнатов, 1956], А. Кіпрова «Термінологія шахової гри» [Кипров, 1957], І. Мангурова та В. Найденова «Термінологія велоспорту» [Мангъров, 1957].

60–80-ті рр. ХХ ст. ознаменувалися випрацюванням основних теоретичних положень сучасного термінознавства, зокрема у працях І. Трифонова «Наука і термінологія» [Трифонов, 1985], Л. Манолової «Болгарська термінологія» [Манолова, 1984], М. Попової «Номінація в болгарській термінології» [Попова, 1985]. Не залишилися поза увагою і проблеми галузевого термінознавства (К. Дженєв, Т. Кючуков «Термінологія болгарської хореографії» [Дженєв, 1960], Б. Ганчев «Природа і проблеми дерматовенерологічної термінології» [Ганчев, 1970], Є. Ненчева «Поняттєво-термінологічна система соціальної гігієни» [Ненчева, 1977], М. Міхов «Лінгвістичні проблеми французької економічної термінології» [Міхов, 1982], В. Василєв «Вивчення неологізмів у французькій туристичній термінології» [Василєв, 1983]). Одним із актуальних напрямів пошуків цього

періоду стали порівняльно-зіставні дослідження, зокрема Л. Манолової «Порівняльний аналіз болгарської і словацької граматичної термінології» [Манолова, 1989], В. Василєва «Англiцизми й англо-американiзми у французькій туристичній термінології» [Василєв, 1985].

Сьогодні галузеву термінологію досліджують у відділі термінології і термінографії Інституту болгарської мови Болгарської академії наук (заснованому 1993 р.), співробітники якого уклали «Термінологічний словник природничих наук» (2006), «Термінологічний словник гуманітарних наук» (2007) та «Термінологічно-енциклопедичний словник суспільно-політичних наук» (2012). Триває робота над створенням «Термінологічного словника з екології» (М. Симеонова, Е. Петкова, А. Христова, Кр. Симеонова) та написанням монографій «Формування болгарської філософської термінології в перекладах богословських книг (X–XIV ст.)» – А. Христова та «Термінологічна номінація в сучасній болгарській суспільно-політичній термінології» – Кр. Симеонова [Институтъ].

Потужними напрямками наукових пошуків болгарського термінознавства системно-структурної / традиційної дослідницької парадигми на кінець ХХ – початок ХХІ ст. є власне ономасіологічні й ономасемасіологічні дослідження галузевих термінологій.

Власне ономасіологічний напрям наукових пошуків представлений, наприклад, у монографії М. Попової «Термінословосполучення (в галузі вантажопіднімальних і піднімально-транспортних машин)» [Попова, 1985].

Ономасемасіологічний напрям у болгарському термінознавстві кінця ХХ – початку ХХІ ст. репрезентує проблематика вивчення мотивованості терміна, лексичного й термінологічного значень, структури термінологічного значення й процесів термінотворення, що знайшло відбиття, наприклад, у колективній монографії М. Попової, С. Колковської, А. Христової, Кр. Кабакчиева, Б. Попова «Питання болгарської термінології» [Попова, 1999]. Цей напрям виявляє себе в кількох пошукових векторах, зокрема: структурно-семантичному (А. Емірзян «Структурно-семантична характеристика будівельної термінологічної підсистеми» [Емірзян,

1988]; А. Христова «Лінгвістична характеристика основних термінів металознавства» [Христова, 1999]); класифікаційному (Д. Г. Давидов «Гімнастична термінологія» [Давидов, 2005]); діалектологічному, з акцентуванням на етимолого- і / або історико-діалектологічному аспектах (Й. Х. Василева «Пастирська термінологія в Софії» [Василева, 2003]; Й. Кирилова «Пастирська термінологія в Софії: с. Іскрець, с. Брезе, с. Браковці та с. Добравиця» [Кирилова, 2011]; етнолінгвістичному (Е. Меракова «Ономасіологічні й семасіологічні характеристики термінології весільного обряду Середніх Родоп» [Меракова, 1995]).

Ономасіологічні й ономасемасіологічні дослідження певною мірою актуалізують крос-лінгвальні аспекти, наприклад, у працях С. Колковської «Тенденції до інтернаціоналізації та націоналізації в новій болгарській економічній термінології» [Колковська, 2006] та П. Кунчевої «Болгарська анатомічна термінологія сьогодення» [Кунчева, 2009].

Семасіологічне термінознавство кінця ХХ – початку ХХІ ст. представлене розвідками, у яких зацентровано увагу на проблемах вивчення: мотивованості термінів (С. Колковська «Терміни на позначення процесів у сучасній болгарській літературній мові» [Колковська, 1993]); різновидів термінологічної / наукової метафори та особливостей метафоризації фахової мови (Б. А. Алексієв «Контрастивні аспекти термінологічної метафори» [Алексієв, 2005] – контрастивний аспект; С. Петкова «Епістемічні функції метафори в науковому пізнанні» [Петков, 2012] – функціональний аспект; С. Пачева-Карабова «Метафорична мова сучасної болгарської академічної медицини» [Пачева-Карабова, 2006]); семантики терміна в лінгвопрагматичному аспекті (К. Кабакчиев «Ситуаційна семантика термінології в сучасній болгарській мові» [Кабакчиев, 1999-а], М. Попова «Поняттєво-семантична категорія властивість в болгарській термінології» [Попова, 2000]).

Крос-парадигмальні дослідження у тісній взаємодії з крос-дисциплінарними в болгарському термінознавстві в їх системно-функціональному вияві засвідчують проблеми вивчення: соціального значення мови (Г. Ангелов «Болгарська мова Феміди. Глотометричне дослідження лексичної поєднуваності і кліше в болгарських законах»

[Ангелов, 2008]; Ж. Винарова «Теоретичні і прикладні аспекти медичної інформації та інформації з охорони здоров'я» [Винарова, 2006]); лексико-стилістичної міжмовної взаємодії (В. Крустева «Туркізми у сучасній болгарській мові (лексично-стилістичне дослідження використання турецьких запозичень у мові сучасного болгарського друку)» [Кръстева, 2000]); лінгвокультурологічних аспектів (М. Стаменов «Доля туркізмів у болгарській мові і в болгарській культурі» [Стаменов, 2011]).

Із-поміж структурно-функціональних досліджень галузевих термінологій доволі помітним у болгарському термінознавстві є історичний вектор, адже староболгарська мова є мовою болгарського народу, першим писемним свідченням існування слов'янських мов, а тому вивчення історії болгарської мови має велике значення не лише для болгаристики, а й для славістики загалом, що підтверджують здобутки науковців як початку ХХ ст. (наприклад, розвідка М. Іванова «Історія нашої граматичної термінології» [Іванов, 1903]), так і сьогодення, зокрема праці, присвячені вивченню галузевої лексики конкретного історичного періоду (В. Желязкова «Лексика Софійського прологу в кінці XII – на початку XIII ст.» [Желязкова, 1993]; С. Петкова «“Рекламні послання” у рукописних середньовічних рецептах» [Петкова, 2008]; Н. Ніколова «Болгарська анатомічна термінологія за часів Відродження» [Ніколова, 1996]); у широких часових межах (А. Пенев «Хімічна термінологія до Визволення» [Пенев, 1996]; М. Ілієва «Поняття ‘договір’ і його термінологічне позначення в римській художній і правничій літературі» [Илиева, 1986]).

Сучасний функціональний вектор мовознавчих досліджень актуалізував проблему вивчення богословської термінології та назв на позначення королівських осіб, зокрема в монографії Г. Атанасова «Добружанський деспотизм у політичній, церковній, економічній і культурній історії Добруджа у XIV ст.» [Атанасов, 2009], а також в окремих студіях М. Цибранської, Т. Ілієвої, Б. Ніколової.

Грунтовні наукові праці з теорії термінознавств й термінографії в Болгарії пов'язані з іменами І. Трифонова («Наука і термінологія») [Трифонов, 1985], М. Попової («Поняттєво-семантична категорія властивість у болгарській термінології») [Попова, 2000], Б. Алексієва

(«Науково орієнтована термінографія») [Alexiev, 2011], Е. Георгієвої, С. Величкової та ін. Серед проблем теоретичного термінознавства – аналіз термінології в системі мови, шляхи її формування, основні відмінності від загальнонародної мови, розмежування слів-термінів та слів-нетермінів, ознаки ідеального терміна, семантичні процеси в термінології, типологічні різновиди класифікацій галузевих терміносистем, вплив позамовної дійсності на зміни в них тощо. Досягнення болгарських термінологів за ХХ ст. підсумовані в монографії М. Попової «Теорія термінології» [Попова, 2012].

Аналізуючи системність як одну з основних ознак терміна, М. Попова виокремлює два її різновиди: внутрішню (сутнісну) і зовнішню (функціональну). Першу поділяє на імплікаційну (реальні відношення між об'єктами) та класифікаційну (відношення за подібністю та відмінністю між об'єктами) [Попова, 2012]. Щодо динаміки лексики початку ХХІ ст. дослідниця виокремлює кілька тенденцій: архаїзацію частини суспільно-політичної лексики, активної до 90-х р. ХХ ст., та реактуалізацію термінів початку ХХ ст., пов'язану зі зміною суспільно-політичних орієнтирів; посилену термінологізацію мовлення, спричинену розвитком інформаційних технологій; згортання первинної номінації в мові з посиленням вторинної номінації, тобто з появою великої кількості композитів, універбатів тощо; значне й часто необґрунтоване використання іншомовних лексем та запозичених словотвірних засобів [Попова, 2012].

Серед основних завдань болгарського типологічного термінознавства дослідники виділяють два: розроблення класифікації поняттєво-семантичних категорій, виражених термінологічною лексикою і фразеологією, у якій запропоновано розрізняти сутнісні категорії (живі істоти, рослини, предмети, речовини), категорії ознак (дії, стани, відношення, характеристики), теоретичні категорії (М. Попова) [Попова, 1990], та вивчення цих категорій у конкретних термінологічних системах (К. Кабакчиев) [Кабакчиев, 1999]. На кінець ХХ – початок ХХІ ст. у типологічному болгарському термінознавстві можна виокремити кілька векторів досліджень: 1) подальше розроблення теорії дефініції з урахуванням логічного аспекту – Е. Петкова («Термінологія в сучасній болгарській

літературній мові») [Петкова, 2009], із визначенням основних методів термінознавства – М. Попова («Теорія термінознавства») [Попова, 2012]; теорії номінації в аспекті семантичної деривації – М. Попова («Мовна мотивованість терміна») [Попова, 1999], С. Колковська («Терміни-конверсиви в семантичному та номінаційному аспектах») [Колковська, 1999], Б. Попов («Типологія назв давніх індоєвропейських термінів для деяких небезпечних і хижих тварин») [Попов, 2004]; 2) критика загальної теорії терміна – С. Гурдев («Мовні структури: шляхи і межі змісту») [Гурдев, 2009].

За останні десятиріччя у болгарському термінознавстві активізувалися порівняльно-зіставні дослідження, зокрема: військово-морської термінології болгарської та англійської мов (В. Георгієва й С. Тончева [Георгиева, 2014; Тончева, 2003]); особливостей медичного тексту в болгарській, англійській та німецькій мовах (Д. Мілієва, І. Дагнев, Е. Кіскінова) [Миличева, 2009]; термінів образотворчого мистецтва в болгарській та російській мовах (І. Атанасова) [Атанасова, 2003]; семантичних розбіжностей термінів на позначення поняття «брати шлюб» у болгарській і румунській мовах (В. Алексова) [Алексова, 2002]; характерних ознак розвитку туристичної термінології в російській і болгарській мовах (Н. Боянова) [Боянова, 2013]; етнографічного складника у вивченні весільної термінології в болгарській і румунській мовах (В. Алексова) [Алексова, 2013]; ономазіологічного та словотвірного аспектів порівняльного вивчення болгарських і чеських орнітономів (Х. Дейкова) [Дейкова, 2006]; термінології окремих колективних видів спорту Сербії і Болгарії (футбол, баскетбол і волейбол) (К. Стоматов) [Стоматов, 2011]; типологічного аспекту комп'ютерної лексики в болгарській, російській, сербській та хорватській мовах (Л. Кірова) [Кірова, 2004].

Визнання того, що термін не може існувати ізольовано не лише від інших термінів, а й від конкретного мовленнєвого середовища, спричинило актуалізацію термінологічних пошуків у функціональному напрямі. Тенденцію, що характеризує вплив живого народного мовлення на літературну мову, посилене входження до неї деяких розмовних фонетичних, граматичних, лексичних і фразеологічних елементів мовознавці, зокрема

П. Легурська визначає як демократизацію мови, одним із основних проявів якої є колоквіалізація, тобто наявність значної кількості розмовних елементів у мові медіа [Легурська, 2002]. У цьому аспекті М. Стаменов аналізує долю окремих термінів тюркського походження в болгарській мові (військові, ботанічні, анатомічні, релігійні, фінансові, геологічні тощо) [Стаменов, 2011].

У функціональному напрямі актуалізуються текстоцентричний (В. Тачева «Болгарська мова медичного спрямування» [Тачева, 2000]; Н. Терзієва-Крустева «Сполучуваність і семантика дієслів у математичному тесті» [Терзієва-Крѳстева, 2008]) та перекладознавчий (Г. Апостолова «Англійський філософський текст: інтерпретація і переклад: реконцептуалізація англійського філософського тексту в контексті болгарської перекладацької перцепції» [Апостолова, 2011]) аспекти.

Болгарське термінознавство кінця ХХ – початку ХХІ ст. представлене також функціонально-комунікативним вектором пошуків, у якому можна виділити такі аспекти: ситуативно-семантичний (К. Кабакчієв «Типи ситуацій (попередня модель вивчення термінологічних значень)» [Кабакчиев, 1999]; В. Г. Тачева «Бізнес-комунікація в охороні здоров'я» [Тачева, 2004; Тачева, 2012]); перекладознавчий (Т. Ілієва «Богословська термінологія в Йоан–Екзарховому перекладі Небес» [Илиева, 2005]; Д. Янкова «Текстуальні особливості європейських директив та деякі термінологічні проблеми їхнього перекладу» [Янкова, 2008]); антропоцентричний (Н. Ніколова «Професор Марин Дринов і болгарська суспільно-політична лексика» [Николова, 2009]); зіставний (Д. Лесневська «Торгівельна кореспонденція в російській і болгарській мовах» [Лесневська, 2002]; (Д. Мілієва, І. Дагнєв, Є. Кіскінова «Зіставні мовні питання медичного тексту в болгарській, англійській і німецькій мовах» [Милієва, 2009]).

Дискурсивний напрям досліджень представлений у болгарському термінознавстві спорадично. Так, мова сучасного болгарського медійного дискурсу стала об'єктом окремих розвідок К. Стоянова, О. Спасова, А. Гецова, Е. Меракової, С. Брезинського, І. Васевої, А. Замбової, З. Коматі, Р. Ніцолової, П. Станчевої, М. Цветкової та ін.

Сучасне болгарське термінознавство репрезентують також

крос-парадигмові, зокрема структурно-функціональні (Е. Петкова «Термінологізація в сучасній болгарській літературній мові» [Петкова, 2009] та крос-дисциплінарні, зокрема комунікативно-семіотичні (В. Бабанін «Семіотичний аспект інтегрованих маркетингових комунікацій в автомобільній промисловості» [Бабанін, 2011]) вектори пошуків.

Когнітивний напрям у болгарському термінознавстві представлений працями А. Христової, І. Христова «Концептуальна структура і мовні особливості категоріально-логічних термінів у “Збірнику Симеона”» [Христова, 2013] та А. Куманової «Когнітологія компаративістичної термінології бібліотечної та інформаційної діяльності: проблеми створення англо-російсько-болгарського словника» [Куманова, 2012], а також поодинокими розвідками І. Атанасової, П. Легурської, Л. Кірової, Т. Ілієвої, Д. Лілової та ін.

Отже, в болгарському термінознавстві переважають дослідження функціонального, зокрема функціонально-комунікативного спрямування (понад 35% проаналізованих праць), що їх репрезентують більшою мірою ситуативно-семантичний, перекладознавчий, нормоцентричний, антропоцентричний та зіставний аспекти. Значну увагу болгарські науковці приділяють традиційним аспектам системно-структурного термінознавства (понад 35 % праць), що засвідчують розвідки ономасемасіологічного, історичного, зіставного та загальнотеоретичного спрямування. Сучасний стан розвитку термінознавчої думки в Болгарії (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) характеризується також посиленням уваги до проблематики когнітивних і крос-парадигмових досліджень (понад 20 % праць).

3.2. Польське термінознавство: основні напрями досліджень

Українсько-польські мовні контакти простежують іще з часів Київської Русі, тому в Україні полоністичним студіям завжди приділяли значну увагу. Активний розвиток наукових досліджень із польської мови припадає на ХХ ст. Найбільші полоністичні центри України – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет ім. І. Франка,

Одеський національний університет ім. І. Мечникова, Житомирський державний університет, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України тощо. Переважно дослідження стосуються українсько-польських мовних зв'язків, питань лексикології, фразеології та граматики польської мови, проблемами ж термінознавства на теренах Польщі українські науковці займаються спорадично. Зокрема, вкажемо на праці І. А. Аскерової, О. А. Войцевої, О. Г. Лозинської, М. В. Пасюроківської, Т. Б. Пица, Р. П. Тимошука [Аскерова, 2006; Войцева, 2010; Войцева, 2012; Лозинська, 2014; Пасюроківська, 2009; Пиц, 2009; Тимошук, 2012] тощо. Системних досліджень історії та сучасного стану польського термінознавства немає, тому звернення до цієї проблематики є актуальним.

Зародження польського термінознавства важко співвіднести з появою й розвитком певної галузевої термінології, однак безсумнівно, що одна з найбільш ранніх за часом появи терміносистем – християнська, історію якої подає З. Клеменсевич [Klemensiewicz, 2009]. Терміни, пов'язані з християнством, є найдавнішими мовними запозиченнями. Формально ці запозичення пов'язують із християнізацією польського народу в 966 р., хоча насправді вплив християнства існував упродовж X ст., а в частині польських земель – і в IX ст. Основою розвитку християнської термінології в Польщі були запозичення з чеської мови, пов'язані з місіонерською діяльністю Кирила та Мефодія, які в сьомому десятиріччі IX ст. прибули на великоморавські землі й привезли з собою костьольно-літургійні слова церковнослов'янського характеру. Інша частина термінів християнства – це запозичення з латинської мови з посередництвом чеської (ангел, євангеліє, календар, хрест, християнин та ін.) [Klemensiewicz, 2009, с. 28–30].

Інтенсивне опрацювання термінологій різних наук припадає на період II половини XVIII ст. (початок т. зв. Новопольської доби) і здебільшого знаходить своє втілення в тогочасних підручниках і словниках – історії [Naruszewicz, 1780 – 1786]; філологічних наук [Karpiński, 1782]; граматики [Korczyński, 1778 – 1783]; педагогіки [Piramowicz, 1787]; а також музики, фізики, хімії, біології, медицини й фармації, географії, землеробства, архітектури, військової справи, металургії тощо. Заслугою авторів підручників та словників є

створення польської наукової термінології. На той час увиразнено 2 тенденції: 1) до вживання міжнародної греко-латинської термінології та її ополячення, напр.: *geographia* – *geografia*; 2) до переважання питомої польської термінології, хоча частими були кальки, напр.: *ziemiopisarstwo* – *geografia*. Зазначені тенденції визначали розвиток термінології й у подальшому.

Важливим етапом розбудови польського термінознавства і термінографії учені вважають упровадження польської мови як мови викладання у Львівській політехніці в 1881 р. і, як наслідок цього – створення в 1878 р. Словникарської комісії [Klemensiewicz, 2009, с. 629]. Наступним кроком до розвитку термінології технічних наук стало утворення в 1899 р. Відділу технічного словникарства при Товаристві техніків у Варшаві. Як предмет наукового вивчення польська мова вперше постає в граматиках, серед яких варто виокремити граматику О. Копчинського [Korczyński, 1778–1783]. Ученого вважають творцем граматичних термінів *imiesłów, przyjmek, wykszyknik, cudzymów / cudzysłów, dwukropek, przeczynek* тощо [Klemensiewicz, 2009: 668]. Ще один відомий підручник із граматики того часу – праця В. Шиларського [Szylarski, 1770], автор якої подає терміни, прийняті в тогочасній Європі.

Перші власне термінознавчі праці з питань функціонування термінів окремих галузей знань з'являються ще на початку ХХ ст. Зокрема, першим дослідженням із термінології торгівлі є праця Г. Ханковського, яка поєднує в собі і теоретичне дослідження, і словник, і підручник [Ekonomja i terminologia handlowe..., 1902]. На цей період припадає початок теоретичного вивчення термінології граматики [Корко, 1910]. 1918 р. видано статтю Я. Снядецького «Про народну мову в математиці» [Śniadecki, 1818]; окремі термінознавчі праці датовано 20-ми – 30-ми роками ХХ ст. (напр., [Śląski, 1926; Klich, 1927]). Ф. Груча зазначає, що початки польських термінологічних зацікавлень сягають щонайменше перших міжвоєнних років. На думку дослідника, вони зніційовані К. Штадтмюллером опублікованою в «Мовознавчому пораднику» 1922 р. статтею «Технічна лексика», в якій автор показав способи творення термінів відповідно до словотвірних правил польської мови [Grucza, 2013, с. 241]. Ф. Груча першою повоєнною власне лінгвістичною

працею, присвяченою термінології, називає статтю «Словотвірно-семантичні зауваження щодо польської технічної лексики» М. Шимчака [Szymbczak, 1961, с. 269, 278], опубліковану на сторінках «Мовознавчого порадника» [Grucza, 2013, с. 241].

Лише в II пол. XX ст. з'являються власне теоретичні розвідки із проблем теорії терміна, його дефініювання тощо. Спочатку це окремі статті (напр., стаття З. Гайдука «Основи поділу наукових термінів» [Hajduk, 1974]; С. Гайди «Змістова вартість терміна і наука про терміни» [Gajda, 1982a]; «Основи вивчення наукової мови» [Gajda, 1982b] тощо). Саме тому 70-ті рр. XX ст. схарактеризовані в термінознавчій літературі як «період великої активності польських термінологів» [Суперанская, Подольская, Васильева, 2008, с. 227]. Однією з перших ґрунтовних теоретичних праць є монографія В. Новицького «Основи термінології», у якій автор викладає погляди на термінологічну роботу й окреслює основні вимоги до термінологічних систем, а також характеризує діяльність Термінологічної галузевої комісії. На думку вченого, час визнати термінологічну діяльність необхідним складником кожної наукової, технічної, господарської чи загалом професійної діяльності [Nowicki, 1986: 114–115]. У цей час з'являється теоретична праця З. Стоберського «Міжнародна наукова термінологія: проблеми, постулати, очікування» [Międzynarodowa..., 1982].

На середину XX ст. припадають масові дослідження галузевих термінологій – технічної [Mazur, 1961; Jadacka, 1976]; гірничої [Gajda, 1976]; географічної [Włoka, 1968; Korzeniewski, 1985]; поліграфічної [Bugajski, 1977]; сільськогосподарської [Sędzik, 1977]; польської гірської пасовищної термінології [Herniczek-Morozowa, 1975; Herniczek-Morozowa, 1976]; хімічної [Mierzecki, 1988]; топографічної [Zierhoffer, 1986]; літературознавчої [Rutkowska, 1975]; термінології економічної сфери [Brzostowski, 1981] тощо. Ф. Груча називає монографію «Технічна термінологія» М. Мазура першою великою термінознавчою працею, написаною не-мовознавцем, і вважає, що саме з часу її появи в Польщі множаться публікації, присвячені як частковим, так і загальним, як теоретичним, так і практичним проблемам термінології [Grucza, 2013, с. 241–242].

У цей час спостерігаємо активізацію термінознавчих досліджень

на міждисциплінарному рівні. Так, Ч. Лапіч описує географічну термінологію в російських говірках Білосточчини [Łapicz, 1981]; Я. Басара – термінологію сільського будівництва в польських діалектах [Basara, 1964; Basara, 1965] тощо.

У польському термінознавстві впродовж тривалого часу активно вивчається мовознавча термінологія. А. Корончевський у монографії «Польська граматична термінологія» наголошує на важливості підтримки питомої граматичної термінології й обережному ставленні до всіляких інновацій, пов'язаних із запозиченням термінів [Koronczewski, 1961].

Виразним напрямом наукових пошуків середини минулого століття постало історичне дослідження галузевих термінологій. Низку монографій з історії морських термінів видали В. Драпелла [Drapella, 1955a; Drapella, 1955b] та З. Броцький [Brocki, 1961; Brocki, 1964; Brocki, 1969; Brocki, 1973; Brocki, 1978]. На цей час припадають дослідження Б. Воловика історії польської шкільної термінології [Wolowik, 1979]; А. Старец – польської автомобільної термінології від початку до 1945 р. [Starzec, 1984]; М. Бонка – становлення й розвитку термінології точних наук [Bak, 1984]; Ф. Висоцької – польської лікарської термінології до 1836 р. [Wysocka, 1980; Wysocka, електронний ресурс]. Термінознавці звертають увагу також на генетичні характеристики термінів [Bochnakowa, 1984].

Ф. Груча констатує, що від початку 80-х років зацікавленість проблематикою фахових мов виявляють польські неофілологи – з одного боку, в зв'язку з перекладознавчими проблемами, з іншого, – з різними потребами глоттодидактики [Grucza, 2013, с. 241–242]. Серед праць першого напряму дослідник називає монографію Б. З. Келар «Мова закону в аспеті перекладу» [Kielar, 1977], а як приклад другої групи праць наводить статтю С. Войницького «Спеціальні цілі в глоттодидактиці і їхній вплив на критерії добору мовного матеріалу» [Wojnicki, 1979].

Сьогодні осередками термінологічних досліджень у Польщі є університетські центри у Варшаві, Лодзі, Познані, Ополі, Катовіцах, Кракові та інших містах. Термінознавчими проблемами займаються також науковці Інституту польської мови ПАН.

Аналізуючи сучасні термінознавчі праці на теренах Польщі,

виділяємо основні напрями досліджень.

Наукові пошуки польського термінознавства представлено здобутками в системно-структурній дослідницькій парадигмі. Теоретико-методологічний напрям досліджень презентують праці С. Гайди «Вступ до теорії терміна» та «Сучасна наукова полоністика: мова чи жаргон» [Gajda, 1990; Gajda, 1990a], Ф. Гручі «Термінологія – її предмет, статус і значення» [Grucza, 1991]; Г. Фельбера та Г. Будіна «Теорія і практика термінології» [Felber, Budin, 1994]; В. Лейчика та І. Бесекирської «Термінознавство: предмет, методи, структура» [Lejczyk, Biesiekiraska, 1998], а також Й. Люкшина і В. Змарзер «Теоретичні основи термінології» [Lukszyn, Zmarzer, 2001; Lukszyn, Zmarzer, 2006]. Зокрема, в монографії С. Гайди досліджено місце терміна в мові, значення та структура термінів. Велику увагу приділено розпрацюванню теорії термінологічних сполучень [Gajda, 1990, с. 96].

У дослідженнях галузевих термінологій представлено передусім ономасіологічний напрям. Переважно це дослідження проблематики запозиченої термінології, зокрема латинської термінології в консервативній стоматології – А. Дзедзиць та Й. Крупінський [Dziedzic, Krupiński, 2005]; стандартизації – В. Миколаївська «Проблеми польської термінології в національній стандартизації і контролі пневматичних приводів» [Mikołajewska, ел. ресурс]; запозичень – М. Войтович-Нейман «Англійська економічна термінологія для потреб господарської практики» [Woytowicz-Neumann, 1991]. В. Я. Жабчинський опрацював вибрану літературу і термінологію для вивчення суспільних наук [Żabczyński, 1997]. Музична термінологія описана в галузі теорії музики [Dąbkowski, 1991]; крім польської, досліджено європейську музичну термінологію [Dąbkowski, 1997]. Цей напрям об'єктивовано також і в історичному аспекті – Й. Б. Кульвіцька-Камінська «Розвиток польської термінології ісламу» [Kulwicka-Kamińska, 2001]; Е. Монка «Польська нафтова лексика» [Mała, 2012]; Ю. Рисич «Становлення й розвиток в українському термінознавстві термінології малярства» [Rysicz, 2004].

Ономасемасіологічний напрям в аспекті дескриптивного термінознавства репрезентують праці структурно-семантичного

напряму – в галузі астрономічної термінології – Я. Ванякової «Польська наукова астрономічна термінологія» [Waniakowa, 2004]; термінології інвестицій і будівництва – Т. Білінського «Термінологія в інвестиційно-булівельній діяльності» [Biliński, 2007]; правничої – М. Вишньовольського «Regulae iuris: латинська правнича термінологія: вибір максим і латинських формул» [Wiśniowski, 2008]. Й. Томасик-Бек досліджує будову й семантику технічного терміна [Tomasik-Beck, 1996]. Термінологія права вивчається в аспекті семантики та структури правничого терміна [Nałas, 1995] і в аспекті функціонування в ній латинських елементів [Cieslewicz, 2009]; медична термінологія – у праці А. А. Капчак «Французька і польська медична термінологія. Формальний і семантичний аналіз» [Kasprzak, 2000]; економічна – Т. Глапак «Французька економічна термінологія. Формальний і семантичний аналіз» [Glapiak, 2008]. В історичному пошуковому векторі виконано дисертаційну працю Л. А. Янковяк «Медична лексика Стефана Фаліміжа. Вивчення зародження польської ренесансної медичної термінології» [Jankowiak, 2004].

Семасіологічне термінознавство в аспекті дескриптивного термінознавства представлене у вивченні музичної термінології – А. Брожек [Brozek, 2006]; медичної термінології – О. Маркович-Жуковська «Номінальні конструкції побиття у французькій і польській медичній термінології» [Markowicz-Żukowska, 2007]; в історичному аспекті (М. Ясінська-Окулевич «Російська мінералогічна термінологія» [Jasińska-Okulewicz, 1999]).

Крос-парадигмальні структурно-функціональні дослідження представлені працями з історичного термінознавства – Й. Вежховського «Польська термінологія логіки раннього Просвітництва» [Wierzchowski, 1995]; О. Зайди «Старопольська правнича термінологія (до 1500 р.)» [Zajda, 1990]; М. Беднарського «Студії з грецької граматичної термінології Аполона Діскола» [Bednarski, 1994]; Т. М. Лізісової «Базові юридичні терміни в ставропольських статутах на слов'янському тлі» [Lizisova, 1995]; М. Рутковської «Термінологія драми і театру в польському Просвітництві» [Rutkowska, 2007]; Є. К. Біневич «Формування польської фахової мови математично-природничих наук» [Biniewicz, 2004]; А. Стемпковської «Англійські запозичення в лексиці польської

морської військової справи: хронологія, орфографія і семантика» [Stepkowska, 2004] та в крос-аспектуальних аспектах, зокрема історико-семасіологічному – С. Вишомірський «Поняття моральної досконалості в етиці Старших і Середніх Стоїків» [Wyszomirski, 1998].

Серед крос-парадигмальних структурно-функціональних досліджень – аналіз окремих структурних одиниць у фахових мовах – С. Шади́ко «Абревіація в спеціальних мовах (на матеріалі російської мови)» [Шадыко, 2006]; А. Кубацький «Термінологічні сполучення в польській спеціальній мові» [Kubacki, ел. ресурс], а також лексичних груп (К. Нич «Лексичні особливості німецьких звітів фондової біржі» [Nycz, 2006]); Л. Бесекирська «Інтернаціональна лексика в медичній термінології російської мови» [Бесекирська, 1997]; М. Лоек «Статистичний і семантичний аналіз лексики в сучасних польських проповідях» [Łojek, 2007]; О. А. Мареквя «Терміни в кодексі адміністративного судочинства» [Marekwia, 2007]; М. Миколайчик «Розмовна анатомія. Назви частин тіла в шведській і польській мовах» [Mikołajczyk, 2006]; М. Ризнар «Французька термінологія анестезіології – словотвірні засоби і структура» [Ryznar, 2006].

Сучасна функціональна парадигма досліджень у польському термінознавстві визначає переважну орієнтацію наукових пошуків учених. Загальне польське термінознавство функціональної дослідницької парадигми представлене працями з термінознавчої теорії тексту С. Гручі «Від лінгвістики тексту до лінгвістики фахового тексту», «Лінгвістика фахових мов» [Grucza, 2007; Grucza, 2013] та Ю. Люкшина і В. Змарзер «Теоретичні засади термінології» [Lukszyn, Zmarzer, 2001; Lukszyn, Zmarzer, 2006].

Польське термінознавство активно розвивається в галузі вивчення мов спеціального призначення (МСП). Важливість дослідження спеціальних мов обґрунтовує, зокрема, С. Шади́ко: «<...> нові можливості спілкування, які відкриваються перед людьми в усьому світі, ... сприяють усе більш активному взаємопроникненню і взаємовпливу різних спеціальних мов (технолектів). ... Дискурс носіїв певних технолектів значно більше, ніж раніше, набуває загальноновживаних лінгвістичних рис, а дискурс людини ХХІ ст. ... може набувати (і буде набувати у зв'язку з поглиблюваним процесом

спеціалізації та професіоналізації) риси носія одного чи навіть кількох технолектів» [Szadyko, 2010, с. 59]. Спеціальна мова визначена автором як конвенціоналізована семантична система, заснована на природній мові, яка відбиває запас галузевих (спеціальних) знань. Це зняряддя професійної праці та навчання, а також показник цивілізаційного рівня певного суспільства [Там само, с. 60–61]. Активна робота із дослідження спеціальних мов провадиться на кафедрі спеціальних мов факультету прикладної лінгвістики Варшавського університету (див. [Szadyko, 2010]). Ф. Груча зазначає, що в 1992 р. Інститут прикладної лінгвістики Варшавського університету ініціював проведення спеціальної наукової конференції, присвяченої фаховим мовам; результатом цієї конференції постала праця «Фахові мови» за редакцією Ф. Гручі та З. Козловської. Вміщені в збірнику наукові розвідки стосувалися перекладознавчих і дидактичних аспектів різних фахових мов [Grucza, 2013, с. 242]. Дослідник вважає, що варто виокремити статтю Б. З. Келар «Про тлумачення фахових текстів» [Kielar, 2000], оскільки це перша польська спроба і теоретичного обґрунтування, і узагальнення практичних спостережень у цій царині [Grucza, 2013, с. 242]. У 2000 р. в Інституті прикладної лінгвістики створено першу не тільки в Польщі, а й у світі (як про це пише Ф. Груча) кафедру фахових мов, яка займається не лише теоретичними, а й дидактичними проблемами мов спеціального призначення. З ініціативи фундатора цієї кафедри Є. Люкшина засновано серію публікацій «Фахові мови», перший том яких присвячено метамові лінгвістики [Lukaszyn, 2001].

Теоретико-прикладне термінознавство засвідчене працями: В. Питель «Підготовка фахового тексту в глоттодидактиці» [Pytel, 2005]; Г. Вишнеvsька «Термінологічний репетиторіум як інструмент організації глоттодидактичного процесу» в навчанні фахових мов [Wiśniewska, 2010]; М. Лукасик «Англійсько-польські та польсько-англійські фахові словники (1990 – 2006). Термінографічний аналіз» та «Фахові тексти в термінографічному конструюванні» [Łukasik, 2007, Łukasik, 2010).

Часткові питання, присвячені функціонуванню спеціальних мов, стосуються дослідження словотвірних процесів на матеріалі словників – Й. Лацина «Сучасна арабська спеціальна термінологія

і словотвірні процеси: на прикладі словників» [Łacina, 1990]; проблем перекладознавства – Г. Гумовська «Англійська мова для спеціальних цілей» [Gumovskaya, 2005]; дефініювання – Е. Мирчек «Еквівалентність у правничому тлумаченні» [Murgczek, 2004].

Помітне місце посідають функціонально-комунікативні дослідження – М. Шук-Берначак «Аналіз інструкції з експлуатації з позиції лінгвістики фахового тексту» [Szuk-Bernaciak, 2011]; К. Стефаняк «Мовна і соціальна асиметрія на прикладі взаємодії лікаря і пацієнта» [Stefaniak, 2008]; В. Й. Велка «Мовні контакти в фахових варіаціях мови на прикладі польської логістичної термінології» [Wielka, 2010]; Ю. Зайонц «Фахова мультикультурна і мультилінгвальна комунікація в глобальних корпораціях» [Zajac, 2012].

У галузевому функціональному термінознавстві актуалізовано текстоцентричний (Й. Горбач-Пазера «Текстотворчі потенції терміна в німецькому академічному дискурсі (на матеріалі підмови медицини)» [Gorbacz-Pazera, 2004]; А. Андрихович-Трояновська («Параметричний аналіз фахового тексту як носія професійного знання (на матеріалі термінології торгівлі)» – у дидактичному та термінографічному аспектах) [Andrychowicz-Trojanowska, 2008]) та мовоцентричний аспекти П. Мамет «Мова на службі у менеджерів – заява представництва компанії» [Mamet, 2006].

Крос-аспектуальні – в дидактичному та лексикографічному аспектах – О. Ващук-Зінь «Семантична трансформація загальних виразів у науковому тексті» [Waszczuk-Ziń, 2007]; А. Доната-Заруд «Термінологічні дослідження і селекція фахових текстів для окреслених користувачів» [Dolata-Zaród, 2002]. У дидактичному, термінознавчому та лексикографічному аспектах виконані дослідження – П. Мамет «Мова торговельних переговорів» [Mamet, 1999], П. П. Нагурка «Тезаурус економічної термінології як навчальний текст» [Nagórka, 2011].

Виразним напрямом наукових пошуків у польському функціональному термінознавстві є дидактичне термінознавство: М. Ольпінська-Шкелко «Двомовне навчання в світлі досліджень і глоттодидактичної концепції» [Olpińska-Szkiełko, 2009]; Б. П. Кубяк «Фахова мова і її імплікації в глоттодидактиці»

[Kubiak, 2005]; В. Ліб «Ресурс, розуміння і використання технічно-інформаційних термінів учнями VI класу середньої школи» [Lib, 2007]; Г. Марковський «Навчальна вартість та мовна оцінка аутентичних комерційних документів та ділової переписки» [Markowski, 2004]; Н. Кренска «Глоттодидактичні аспекти російської мови бізнесу в Польщі» [Krenska, 2008]; М. Малахович «Передавання фахових знань в інтерлінгвальному комунікації» [Malachowicz, 2008]; М. Ліпінська-Дерлікowska «Глоттодидактична оцінка методу Каллана як альтернативного методу викладання англійської мови як іноземної» [Lipińska-Derlikowska, 2008]; П. Шершень «Глоттодидактична адаптація німецькомовних інтернет-текстів» [Szerszeń, 2008]; Е. Гаєвська «Підготовка до фахової комунікації в підручниках французької мови для дорослих» [Gajewska, 1998]; І. Гаєвська-Скшипчак «Шанси і проблеми навчання іноземних мов у технічних вишах зі спеціалізацією англійська мова» [Gajewska-Skrzypczak, 2011]; К. Козловський «Лінгвістичні міркування про ефективність навчання банківської фахової мови (на прикладі німецької мови)» [Kozłowski, 2005] – в перекладознавчому аспекті; М. І. Ужджицька «Дослідження освітньої мовної компетенції агронома. Генологічний, прагматичний і лексичний аналіз “Дослідження” Владислава Маєвського 1848 – 1950 pp.”» [Uzdzińska, 2011].

Традиційними для польських термінознавців є діалектологічні дослідження – А. Басара «Польська діалектна термінологія сільського господарства: підготовка ґрунту, вирощування картоплі» [Basara, 1992]; Е. Роговська-Цибульська «Кашубські назви культурних рослин» [Rogowska-Cybulska, 1998] та «Діалектний образ рослин у світлі номінаційної активності їхніх назв (на прикладі села Ваги в Ломзинському повіті)» [Rogowska-Cybulska, 2005].

Польське термінознавство активно розвивається в галузі порівняльно-зіставних досліджень. С. Шадико наголошує, що «сучасним мовам притаманне одне явище, яке раніше не було так яскраво виражене, як в останні десятиліття. Воно пов'язане з тим, що нові можливості спілкування, які відкриваються для людей в усьому світі, впливають, зокрема, з процесу глобалізації, сприяючи все більш активному взаємопроникненню і взаємовпливу різних

спеціальних мов» [Szadyko, 2010]. Про актуальність порівняльного термінознавства свідчать праці польських термінологів, зокрема, монографії (напр., Б. Попюлек «Хорватська і сербська анатомічна термінологія: творення й функціонування в сучасних мовах» [Popiolek, 2003], А. Ситарського «Польська і російська лінгвістична термінологія в словотвірному і лексичному аспектах» [Sitarski, 1991], З. Бердыховської «Польсько-німецька граматична термінологія» [Berdychowska, 1996]; Й. Гжибек «Китайська і польська термінологія фондової біржі та цінних паперів» [Grzybek, ел. ресурс]; М. Гурніч «Англомовні елементи в польських і російських медичних текстах» [Górnicz, 2007]; А. Ковальчик-Боровська «Основи порівняльного аналізу фахових текстів (на матеріалі англійської і польської мови інформатики)» [Kowalczyk-Borowska, 2008]; Л. Козар «Французька і польська термінологія в галузі індивідуального пенсійного забезпечення» [Kozar, 2012]; К. Сіверт «Семантичний аналіз правничих термінів на прикладі термінології торговельного права. Німецько-польські контрастивні студії» [Siewert, 2008]; В. М. Стец «Аналіз сучасної туристичної термінології в російській і польській мові на основі фахових текстів» [Stec, 2007]. Цей напрям наукових пошуків актуалізовано також у термінографічному аспекті – Й. М. Конечна «Фахова лексикографія. Концепція польсько-німецьких і німецько-польських фахових словників в економічній галузі» [Konieczna, 2007]; Л. Й. Карпінський «Теоретичні основи укладання модульного словника економічної термінології (на матеріалі наземного транспортного будівництва в польській, російській та англійській мовах)» [Karpiński, 2005]; О. Василевський «Тезаурус культурологічних термінів із холістичного погляду» [Wasilewski, 2012]; Т. Борковський «Польсько-англійський тезаурус правничої термінології і гармонізація права. Засади укладання» [Borkowski, 2009]; О. Вожницька «Способи представлення спеціального знання в термінологічному словнику (на матеріалі медичної термінології в польській і російській мовах)» [Woźnicka, 2008] Л. Карпінський «Нарис термінологічної лексикографії» [Karpiński, 2008].

Функціонально-стилістичне термінознавство представлено такими працями: Т. Поломський «Мова і стиль закону як різновиду

юридичного тексту» [Połomski, 2009]; А. Стави́ковська-Марци́нковська «Розбіжності між фаховою правничою і літературною мовою в аспекті семантики і сполучуваності» [Stawikowska-Marcinkowska, 2010].

У працях із термінознавчих аспектів теорії перекладу лінгвісти виходять із практичних потреб перекладознавства, пов'язаних із передаванням термінології різних галузей знань споріднених і неспоріднених мов. Основні праці з цієї галузі – Б. Келар «Основи трансляторики» [Kielar, 2004]; Л. Ламбейнова «Професійний польсько-чеський переклад на матеріалі оригіналу А. Пачковського “Півстоліття історії Польщі”» [Lambeinova, електр. ресурс]; О. Радзишевська «Перекладацькі стратегії в перекладі термінології в галузі управління» [Radziszewska, 2007].

Власне перекладне термінознавство – Г. Новотко «Прагматичні аспекти фахового перекладу (на матеріалі російської, польської та німецької мов)» [Nowotko, 2000]; М. Дусь «Німецькомовна правнича думка. Лінгвістичний аналіз фахового тексту як внесок у дослідження фахової мови» [Duś, 2008]; Й. Осєєвич «Термінологічні компоненти польської і німецької мови в галузі цивільної відповідальності власників транспортних засобів у перспективі перекладу» [Osiejewicz, 2010]; Б. Рудзинська «Вплив американського варіанта англійської мови на польську спортивну термінологію» [Rudzińska, 2001]; А. Тачальська-Пекарська «Польські і англійські наукові медичні тексти в перекладі» [Taczalska-Piekarska, 2002]; В. Я. Трайдер «Трансфер термінології Європейського Союзу на прикладі перекладу з французької мови на польську» [Trajder, 2005].

Крос-аспектуальні дослідження виконано в перекладознавчо-дидактичному аспекті – Е. Донеш-Єжо «Презентація граматичної системи і граматичні вправи в дидактичних матеріалах для навчання англійської і російської мов у медичних навчальних закладах» [Donesch-Ježo, 2004]; А. Дікель «Окреслення й аналіз галузі фахової мови – німецької мови економіки – під кутом опрацювання концепції навчання німецької мови економіки майбутніх перекладачів письмової і усної форм перекладу» [Dickel, 2000]; Е. Єндріх «Термінологічний мінімум для потреб глотодидактики фахових мов (на матеріалі текстів із бізнесу)» [Jendrych, 2010]; Й. Кржемінська-Кшивда

«Термінологія правничої мови і перекладацькі стратегії в перекладах кодексу торговельних спілок німецькою мовою» [Krzemińska-Krzywda, 2005]; Л. Щука-Дорна «Навчання іноземних мов у коледжах іноземних мов польських технічних університетів» [Szczuka-Dorna, 2004]; а також в історичному аспекті – І. Б. Щепанковська «Правнича мова І Речі Посполитої в “Збірнику судових прав” Анджея Замойського. Частина І. Юридичні поняття. Частина ІІ. Нормативні заяви» [Szczepankowska, 2005].

Нечисленними в сучасному польському термінознавстві є когнітивні дослідження. Зокрема, когнітивне прикладне / галузеве термінознавство представлене дослідженнями К. Грунюк «Активізація лексики фахового дискурсу. На прикладі текстів із бізнесу» [Hryniuk, 2007] – у перекладознавчому і дидактичному аспектах; І. М. Єнджейовської «Конституційна термінологія в перехідному стані. Неокреслена семантика транснаціонального дискурсу, який зароджується» [Jędrzejowska, 2010].

Крос-парадигмальні напрями репрезентують структурно-когнітивний – М. Баран «Лексичні метафори в термінологіях іспанської мови», на матеріалі економічної, informatyczna, медичної, мікологічної, морської термінології та термінології інформатики – ономаціологічний аспект [Baran, 2000] та функціонально-дискурсивний – Й. Мрозовська «Термінологія соціальної доктрини католицької церкви (на прикладі катехізму католицького костьолу)» [Mrozowska, 2009] – у соціокогнітивному аспекті; М. Щигловська «Перекладацькі помилки. Критичний погляд із позицій антропоцентричної теорії мов» [Szczygłowska, 2010]; О. Якуб'як «Лінгвістична атрибуція фахових текстів із конфронтативного погляду» [Jakubiak, 2010] – у порівняльно-історичному аспектах.

Крос-дисциплінарні. Лінгво-технологічне термінознавство. Це новітній напрям термінознавчих пошуків, переважно інтегрованих у такі суміжні дисципліни, як корпусна лінгвістика, автоматизація інформаційних ресурсів тощо. Представлений у міжнародному проєкті iSybislaw – бібліографічній базі даних сучасної лінгвістики, яка презентує сучасну інформаційно-пошукову систему, концепцію якої було представлено на Міжнародному з'їзді славістів у Кракові у 1998 р. Учасники проєкту – Інститут славістики Польської академії

наук, Бібліотека Сейму, відділення полоністики Варшавського університету, інститути русистики, наукової інформації і бібліографічних студій, Народна бібліотека (Варшава, Польща), Інститут слов'янської філології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща), Інститут польської філології університету ім. М. Кюрі-Склодовської (Люблін, Польща), Інститут польської філології університету ім. А. Міцкевича (Познань, Польща).

Теоретичне лінгво-когнітивне термінознавство репрезентує праця Я. Валінського «Пошук термінології в порівняльних мовних корпусах» [Waliński, 2001]; частково – Г. Фелбер, Г. Будін [Felber, Budin, 1994]; галузеве – Л. Бель «Порівняльний аналіз польсько-англійської правничої термінології на основі дослідження корпусу» [Biel, 2008].

Синтез психолінгвістики та перекладознавства віднаходимо в дисертації М. Плузички «Психолінгвістичні аспекти навчання перекладу фахових текстів на матеріалі російських юридичних текстів» [Plużyczka, 2009].

Отже, серед 114 наукових праць із сучасного польського термінознавства, які постали об'єктом аналізу, переважну більшість (57 %) складають дослідження функціональної дослідницької парадигми в дидактичному, перекладознавчому та зіставно-порівняльному аспектах; 25 % – це праці, присвячені традиційним аспектам системно-структурного термінознавства. Нечисленними є праці когнітивної дослідницької парадигми (2 %).

3.3. Російська термінологічна школа: основні етапи становлення

Уважне ставлення до спеціальної лексики простежується в Росії з часів появи писемних канонізованих джерел та наукових текстів, хоча ця традиція й була обмежена потребами перекладацької й лексикографічної практики. Перші спроби досягнути спеціальну лексику належать до XVIII ст. і пов'язані з бурхливим розвитком науки на теренах Росії.

С. В. Гринев-Гриневиц виділяє чотири основні періоди в історії термінознавства: підготовчий період, період виникнення, період становлення, період подальшого розвитку [Гринев-Гриневиц, 2008].

Розглянемо кожен із них докладніше:

– підготовчий період (за періодизацією В. М. Лейчика перший етап) – із початку XVIII ст. до кінця 1920-х років – період формування, збирання і первинного опрацювання термінів та визначення спеціальних понять. Цей етап пов'язаний із формуванням російської літературної мови, у якій починають широко використовувати запозичені наукові терміни греко-латинського походження. XVIII ст. – час розквіту російської культури, науки, літератури. У 1725 р. відкрилася Академія наук із гімназією та університетом; із 1727 р. починають виходити «Санкт-Петербурзькі відомості», в додатках до яких друкують наукові твори. В Академії працюють В. К. Тредіаковський, В. Є. Адодуров, М. В. Ломоносов, ботанік і етнограф С. П. Крашенінников, фізики Г. В. Крафт і Р. В. Ріхман, відомий математик XVIII в. Л. Эйлер та ін. Важливу роль у розвитку суспільно-політичної і філософської думки відіграли М. В. Ломоносов, М. М. Поповський, А. О. Барсов, Д. С. Анічков, С. Є. Десницький, Я. П. Козельський.

Одним із перших російських учених, які читали доступні лекції з точних наук перед широкою аудиторією російською мовою, а не латиною, як це було заведено в європейській науковій та університетській практиці того часу, був М. В. Ломоносов. Проте засобів, необхідних для вираження наукових понять, у російській літературній мові тоді ще не було. Потреба в національній термінології була суттєвою для представників усіх галузей знань, особливо під час перекладу праць з інших мов. У царині термінології російська мова була ще дуже бідною. М. В. Ломоносов заклав основи російської наукової і технічної термінології, переклав «Вольфганську експериментальну фізику» Тюммінга, що посприяло створенню національних термінів фізики. Із його ім'ям пов'язаний початок розвитку російської наукової термінології і виникнення самого стилю наукового викладу.

М. В. Ломоносов завжди намагався знайти для терміна російське мовленнєве оформлення (аж до термінологізації діалектних форм): щелочная земля, перегонка, самородное золото, ось земная, осадка, сгущение, чернозем, глина, песок. Учений вводить до обігу терміни степень теплоты (переклад лат. *gradus caloris*); залишає без перекладу

елліпсис, термометр (замість калькитепломер); у термінологічному словосполученні геронов фонтан залишає без перекладу лат. *fontana*, що мав невдалий російський відповідник водомет; пропонує до вжитку слово квадрат, відсікаючи латинське закінчення «-ум» [Булич, 2010]. Серед іншомовних термінів, використовуваних М. В. Ломоносовим як природничих, значну частину становили грецькі і латинські, багато з яких входили до міжнародної термінології. Уводячи нові терміни, учений використовував слова загальноживаної, побутової лексики, надаючи їм нового, точного, термінологічного значення: кислота, опыт, движение, наблюдение, явление, частица, упругость, теплота, плоскость, преломление, протяжение, расширение, расположение, расстояние, сопротивление, вес, мягкость, квасцы, пар, степень. М. В. Ломоносов запропонував замінити іншомовний термін бергверк на рудник; пиляр – на косяк; перпендикуль – на маятник, абрис – на чертеж [Алексеева, 1991].

Потребувала термінологічного опрацювання й лінгвістична галузь російської науки. У першій половині XVIII ст. у Росії гуманітарні науки розвивалися дуже інтенсивно: всього за п'ятдесят років був пройдений шлях від перших коротких граматик російської мови до нормативних філософських граматик, таких як «Російська граматика» М. В. Ломоносова. Широкому загалу була відома лише «*Grammatica Russica que continet non tantum praecipua fundamenta Russicae Linguae, verum etiam Manuductionem quandam ad Grammaticam Slavonicam*» Г. Лудольфа (Oxford, 1696). Проте у першій половині XVIII ст. створено значну кількість описових праць російської мови – тексти цих перших граматик сформували ту традицію, у межах якої у 1755 році побачила світ «Російська граматика» М. В. Ломоносова. Зокрема в 1704 р. І.-Е. Глюк, директор школи в московській Німецькій слободі, написав «*Grammatik der russischen Sprache*», а його учень І. В. Паус (Паузе), використовуючи працю свого вчителя, у 1705 – 1720-х роках створив граматику слов'яно-російської мови «*Enweisung zur Erlernung der Slavonisch-Russischen Sprache zum Nutzen, sonderlich der teutschen Nation aufgezetzt*», яка не була видана Академією наук, але В. Є. Адодуров і М. Шванвиц рецензували текст і запозичили для власних граматичних розвідок фрагменти зібраного І. В. Паусом мовного матеріалу. У 1730-ті рр. М. Шванвиц

і В. Є. Адодуров працювали над граматиною російської мови для іноземних читачів – «Compendium grammaticae Russicae oder Kurtze Einleitung zu der Russischen Sprache denen Ausländern zum besten ausgegeben», яка послугувала основою для короткого граматичного нарису В. Є. Адодурова «Anfangs-Gründe der Russischen Sprache» (1731). У 1730–1740 рр. для студентів Академічної гімназії та університету були створені перші написані російською граматики німецької, французької і латинської мов. У 1730 р. вийшла навчальна книга «Немецкая грамматика, из разных авторов собрана и российской юности в пользу издана» М. Шванвица [Шванвиц, 1730]. У 1752 р. побачила світ «Нова французька граматика», перекладена російською В. Є. Тепловим [Теплов, 1752], в основу якої покладено трактат французького філолога П. Ресто «Principes généraux et raisonnés de la grammaire françoise» (Paris, 1730). У цих навчальних посібниках випрацювана первинна граматична термінологія. М. В. Ломоносов почав збирати матеріали для «Російської граматики» в другій половині 1740-х років, 31 липня 1755 р. учений представив незавершену працю Академічному зібранню, а 17 жовтня цього року передав до Канцелярії Академії наук рапорт із проханням її надрукувати. Проте наклад вийшов із типографії лише в кінці січня 1757 р. Жоден рукопис «Російської граматики» не дійшов до нашого часу. У розпорядженні дослідників є лише рукописи граматичних матеріалів, зібраних М. В. Ломоносовим у період із 1744 до 1757 рр. [Ломоносов, 1952].

Стрімкий розвиток науки спричинив виникнення на початок 1750-х рр. тенденції до варіативності спеціальних найменувань у граматичних творах. Автори перших граматик російської мови і перших російських підручників із латини, німецької і французької охоче зверталися до латинських назв, запозичуючи їх або калькуючи, але продовжували також використовувати граматичну термінологію церковнослов'янських граматик. Матеріали з історії філологічної думки XVIII ст. почали збирати учені XIX ст. – І. І. Срезневський, П. П. Пекарський, В. І. Ламанський, М. І. Сухомлинов, А. С. Будилевич, О. О. Шахматов, І. І. Балицький. На початок XX ст. з'явилися дві фундаментальні праці – «Нарис історії мовознавства в Росії» С. К. Булича [Булич, 1904] та «Історія слов'янської філології»

І. В. Ягича [Ягич, 1910]. У них був зібраний матеріал з історії вивчення мови в Росії з найдавніших часів до початку XIX ст., а мовознавчій думці XVIII ст. і розвитку граматичної термінології приділена особлива увага.

Інша ситуація простежувалася із медичною галуззю. У давньоруській літературі XI – XVII ст. натрапляємо на низку назв органів і частин людського тіла, проте системи російських анатомічних термінів у цей період не існувало, оскільки не було наукової анатомічної літератури російською мовою. Латина, не зважаючи на своє поширення у науковому середовищі, сприймалася як щось чуже. У медицині потреба створення російських анатомічних довідників була надзвичайно гострою. Першим таким трактатом стала «Анатомія людського тіла» (початок XVIII ст.), так звана «Бидлова анатомія», – переклад із латинського атласу голландського анатома й хірурга Готфрида Бидлоо «*Anatomia humani corporis*» (1685), здійснений у Росії у першій чверті XVIII ст. У російському варіанті довідника подано 264 остеологічні терміни російською і латинською мовами, 204 з яких – багатослівні [Загрекова, 2007].

XIX ст. ознаменувалося якісно новим підходом до лексикографічного опрацювання медичних термінів, їх уточненням і систематизацією. І. О. Двигубський, перекладач анатомічного poradника І. Я. Пленка «Про будову частин людського тіла або перші риси анатомії» (1796), не лише переклав із французької мови зоологічні праці Г. Мілліна, але й сам детально розробляв морфологічну (зоологічну) лексику тварин [Двигубский, 1817], ботанічну та господарську лексику [Двигубский, 1805; Двигубский, 1823; Двигубский, 1828; Двигубский, 1836–1839]. А. П. Протасов, який перекладав у середині XVIII ст. анатомічні poradники І. Д. Прейслера та І. Вейтбрехта, одночасно є одним із творців природничої лексики «Словника Академії Російської». У цей час виходять також граматичні праці М. І. Греча, що сприяли унормуванню тодішніх національних досягнень [Греч, 1827; Греч, 1834];

– період виникнення – перший етап (за періодизацією В. М. Лейчика другий етап – накопичення специфічного термінологічного матеріалу) – 1930–1960-ті рр. – етап формування

основ термінологічної теорії і практики. Початок термінологічної діяльності як самостійного напрямку наукових пошуків у російському термінознавстві датується 1931 роком, коли була опублікована стаття Д. С. Лотте «Чергові завдання науково-технічної термінології», де зазначалося, що стан технічної термінології створює серйозні перешкоди на шляху технічного прогресу, оскільки рівень розвитку різних конкретних термінологій не відповідає значному зростанню науки і техніки [Лотте, 1931, с. 19]. Д. С. Лотте вважають засновником радянської термінологічної школи.

У 1936 р. була опублікована монографія Е. К. Дрезена «Інтернаціоналізація науково-технічної термінології», у якій автор підкреслював, що призначення терміна полягає у відтворенні в свідомості людини якомога повнішої уяви про об'єкт науки чи техніки з усіма його властивостями та якостями [Дрезен, 1936, с. 29]. Е. К. Дрезен наголошував на точності та однозначності терміна, а багатозначність кваліфікував як «науково-технічну бідність мови».

Значну роль у розвитку радянського термінознавства як науки відіграла праця Г. О. Винокура «Про деякі явища словотворення в російській технічній термінології» [Винокур, 1939]. Саме він порушив питання про лінгвістичну роль терміна, природу й організацію терміносистем, співвідношення між номенклатурою і термінологією. О. О. Реформатський уперше ввів у 1947 р. до підручника з мовознавства параграф «Термінологія». З цього часу термін стає одним із концептів поняттєвого апарату мовознавства [Реформатський, 1947].

Основними напрямками досліджень 1940–1960 рр. стають: визначення статусу терміна (праці С. М. Барака «Термінологічна лексика. Її місце у словниковому складі мови. (На матеріалі сучасної англійської термінології залізничного транспорту)» [Барак, 1955], Д. С. Лотте «Основи побудови науково-технічної термінології» [Лотте, 1961], О. О. Реформатського «Що таке термін і термінологія», «Термін як член лексичної системи мови» [Реформатський, 1961; Реформатський, 1968], Л. А. Капанадзе «Про поняття “термін” і “термінологія”» [Капанадзе, 1965]); випрацювання методології термінологічної роботи (В. В. Виноградов «Вступне слово. Питання термінології» [Виноградов, 1961], Я. А. Климовицький «Деякі

питання розвитку і методології термінологічних робіт у СРСР» [Климовицкий, 1967]); вивчення специфічних особливостей семантики термінів (Л. А. Капанадзе «Взаємодія термінологічної і загальноповсякденної лексики» [Капанадзе, 1965], О. С. Ахманова «Нариси із загальної та російської лексикології» [Ахманова, 1957], Ю. А. Бельчикова «Інтернаціональна термінологія в російській мові» [Бельчиков, 1959], Е. Д. Коновалової «Порівняльний етимологічний і контекстуальний аналіз терміна й загальноповсякденного слова в англійській мові» [Коновалова, 1964], О. І. Моїсєєв «Назви осіб за професією в сучасній російській мові. Структурно-семантична характеристика» [Моїсєєв, 1968]); історія становлення терміносистем (М. О. Іванова «Граматична термінологія М. В. Ломоносова» [Іванова, 1954], М. Д. Бонелис «Загальна характеристика лексичного складу сучасної англійської гірськорудної термінології й основні способи творення гірничих термінів» [Бонелис, 1962], І. Р. Тищенко «Розвиток російської морфологічної термінології» [Тищенко, 1966], Р. М. Трифонова «Джерела російської граматичної термінології» [Трифонова, 1967]); аналіз взаємовідношень термінів і номенклатурних одиниць, а також історичні дослідження (праці Л. Л. Кутіної «Формування мови російської науки (Термінологія математики, астрономії, географії у першій третині XVIII ст.)» та «Формування термінології фізики в Росії. Період передломоносієвський: перша третина VIII ст.» [Кутіна, 1964; Кутіна, 1966], А. С. Герда «Проблеми формування наукової термінології» [Герд, 1968]); починають розпрацьовувати логічні аспекти термінознавства – теорію понять і дефініцій (К. І. Амосенкова «Деякі принципи утворення технічних термінів у сучасній французькій мові» [Амосенкова, 1953], Е. К. Войшвилло «Поняття» [Войшвилло, 1967], Д. П. Горський «Питання абстракції й утворення понять» [Горський, 1961]).

У середині 50-х років гостро постало питання про необхідність розширення термінологічних досліджень, що, своєю чергою, викликало зміни у розвитку термінології спеціальних галузей знань. Вона стає предметом як традиційної, так і прикладної лінгвістики. А у 1956 р. після II-го Конгресу Міжнародної Федерації перекладачів у Римі розпочалося обговорення питання про заснування міжнародного

центру наукової та технічної термінології. Як зазначала Т. Канделаки, одним із завдань термінознавства на той час було визначення: а) її методологічних принципів; б) її об'єкта; в) основних понять; г) всіх основних її розділів, їхнього змісту, субординації і взаємного зв'язку [Канделаки, 1968, с. 5]. У 1964 р. створено Всесоюзний науково-дослідний інститут технічної інформації, класифікації і кодування, який став провідною організацією зі стандартизації термінології.

– період становлення – другий етап (за періодизацією В. М. Лейчика третій етап – осмислення) – 1970 – 1980 рр. – етап уточнення і розвитку поглядів на спеціальну лексику і шляхи її удосконалення, виокремлення термінознавства у спеціальну науку. У цей період проводять різнопланові термінологічні дослідження в Інституті російської мови АН СРСР (П. М. Денисов «Лексика російської мови і принципи її опису» [Денисов, 1980], В. П. Даниленко «Російська термінологія. Досвід лінгвістичного опису» [Даниленко, 1977], Толикіна К. М. «Деякі лінгвістичні проблеми вивчення терміна» [Толикіна, 1970], Т. Л. Канделаки «Семантика і мотивованість термінів» [Канделаки, 1977]), на філологічному факультеті МГУ, де працювали В. М. Лейчик, «Оптимальна довжина й оптимальна структура терміна» [Лейчик, 1981], В. М. Прохорова «Лексико-семантичне творення російської термінології» та «Русская терминология (лексико-семантическое образование)» [Прохорова, 1983; Прохорова, 1996], П. В. Веселов «Структура термінів дефінітивного типу» [Веселов, 1971], Р. С. Цаголова «Лексико-семантичні особливості політико-економічної термінології» [Цаголова, 1985]; сформувалася школа проф. О. С. Ахманової, до якої належать Г. Н. Агапова («Англійська хімічна термінологія як сукупність трьох семіотичних систем» та «Текстологія англійської наукової мови» [Агапова, 1976; Агапова, 1978]), Н. Б. Гвішіані «Мова наукового спілкування (питання методології)» [Гвишиани, 1986], М. М. Глушко «Синтаксис, семантика і прагматика наукового тексту» [Глушко, 1977], С. В. Гриньов «Проблеми будівельної термінології» [Гринев, 1977], В. Л. Налепін «Термін і терміносистема як предмет лексикології» [Налепин, 1975]. У цей час проходить становлення Ленінградська школа термінознавства, для якої характерні зацікавлення історичним термінознавством (Л. Л. Кутіна

«Мовні процеси, що виникають під часи становлення наукових термінологічних систем» [Кутина, 1970], Ф. П. Сороколетов «Історія військової лексики в російській мові» [Сороколетов, 1970], К. І. Чупіліна «Структурно-семантичні особливості загальноживаних слів медичної термінології сучасної англійської мови» [Чупіліна, 1967], О. І. Моїсєєв «Про мовну природу терміна» та «Російська лінгвістична термінологія 1-ої половини 19 ст.» [Моїсєєв, 1970; Моїсєєв, 1979], А. С. Герд «Проблеми становлення й уніфікації наукової термінології» [Герд, 1971]), термінографією (А. С. Герд «Словник тезаурусів і питання про складені компоненти спеціальних термінів» та «Нотатки про науково-технічну лексикографію» [Герд, 1974; Герд, 1977], В. М. Лейчик «Лексикографічна термінологічна діяльність» [Лейчик, 1975]), а також вивченням номенів (З. Н. Комолова «Словотвірні елементи американських торгових назв» [Комолова, 1975]). Активно працює очолювана Б. Н. Головіним Горьківська школа термінознавства, до якої належать Р. Ю. Кобрін, Л. А. Пекарська «Лінгвістичний аналіз уживання термінів та нормативних словників і ГОСТів у реальних науково-технічних текстах», «Досвід лінгвістичного аналізу термінології», «Сучасна науково-технічна революція та її вплив на розвиток мови» [Кобрін, 1977; Кобрін, 1969; Кобрін, 1983], К. Я. Авербух «Лінгвостатистичне дослідження термінології хімічного машинобудування», «Стандартизація термінології: деякі підсумки і перспективи» [Авербух, 1980; Авербух, 1985]. Особливостями цієї школи є широке використання методів лінгвістичної статистики, пошук найпоширеніших моделей термінотворення. Одночасно з Горьківською школою з'являється Воронежська школа під керівництвом С. З. Іванова «Термінологія цукрового виробництва (її стан, шляхи покращення й упорядкування)» [Іванов, 1967] та Є. С. Анюшкіна «Субстантивні терміни та їхня екстралінгвальна детермінованість у німецькій термінології технології цукристих речовин» [Анюшкін, 1984], яку вирізняє зацікавленість термінографічними проблемами.

На 1970-ті роки припадає поява перших підручників із термінознавства: у 1972 р. виходить навчальний посібник А. Д. Хаютіна «Термін, термінологія, номенклатура» [Хаютин,

1972], у 1974 р. – «Термінологія: теорія і методика», написаний під керівництвом О. С. Ахманової [Terminology, 1974], а 1977 р. вона підготувала підручник «Лінгвістична термінологія» [Akhtanova, 1977], під керівництвом В. М. Лейчика укладено посібник «Термінологія інформатики: теоретичні і практичні питання» [Лейчик, 1977], розроблено нормативно-методичні документи (у 1971 р. – методика створення інформаційно-пошукових тезаурусів, а в 1972 р. – стандарт на їхнє оформлення), триває інтенсивна робота зі створення стандартів: до 1986 р. на теренах Радянського Союзу було створено 1792 національні стандарти, що регламентували використання близько 100 тис. термінів.

Починаючи з 1980-х рр., до основних напрямів термінологічних досліджень належать: подальше опрацювання питань теорії термінознавства (Б. М. Головін, Р. Ю. Кобрін «Лінгвістичні основи вчення про терміни» [Головін, 1987]), теорії термінографії і термінологічних банків даних (А. Я. Шайкевич, А. С. Герд «Основи науково-технічної лексикографії» [Герд, 1986], С. В. Гриньов «Вступ до термінологічну лексикографії» [Гринев, 1986], В. А. Татаринів «Лексико-семантичне варіювання термінологічних одиниць і проблеми термінографії» [Татаринів, 1988], В. Н. Шевчук «Похідні військові терміни в англійській мові» [Шевчук, 1983]), перекладу (Г. М. Стрелковський «Теорія і практика військового перекладу» [Стрелковский, 1979]) та лінгвістичних засобів інформаційних систем (Р. Ю. Кобрін «Лінгвістичний опис як база концептуального моделювання в інформаційних системах» [Кобрин, 1989]), філософських, гносеологічних і соціолінгвістичних аспектів термінознавства (Е. К. Войшвилло «Поняття як форма мислення: логіко-гносеологічний аналіз» [Войшвилло, 1989], Н. Б. Гвішіані «Категорії і поняття мовознавства як предмет методологічного дослідження» [Гвишиани, 1984], Л. Б. Ткачова «Основні закономірності англійської термінології» [Ткачева, 1987]), порівняльного (Ф. А. Циткіна), галузевого (Е. І. Хан-Піра, И. П. Лідов) термінознавства. Як зауважує С. В. Гриньов, за період із 1940-х до кінця 1980-х рр. за термінологічною проблематикою підготовлено 2162 праці [Гринев, 1993, с. 288–297];

– період подальшого розвитку – третій етап, що почався з

кінця 1980-х рр. – етап еволюції термінознавства як самостійної комплексної науки (за періодизацією В. М. Лейчика четвертий етап — етап зрілості термінознавства; В. М. Лейчик виокремлює також п'ятий етап, започаткований у 1990-ті рр.). На кінець 1980-х рр. через загальну кризу припадає спад теоретичної активності, проте відбувається подальший розвиток, осмислення, узагальнення досвіду проведених досліджень. У 1994 р. створено Російське термінологічне товариство (РоссТерм, президент – В. А. Татарінов), яке проводить щорічні міжнародні термінологічні семінари, випускає монографії, журнали, хрестоматії. У цей час створено низку монографій: посібники Ю. М. Марчука «Основи термінографії» (1992) [Марчук, 1992], Г. П. Мельникова «Основи термінознавства» (1991) [Мельников, 1991] В. М. Лейчика «Термінознавство: предмет, методи, структура» (2006) [Лейчик, 2006], хрестоматія з історії термінознавства В. А. Татарінова «Історія вітчизняного термінознавства» в 3 томах [Татарінов, 1994]. Виходять монографії А. В. Суперанської, Н. В. Подольської, Н. В. Васильєвої «Загальна термінологія: питання теорії» (1989) [Суперанская, 1989], В. М. Лейчика та С. Д. Шелова «Лінгвістичні проблеми термінології і науково-технічний переклад» [Лейчик, 1990], С. В. Гриньова «Основи лексикографічного опису терміносистем» [Гринеv, 1990], Г. А. Діанової «Мова алхімії: становлення мови англійської хімічної літератури XV–XVIII ст.» (1995) [Дианова, 1995] та «Термін і поняття. Проблеми еволюції (до основ історичного термінознавства)» (2000) [Дианова, 2000] В. А. Татарінова «Теорія термінознавства. Т. 1. Теорія терміна: історія і сучасний стан» (1996) [Татарінов, 1996], А. И. Комарової «Мова спеціального призначення (LSP): теорія і метод» (1996) [Комарова, 1996], В. М. Лейчик («Мова спеціального призначення – функціональний різновид сучасних розвинутих функціональних мов») [Лейчик, 2006], М. М. Володіної «Національне й інтернаціональне в процесі термінологічної номінації» (1993) [Володина, 1993].

Російською термінологічною школою накопичений великий досвід у теоретичному дослідженні терміна (К. Я. Авербух «Загальна теорія терміна: комплексно-варіологічний підхід» [Авербух, 2005], М. М. Володіна «Термін як засіб спеціальної інформації» (1996) [Володина, 1996], «Теорія термінологічної номінації» (1997)

[Володина, 1997], Л. А. Морозова «Термінознавство: основи і методи» (2004) [Морозова, 2004], В. М. Лейчик, Л. Бесекирська «Термінознавство: Предмет, методи і структура» [Лейчик, 1998], К. О. Рябова «Проблеми і принципи систематизації термінології» [Рябова, 2010], А. В. Суперанська, Н. В. Подольська, Н. В. Васильєва «Загальна термінологія: Питання теорії» [Суперанська, 2012], С. Д. Шелов «Термін. Термінологічність. Термінологічні визначення» [Шелов, 2003] та ін.).

Традиційними на кінець ХХ – початок ХХІ ст. залишаються системно-структурні дослідження галузевих терміносистем, зокрема ономасіологічні: М. С. Багдасарян «Словотвірна парадигматика географічної термінології (терміни фізичної географії)» [Багдасарян, 1991], О. М. Синькової «Способи словотворення комп'ютерної термінології в арабській літературній мові: на матеріалі сучасної преси» [Синькова, 2008], Л. Г. Просвіриної «Екстралінгвістична обумовленість і особливості утворення скорочень в англійській економічній термінології» [Просвірина, 2010], М. М. Озоліної «Англо-німецькі гібридні утворення економічної терміносистеми сучасної німецької мови» [Озолина, 2008], В. Ф. Новодранової «Латинські основи медичної термінології: іменний словотвір» [Новодранова, 1990]; ономасемасіологічні: наприклад, праці Р. А. Шарапової «Процеси деривації і термінологізації в підсистемі російської мови: на матеріалі номінацій біологічно активних домішок» [Шарапова, 2008], Т. І. Орел «Структура і номінативно-твірні характеристики англійської терміносистеми телекомунікації» [Орел, 2005], О. С. Пешехонової «Семантико-синтаксичні відношення між компонентами термінологічних словосполучень: на матеріалі термінології англійської системи освіти» [Пешехонова, 2003], О. М. Полухіної «Термінотворення на основі греко-латинських терміноелементів у стоматологічній термінології: на матеріалі французької мови» [Полухина, 2001], Е. Г. Петросянц «Лінгвістичне термінополе: структура, семантика, деривація (на матеріалі англійської мови)» [Петросянц, 2004] та ін.; історичний вектор цього напрямку увиразнений у таких аспектах: історико-аксіологічний (наприклад, праця О. В. Авакової «Формування і функціонування англійської юридичної термінології у процесі становлення держави і

права в Англії» [Авакова, 2006]), історико-прагматичний (наприклад, праця Т. В. Акулініної «Екстралінгвістична обумовленість особливостей англійської термінології комп'ютерної інформатики» [Акулініна, 2003], історико-системоцентричний (наприклад, праці І. Г. Кожевникової «Російська взуттєва термінологія як система» [Кожевникова, 1992] й Л. М. Татарінової «Досвід системного вивчення німецької хімічної термінології: на матеріалі загальної й неорганічної хімії» [Татарінова, 2005]; порівняльно-зіставні: власне зіставні, наприклад, у працях Н. О. Перепльотчикової («Зіставне дослідження термінологічних систем з електроніки й електротехніки: на матеріалі французької й італійської мов») [Переплетчикова, 2007], Т. В. Морщакової («Семантичні характеристики термінів кримінального закону (на матеріалі російської, німецької й англійської мов)») [Морщакова, 1992], Я. Монкоші-Богдан («Розвиток комерційної термінології російської і польської мов 80–90-х рр. ХХ ст.», 1994); порівняльно-зіставні (наприклад, у праці Д. Л. Бронникової «Порівняльно-зіставний аналіз термінологічного корпусу підмов альтернативного палива й електроніки: за даними частотних словників» [Бронникова, 2009]); власне контрастивні, зокрема у працях Т. Ласлоне («Терміни економіки в російській і угорській мовах») [Ласлоне, 1998], В. В. Терещенко («Лексико-граматичні особливості утворення багатокомпонентних воєнних і воєнно-технічних термінів в арабській мові [у зіставленні з російською мовою]») [Терещенко, 2001], М. А. Абдул-Хаміда («Політична лексика у сучасній російській мові і в сучасному івриті [словотворення]») [Абдул-Хамід, 2005], А. Н. Зарипової («Економічна термінологія в німецькій, російській і татарській мовах») [Зарипова, 2004], Ж. Папп («Лексика зовнішньоекономічної сфери діяльності [на матеріалі зовнішньоторгових документів у російській і угорській мовах]») [Папп, 2002]; етнокультурний аспект у праці Ву Чжон Хі («Універсальна й національна своєрідність у лінгвістичному освоєнні англійських комп'ютерних термінів в російській і корейській мовах», [Ву Чжон Хи, 1998]); контрастивно-[типолого-]зіставні, наприклад, у працях Н. П. Тимофєєвої («Основи семантичної трансформації стійких сполучень та зміни сфери їх вживання: на матеріалі юридичної і комп'ютерної термінології російської і

англійської мов») [Тимофеева, 1997], Г. М. Острикової («Предметно-образний компонент іменних лексичних одиниць вторинного походження у підмовах інформатики і кібернетики [на матеріалі російської і німецької мов]») [Острикова, 1990], О. О. Казачкової («Зіставний аналіз термінології «Художнє оброблення металів» в англійській і російській мовах») [Казачкова, 2005], І. М. Позднишевої («Зіставний аналіз автомобільних терміносистем в англійській, французькій і російській мовах») [Позднишева, 2007], О. А. Макшанцевої («Специфіка оцінного компонента в структурі значення юридичного терміна [на матеріалі російської і англійської мов]») [Макшанцева, 2001], Л. І. Хасіної («Місце і специфіка дієслівних лексем і словосполучень у галузевій терміносистемі: на матеріалі російської і англійської юридичної термінології») [Хасина, 2003], О. В. Баран («іставлення економічних терміносистем у французькій і російській мовах в аспекті сучасної неології») [Баран, 2005], С. В. Старостиної («Зіставний аналіз лексичних і термінологічних одиниць із теорії кооперації [на матеріалі англійської і російської мов]») [Старостина, 2004], М. В. Гаврилової («Ділова термінологія міжнародної економіки у французькій, англійській і російській мовах у тезаурусному аспекті») [Гаврилова, 2009], Л. В. Щеколдіної («Комплексний зіставний аналіз англійської і російської офтальмологічної лексики») [Щеколдина, 2006], О. І. Лукіної («Фонетичний термін як одиниця термінологічного поля у французькій мові у зіставленні з російською») [Лукина, 2008], О. С. Гриньова («Зіставний аналіз англійської і російської архітектурної термінології: на матеріалі тематичного поля “Теорія й історія архітектури”») [Гринев, 2004], І. В. Тененевої («Проблеми і принципи упорядкування термінології [на матеріалі зіставлення фотографічної лексики англійської і російської мов]») [Тененева, 2001], Н. Л. Сердюкової («Зіставний аналіз термінології психіатрії в англійській і російській мовах: на матеріалі номінацій хвороб і хворобливих станів») [Сердюкова, 1998], С. Ю. Бабанової («Варіантність у термінології [на матеріалі термінології робототехніки в німецькій і російській мовах]») [Бабанова, 1997], О. О. Крюкової («Терміни лінгводидактики у французькій і російській мовах») [Крюкова, 2005], Т. Г. Мішиної («Автомобільна термінологія в

російській і англійській мовах») [Мишина, 1990], А. Ю. Белової («Проблема мотивованості термінів [на матеріалі російської і німецької ботанічної термінології]») [Белова, 1993], М. О. Красавського («Термінологічне і побутове позначення емоцій (на матеріалі російської і німецької мов)») [Красавский, 1992], Є. А. Нагорніної («Структурна організація лексико-семантичної групи найменувань тварин [на матеріалі латинської, російської, англійської, казахської зоологічної номенклатури наземних хребетних]») [Нагорнина, 1990], Т. Г. Клікушиної («Принципи систематизації спеціальної лексики: на прикладі російських та англійських найменувань зброї») [Кликушина, 2007].

Контрастивно-зіставне термінознавство активно виявляє себе в теоретико-прикладному аспекті (зокрема і працях М. А. Ков'язіної «Функціональна модель двомовного екологічного словника-тезауруса» – лексикографічний і методологічний аспекти + електронна модель словника на матеріалі російської та англійської мов) [Ковязина, 2006], О. Л. Хохлової «Зміст термінологічного поля в багатомовній термінографії: застосовно до історичної термінології в англійській, французькій, німецькій і російській мовах») [Хохлова, 2005], О. О. Барсукової «Науковий термін у загальному і термінологічному тлумачних словниках російської і англійської мов: на матеріалі медичної і комп'ютерної термінологій») [Барсукова, 2004], С. Ю. Нейман «Моделювання в зіставному термінознавстві [на матеріалі термінології робототехніки в англійській і російській мовах]») [Нейман, 1992] та ін.); порівняльно-контрастивно-зіставний вектор представлений, наприклад, у працях В. С. Гусятинської («Проблеми еволюції спонтанного терміногенезу [формування греко-латинської і російської медичної термінології в зіставно-історичному аспекті]») [Гусятинская, 1998], І. Ю. Апалько («Термінологічна лексика сфери боксу і динаміка її розвитку [на матеріалі російської й англійської мов]») [Апалько, 2005], Е. Т. Белан («Особливості формування нових терміносистем: на матеріалі англійської і російської термінологій міжнародного туризму») [Белан, 2009], І. О. Дегтярьової («Дослідження сучасного змісту і розвитку термінів літературознавства: на матеріалі англійської і російської літературознавчої термінології») [Дегтярева, 2002],

Н. С. Шарафутдинові («Формування галузевої термінології на основі логіко-семантичної категорії субстанціальності [на матеріалі літакобудівельних термінів німецької і російської мов]») [Шарафутдинова, 1999], О. О. Панкратові («Порівняльно-зіставний аналіз розвитку термінології “Нафта і нафтопродукти” в англійській і російській мовах») [Панкратова, 2005], Л. М. Гущиної («Порівняльно-зіставний аналіз медичних термінів у галузі онкології в російській і англійській мовах») [Гущина, 2004], Н. М. Бобирьові («Спільне і відмінне в термінології художньої гімнастики російської і англійської мов») [Бобырева, 2010], І. В. Бушина («Формування вторинних терміносистем і їх специфіка: на матеріалі термінології судової медицини російської й англійської мов») [Бушин, 1996] тощо; порівняльно-зіставний й порівняльно-[історично-]контрастивний водночас, наприклад, у праці О. С. Петровської («Формування і розвиток музичної термінології виконавського мистецтва: на матеріалі російської, італійської, англійської, французької мов») [Петровская, 2009]; порівняльно-контрастивний аспект простежено у праці М. Ю. Гадаборшевої («Системно-динамічний аналіз лінгвістичної термінології: на матеріалі російської, англійської й інгушської мов») [Гадаборшева, 2008]. Сучасне російське ономасіологічне й ономасемасіологічне термінознавство широко представлене крос-парадигмальними дослідженнями, зокрема: структурно-функціональні пошуки у працях А. В. Круглової «Специфіка формування спеціальної лексики мови засобів масової інформації кінця ХХ – початку ХХІ ст.» [Круглова, 2009], Н. В. Ісаєвої «Нові найменування осіб на ринку праці» [Исаева, 2010], Г. О. Абрамові «Медична лексика: основні властивості і тенденції розвитку» [Абрамова, 2003]; соціолінгвістичні у розвідках Ю. О. Анисимові «Співвідношення юридичних термінів і професіоналізмів у лексичній системі англійської мови» [Анисимова, 2002], І. А. Завгороднього «Скорочення в англійській військовій термінології і жаргоні» [Завгородний, 2002], А. Л. Саркісова «Основні тенденції формування і функціонування спеціальної лексики бухгалтерського обліку» [Саркисов, 2007]; асимілятивно-адаптивні пошуки характерні, зокрема для праць О. М. Загрекової «Джерела і розвиток російської медичної

термінології» [Загрекова, 2008], Ю. М. Калашникової «Екстра- й інтралінгвістичні передумови проникнення англійських економічних термінів у німецьку мову» [Калашникова, 2005], Н. Л. Константинової «Процеси системної адаптації англомовних термінів у фінансово-економічній термінології німецької мови: до проблеми національного й інтернаціонального в сучасній термінології» [Константинова, 2003], Т. Р. Омарової «Романські і германські запозичення в нахських літературних мовах: на матеріалі комерційної термінології» [Омарова, 2000], Н. В. Моряхіної «Формування і функціонування термінології менеджменту в російській мові» [Моряхина, 2008], М. С. Шумайлової «Актуальні проблеми розвитку і функціонування термінології Інтернет у німецькій мові» [Шумайлова, 2005]; термінотворчі – в працях А. В. Абрегової «Специфіка формування і функціонування юридичних термінів-аббревіатур у сучасній англійській мові» [Абрегова, 2005], І. О. Бєлікової «Особливості творення термінів-неологізмів у підмові комп'ютерної техніки» [Бєлікова, 2004], Ю. Г. Кочарян «Абревіація в англійській військовій лексиці» [Кочарян, 2007], Т. С. Давидової «Ономасіологічні закономірності утворення і функціонування назв осіб за професією у сучасній англійській мові» [Давыдова, 1990], Н. А. Гасанової «Функціонально-дериваційні особливості науково-технічної термінології азербайджанської мови» [Гасанова, 2006], Т. Б. Ключєвої «Творення термінів-словосполучень та їх функціонування у спеціальному медичному тексті» [Ключєва, 1992]; теоретико-прикладні, питання розглянуто у працях Н. Г. Кантишевої «Моделювання терміносистеми “екологічний аудит” і її опис в систематизувальному глосарії» [Кантышева, 2011], А. В. Бурмистрової «Лінгвостатистичний аналіз англійської термінології фондового ринку» [Бурмистрова, 2001], В. П. Крупеньової «Екранні терміни користувацького інтерфейсу в теоретичному і прикладному розгляді» [Крупенёва, 2012], Є. Є. Смирнова «Особливості передавання англомовної термінології в галузі електронної побутової техніки» [Смирнов, 2007] тощо.

Продовжено опрацювання основних пробем типологічного термінознавства галузевих терміносистемах: типологія і страти термінів та спеціальних лексичних одиниць: лінгвістична галузь – Л. М. Нікуліна («Типологія монологемних термінів [на матеріалі

англійської лінгвістичної термінології») [Никулина, 1990], А. В. Лемов («Система, структура і функції наукового терміна [на матеріалі російської лінгвістичної термінології]») [Лемов, 2000]; законодавча – Т. О. Москаленко («Системні аспекти аналізу лексичних одиниць мови законодавства») [Москаленко, 1993]; економічна – Н. М. Карпухіна («Семантичний аналіз професійно термінованих найменувань економічної сфери діяльності») [Карпухіна, 2001]; мистецтвознавча – О. Г. Анисимова («Типологія термінів англійської мови мистецтвознавства») [Анисимова, 1994]; правознавча – В. Ю. Яблонський («Модалність метамовної субстанціальності правової лексики») [Яблонский, 1996]; онкологічна – О. В. Філіппова («Типологія онкологічних термінів у сучасній англійській мові») [Филиппова, 1991]; типологію номенів / номенклатур: С. Д. Шелов («Досвід побудови термінологічної теорії: знання і визначення термінів») [Шелов, 1995]; лепідоптерологічна галузь – О. Ю. Кузнецова («Проблема номенклатурної номінації: В аспекті формування міжнародної і національної лепідоптерологічних номенклатур») [Кузнецова, 2001]; типів термінологій: медичної галузі – С. Г. Казаріна («Типологічні характеристики галузевої термінології») [Казарина, 1998]; епоніми в галузевих терміносистемах – Н. В. Новинська («Епонімні назви у складі сучасної російської термінології») [Новинская, 1989], В. В. Вахрамеева («Епонімні терміни в англійських підмовах науки і техніки») [Вахрамеева, 2003]; типологія запозичень: Н. А. Трофимова («Особливості засвоєння запозиченої латинської лексики в галузевій терміносистемі: На матеріалі російської, англійської і німецької медичної термінології») [Трофимова, 2004]; порівняльний аспект: типологія фахових текстів: юридичних – П. Широбокова («Юридичні тексти: досвід граматики-типологічного дослідження [на прикладі німецької і російської мов]») [Широбокова, 2007]; семантико-типологічний аспект вивчення метафори: метафоризація у філософському дискурсі – О. М. Ковязіна («Семантико-типологічний аспект метафоризації у філософському дискурсі [на матеріалі російської і англійської мов]») [Ковязина, 2012]; Т. О. Подколзіна («Метафора і парадокс в англійській термінології») [Подколзина, 1994].

Не залишаються поза увагою в традиційному російському

термінознавстві і проблеми народної термінології: ономасемасіологічний аспект дослідження представлений, зокрема, у працях Ю. Ю. Саввіної «Фітонімічна лексика елеських говірок» [Саввина, 2009], Л. М. Альшиної «Лексика коноплярства в орловських говірках» [Алешина, 2001], Н. О. Григоренко «Лексика флори і фауни в говірках камчадалів» [Григоренко, 2007], К. О. Березовської «Іхтіологічна лексика в говірках Російської Півночі» [Березовская, 2006], О. Ю. Пищуліної «Лексика російського мереживоплетіння в її історії і сучасному стані» [Пищулина, 2001], А. В. Мариніна «Лексика промислів і ремесел у говірках Вадського району Нижньогородської області» [Маринин, 2011], Ю. А. Зеремської «Терміни спорідненості і властивостей у сількупській мові» [Зеремська, 2008], М. В. Титової «Лексика бджільництва на Алтаї: комплексне дослідження» [Титова, 2007]; лексикографічний аспект констатуємо у праці І. Л. Чижової «Лексика художніх промислів Середнього Уралу: структурно-семантичний, лексикографічний і номінативний аспекти» [Чижова, 2005], етнолінгвістичний – у працях А. О. Чемерчевої («Народна метеорологія: повер'я, обряди і термінологія: етнолінгвістичний аспект») [Чемерчева, 2006], Л. І. Лариної («Термінологія весільного обряду Курського регіону в етнолінгвістичному аспекті») [Ларина, 1990], Л. Ю. Євтихієвої («Структура і термінологія весільного обряду [на матеріалі тамбовських говірок]») [Євтихьева, 1991] та ін.; порівняльно-зіставний аспект у розвідках М. М. Валенцової («Термінологія календарної обрядовості чехів і словаків») [Валенцова, 1996] та О. В. Чохи («Новогрецька лексика народної астрономії в зіставленні з балканослов'янською: місяць і місячний час») [Чеха, 2009]; у семасіологічному напрямі яскравим виявився ареологічний аспект, зокрема в праці В. Л. Васильєва «Географічна термінологія в говірках Новгородської області: ареально-семасіологічний аналіз на східнослов'янському тлі») [Васильев, 1995].

Отже, російська термінологічна школа почала своє формування ще на початку XVIII ст., пройшовши шлях від збирання і первинного опрацювання термінів до структурно-функціонального та когнітивно-фреймового спрямування. Для початку ХХІ ст. характерний подальший розвиток галузевого термінознавства у структурно-функціональній

дослідницькій парадигмі, активно розвиваються теоретико-прикладний (термінографічний) та порівняльно-зіставний напрями.

3.4. Сербське термінознавство кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Сербістика як окремий напрям лінгвістичних досліджень почала активно розвиватися в Україні ще на початку ХХІ століття на основі чотирьох науково-славістичних центрів – у Києві, Одесі, Києві, Харкові, де студії охоплювали переважно два напрями – літературознавчий та історичний. Фундаментальних праць, присвячених науковим пошукам сербської термінологічної школи, немає, що й зумовлює актуальність проведеного дослідження.

Зародження сербського термінознавства, зокрема, пов'язуємо з напрямками досліджень, представлених такими працями: Н. Новакович «Споріднені і свояцькі назви» [Новаковић, 1935]; спортивної: Д. Костић «Нарис спортивної термінології», книга б/а «Термінологія простих вправ» [Костић 1934, 1937]; спеціальної: А. Паунов «З приводу наших спеціальних термінологій» [Паунов, 1950], М. Пешикан «Про основні напрацювання і розвиток спеціальної термінології» [Пешикан, 1950], М. Мічович «Про деякі спеціальні назви», [Мићовић, 1951, 1952], О. Костић «Потреба спеціальних термінологій» [Костић, 1954], О. Беліч «Про спеціальні назви термінології (спільна термінологія Сербії і Хорватії)» [Belić, 1955]; текстильної: М. Арсениєвич «Із текстильної термінології» [Арсенијевић, 1973]; технічної: Ж. Димитриєвич «Югославська технічна термінологія» [Димитријевић, 1920], Б. Баягича «Про деякі технічні вирази» [Вајагић, 1951], П. Басич «Про ключові слова в технічній термінології» [Васић, 1951]; фізичної: М. Мічович «Про деякі фізичні назви» [Мићовић, 1938], «Ще про слова, утворені від іменника магнет» [Мићовић, 1952], Б. Йованович «Омський чи омовський», 1951) [Јовановић, 1951], М. Йоноска, С. Конеска «Радіометричні і фотометричні фізичні величини, символи, одиниці, термінологія» [Јоноска, Конеска, 1973]; хімічної: М. Мічович «Про хімічні назви: водень-водик, кисень-кисик», В. Негован «Про хімічну термінологію» [Мићовић, 1935, Njegovan, 1938]; педагогічної: А. Живанович «Термінологія: про сербське

православне середньошкільне викладання» [Живановић,1913]; б/а «Середньошкільна термінологія і номенклатура» [б/а, 1932–1934], П. Чорчич «Учитель, наставник, професор» [Торћић, 1935], Г. Премк «Декілька слів про термінологічні завдання автору підручника» [Премк, 1978]; лісової (О. Паунов «“Смерека – клека – боровиця” і “ялівець – сосна – смерека”») [Паунов, 1950].

Аналізуючи проблематику наукових пошуків у сербському термінознавстві, зазначимо, що потужним напрямом теоретичних досліджень кінця ХХ – початку ХХІ ст. у цьому ареалі мовної культури є традиційне галузеве термінознавство, яке, починаючи з 60-х рр. ХХ ст., представлене фундаментальними науковими працями переважно системно-функціонального, терміно- й мовоцентричного спрямування. Це, зокрема, вивчення термінології родової спорідненості в монографіях В. Чубрилович «Термінологія родової спорідненості у Црної Горі» [Чубриловић, 1959], Р. Ракич «Термінологія спорідненості в Сербії» [Ракић, 1991]; геологічної термінології «Термінологія науки про нафтові родовища»; гірничої; гідрогеологічної; геофізичної; термінів тектоніки; інженерної геології; палеоботаніки; палеозоології; геохімії, кристалографії, мінералогії, представлена окремими книгами головним упорядником Петковичем [Петковић,1975; 1976; 1977; 1978; 1983].

Загалом проблематика вивчення галузевих термінологій, мови науки та окремих її підрозділів у сербському термінознавстві цього періоду розкривається в загальнотеоретичному й методологічному, теоретико-практичному й власне термінографічному, функціонально-прагматичному, історичному, порівняльно-історичному й типологічно-порівняльному, перекладному аспектах.

Найпотужніше представлений у домінантному напрямі аспект вивчення народної регіональної термінології: транспортної (зокрема, колесної, каретної термінології Воєводина) у монографії Г. Вукович, Ж. Бошнякович, Л. Неделькова «Воєводинська каретна (колесна) термінологія» [Вуковић, Бошняковић, Недельков, 1984]; пастушої Срема й Пічкого Підгора у монографіях Ж. Бошнякович «Пастуша термінологія Срема» [Бошняковић, 1985], Г. Яшович «Пастуша термінологія Пічкого Підгора» [Яшовић, 1997]; побутової термінології дому та домашнього начиння у працях Г. Вукович

«Термінологія дому і домашнього начиння у Воєводині» [Вуковић, 1988], Д. Савіч «Термінологія дому і домашнього начиння у Лівчу Полю і Жупі» [Savić, 2004], Й. Коїч «Термінологія дому і домашнього начиння Баняна» [Кojiћ, 2006], у докторській дисертації Д. Цряк «Термінологія дому і домашнього начиння у Лівчу Полю і Жупі» [Црњак, 2006]; бджолярської термінології Воєводина, описаної в діяхронії та синхронії, яку представляють монографії Л. Неделькова «Бджолярська термінологія у Воєводині» та «Архаїчна бджолярська лексика у Воєводині» [НедеЉков, 1999, 2009]; а також географічної термінології Баняна, яку описав Й. Коїч у монографії «Географічна термінологія Баняна» [Кojiћ, 2011].

Одним із провідних напрямів є типологічно-порівняльне термінознавство, засвідчене у сербському мовному просторі кінця ХХ – початку ХХІ ст. монографіями В. Костич «Сучасна економічна термінологія у російській і сербській мовах» [Костић, 2003] та Н. Лайнович-Стоянович «Лінгвістичний аналіз наукового стилю російської та сербської мов в галузі електротехніки (лексичний рівень)» [Лаинович-Стојановић, 2005].

За останні 30 років не втратило своїх позицій також історичне термінознавство, представлене проблематикою загальноісторичного розвитку сербського термінознавства природничих наук в конкретних часових межах: Катич, Реля «Сербська термінологія середньовічної медицини та її пояснення» [Катић, Релья, 1982]; І. Белакович «Географічна термінологія код Сербії у ХVІІІ–ХІХ ст.» [Бјелаковић, 2012].

Сербське термінознавство аналізованого періоду представляють також роботи власне термінографічного спрямування: Д. Костіч «Книжна термінологія в “Латинсько-сербському словнику” Дмитра Ісайловича» [Костић, 1989]; А. Беліч «Правописи: правописи Беліча, граматична термінологія: Наукова монографія» [Belić, 1999]; перекладного: Н. Костич «Літературні переклади з французької мови на сербську у 2-й пол. ХVІІІ і 1-ої пол. ХІХ ст.: філологічний аналіз» [Костић, 1997].

Отже, до загальних тенденцій розвитку сучасного термінознавства в Сербії можна віднести такі: подальша розбудова термінології на національній основі та розвиток традиційного ономасіологічного

галузевого термінознавства, вивчення сербської термінології в контексті європейського досвіду на тлі мовних процесів та історії розвитку сербської літературної мови, розвиток традиційного ономасіологічного галузевого термінознавства, зацікавленість проблемами історичного термінознавства, домінування проблематики галузевого термінознавства над загальнотеоретичним.

3.5. Традиції чеської (Празької) термінологічної школи на теренах Чехії та Словаччини

Окреслення магістральних напрямів розвитку сучасного термінознавства потребує вивчення історії та тенденцій розвитку окремих термінологічних шкіл. Аналіз сучасних наукових праць засвідчує, що в українському термінознавстві немає фундаментальних досліджень, присвячених пошукам провідних термінологічних осередків, зокрема чеської (Празької) термінологічної школи.

Чеська (Празька) термінологічна школа постала на основі ідей функціоналізму Празької лінгвістичної школи – одного з основних напрямів структурної лінгвістики, центром діяльності якої був Празький лінгвістичний гурток. Виникнення цієї школи підготувала діяльність І. О. Бодуена де Куртене, М. В. Крушевського, Ф. Ф. Фортунатова, Л. В. Щерби, Ф. де Соссюра. Щоправда, окремі ідеї Ф. де Соссюра, зокрема протиставлення синхронії і діакронії, представники Празького лінгвістичного гуртка відкидали, зводячи до синхронного опису поняття еволюції [Амирова, 1975; Апресян, 1966; Соссюр, 1977; Березин, 1984; Алпатов, 1998]. Структурне мовознавство вимагало вивчення мовних явищ у лінгвістичних працях переважно або виключно в синхронному плані з використанням формальних методів дослідження притаманної мові інваріантної внутрішньої структури, утворюваної чисельними відношеннями (протилежностей) між її елементами, що забезпечує цілісність мовної системи та можливості її функціонування як знакової. До Празького лінгвістичного гуртка, заснованого у 1926 р. чеським лінгвістом В. Матезіусом та російським славістом Р. Й. Якобсоном, входили також В. Скалічка, Й. Вахек, Л. Новак, М. С. Трубецької, Б. Трнка, Й. М. Коржинек, Фр. Данеш, Б. Гавранек, Я. Мукаржовський,

А. Єдлічка.

За спостереженнями В. А. Звегінцева, перший теоретичний виклад нової дослідницької програми із загального та слов'янського мовознавства представлений у «Тезах Празького лінгвістичного гуртка» (1929), які доволі чітко формулювали основні положення подальшої діяльності Празької школи функціональної лінгвістики та задекларували принципи структурного опису мови як системи засобів вираження, яка слугує певній меті, як функціональної системи, що має цільову спрямованість. У тезах підкреслювалася неможливість зрозуміти будь-яке мовне явище без урахування системи, до якої воно належить [Звегинцев, 1965].

Перенесення ідеї мови як функціональної системи, випрацюваної в Празькій лінгвістичній школі, на термінознавчі дослідження фактично сформувало чеський та словацький термінологічні напрями у визначенні основного об'єкта термінологічних досліджень – мови науки, мови спеціального призначення [Пражский лингв. кружок, 1967; Булыгина, 1990, с. 390–391].

Зважаючи на особливості історичного розвитку (піднесення національно-визвольних рухів у Чехії та Словаччині, яке збіглося з утворенням у 1867 р. Австро-Угорської імперії), можемо констатувати, що інтерес до проблем термінології на теренах обох країн засвідчено з кінця ХІХ ст. (П. Шафарик, Дж. Коллар, Д. Ліхард, Й. Заборські). Одними з перших праць, у яких проведено докладний аналіз специфіки словацьких технічних термінів та номенів, їх граматичного відображення в мові у порівнянні з чеськими та німецькими, стали розвідки М. Годри («Призначення номенклатури словацької граматики», 1867–1870) ще в другій половині ХІХ ст. [Godra, 1867–1870]. Словацьку юридичну термінологію у порівнянні з угорською після утворення першої Чехословацької республіки (1918 р.) вперше проаналізували на початку ХХ ст. Е. Стодола та А. Затурецький («Пропозиція словацької правничої термінології. Угорсько-словацька правнична термінологія», 1919) [Stodola, Zaturecky, 1919].

Про зародження у 20–40-х рр. ХХ ст. чеської (Празької) термінологічної школи свідчать праці, пов'язані з системно-структурним та функціональним вивченням галузевих терміносистем: технічної – В. Ертль («Чеська термінологія

електротехніки») [Ertl, 1926], медичної – Дж. Ледені («Анатомічні назви»; «Словацька номенклатура на позначення частин тіла») [Ledenyi, 1935; Ledenyi, 1940], зоологічної – О. Ференс («Словацька орнітологічна номенклатура як ключ для вивчення словацького птаства») [Ferians, 1942] тощо. Засади галузевого функціонально-історичного термінознавства заклали ще у 40-х рр. ХХ ст. А. Єдлічка («Йозеф Юнгманн і відродження літературознавчої та мовознавчої термінології») [Jedlička, 1948] та розвинув у 80-х рр. Й. Губачек («Чеська педагогічна термінологія Я. А. Коменського») [Hubáček, 1986].

Історично великий вплив на розвиток чеської термінології, вважає П. О. Селігей, мали пуристичні тенденції, зумовлені її тривалим понімечуванням і, як наслідок, навалом германізмів, яка ставила під загрозу слов'янську основу чеської мови [Селігей, 2008]. Сучасні дослідники зазначають, що сьогодні зафіксовано посилення протилежних тенденцій – до інтернаціоналізації наукової термінології [Poštolková, Roudný, Tejnor, 1983, с. 20].

Грунтовному вивченню наукової дефініції терміна та його основних особливостей у 30–40-х рр. ХХ ст. присвятили свої праці Б. Гавранек («Термінологія. Енциклопедія Отто нової ери»; «Уроки літературної мови та її культури») та А. Єдлічка (зазначена праця), які зауважували, що термін – це кодифікована лексико-семантична одиниця в спеціальній функції з точним значенням [Navranek, 1934; Navranek, 1932; Jedlička, 1948, с. 31], а номенклатура, на думку Б. Гавранека, містить і терміни, й автоматизовані словосполучення – поєднання кількох слів, що мають різну синтаксичну структуру для різних мов [Navranek, 1934]; щодо терміна автоматизовані словосполучення Я. Горецький у праці «Засоби словотворення словацької мови» (1955) та Л. О. Резніков у праці «Проти англіцизмів у мовознавстві» (1950) наголошували, що його свого часу критикували [Horecky, 1955, с. 9–13; Reznikov, 1950]. Першу диференціацію понять «термінологія» і «номенклатура» віднаходимо в працях Б. Гавранека (зазначені праці) та К. Сохора («Підручник із чеської фахової термінології») [Navranek, 1932; Navranek, 1934; Sohor, 1955], де термінологію визначено як сукупність термінів, використовуваних для кожного різновиду наукової чи практичної підготовки [Navranek,

1934]. У цей період розпрацьовуються ономасіологічні дослідження зоологічної та анатомічної термінології в працях О. Ференса («Оригінальні назви словацьких птахів», «Словаччина – підручник з історії природи», «Словацькі назви драконів»), Дж. Ледені («Анатомічні назви»; «Словацька номенклатура на позначення частин тіла») [Ferians, 1934–1939; Ledenyi, 1935; Ledenyi, 1940].

Основні ідеї чеської (Празької) термінологічної школи у 50-х рр. ХХ ст. віднаходимо в працях Я. Горецького («Основи словацької термінології»), який не лише схарактеризував розвиток термінознавства за періодами, а й визначив поняття «термін», «термінологія», сформулював основні вимоги до терміна (семантична прозорість, системність, точність, усталеність), розглянув питання інтернаціональності термінологічної лексики, лінгвістичну структуру термінів та їх функціонування у словниках, науковій і художній літературі [Horecky, 1956]. У розвідках Я. Горецького («Про словацьку сільськогосподарську термінологію») та В. Дуйчикової («Фахові назви, утворені з назв частин тіла») свого часу досліджувалась і проблема експліцитної та імпліцитної мотивованості термінологічних одиниць як мовних знаків з опертям на праці Р. Г. Піотровського, Р. А. Будагова, В. В. Виноградова та ін. [Horecky, 1955; Dujčikova, 1953].

Зауважимо, що питання загального розвитку термінологічної лексики на національній основі було актуальним упродовж першої третини ХХ ст. (див. праці В. Дуйчикової, Я. Горецького, І. Зморєя, Я. Фундарека, Я. Орміса, Г. Повали). Після Другої світової війни інтерес до проблем термінології дещо згас, проте було створено термінологічні комісії з юриспруденції, хімічних технологій і технічних наук, які зібрили великий за обсягом фактичний матеріал.

Традиційними в середині ХХ ст. залишалися с и с т е м н о с т р у к т у р н і д о с л і д ж е н н я галузевих терміносистем, зокрема: юридичної в історичному аспекті (Ш. Луби «Словацька правнича термінологія – розвиток, стан, перспективи») [Luby, 1953]; гельмінтологічної в ономасіологічному аспекті (Й. Говорка «До проблематики гельмінтологічної термінології») [Novorka, 1953]; науково-технічної, економічної (В. Дуйчикова «До дискусії про економічні терміни на зразок людиногодина, машиномісяць»)

[Dujčikova, 1954]; біологічної (Я. Кухар «Два актуальних типи творення фахових назв») [Kuchař, 1955]. З опертям на народну основу було проаналізовано сільськогосподарську (Я. Горецький «Про словацьку сільськогосподарську термінологію») [Horecký, 1955], архітектурну (Й. Петрикович «Примітки щодо інженерного сленгу») [Petrikovič, 1954] терміносистеми.

У цей період започатковані також термінознавчі пошуки функціонального спрямування, зокрема вивчення мови й стилю новин у комунікативному аспекті (М. Єлінек «Про мову і стиль новин») [Jelínek, 1957].

На розвиток термінознавства в Чехії та Словаччині впливали також екстралінгвістичні чинники. Чесько-словацькі термінологічні паралелі упродовж багатьох років перебували на піку термінологічних дискусій. Частина науковців не вважала за необхідне виокремлювати національну словацьку термінологію, апелюючи до напрацювань чеської школи, що буцімто нівелює потребу самостійного словацького назовництва, інші навпаки наполягали на самобутності словацької мови загалом і термінології зокрема. Ф. Травнічек у працях «Чесько-словацькі взаємини за мовознавчими сторінками», «Кореляція між чеською та словацькою мовами в світлі сталінських мовознавчих праць» наполягав на необхідності самоідентичності словацької національної технічної термінології [Travniček, 1933; Travniček, 1953]. За спостереженням Я. Горецького, на середину ХХ ст. ситуація чесько-словацьких термінологічних відношень складається сприятливіше, ніж у попередні роки [Horecký, 1954]. Взаємодії чеської та словацької термінологій присвячена праця М. Рудни «Вивчення взаємного впливу за допомогою аналізу паралельних чеських та словацьких текстів», який зазначав, що незважаючи на спорідненість історичного розвитку, належність до однієї групи мов, спільність графіки та ін., ці мови мають відмінності у словотворенні, лексичному вираженні технічних термінів; сільськогосподарська термінологія, ботанічна номенклатура мають багато лексичних відмінностей, оскільки в їхній основі лежить питома лексика кожного народу [Roudny, 1966].

У 70–80-х рр. ХХ ст. термінологи зосереджують увагу на загальних питаннях теорії терміна, зокрема на проблематиці фахової

термінології як частини словникового складу мови; аналізують сучасні на той час тенденції термінотворення; вивчають склад спеціальної лексики з акцентом на розмежування термінів, професіоналізмів та сленгової лексики, структуру терміна з огляду на особливості морфологічного, синтаксичного та семантичного способів термінотворення; апелюють до проблем, пов'язаних із традиційними вимогами до терміна; розробляють питання координації, стабілізації та нормалізації термінів, а також організації термінологічної роботи (Ю. Хован, Й. Бечка, Я. Горецький, П. Ондрус, Я. Фурдик, Б. Поштолкова, М. Рудни, А. Тейнор) [Chovan, 1972; Ве́чка, 1973; Ве́чка, 1974; Horecky, 1971, 1978, 1988; Ondrus, Horecky, Furdik, 1980; Poštolková, 1984; Poštolková, Roudný, Tejnor, 1983; Horecky, Buzássyová, Bosák, 1989].

На тлі системно-структурних досліджень актуалізована проблема стильової диференціації мови, що спонукає термінологів до вивчення професійного стилю, який представники Празької лінгвістичної школи вирізняли поряд з іншими функціональними стилями – художнім (естетичним), публіцистичним та розмовним. Німецький дослідник Г. Фелбер кваліфікує професійний стиль як ядро літературної мови й зазначає, що термінологічні дослідження в Чехословаччині (зараз Чехії та Словаччині – І. К., Л. Т.) зосереджено передусім на вивченні наукових і технічних текстів, а термін визначено як одиницю професійної мови та частину професійного функціонального стилю національної літературної мови [Фелбер, 1984, с. 35].

Отже, із середини ХХ ст. ідеї чеської (Празької) термінологічної школи розробляються в парадигмальних і крос-парадигмальних дослідженнях загальнотеоретичного і галузевого спрямування.

Розпад Чехословаччини у серпні 1992 р. – січні 1993 р. на дві держави – Чехію і Словаччину – зумовив формально обґрунтований поділ термінознавства на чеське та словацьке, хоча тісний зв'язок та взаємовплив здобутків термінологічної науки обох держав існує й до сьогодні.

Огляд сучасних термінознавчих праць (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) у чеському і словацькому ареалі мовної культури засвідчує поліпарадигмальність термінознавства в цих західнослов'янських

країнах. Одним із фундаментальних напрямів сучасних наукових пошуків на теренах Чехії і Словаччини є подальший розвиток ідей функціоналізму, які репрезентують загальнотеоретичне і галузеве термінознавство.

Загальнотеоретичні положення функціонального термінознавства на матеріалі будівничої термінології задекларовані у праці Я. Левицької («Термінологічні імплікації структурного та контекстного аналізу французької і словацької лексики будівництва»), яка на прикладі галузевої лексики аналізує визначення понять «термін» і «термінологія» в різних лексикографічних джерелах та різними термінологічними школами, основні завдання сучасного соціотермінознавства, термінографії, особливості, функції й типологію термінологічної дефініції, особливості термінографічних чеських та словацьких праць з 1970 по 2001 рр. [Levicka, 2006].

Зусилля дослідників Чехії та Словаччини кінця ХХ – початку ХХІ ст. зосереджено здебільшого в царині галузевих термінологій, функціональну дослідницьку парадигму вивчення яких репрезентують такі аспекти:

- стильовий (стилістичне термінознавство) – Я. Корженський, Ф. Цврчек, Ф. Новак («Юридичний і лінгвістичний аналіз правничих текстів» – юрислінгвістичний аспект узагальнення результатів багаторічних досліджень текстів законів, що діють на території нинішньої Чеської Республіки з 1918 року, вивчення взаємозв'язку між змістом закону, основами права і поняттєвим апаратом та формальними мовними способами вираження) [Kořenský, Cvrček, Novák, 1999]; Є. Чуленова («Мова і стиль словацького закону» – дослідження мови і стилю словацьких законодавчих актів, правничого стилю та адміністративних текстів, зокрема їхніх синтаксично-стилістичних особливостей, особливостей побудови, термінологічного та морфологічного наповнення) [Čulenová, 2010];

- комунікативний – Ю. Шарват («Журналістська комунікація» – вивчення процесу передавання журналістської інформації від комунікатора до аудиторії у контексті диференціації понять «масова комунікація» та «журналістська комунікація») [Charvat, 1990];

- комунікативно-лінгводидактичний – Е. Гомолова («Роль учителя у застосуванні принципів комунікативного виховання»

– дефініювання й вивчення основних термінів дидактики на тлі суспільно-психологічних чинників) [Homolová, 2003]; Я. Спалова («Теорія і практика засвоєння англійської правничої термінології» – вивчення процесів засвоєння англійської правничої термінології й власне правничих текстів у контексті аналізу завдань професійної мовної підготовки, мовознавчих вимог до випускників навчальних закладів різних рівнів з опертям на психолінгвістичні особливості комунікативного акту) [Spálová, 2011]; М. Лінгартова, Ф. Бонафе, Я. Опалка («Італійський бізнес і право» – дослідження мови бізнесу і права) [Linhartová, Bonafé, Opálka, 2000];

- комунікативно-порівняльний – М. Благо («Порушення стандартів в соціально-політичній галузі та їх відображення в мовних конструкціях (російсько-словацьке порівняння)» – розглянуто проблему рефлексії порушення норм у функціонуванні суспільно-політичної лексики російської та словацької мов на матеріалі найтиповіших мовних конструкцій інтернету, електронних видань з урахуванням специфічних форм маніпулятивної комунікації та лінгвокультурологем) [BlaHo, 2008];

- перекладознавчий (перекладне термінознавство) засвідчують праці, присвячені вивченню: військової термінології – Я. Стодолова («Основи англійської термінології сухохідльних військ», «Основи англійської військової термінології на щодень») [Stodolová 2001; Stodolová 2005]; німецької та чеської термінології логістики у порівняльному аспекті – Я. Дуфек, М. Вахкова («Німецька технічна термінологія в логістиці», 2007) [Dufek, Vachková, 2007]; семантичні трансформації значення економічних, спортивних, суспільно-політичних англійських запозичених термінів у порівняльному (німецька та словацька мови) аспекті – З. Добрик («Мови в контактах [англіцизми та інші запозичення в німецькій та словацькій мовах]») [Dobřík, 2007]; правничих текстів з огляду на функціональну, системну та змістову організацію правничих текстів – М. Томашек («Переклад у правничій практиці») [Tomášek, 2003]; особливостей дефініювання словацьких правничих термінів у процесі перекладу – М. Шкрлантова («Переклад правничих текстів на національному та міжнародному рівнях») [Škrlantová, 2005].

Крім власне парадигмальних, у термінознавстві Чехії та

Словаччини окресленого періоду виокремлюємо також крос-парадигмальні напрями досліджень, які представляють, зокрема, й загальнотеоретичні праці. До таких напрацювань зараховуємо, наприклад, історико-етимологічне дослідження С. Жажі «Латина і грецька мова в словотвірних засобах, граматиці і термінології словацької мови», в якому в порівняльно-зіставному аспекті розкривається вирішальна роль стародавніх мов, зокрема грецької і латинської, у розвитку європейської культури, їх впливу на лексику, термінологію і граматику слов'янських мов, а також важливість знання латини, особливо для сучасної професійної діяльності людини в різних сферах) [Žaža, 2010].

Серед крос-парадигмальних досліджень у галузевому чеському та словацькому термінознавстві кінця ХХ – початку ХХІ ст. насамперед вирізняємо потужний напрям структурно-функціональних пошуків, задекларованих онемасемасіологічними розвідками, зокрема: мови банківської справи в комунікативному аспекті в німецькій мові, а також аналізом ключових термінів цієї галузі знання, їх генетичної та морфологічної характеристики – Я. Вондрашкова («Німецька банківська мова. Лексикологічний аналіз») [Vondraškova, 2007]; військової фахової лексики в науково-технічній літературі як різновиді функціонального стилю, словотвірних типів, різновидів термінів-словосполучень, композитів та абрєвіаційних утворень на тлі загальних теоретичних проблем термінознавства – Ф. Гайзер («Номінація в спеціальній лексиці»; «Професійна лексика в її російсько-словацькому порівнянні») [Heiser, 1999; Heiser, 2007]; неологізмів у галузі інформатики та нових медіа в порівняльному аспекті – Я. Радимський («Італійські та окремі французькі неологізми в галузі інформації та нових медіа») [Radimský, 2003]; семантико-структурних особливостей сучасної суспільно-політичної лексики в українській і чеській публіцистиці у порівняльному аспекті – Н. Лазурова («Порівняльний аналіз сучасної суспільно-політичної лексики в українській та чеській публіцистиці») [Lazurova, 2011]; англійських запозичень у галузі новітньої російської економічної термінології із застосуванням синхронно-порівняльного та семантичного аналізу мовного матеріалу в комбінації з методами конфронтативного дослідження – Д. Галова

(«Інтеграція англіцизмів у сучасну російську економічну термінологію з огляду на процеси мовної глобалізації»)[Gálová, 2009]; психологічної термінології в комунікативному аспекті, зокрема описом пошуку оптимальних текстових засобів для передавання фахової інформації – Й. Шванцара («Термінологія і документація психологічних праць») [Švancara, 1999]; термінології технічного навчання в комунікативному та дидактичному аспектах, зокрема структури та способів творення галузевих термінів, їхніх дефініцій, термінологічних проблем правопису, невідповідності терміна обсягові поняття, синонімії, термінологічних проблем аналізу дидактичних текстів тощо та способів їх вирішення – Я. Стоффа («Термінологія в технічному вихованні») [Stoffa, 1994; Stoffa, 2000]; технічно орієнтованих дисциплін у контексті теорії дефініції та в методологічному аспекті – Ї. Достал («Термін і його дефініція в навчальних, термінологічних і наукових словниках та енциклопедіях») [Dostál, 2003]; медичної термінології в загальнотеоретичному, ономаціологічному, словотвірному та комунікативному аспектах – І. Боздехова («Сучасна термінологія з акцентом на фармацевтичних термінах») [Bozděchová, 2009]; термінів мови медицини, авторства медичних назв, епонімів, символів у медицині, медичної термінології й етимології, історії мови медицини, неологізмів тощо – В. Пацовський, П. Сухарда («Лінгвістика медицини. Книга про медичну термінологію не тільки для здоров'я») [Pacovský, 2004; Pacovský, Sucharda, 2008]; німецької сільськогосподарської термінології з позицій структурно-семантичного аналізу в лінгводидактичному аспекті інтерпретації термінологічної лексики в спеціалізованих текстах – Х. Борсукова («Німецька термінологічна лексика та її лінгводидактична інтерпретація») [Borsuková, 2007].

Із-поміж системно-структурних та функціональних досліджень галузевих термінологій у сучасних Чехії та Словаччині можна виокремити також історичні (історичне термінознавство), представлені переважно крос-аспектуальними працями з теоретичного вивчення історії (етапів) формування окремих галузевих термінологій і фахових мов на тлі історико-культурної традиції, представленість в історичних пам'ятках, а також індивідуально-авторської термінології, тобто термінології визначних

діячів науки і культури минулого (антропоцентричний аспект), за конкретних історичних умов її функціонування. Помітним аспектом наукових пошуків у цьому напрямі є ономасемасіологічний, орієнтований на вивчення історії ремісничої термінології, зокрема термінів теслярства, малярства, каменярства, плетіння виробів тощо на тлі системної характеристики словацької мови в Надлаку та історії ремесла з додаванням до кожної тематичної групи невеликого термінологічного словничка (П. Рогарик «Термінологія ручного виробництва і мова штурівського періоду в Надлаку») [Rohárik, 2010]; медичної на тлі історії медичної науки та філософії, виникнення окремих галузей і термінів на їх позначення (анатомії, хірургії, інфекційних захворювань, акушерства, анестезії, психіатрії) (Ф. Гонзалез–Цруссі «Коротка історія медицини») [González–Crussi, 2008]. Про активний розвиток цього напрямку галузевого термінознавства свідчать також дослідження медичної термінології, присвячені історико-лінгвістичному аналізу окремих анатомічних і клінічних термінів, розглядові ролі грецької і латинської мови в медичній термінології, причин і механізмів змін у цій лексико-семантичній групі, словотвірних моделей, проблемам синонімії та уніфікації деяких термінів із порівнянням назв хвороб у Галена, Авреліана та Ісидора Севільського (Ф. Шинон «Термінологія античної медицини. Розділи до історії медичної термінології») [Šinon, 2003]; медичної термінології Словаччини від античності до сучасності з урахуванням впливу визначних лікарів на формування галузевих назв, аналізом епонімічних, метонімічних номінацій, етимології окремих лексем – М. Буялкова («Медична термінологія в сучасному й історичному контексті») [Bujalková, 2011]; назв продуктів харчування, зернових у порівняльному аспекті – М. Беранова («Їжа та напої в доісторичні часи та середньовіччя») [Beranová, 2007]; старочеських назв хвороб – А. Чорна («Старочеські назви хвороб») [Černá, 2009], історії формування музичної термінології упродовж XIV–XX ст. – М. Штедронь, Д. Шлосар («Історія чеської музичної термінології») [Štědroň, Šlosar, 2004].

У працях чеських і словацьких дослідників активно розпрацьовуються ідеї функціонально-когнітивного термінознавства, а саме:

• лінгвотехнологічного (корпусне термінознавство), що знаходить відбиття в дослідженні дидактично орієнтованого корпусу фахових текстів у галузі біології, його властивостей і методики вивчення з опертям на теоретичні досягнення корпусної лінгвістики) – З. Тугарська («Семантичний і когнітивний аспекти вивчення дидактично орієнтованих професійних текстів з біології») [Tuhárska, 2010]; у створенні словацької термінологічної бази даних, яка враховує міжнародний досвід та особливості словацьких термінологічних потреб, пріоритетний розвиток семасіологічного підходу в термінознавстві, редагування та перегляд за необхідності наявного термінологічного фонду, створення програмного забезпечення для подальшої термінологічної роботи – З. Юрчацкова («Термінологія: основні принципи, методи та їх застосування») [Jurčáková, 2002];

• власне лінгвокогнітивного, зокрема в аспекті порівняльного вивчення мотивованості медичних термінів словацької й німецької мов – Є. Шварцова («Орієнтаційний потенціал мотивованих власнемовних медичних термінів (порівняння на матеріалі німецьких і словацьких назв)» [Schwarzová, 2010];

• когнітивно-конструктивістського, зокрема у лінгводидактичному вивченні синтаксичної термінології з позицій двох теорій – класичного синтаксису і синтаксису валентностей – М. Зухарова («Іноваційна організація і презентація синтаксичних термінів у навчанні чеської мови в середній школі») [Zouharová, 2005];

На теренах сучасних Чехії та Словаччини активно розробляється дискурсивний (крос-дисциплінарний) напрям вивчення галузевих термінологій та власне мови окремих галузей, зокрема: медійного дискурсу як мовного явища з виокремленням телевізійного дискурсу та розглядом його візуальних і вербальних засобів – М. Бочак («Структура тексту телевізійних новин. Аналіз форматів інтелектуальних передач із застосуванням дискурсивного підходу») [Bočák, 2008]; дискурсивного аналізу політичної метафори в аспекті когнітивної психології та когнітивної лінгвістики) – В. Хрз («Метафори в політиці») [Chrz, 1999].

Окрім власне дискурсивних у словацькому мовознавстві можна виокремити й когнітивно-дискурсивні дослідження, характерні для вивчення термінів політичної комунікації та політичного маркетингу,

їхньої структури, функцій, ролі, аналізу професіоналізації, персоналізації та американізації політичних діячів у типологічному аспекті на історичному тлі – В. Жуборова («Редефініція типології політичних діячів у контексті політичної комунікації і політичного маркетингу») [Žuborova, 2010].

Поряд із функціональним термінознавством в його парадигмальному та крос-парадигмальному виявах у Чехії та Словаччині спостерігаємо також розвиток власне системно-структурного напрямку досліджень терміноцентричного спрямування. Це передусім ономазіологічні механізми вивчення термінологій та номенклатур: геральдичної, зокрема назв геральдичних фігур (символів, знаків, гербів) у словацькій мові з опертям на історію їх походження – Л. Вртель («Геральдична термінологія», 2003) [Vrtel, 2003; Vrtel, 2009]; медичної, зокрема словотвірних особливостей генетичної термінології та номенклатури, еквівалентів грецьких та латинських номенів народної термінології, аббревіації як особливого типу медичних термінів – М. Буялкова («Словотвірна мотивація генетичних термінів у медицині»; «Медична термінологія в сучасному та історичному аспектах») [Bujalková, 2011], стоматологічної в порівняльному аспекті (англійсько-словацькі паралелі) з акцентуванням на словотвірних особливостях – Г. Мишикова («Конфронтаційний опис лексики. Англійська і словацька стоматологічна термінологія») [Miššíková, 1998]; чеських назв жаб з особливостями їхньої систематизації і кодифікації – Ї. Моравец («Чеська номенклатура жаб. – IV, Амфібії (Amphibia)») [Moravec, 2001]; чеської номенклатури органічної хімії та неорганічних з'єднань з акцентом на їхній систематизації – Я. Фікр, Я. Каховець, Є. Мусилова («Номенклатура органічної хімії»; «Хімічна номенклатура неорганічних з'єднань») [Fikr, Kahovec, 2002; Musilová, 2000]; номенклатури риб, хребетних та класів тварин – Л. Ханель, Ю. Новак («Чеські назви тварин») [Hanel, Novak, 2004]; економічних терміносистем української, російської та чеської мов у порівняльному аспекті (їх структурно-семантичні й словотвірні характеристики) – І. Якимовська («Порівняльна характеристика термінології економічної сфери [на

матеріалі російської, української та чеської мов]») [Jakimovská, 2010]; мотивації термінологічних одиниць іншомовного походження як інтерлінгвальної, виокремлюючи її з-поміж інших типів мотивації – морфологічної, словотвірної, синтаксичної, фразеологічної – М. Олошак («Аспекти теорії лексичної мотивації») [Ološtiak, 2011].

Ономасемасіологічні студії представлені працями з вивчення медичної термінології – В. Пацовський («Медична термінологія») [Pacovský, 2004], музичної в дидактичному аспекті – Е. Котікова («Англійська термінологія в галузі музичної теорії тональної гармонії») [Kotíková, 2007], вивчення дефініції та способів термінотворення біохімічних термінів за тематичними групами з коротким історичним екскурсом – М. Кожуркова, М. Путала («Біохімічна термінологія») [Kožurková, Putala, 2011], термінології фізичного виховання в аспекті її використання в школі з розпрацюванням засадничих принципів – просторового, біомеханічного, анатомічного для номінації за тематичними групами – Й. Баб'як («Основні терміни фізичного виховання в школі») [Babiak, 2009], гімнастичних термінів за тематичними групами – Г. Пелікан («Термінологія гімнастики») [Pelikan, 1994], термінології сестринської справи в аспекті її стандартизації та міжнародної класифікації – Г. Воросова («Система класифікації і стандартизації термінології в галузі сестринського догляду») [Vörösová, 2007], військової термінології російської мови з опертям на її лексико-семантичні та морфолого-синтаксичні особливості – Ф. Гайзер («Загальне та специфічне в російській військовій термінології») [Heiser, 2007a] та ін.

Семасіологічні праці присвячені вивченню типів термінологічної синонімії в порівняльному аспекті (англо-словацькі паралелі) семного аналізу термінології кераміки – Я. Левицька («Термінологічна варіативність», 2008) [Levická, 2008]; лексико-семантичний аналіз французьких, англійських та словацьких правничих і економічних термінів у лексикографічному напрямку – Д. Ланхарик («Порівняльний семантико-лексично-лексикографічний аналіз термінів [еквівалентна семантизація французьких, англійських та словацьких правничих та економічних термінів]») [Lančarič, 2002].

З-поміж системно-структурних досліджень у царині галузевого термінознавства на теренах Чехії та Словаччини помітними видаються й типологічні праці, наприклад, присвячені вивченню типології лісової фітоценології – Е. Крижова («Фітоценологія і типологія лісівництва») [Křižova, 1995].

Теоретико-прикладний напрям у галузевому термінознавстві Чехії та Словаччини представлений більшою мірою традиційними аспектами теоретичних досліджень, які знайшли практичне втілення в укладанні галузевих словників. Це, зокрема, вивчення й лексикографування карстологічної і спелеологічної термінології – В. Панош («Карстологічна і спелеологічна термінологія: навчальний словник») [Panoš, 2001], словотвірних особливостей англійської і словацької законодавчої термінології у порівняльному аспекті – А. Гаїкова («Англійська і словацька термінологія Європейського Союзу») [Hájíková, 2003], особливостей англійської та словацької термінології законодавства в актах ЄС, економіки та різних підрозділів політики – фінансової, сільськогосподарської, регіонального розвитку тощо – П. Фекете («Професійна термінологія в підрозділах політики Європейського Союзу») [Fekete, 2008], способів творення металургійної термінології в словацькій і німецькій мовах, семантичних особливостей називання фахових процесів у порівнюваних мовах – Р. Гуемер («Лексично-лексикографічний аналіз металургійної термінології») [Huemer, 2002], ремісничої термінології на позначення занять на потребу сільського господарства в Надлаку з історичним та лінгвоетнографічним аспектом – П. Рогарик («Термінологія ручного виробництва і мова штурівського періоду в Надлаку») [Rohárik, 2010].

Отже, аналіз понад 130 термінологічних праць показав, що загальні тенденції розвитку термінознавства на теренах Чехії та Словаччини характеризуються виразним переважанням досліджень функціонального напрямку (понад 60% проаналізованих праць) в його парадигмальному вияві (стильовий, комунікативний, комунікативно-лінгводидактичний, комунікативно-порівняльний, перекладознавчий аспекти) та крос-парадигмальних досліджень, зокрема історико-етимологічних, теоретико-прикладних. Значну увагу приділено традиційним системно-структурним аспектам термінознавства

(понад 30% праць), зокрема ономасемасіологічним, ономасіологічним, історичним та загальнотеоретичним. Сучасний стан розвитку термінознавчої думки (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) характеризується посиленням уваги до когнітивних аспектів вивчення термінологій, зокрема: власне лінгвокогнітивних, функціонально-когнітивних, когнітивно-конструктивістських, когнітивно-дискурсивних та власне дискурсивних крос-дисциплінарного спрямування.

3.6. Хорватське термінознавство кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Хорватська термінологія як окремий напрям лінгвістичних досліджень почала активно розвиватися в Україні на початку ХІХ ст. на основі чотирьох науково-славістичних центрів – у Києві, Львові, Одесі, Харкові. Однак питання історії хорватського термінознавства потрапили до кола інтересів мовознавців лише у ХХ ст. у контексті вивчення міжмовних контактів та проблем інтернаціоналізації термінології. Зокрема, з 90-х рр. ХХ ст. аналіз хорватської термінознавчої проблематики віднаходимо у львівських науковців, зокрема Левка Полюги [Полюга, 2002], Л. М. Васильєвої, А. Ю. Лисенко [Лисенко, 2002], О. Наглюк [Наглюк, 2007], О. Б. Ткачук [Ткачук, 2011].

Сербський лінгвіст Р. Бугарски щодо пуристичних тенденцій у сучасній хорватській термінології зазначає: «Наочний приклад шкідливості неправильного розуміння явища пуризму спостерігаємо в мовній дійсності Республіки Хорватії. Тут, крім утвердження новотворів в адміністрації, поспішають “похорватити” й цілі термінології різних галузей знань, що в очах декого, можливо, зміцнює почуття національної ідентичності і досягнутого державного суверенітету, однак, напевно, не сприяє бажаному ефективному входженню цієї країни в сучасні європейські й світові процеси» [Бугарски, 1996].

Термін сербсько-хорватська мова вперше використав Перо Будмані у 1867 р. [Budmani, 1867].

Крім висвітлення діяльності філологічних шкіл щодо нормування хорватської мови в цей період, заслуговує на увагу спроба розглянути

деякі важливі питання літературно-мовної політики (особливо термінології), водночас у хорватів і сербів.

Загребська філологічна школа зробила значний внесок у розвиток нормативної термінології багатьох галузей та лексикографії. Особлива заслуга в цьому належить Б. Шулеку (1816–1895), термінологу і лексикографу, укладачеві тримовного словника наукової термінології «Хорватсько-німецько-італійський словник» (1874–1875), де трапляється багато вдалих термінологічних знахідок, значна кількість яких використовується й у наш час.

Існування протягом майже ста років об'єднаної сербсько-хорватської мови зумовило те, що в ХХ ст. увага дослідників-хорватистів зосереджувалася передусім на культурологічній проблематиці – літературознавстві, перекладах, критичних статтях, а також на вивченні пам'яток давньої хорватської писемності, створених усіма хорватськими діалектами тощо. Мова хорватів, яка почала називатись сербсько-хорватською / хорватсько-сербською, ніби відійшла на другий план, поступившись сербській її частині (не маємо на увазі вивчення хорватської мови самими хорватами, яке, зрозуміло, не припинялося). Не стала винятком і славістична наука в Україні, про що свідчать праці, які публікувалися на наших теренах [Васильєва, 2002, 2005, 2007].

Щодо проблематики наукових пошуків у хорватському термінознавстві, зазначимо, що потужним напрямом досліджень кінця ХХ – початку ХХІ ст. у цьому ареалі мовної культури є традиційне ономасемасіологічне галузеве термінознавство, яке, починаючи з 70-х рр. ХХ ст., представлене фундаментальними науковими працями переважно системно-функціонального, терміно-й мовоцентричного спрямування. Це, зокрема, вивчення термінологій: богословської «Хорватська богословська термінологія» Й. Шетки [Šetka, 1976]; педагогічної «Педагогічний термінологічний склад. Семантичний аналіз фундаментальних педагогічних найменувань» С. Басіча [Basić, 1989] (семантичний аспект); правничої термінології переважно в законодавчих текстах, зокрема й правничої мови (М. Маміч, Д. Буковчан) [Mamić, 1990, 1999, 2004; Bukovčan, 2006], музичної (С. Туксар) [Tuksar, 1992], арифметичної (М. Міхалевич) [Mihaljević, 1993], термінології ядерної фізики (В. Локнер) [Lokner,

1993] (термінографічний аспект), електронної (А. Штамбук) [Štambuk, 1996], морської термінології (Д. Стояк, Ж. Степаніч) [Stojac, 1998; Stepanić, 2004], театральної (Ш. Дурда) [Durda, 1999], комп'ютерної (М. Міхалевич) [Mihaljević, 2003], медичної (А. Гуран-Коха) [Gjuran-Coħa, 2007], економічної (порівняльний аспект) (І. Фабіяніч) [Fabijanić, 2008], технічної (Л. Гудечек, М. Міхалевич) [Hudeček, Mihalević, 2009] термінологій.

Загалом проблематика вивчення галузевих термінологій, мови науки та окремих її підрозділів у хорватському термінознавстві цього періоду розкривається в загальнотеоретичному й методологічному, теоретико-практичному й власне термінографічному, функціонально-прагматичному, історичному, порівняльному (І. Фабіяніч) [Fabijanić, 2008], комунікативно-перекладному та стилістичному аспектах (В. Новак) [Novak, 2010].

Основним у домінантному напрямі є нормоцентричний аспект (А. Штамбук, А. Франсіч, Л. Гудечек, М. Міхалевич) [Štambuk, 2005, Francić, Hudeček, Mihaljević, 2006].

Одним із провідних напрямів є загально-теоретичне термінознавство, представлене у хорватському мовному просторі кінця ХХ – початку ХХІ ст. монографіями З. Філіповіча [Filipović, 1990], дисертаціями Н. Павлетіч [Pavletić, 2009], А. Мілковіч [Milković, 2010] та власне критикою загальної теорії термінознавства в дисертації М. Петровіч [Petrović, 2008].

Історичне термінознавство в сучасній хорватській лінгвістиці представлено проблематикою загальноісторичного розвитку хорватської термінології на європейському тлі (С. Шарчевіч, М. Байсіч) [Šarčević, Vajčić, 2011] та вивченням християнської термінології (М. Маміч) [Mamić, 2004].

Сьогодні набув розвитку стилістичний аспект вивчення термінології хорватського законодавства (В. Новак) [Novak, 2010].

За останні 20 років представлено корпусне термінознавство, загальнотеоретичні аспекти якого фрагментарно розкрито в монографіях М. Міхалевич [Mihaljević, 1998] та Л. Гудечек, М. Міхалевич [Hudeček, Mihaljević, 2009].

Функціональні дослідження у сербсько-хорватському мовному просторі, представлені переважно тенденціями історичного розвитку

окремих галузевих термінологій (О. Живанович) [Живановић, 1913], уперше помічаємо на початку ХХ ст. У 70-80-х рр. на теренах Сербії – Хорватії з'являються наукові праці, в яких галузеву термінологію активно вивчають не тільки з позицій функціоналізму в методологічному, терміоцентричному (Б. Петрич) [Petruћ, 1980], зіставному (С. Радич, Л. Петрович, А. Міленкович, 1988) [Radić, Petrović, Milenković, 1988;] та перекладознавчому (А. Гойкович) [Gojković, 1987] аспектах, а й у структурно-функціональному напрямі (В. Надворнік) [Nadvornik, 1989]. У цей період задекларувало себе й прикладне термінознавство в його лінгводидактичному аспекті (З. Діклич) [Diklić, 1989].

Найпотужніші термінологічні проекти у Хорватії: STRUNA — Хорватські наукові назви (2012), доступно на сайті: www.struna.ihjj.hr (В. Лопак, Т. Стоянов, В. Сіндріч, В. Нагод – організатори); HRANA — Хорватські математичні назви (2005–2006), доступно на сайті: <http://hrana.ffzg.hr>; MAT — Мультилінгвальна термінологія (2012), доступно на сайті: <http://www.ciscra.org/mat/>; ZRNA, HRSTON (Хорватські стоматологічні назви).

Отже, до загальних тенденцій розвитку сучасного термінознавства у Хорватії можна віднести такі: вивчення хорватської термінології в контексті європейського досвіду на тлі мовних процесів та історії розвитку хорватської літературної мови, інтенсивний розвиток традиційного ономасасіологічного галузевого термінознавства із вкрапленням семасіологічного, зацікавленість до проблем історичного термінознавства, домінування проблематики галузевого термінознавства над загальнотеоретичним, критика загальної теорії терміна, стилістичний напрям та формування потужного напрямку корпусного термінознавства на тлі інтенсивного розвитку лінгвістичних технологій.

Література до розділу III

1. Абдул-Хамид М. А. Политическая лексика в современном русском языке и в современном иврите (словообразование): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01, 10.02.22. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский гос. ун-т, 2005. 260 с.

2. Абрамова Г. А. Медицинская лексика: основные свойства и тенденции развития: Дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.01. Краснодар: Кубанский гос. ун-т, 2003. 312 с.
3. Абрегова А. В. Специфика формирования и функционирования юридических терминов-аббревиатур в современном английском языке: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Саратов: Саратовская гос. академия права, 2005. 129 с.
4. Авакова О. В. Формирование и функционирование английской юридической терминологии в процессе становления государства и права в Англии: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва: Российский гос. гуманитарный ун-т, 2006. 208 с.
5. Авербух К. Я. Общая теория термина: комплексно-вариологический поход: Дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.19. Иваново: Ивановский гос. ун-т, 2005. 324 с.
6. Авербух К. Я. Стандартизация терминологии: некоторые итоги и перспективы (к 50-летию деятельности по стандартизации терминологии). Научно-техническая информация. Серия 1. 1985. № 3. С. 1–8.
7. Авербух К. Я. Лингвостатистическое исследование терминологии химического машиностроения: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Горький, 1980. 18 с.
8. Агапова Г. Н. Английская химическая терминология как совокупность трех семиотических систем: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Москва, 1976. 18 с.
9. Агапова Г. Н., Ахманова Г. И., Вельштейн А. М. [и др.]. Текстология английской научной речи. Москва: Изд-во МГУ, 1978. 194 с.
10. Акулинина Т. В. Экстралингвистическая обусловленность особенностей английской терминологии компьютерной информатики: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Омск: Омский гос. техн. ун-т, 2003. 157 с.
11. Албул О. Назви особи у болгарській суспільно-політичній лексичі. Проблеми слов'язнознавства. Львів, 1984. Вип. 29. С. 85–89.
12. Албул О. Суспільно-політична термінологія у сучасній болгарській мові. Проблеми слов'язнознавства. Львів, 1982. Вип. 25. С. 133–137.
13. Албул О. А. Суспільно-політична лексика болгарської мови (назви

- особи): Дис. ... канд. филол. н. Львів, 1988. 145 с.
14. Алексеева Л. М. Термин и метафора: семантическое обоснование метафоризации. Пермь: ПГУ, 1998. 250 с.
 15. Алексеева М. П. М. В. Ломоносов и проблема заимствования в русском литературном языке XVIII века. Новосибирск, 1991. 46 с.
 16. Алексиев Б. А. Контрастивни аспекти на терминологичната метафора: Дис. ... на научната степен «доктор». София, 2005. 264 с.
 17. Алексова В. Сватбената терминология в българския и румънския език: етнолингвистично изследване. София: Универ. изд-во «Св. Климент Охридски», 2013. 511 с.
 18. Алексова В. Термини за ‘встъпвам в брак’ в българския и румънския език. Съпоставително езикознание. София: Универ. изд-во «Св. Климент Охридски», 2002. С. 16–58.
 19. Алешина Л. М. Лексика конопледства в орловских говорах: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Орел: Орловский гос. ун-т, 2001. 253 с.
 20. Алпатов В. М. История лингвистических учений. Москва: Языки русской культуры, 1998. 368 с.
 21. Альоков Д. Терминология по мотоциклетизъм. София: Медицина и физкултура, 1957. 63 с.
 22. Амирова Т. А., Ольховиков Б. А., Рождественский Ю. В. Очерки по истории лингвистики. Москва: Наука, 1975. 559 с.
 23. Амосенкова Е. И. Некоторые принципы образования технических терминов в современном французском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Ленинград, 1953. 26 с.
 24. Ангелов Г. Българският език на Темида. Глотометрическо изследване на лексическата съчетаемост и клишираността в българските закони. София: Херон прес, 2008. 220 с.
 25. Андреев Т. Терминология на бокса. София: Медицина и физкултура, 1957. 35 с.
 26. Анисимова А. Г. Типология терминов англоязычного искусствоведения: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 1994. 148 с.
 27. Анисимова Ю. А. Соотношение юридических терминов и профессионализмов в лексической системе английского языка: Дис. ...

- канд. филол. наук: 10.02.04. Саратов: Саратовская гос. академия права, 2002. 271 с.
28. Анюшкин Е. С. Субстантивные термины и их экстралингвистическая детерминированность в немецкой терминологии технологии сахаристых веществ: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Воронеж, 1984. 241 с.
 29. Апалько И. Ю. Терминологическая лексика сферы бокса и динамика ее развития: На материале русского и английского языков: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Краснодар: Кубанский гос. ун-т, 2005. 211 с.
 30. Апостолова Г. Английският философски текст: интерпретация и превод: реконцептуализация на английския философски текст в контекстите на българската преводаческа перцепция. Благоевград: Бон, 2011. 236 с.
 31. Апресян Ю. Д. Идеи и методы современной структурной лингвистики (краткий очерк). Москва: Просвещение, 1966. 305 с.
 32. Арсенијевић М. Из текстилне терминологије. Наш језик. Год. 19, н. с., св. 4–5. 1973. С. 256–264.
 33. Аскерова І. А. Семантичне поле назв емоційно-афективних станів у польській мові: дис... канд. філол. наук: 10.02.03; Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2006. 230 с.
 34. Атанасов Г. Архонт–архонтат, деспот-деспотат, господин-господарство. Няколко хронологически и терминологични уточнения. Атанасов Г. Добружанското деспотство към политическата, църковната, стопанската и культурната история на Добруджа през XIV век. Велико Търново: Фабер, 2009. С. 3–67.
 35. Атанасова И. Терминология в изобразителното изкуство в руски и български език: Дис. ... на научната степен «доктор на филологическите науки». Велико Търново, 2003. 440 с.
 36. Ахманова О.С. Очерки по общей и русской лексикологии. Москва: Учпедгиз, 1957. 296 с.
 37. Бјелаковић І. Геграфска терминологија код Срба у XVIII–XIX веку: Докторска дисертација. Део 1. Нови Сад: Бјелаковић, 2012. 278 стр.
 38. Бабанин В. Семиотични аспекти на интегрираните маркетингови комуникации в автомобилния бранш: Дис. на ... научната степен «доктор». София: Софийски ун-т «Св. Климент Охридски», 2011. 383 с.
 39. Бабанова С. Ю. Вариантность в терминологии (на материале терминологии

- робототехники в немецком и русском языках): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Москва: Московский гос. технический ун-т им. Н. Баумана, 1997. 24 с.
40. Багдасарян М. С. Словообразовательная парадигматика географической терминологии (термины физической географии): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский гос. ун-т, 1991. 19 с.
41. Базала Б. Психология и логика в българската граматична терминология. Училищен преглед. София, 1947. № 4. С. 311.
42. Балан Ал. Т. Състояние на българската граматика. Критична студия. София, 1947. 18 с.
43. Барак С. М. Терминологическая лексика. Ее место в словарном составе языка. (На материале современной английской терминологии ж/д транспорта): Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Ленинград: ЛГПИ им. Герцена, 1955. 17 с.
44. Баран О. В. Сопоставление экономических терминосистем во французском и русском языках в аспекте современной неологии: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва: Московский гос. лингв. ун-т, 2005. 234 с.
45. Барсукова Е. А. Научный термин в общем и терминологическом толковых словарях русского и английского языков: На материале медицинской и компьютерной терминологий: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 2004. 160 с.
46. Белан Э. Т. Особенности формирования новых терминосистем: на материале английской и русской терминологий международного туризма: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва: Московский гос. областной ун-т, 2009. 194 с.
47. Беликова И. А. Особенности образования терминов-неологизмов в подъязыке компьютерной техники: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Омск: Омский гос. техн. ун-т, 2004. 147 с.
48. Белова А. Ю. Проблема мотивированности терминов (на материале русской и немецкой ботанической терминологии): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Саратов: Саратовский гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского, 1993. 194 с.

49. Бельчиков Ю. А. Интернациональная терминология в русском языке. Москва: Учпедгиз, 1959. 80 с.
50. Березин Ф. М. История лингвистических учений. 2-е изд. Москва: Высшая школа, 1984. 319 с.
51. Березовская Е. А. Ихтиологическая лексика в говорах Русского Севера: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Екатеринбург: Уральский гос. ун-т, 2006. 220 с.
52. Берон П. Букварь съ различни поучення. Брашов, 1824. 140 с.
53. Бесекирска Л. Интернациональная лексика в медицинской терминологии русского языка: дис. ... докт. филол. наук: 10.02.01 – русский язык. Москва, 1997. 265 с.
54. Бобырева Н. Н. Общее и различное в терминологии художественной гимнастики русского и английского языков: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Казань: Татарский гос. гуманитарно-пед. ун-т, 2010. 198 с.
55. Бонелис М. Д. Общая характеристика лексического состава современной английской горнорудной терминологии и основные способы образования горных терминов: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Москва, 1962. 24 с.
56. Бошняковић Ж. Пастирска терминологија Срема:Книга. Нови Сад: Филозофски факултет. Београд: Југославенско удружење «Наука и друштво», 1985. 174 с.
57. Боянова Н. Русская терминология туризма на фоне болгарской: опыт лингвистического описания. Научни трудове на УНСС. 2013. Т. 1. С. 182–264.
58. Бронникова Д. Л. Сравнительно-сопоставительный анализ терминологического корпуса подязыков альтернативного топлива и электроники: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва: Московский гос. обл. ун-т, 2009. 269 с.
59. Бугарски Р. Стране речи данас: појам, употреби, ставови. О лексичним позајмљеницама. Суботица.1996. С. 230.
60. Булич С.К. Очерк истории языкознания в России XVIII–XIX вв. Санкт-Петербург, 1904. 988 с.
61. Булыгина Т. В. Пражская лингвистическая школа. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. Москва: Сов.

Энциклопедия, 1990. С. 390–391.

62. Бурмистрова А. В. Лингвостатистический анализ английской терминологии фондового рынка: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Иваново: Ивановский гос. ун-т, 2001. 215 с.
63. Бушин И. В. Формирование вторичных терминосистем и их специфика: На материале терминологии судебной медицины русского и английского языков: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Саратов: Саратовский гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского, 1996. 241 с.
64. Вајагић Б. О неким техничким изразима. Наш језик. Год. 2, н. с., св. 7–10. 1951. С. 307–308.
65. Валенцова М. М. Терминология календарной обрядности чехов и словаков: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Москва: Московский гос. лингв. ун-т, 1996. 279 с.
66. Василев В. Англицизмите и англо-американизмите във френската туристическа терминология : монография. Варна: ВИНС Д. Благоев, 1985. 178 с.
67. Василев В. Изследване върху неологизмите във френската туристическа терминология: Дис. ... на научна степен «кандидат на филологическите науки». София, 1983. 292 с.
68. Василева Й. Х. Пастирската терминология в Софийско: Дис. ... на научната степен «доктор». София, 2003. 292 с.
69. Васильев В. Л. Географическая терминология в говорах Новгородской области: Ареально-семасиологический анализ на восточнославянском фоне: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский гос. ун-т, 1995. 264 с.
70. Васильева Л. Динамічні процеси в сербській, хорватській та боснійській лексиці кінця ХХ – початку ХХІ ст. Проблеми слов'язнавства. 2005. Вип. 55. С. 143–155.
71. Васильева Л. Особливості формування хорватської літературної норми (друга чверть – кінець ХХІ ст.). Проблеми слов'язнавства. 2002. Вип. 52. С. 147–156.
72. Васильева Л., Вейнович Н. Хорватистика в Україні і світі. Вісник Львівського нац. ун-ту ім. Івана Франка: Серія філол. Львів. 2007. С. 3–12.

73. Васић П. Неколико начелних речи [о техничкој терминологији]. Наш језик. Год.2, н. с., св. 7–10. 1951. С. 309–310.
74. Вахрамеева В. В. Эпонимные термины в английских подъязыках науки и техники: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Омск: Омский гос. техн. ун-т, 2003. 144 с.
75. Веселов П. В. Структура терминов дефинитивного типа (на материале терминологии пластических масс и мягких искусственных кож): Дис. ... канд. филол. наук. Москва, 1971. 218 с.
76. Винарова Ж. Б. Теоретични и приложни аспекти на медицинската и здравна информация: Дис. на ... научната степен «доктор». София: Нов български ун-т, 2006. 277 с.
77. Виноградов В. В. Вступительное слово. Вопросы терминологии (Матер. Всесоюзного терминологического совещания). Москва, 1961. С. 3 – 10.
78. Винокур Г. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии. Труды Моск. ин-та истории философии и литературы. Москва: Изд. МИИФЛ. 1939. Т. 5. С. 3–54.
79. Войцева О. А. Водогосподарська лексика польської мови: від давнини до сучасності: монографія. Чернівці: Букрек, 2010. 423 с.
80. Войцева О. А. Динаміка номінації водогосподарських реалій у польській мові на тлі інших слов'янських мов: автореф. дис. ... докт. філол. наук: 10.02.03; Нац. акад. наук України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ, 2012. 37 с.
81. Войшвилло Е.К. Понятие как форма мышления: логико-гносеологический анализ. Москва: Изд-во МГУ, 1989. 239 с.
82. Войшвилло Е. К. Понятие. Москва: Из-во МГУ, 1967. 286 с.
83. Володина М. Н. Национальное и интернациональное в процессе терминологической номинации. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 1993. 112 с.
84. Володина М. Н. Теория терминологической номинации. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. 180 с.
85. Володина М. Н. Термин как средство специальной информации. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 1996. 76 с.
86. Ву Чжон Хи. Универсальное и национальное своеобразие в лингвистическом освоении англоязычных компьютерных терминов в

- русском и корейском языках: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Москва: Государственный ин-т рус. языка им. А. С. Пушкина, 1998. 140 с.
87. Вуковић Г. Терминологија куће и покућества у Војводини: Книга. Нови Сад: Филозофски факултет, Институт за јужнословенске језике, 1988. (Суботица: Минерва). 508 стр.
88. Вуковић Г., Бошњаковић Ж., Недељков Љ. Војвођанска коларска терминологија: Книга. Нови Сад: Институт за јужнословенске језике. Београд: Југославенско удружење «Наука и друштво». 1984. 258 стр.
89. Гаврилова Н. В. Деловая терминология международной экономики во французском, английском и русском языках в тезаурусном аспекте: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Екатеринбург: Уральский гос. пед. ун-т, 2009. 191 с.
90. Гадаборшева М. Ю. Системно-динамический анализ лингвистической терминологии: на материале русского, английского и ингушского языков: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Ростов-на-Дону: Южный федер. ун-т, 2008. 226 с.
91. Ганчев Б. Същност и проблеми на дермато-венерологичната терминология: Дис. ... на научна степен «кандидат на филологическите науки». София, 1970. 136 с.
92. Гасанова Н. А. Функционально-деривационные особенности научно-технической терминологии азербайджанского языка: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.02. Махачкала: Дагестанский гос. педагогический ун-т, 2006. 154 с.
93. Гвишиани Н.Б. Категории и понятия языкознания как предмет методологического исследования: Дис. д-ра филол. наук: 10.02.04. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 1984. 388 с.
94. Гвишиани Н. Б. Язык научного общения (вопросы методологии). Москва: Высшая школа, 1986. 280 с.
95. Геолошка терминологија и номенклатура. 2.Палеоботаника. / Главни и одговорни уредник Петковић Коста Книга. Београд: Завод за регионалну геологију и палеонтологију Рударско-геолошка факултета. 1978. 130 стр.
96. Геолошка терминологија и номенклатура. I. Стратиграфија и палеографија. / Главни и одговорни уредник Петковић Коста. Книга. Београд: Завод за

- регионалну геологију и палеонтологију Рударско-геолошка факултета. 1975. 336 стр.
97. Геолошка терминологија и номенклатура. III. Геохемија, кристалографија, минералологија. Главни и одговорни уредник Петковић Коста. Книга. Београд: Завод за регионалну геологију и палеонтологију Рударско-геолошка факултета. 1983. 177 стр.
98. Геолошка терминологија и номенклатура. IV. Книга. Петрологија. / Главни и одговорни уредник Петковић Коста. Београд: Завод за регионалну геологију и палеонтологију Рударско-геолошка факултета. 1975. 186 стр.
99. Геолошка терминологија и номенклатура. IX. Геофизика. / Главни и одговорни уредник Петковић Коста. Книга. Београд: Завод за регионалну геологију и палеонтологију Рударско-геолошка факултета. 1977. 205 стр.
100. Геолошка терминологија и номенклатура. V. Тектоника. / Главни и одговорни уредник Петковић Коста. Книга. Београд: Завод за регионалну геологију и палеонтологију Рударско-геолошка факултета. 1977. 286 стр.
101. Геолошка терминологија и номенклатура. VIII-1. Хидрогеологија. / Главни и одговорни уредник Петковић Коста. Книга. Београд: Завод за регионалну геологију и палеонтологију Рударско-геолошка факултета. 1976. 81 стр.
102. Геолошка терминологија и номенклатура. VIII-2. Инжњерска геологија. / Главни и одговорни уредник Петковић Коста. Книга. Београд: Завод за регионалну геологију и палеонтологију Рударско-геолошка факултета. 1978. 113 стр.
103. Геолошка терминологија и номенклатура. Палеозоологија. / Главни и одговорни уредник Петковић Коста. Книга. Београд: Завод за регионалну геологију и палеонтологију Рударско-геолошка факултета. 1978. 589 стр.
104. Геолошка терминологија и номенклатура. VI, Лежишта метала и неметала. / Главни и одговорни уредник Петковић Коста. Книга. Београд: Завод за регионалну геологију и палеонтологију Рударско-геолошка факултета. 1975. 158 стр.
105. Геолошка терминологија и номенклатура. VII. Каустобиолити. / Главни и одговорни уредник Петковић Коста. Книга. Београд: Завод за регионалну

- геологију и палеонтологију Рударско-геолошка факултета. 1976. 149 стр.
106. Георгиева В. Съпоставителна характеристика на българската и английска военна терминология (в областта на операциите по поддържане на мира): Дис. ... на научната степен «доктор». София, 2014. 434 с.
 107. Герд А. С. Заметки о научно-технической лексикографии. Романское и германское языкознание. Минск, 1977. С. 109–116.
 108. Герд А. С. Основы научно-технической лексикографии. Ленинград: Из-во ЛГУ, 1986. 71 с.
 109. Герд А. С. Проблемы становления и унификации научной терминологии. Вопросы языкознания. 1971. №1. С. 14–22.
 110. Герд А. С. Проблемы формирования научной терминологии (на материале русских научных названий рыб): Дис. ... д-ра филол. наук. Ленинград: Ленинградский гос. ун-т, 1968. 1128 с.
 111. Герд А. С. Словник тезаурусов и вопрос о составных компонентах специальных терминов. Лингвистическое обеспечение автоматизированных систем управления и информационно-поисковых систем. Махачкала, 1974. С. 133–136.
 112. Герд А. С. Формирование терминологической структуры русского биологического текста. Ленинград: Из-во ЛГУ, 1981. 110 с.
 113. Глушко М. М. Синтаксис, семантика и прагматика научного текста. Москва: МГУ, 1977. 209 с.
 114. Головин Б. Н., Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах. Москва: Высшая школа, 1987. 104 с.
 115. Горский Д. П. Вопросы абстракции и образования понятий. Москва: Из-во АН СССР, 1961. 353 с.
 116. Грамматика славено-болгарска / Сочинена от Христати П. Дупничанина. Белград: Правителственна књигопеч., 1836. 74 с.
 117. Греч Н. И. Практическая русская грамматика, изданная Николаем Гречем / Изд. 2-е, испр. Санкт-Петербург: Типография Имп. Санктпетербургскаго Воспитательнаго Дома, 1834. 526 с.
 118. Греч Н. И. Пространная русская грамматика. Санкт-Петербург: Типография издателя, 1827. 387 с.
 119. Григоренко Н. А. Лексика флоры и фауны в говорах камчадалов: Дис. ... канд. филол. наук. Петропавловск-Камчатский: Камчатский гос. ун-т им.

- Витуса Беринга, 2007. 355 с.
120. Гринев А. С. Сопоставительный анализ английской и русской архитектурной терминологии: На материале тематического поля «Теория и история архитектуры»: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва: Московский гос. областной ун-т, 2004. 213 с.
 121. Гринев С. В. Введение в терминоведение. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 1993. 309 с.
 122. Гринев С. В. Введение в терминологическую лексикографию: Учеб. пособие. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 1986. 102 с.
 123. Гринев С. В. Основы лексикографического описания терминосистем: Дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.04. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 1990. 436 с.
 124. Гринев С. В., Морозов Е. В. [и др.]. Проблемы строительной терминологии. Лингвистические вопросы строительной информации. Москва, 1977. С. 27–51.
 125. Гринев-Гриневиц С. В. Терминоведение. Москва: Академия, 2008. 304 с.
 126. Грицютенко І. Є., Бацевич Ф. С. Деякі спільні тенденції розвитку суспільно-політичної лексики української, російської та болгарської мов на сучасному етапі. Лексика української мови у її зв'язках з сусідніми слов'янськими та неслов'янськими мовами. Ужгород, 1982. С. 41–42.
 127. Груев Й. Основа за българска граматика. Пловдив: Дановъ, 1869. 144 с.
 128. Гусятинская В. С. Проблемы эволюции спонтанного терминогенеза: Формирование греко-латинской и русской медицинской терминологии в сопоставительно-историческом аспекте: Дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.20. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 1998. 351 с.
 129. Гущина Л. Н. Сравнительно-сопоставительный анализ медицинских терминов в области онкологии в русском и английском языках: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва: Московский гос. областной ун-т, 2004. 158 с.
 130. Гърдев С. Езикови структури: Пътища и граници на смисъла. Велико Търново, 2009. 245 с.
 131. Давидов Д. Г. Гимнастическа терминология. Велико Търново: Бойка, 2005. 110 с.
 132. Давыдова Т. С. Ономаσιологические закономерности образования и

- функционирования наименований лиц по профессии в современном английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Ленинград, 1990. 15 с.
133. Даниленко В. П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания. Москва: Наука, 1977. 246 с.
 134. Двигубский И. А. Изображения и описания животных Российской империи, издаваемые Иваном Двигубским. Москва: Университетская типография, 1817.
 135. Двигубский И. А. Лексикон городского и сельского хозяйства. Москва, 1836 – 1839.
 136. Двигубский И. А. Московская флора. Москва, 1828.
 137. Двигубский И. А. Начальные основания ботаники. Москва, 1805.
 138. Двигубский И. А. Начальные основания естественной истории растений. Москва, 1823.
 139. Дегтярева И. А. Исследование современного содержания и развития терминов литературоведения: На материале английской и русской литературоведческой терминологии: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 2002. 194 с.
 140. Дейкова Х. Ономаσιологични и словообразователни сходства и различия между български и чешски названия на птици: Автореф. на дис. ... на научна степен “доктор на филологическите науки”. София, 2006. 46 с.
 141. Денисов П. Н. Лексика русского языка и принципы ее описания. Москва: Русский язык, 1980. 253 с.
 142. Дженов К., Кючуков Т., Харалампиев К., Захариев П. Терминология на българската хореография: С прил. на български народни танци. София: Наука и изкуство, 1960. 92 с.
 143. Дианова Г. А. Термин и понятие: проблемы эволюции (к основам исторического терминоведения). Москва: Еврошкола, 2000. 184 с.
 144. Дианова Г. А. Язык алхимии: становление языка английской химической литературы XV–XVIII вв. Москва: МААП, 1995. 154 с.
 145. Димитријевић Ж. Југославенска техничка терминологија. Загреб: Удружење Југославенских инжењера и архитеката, 1920–1922. 200 с. 1920 г.
 146. Дрезен Э. Интернационализация научно-технической терминологии.

- История, современное положение и перспективы. Москва–Ленгинград: Стандартгиз, 1936. 100 с.
147. Евтихиева Л. Ю. Структура и терминология свадебного обряда (на материале тамбовских говоров): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Саратов, 1991. 267 с.
148. Емирзян А. Структурно-семантична характеристика на строителна терминологична подсистема: Дис. ... на научна степен «кандидат на филологическите науки». София, 1988. 183 с.
149. Желязкова В. Лексиската на Софийския пролог от края на XII – началото на XIII век: Дис. ... на научна степен «кандидат на филологическите науки». София, 1995. 193 с.
150. Живановић А. Терминологија: за српску православну средњшколску вјерску наставу. Книга. Ср. Карловци: Српска манастирска штампарија. 1913. 57 с.
151. Завгородний И. А. Сокращения в английской военной терминологии и жаргоне: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Пятигорск: Пятигорский гос. лингв. ун-т, 2002. 180 с.
152. Загрекова Е. Н. Истоки и развитие российской медицинской терминологии: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Саратов: Саратовский гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского, 2008. 197 с.
153. Загрекова Е. Н. Латинский язык в лекарском искусстве XVI–XVIII вв. Язык медицины: Всероссийский межвузовский сборник науч. трудов. Вып. II. Самара, 2007. С. 134–143.
154. Зарипова А. Н. Экономическая терминология в немецком, русском и татарском языках: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Казань: Казанский гос. пед. ун-т, 2004. 208 с.
155. Звегинцев В. А. История языкознания XIX–XX веков в очерках и извлечениях. Ч. 2. Москва: Просвещение, 1965. 496 с.
156. Зеленина Э. И. Болгарская ткаческая терминология: Дис. ... канд. филол. наук. Київ, 1978. 172 с.
157. Зеремская Ю. А. Термины родства и свойства в селькупском языке: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.22. Томск: Томский гос. пед. ун-т, 2008. 146 с.
158. Иванов М. По историята на нашата граматическа терминология. Периодично списание на Бълг. книжно дружество. София, 1903. Кн. 1.

XIV. С. 1–42, 167–194.

159. Иванов М. По историята на нашата граматическа терминология. Периодично списание на Българско книжовно дружество. София, 1906. Кн. 1. XVII. С. 1–67.
160. Иванов С. З. Терминология сахарного производства (Ее состояние, пути улучшения и упорядочения) / Под ред. П. М. Силина. Москва: Изд-во стандартов, 1967. 48 с.
161. Иванова М. А. Грамматическая терминология М. В. Ломоносова: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Тбилиси, 1954. 22 с.
162. Ивковић А. Ткачка терминологија села Скадра код Ваљева. Книга. 2013. Осечина: Народна библиотека. 2013. 39 с.
163. Игнатов К. Терминология на основната гимнастика. София: Държ. изд. за физкулт. и спортно-техн. лит., 1956. 168 с.
164. Илиева М. К. Понятието за «договор» и неговото терминологично означение в римската художествена и правна литература (III в. пр.н.е. – III в. н. е.): Автореф. на дис. ... на научна степен «кандидат на филологическите науки». София, 1986. 14 с.
165. Илиева Т. А. Богословската терминология в Йоан–Екзарховия превод на Небеса: Автореф. на дис. ... на научна степен «кандидат на филологическите науки». София, 2005. 36 с.
166. Институтът за български език. Българска терминология и терминография. URL: <http://ibl.bas.bg/struktura/balgarska-terminologiya-i-terminografiya>.
167. Исаева Н. В. Новые наименования лиц на рынке труда: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Москва: Московский гос. областной ун-т, 2010. 340 с.
168. Иващенко В. Л. Основні напрями досліджень у термінознавстві кінця ХХ – початку ХХІ століть. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2014. № 791. С. 22–26.
169. Кабакчиев Кр. Ситуационна семантика на терминологичните изрази съвременния български книжовен език. София: Академ. изд-во «Проф. Марин Дринов», 1999-а. 132 с.
170. Кабакчиев Кр. Типове ситуации (Предварителен модел за изследване на терминологичните значения). М. Попова, С. Колковска, Кр. Кабакчиев та ін. Въпроси на българската терминология. София: Из-во «Проф. Марин

- Дринов», 1999. С. 135–210.
171. Казарина С. Г. Типологические характеристики отраслевых терминологий. Краснодар: Изд-во Кубанской гос. мед. академии, 1998. 276 с.
172. Казачкова О. А. Сопоставительный анализ терминологии «Художественная обработка металлов» в английском и русском языках: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва: Московский гос. областной ун-т, 2005. 210 с.
173. Калашникова Ю. М. Экстра- и интралингвистические предпосылки проникновения английских экономических терминов в немецкий язык: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Омск: Омский гос. техн. ун-т, 2005. 160 с.
174. Канделаки Т. Л. Программа по курсу «Основы научно-технической терминологии». Москва: Московский полиграфический ин-т, 1968. 32 с.
175. Канделаки Т. Л. Семантика и мотивированность терминов. Москва: Наука, 1977. 168 с.
176. Кантышева Н. Г. Моделирование терминосистемы «экологический аудит» и её описание в систематизирующем глоссарии: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.21. Тюмень: Тюменский гос. ун-т, 2011. 198 с.
177. Капанадзе Л. А. Взаимодействие терминологической и общеупотребительной лексики. Развитие лексики современного русского языка. Москва, 1965. С. 86–103.
178. Капанадзе Л. А. О понятиях «термин» и «терминология». Развитие лексики современного русского языка. Москва, 1965. С. 75–86.
179. Карпухина Н. М. Семантический анализ профессионально терминованных наименований экономической сферы деятельности: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Москва: Российский ун-т дружбы народов, 2001. 186 с.
180. Катић, Релья В. Терминологија српске средњовековне медицине и њено објашњење: Книга. Београд: Српска академија наука и уметности, 1982 (Суботица: Минерва). 164 стр.
181. Кипров А. Терминология на шахматната игра. София : Медицина и физкултура, 1957. 95 с.
182. Кирилова Й. Пастирската терминология в Софийско: с. Искрец, с. Бреже, с. Браковци и с. Добравица. В. Търново: ИК Знак'94, 2011. 274 с.

183. Кирова Л. Един сравнителен поглед върху компютърна лексика в славянските езици (върху материал от български, руски, сърбски и хърватски). 2004. URL: <http://liternet.bg/publish3/lkirova/slav.htm>.
184. Кликушина Т. Г. Принципы систематизации специальной лексики :на примере русских и английских наименований оружия: Дис. ... канд. филол. наук: 10.01.19. Тамбов: Тамбовский гос. ун-т им. Г. Р. Державина, 2007. 241 с.
185. Климовицкий Я. А. Некоторые вопросы развития и методологии терминологических работ в СССР. Москва-Ленинград: КНТТ, 1967. 65 с.
186. Ключева Т. Б. Образование терминов-словосочетаний и их функционирование в специальном медицинском тексте: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Москва, 1992. 142 с.
187. Којић Ј. Терминологија куће и покућства Бањана. Книга. Суботица: Српски културни центар “Свет Сава”, 2006 (Суботица: Миневра). 220 стр.
188. Којић Ј. Географска терминологија Бањна. Књига Никишћ: Коло, 2011. 103 стр.
189. Кобрин Р. Ю. Лингвистическое описание как база концептуального моделирования в информационных системах: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.21. Горький, 1989. 42 с.
190. Кобрин Р. Ю., Пекарская Л. А. Лингвистический анализ употребления терминов и нормативных словарей и ГОСТов в реальных научно-технических текстах. Языковая норма и статистика. Москва: Наука, 1977. С. 265–279.
191. Кобрин Р. Ю. Опыт лингвистического анализа терминологии: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Горький, 1969. 20 с.
192. Кобрин Р. Ю. Современная научно-техническая революция и ее влияние на развитие языка. Антология языка как общественного явления. Москва, 1983. С. 208–286.
193. Ковязина Е. Н. Семантико-типологический аспект метафоризации в философском дискурсе (на материале русского и английского языков): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Пермь: Пермский гос. нац. исследовательский ун-т, 2012. 191 с.
194. Ковязина М. А. Функциональная модель двуязычного экологического словаря-тезауруса: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.21. Тюмень: Тюменский

гос. ун-т, 2006. 373 с.

195. Кожевникова И. Г. Русская обувная терминология как система: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. – Воронеж: Воронежский гос. ун-т, 1992. 150 с.
196. Колковска С. Тенденциите към интернационализация и национализация в новата българска икономическа терминология. Националният език в условия на чуждоезикови влияния и глобализация. София, 2006. С. 19–212.
197. Колковска С. Термини за преобразуване в семантичне и номинационен аспект. Въпроси на българската терминология. София: Из-во «Проф. Марин Дринов», 1999. С. 94–135.
198. Колковска С. Термини за процеси в съвременния български книжовен език: Дис. ... на научната степен «кандидат на филологическите науки». София, 1993. 329 с.
199. Комарова А. И. Язык для специальных целей (LSP): Теория и метод. Москва: МААП, 1996. 194 с.
200. Комолова З. П. Словообразовательные элементы американских торговых названий (-pack, -master, -guard, -matic, -trol): Дис. ... канд. филол. наук. Ленинград, 1975. 296 с.
201. Коновалова Е. Д. Сопоставительный этимологический и контекстуальный анализ термина и обиходного слова в английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Ленинград: ЛГПИ им. Герцена, 1964. 18 с.
202. Константинова Н. Л. Процессы системной адаптации англоязычных терминов в финансово-экономической терминологии немецкого языка: К проблеме национального и интернационального в современной терминологии: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва: Московский гос. лингв. ун-т, 2003. 274 с.
203. Kostić D. Књижевна терминологија у «Латинско-српском речнику» Дмитрија Исајловића. Книга. Београд: САНУ. 1989. 115 стр.
204. Костић А. Потребе стручних терминологија. Наш језик. Год.6, н. с., св.1–2. 1954. С. 26–32.
205. Костић В. Савремена економска терминологија у руском и српском језику. Книга. Ниш: МБ Графика. 2003. 157 с.
206. Костић Д. Прилог нашој спортској терминологији. Наш језик. Год. 5, св. 5–6. 1937. С. 152–157.

207. Костић Д. Прилог спортској терминологији. Наш језик. Год. 2, св. 8, 1934. С. 247–251.
208. Костић Н. Prevodi knjizevnih dela sa francuskog jezika na srpski u drugoj polovini VIII i prvoj polovini XIX veka: filoloska analiza. / Novi Sad. 1997. 367 str.
209. Кочарян Ю. Г. Аббревиация в английской военной лексике: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 2007. 256 с.
210. Красавский Н. А. Терминологическое и обиходное обозначение эмоций (на материале русского и немецкого языков): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Волгоград: Волгоградский гос. пед. ун-т, 1992. 17 с.
211. Круглова А. В. Специфика формирования специальной лексики языка средств массовой информации конца XX – начала XXI вв.: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Ставрополь: Ставропольский гос. ун-т, 2009. 141 с.
212. Крупенёва В. П. Экранные термины пользовательского интерфейса в теоретическом и прикладном рассмотрении: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Смоленск: Смоленский гос. ун-т, 2012. 265 с.
213. Кръстева В. Турцизмите в съвременния български език (Лексикално-стилистични изследвания върху употребата на турски заемки в езика на съвременния български печат): Дис. ... на научната степен «доктор». София, 2000. 25 с.
214. Крюкова О. А. Термины лингводидактики во французском и русском языках: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.05. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 2005. 157 с.
215. Кудокпаке Н. В. Проблема интернационализации термина в словообразовании и функционировании (политические и экономические термины): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Москва, 1992. 16 с.
216. Кузнецова Е. Ю. Проблема номенклатурной номинации: В аспекте формирования международной и национальной лепидоптерологических номенклатур: Дис. ...канд. филол. наук: 10.02.19. Саратов: Саратовский гос. ун-т, 2001. 171 с.
217. Куманова А. Когнитология на компаративистичната терминология по библиотечна и информационна дейност: към проблема за създаването на англо-руско-български речник. София: За буквите – О писменехъ,

2012. 76 с.
218. Кутина Л. Л. Формирование терминологии физики в России. Период предломоносовский: первая треть VIII века. Москва-Ленинград: Наука, 1966. 288 с.
219. Кутина Л. Л. Формирование языка русской науки (Терминология математики, астрономии, географии в первой трети XVIII века). Москва-Ленинград: Наука, 1964. 219 с.
220. Кутина Л. Л. Языковые процессы, возникающие при становлении научных терминологических систем Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. Москва, 1970. С. 82–101.
221. Кънчева П. Българската анатомична терминология днес. София: Арсо, 2009. 149 с.
222. Лаинович-Стојановић Н. Лингвистичка анализа научног стила руског и српског језика у области електротехнике: (лексичке ниво): Докторска дисертација. Нови сад: с.н.], 2005. 458 с.
223. Ларина Л. И. Терминология свадебного обряда Курского региона в этнолингвистическом аспекте: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Курск: Курский гос. пед. ин-т, 1990. 241 с.
224. Ласлоне Т. Термины экономики в русском и венгерском языках: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Москва: Гос. ин-т русского языка им. А. С. Пушкина, 1998. 19 с.
225. Легурска П. Анализ на предметните имена в руския и българския език (теоретични проблеми). Българско езикознание. Т. 3. Проблеми на българската лексикология, фразеология и лексикография. София, 2002. С. 89–149.
226. Лейчик В. М. Лексикографическая терминологическая деятельность. Терминология библиотечного дела. Москва, 1975. С. 6–15.
227. Лейчик В. М. Оптимальная длина и оптимальная структура термина. Вопросы языкознания. 1981. № 2. С. 62–67.
228. Лейчик В. М. Терминоведение: Предмет, методы, структура / Изд. 4. Москва: Либроком, 2009. 256 с.
229. Лейчик В. М. Терминология информатики: теоретические и практические вопросы. Итоги науки и техники. Москва: ВИНТИ, 1977. Т. 2. С. 40–53.
230. Лейчик В. М. Языки для специальных целей – функциональные

- разновидности современных развитых функциональных языков. Общие и частные проблемы функциональных стилей. Москва: Наука, 2006. С. 28–43.
231. Лейчик В. М., Бесекирская Л. Терминоведение: Предмет, методы и структура. Białystok, 1998. 181 с.
232. Лейчик В. М., Шелов С. Д. Лингвистические проблемы терминологии и научно-технический перевод. Москва: Всесоюзный центр переводов, 1990. 77 с.
233. Лемов А. В. Система, структура и функции научного термина (на материале русской лингвистической терминологии): Дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.01. Саранск: Мордовский гос. ун-т им. Н. П. Огарева, 2000. 359 с.
234. Лесневска Д. Търговска кореспонденция на руски и български език. Съпоставителен лингвостилистичен анализ. София, 2002. 133 с.
235. Лисенко А. Ю. Сербська та хорватська науково-фантастична лексика: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.03. Київ, 2002. 21 с.
236. Лозинська О. Г. Польська кінематична фразеологія на позначення емоцій: структура, семантика, функціонування: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.03; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Київ, 2014. 20 с.
237. Ломоносов М. В. Полное собрание сочинений: В 10 т. Москва-Ленинград: Изд-во АН СССР, 1952. – Т. 7: Труды по филологии 1739 – 1758 гг. 993 с.
238. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. Москва: АН СССР, 1961. 157с.
239. Лотте Д. С. Очередные задачи технической терминологии. Известия Академии наук СССР. Отделение общественных наук. Ленинград: Из-во Академии наук СССР, 1931. VII серия. № 4. 74 с.
240. Лукина О. И. Фонетический термин как единица терминологического поля во французском языке в сопоставлении с русским: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Екатеринбург: Уральский гос. пед. ун-т, 2008. 261 с.
241. Макшанцева Е. А. Специфика оценочного компонента в структуре значения юридического термина (на материале русского и английского языков): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Саратов: Саратовский гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского, 2001. 174 с.

242. Мангъров И., Найденов В. Терминология на колезденето. София: Медицина и физкултура, 1957. 40 с.
243. Манолова Л. Съпоставителен анализ на българската и словашката граматична терминология: Дис. ... на научната степен «кандидат на филологическите науки». София, 1989. 266 с.
244. Манолова Л. Г. Българска терминология: изследване. София: Народна просвета, 1984. 217 с.
245. Маринин А. В. Лексика промыслов и ремёсел в говорах Вадского района Нижегородской области: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Арзамас: Арзамасский гос. пед. ин-т, 2011. 466 с.
246. Марчук Ю. Н. Основы терминографии : метод. пособие. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петербур. гос. ун-та, 1992. 123 с.
247. Мельников Г. П. Основы терминоведения. Москва: Из-во Университета дружбы народов, 1991. 116 с.
248. Меракова Е. Ономаσιологична и семасиологична характерно термините на сватбения обред в Средните Родопи. Смолян, 1995. 217 с.
249. Милиева Д., Дагнев И., Кискинова Е. Съпоставителни езикови въпроси на медицински текст в български, английски и немски език. Пловдив: Медицински ун-т, 2009. 225 с.
250. Мићовић М. Још о речима изведеним од именице магнет. Наш језик. Год. 3, н. с., св.1–2. 1952. С. 38–44.
251. Мићовић М. О неким стручним називима. Наш језик. Год. 2, н. с., св. 7–10. 1951. С. 265–278.
252. Мићовић М. О неким стручним називима. Наш језик. Год. 3, н. с., св. 9–10. 1952. С. 309–321.
253. Мићовић М. О неким физичким називима. Наш језик. Год. 6, св. 3. 1938. С. 73–78.
254. Мићовић М. О хемиским називима: водоник – водик, кисеоник – кисик. Наш језик. Год.4, св. 3. 1935. С. 82–85.
255. Михов Н. Лингвистични проблеми на френската икономическа терминология. София: ВИИ К. Маркс, 1982. 190 с.
256. Мишина Т. Г. Автомобильная терминология в русском и английском языках: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01, 10.02.04. Горький: Горьковский гос. ун-т им. Н. И. Лобачевского, 1990. 18 с.

257. Младенов Ст. Няколко бележки за българската граматична терминология. Родна реч. София, 1938. № 11. С. 195–198.
258. Моисеев А. И. Наименование лиц по профессии в современном русском языке. Структурно-семантическая характеристика: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.01. Ленинград, 1968. 32 с.
259. Моисеев А. И. О языковой природе термина. Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. Москва: Наука, 1970. С. 127–138.
260. Моисеев А. И. Русская лингвистическая, терминология 1-й половины 19 в. (основные термины и понятия фонетики). Вестник ЛГУ. 1979. № 20. С. 71–78.
261. Монкоша–Богдан Я. Развитие коммерческой терминологии русского и польского языков 80 – 90-х гг. XX в.: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.19. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский гос. ун-т, 1994. 27 с.
262. Морозова Л. А. Терминознание: основы и методы. Москва: Прометей, 2004. 143 с.
263. Морщакова Т. В. Семантические характеристики терминов уголовного закона (на материале русского, немецкого и английского языков): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Москва: Военный ин-т, 1992. 197 с.
264. Моряхина Н. В. Формирование и функционирование терминологии менеджмента в русском языке: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Казань: Татарский гос. гуманитар.-пед. ун-т, 2008. 200 с.
265. Москаленко Т. А. Системные аспекты анализа лексических единиц языка законодательства: (на материале нормативно-правовых актов о соц. развитии и культуре): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 1993. 298 с.
266. Наглюк О. Сучасна хорватська юридична термінологія: Тематична класифікація, способи творення. Вісник Львівського університету. Вип. 40, ч. 1. 2007. С. 121–26.
267. Нагорнина Е. А. Структурная организация лексико-семантической группы наименований животных (на материале латинской, русской, английской, казахской зоологической номенклатуры наземных позвоночных): Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Москва, 1990. 16 с.
268. Налепин В. Л. Термин и терминсистема как предмет лексикологии: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова,

1975. 16 с.
269. Недељков Љ. Архаичка пчеларска лексика у Војводини. Книга. Нови Сад. Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 2009 (КраЉево Libro company). 353 с.
270. Недељков Љ. Пчеларска терминологија у Војводини: Докторска дисертација. Нови Сад: [с.н.]. 1999. 276 с.
271. Нейман С. Ю. Моделирование в сопоставительном терминоведении (на материале терминологии робототехники в английском и русском языках). Москва, 1992. 180 с.
272. Ненчева Е. Понятийно-терминологична система на социалната хигиена: Дис. ... на научната степен «кандидат на филологическите науки». София, 1977. 257 с.
273. Неофит Р. Болгарска граматика. Крагуевац, 1835. 211 с.
274. Николова Н. Българската анатомична терминологија през Възраждането (1824–1878): Дис. ... на научната степен «кандидат на филологическите науки» («доктор по филологија»). София, 1996. 307 с.
275. Николова Н. Професор Марин Дринов и българската обществено-политическа лексика. София: Изд-во «Професор М. Дринов», 2009. 294 с.
276. Никулина Л. Н. Типологија монолексемных терминов (на материале английской лингвистической терминологии): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва: МГУ им. М. Ломоносова, 1990. 24 с.
277. Новаковић Н. Родбински и својбински назви. Наш језик. Год. 4, св. 1. 1935. С. 24–25.
278. Новинская Н. В. Эпонимические названия в составе современной русской терминологии: Дис. ... канд. филол. наук. Москва: Институт русского языка, 1989. 219 с.
279. Новодранова В. Ф. Латинские основы медицинской терминологии: именное словообразование: Дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.19. Москва: Институт языкознания РАН, 1990. 501 с.
280. Огієнко І. Екстралінгвістичні умови реактуалізації тюрцизмів у сучасному болгарському медійному дискурсі. Проблеми слов'язнавства: зб. наук. пр. 2008. Вип. 57. С. 191–198.
281. Озолина М. Н. Англо-немецкие гибридные образования экономической терминосистемы современного немецкого языка: Дис. ... канд. филол.

- наук: 10.02.04. Москва: Московский пед. гос. ун-т, 2008. 276 с.
282. Омарова Т. Р. Романские и германские заимствования в нахских литературных языках: На материале коммерческой терминологии: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Москва: Московский гос. лингв. ун-т, 2000. 206 с.
283. Орел Т. И. Структура и номинативно-образовательные характеристики английской терминосистемы телекоммуникации: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва: Московский гос. пед. ун-т, 2005. 286 с.
284. Острикова Г. Н. Предметно-образный компонент именных лексических единиц вторичного образования в подъязыках информатики и кибернетики (на материале русского и немецкого языков): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Саратов: Саратовский гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского, 1990. 16 с.
285. Панкратова О. А. Лингвосемиотические характеристики спортивного дискурса: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Волгоград: Волгоградский гос. ун-т, 2005. 223 с.
286. Панько Т. І. Проблеми вивчення соціально-економічної термінології слов'янських мов. Проблеми слов'язнавства. Львів, 1978. Вип. 17. С. 90–98.
287. Папш Ж. Лексика внешнеэкономической сферы деятельности (на материале внешнеторговых документов в русском и венгерском языках): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Москва: Гос. ин-т русского языка им. А. С. Пушкина, 2002. 254 с.
288. Пасюківська М. В. Зоонімічна лексика в польській фразеології: склад, семантика, функції: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.03; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ, 2009. 16 с.
289. Паунов А. «Смрека – клека – боровица» и «смрча – оморика – смрека». Наш језик. Год. 2, н. с., св.3–. 1950. С. 140–147.
290. Паунов А. Поводом наших стручних терминологија. Наш језик. Год. 1, н. с., св. 7–. 1950. С. 323–326.
291. Пачева–Карабова С. Метафоричният език на съвременната българска академична медицина: Автореф. на дис. ... на научна степен «доктор на филологическите науки». София, 2006. 46 с.

292. Пенев А. Химическата ни терминология до Освобождението. София, 1996. 59 с.
293. Переpletчикова Н. А. Сопоставительное исследование терминологических систем по электронике и электротехнике: на материале французского и итальянского языков: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.22. Санкт-Петербург: Российский гос. пед. ун-т им. А. И. Герцена, 2007. 153 с.
294. Петков С. Епистемични функции на метафорите в научното познание: Дис. ... на научната степен «доктор по филология». София, 2012. 176 с.
295. Петкова Е. Терминологизацията в съвременния български книжовен език: Автореф. на дис. ... на научна степен «доктор на филологическите науки». София, 2009. 46 с.
296. Петкова С. «Рекламни послания» в рукописните лековници от средновековието. 2008. URL: http://liternet.bg/publish23/s_petkova/reklamni.htm.
297. Петровская О. С. Формирование и развитие музыкальной терминологии исполнительского искусства: на материале русского, итальянского, английского, французского языков: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Ростов-на-Дону: Ростовский ин-т иностранных языков, 2009. 150 с.
298. Петросянц Э. Г. Лингвистическое терминопле: структура, семантика, деривация (На материале английского языка): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Пятигорск: Пятигорский гос. лингвистический ун-т, 2004. 187 с.
299. Пешехонова Е. С. Семантико-синтаксические отношения между компонентами терминологических словосочетаний: На материале терминологии английской системы образования: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва: Московский гос. пед. ун-т, 2003. 184 с.
300. Пешикан М. О начелима обраде и развијања стручне терминологије. Наш језик. Год. 1, н. с., св. 7–8. 1950. С. 323–326.
301. Пиц Т. Б. Східнонімецькі назви ремісників та їхнє поширення у польській, білоруській і українській мовах XIV – XVII ст.: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.17; Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Львів, 2008. 18 с.
302. Пищулина О. Ю. Лексика русского кружевоплетения в её истории и современном состоянии: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Елец: Елецкий гос. ун-т им. И. А. Бунина, 2001. 204 с.

303. Подколзина Т. А. Метафора и парадокс в английской терминологии: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва: Московский гос. лингв. ун-т, 1994. 268 с.
304. Позднышева И. Н. Сопоставительный анализ автомобильных терминосистем в английском, французском и русском языках: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва: Московский гос. областной ун-т, 2007. 208 с.
305. Полухина О. Н. Терминообразование на базе греко-латинских терминоэлементов в стоматологической терминологии: На материале французского языка: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.05. Саратов: Саратовский гос. мед. ун-т, 2001. 155 с.
306. Полюга Л. Порівняльна характеристика правописних систем української та сербської мов. Проблеми слов'язнавства. 2002. Вип. 52. С. 151–155.
307. Попов Б. Типология на назоваването при древните индоевропейски термини за някои опасни и хищни животни. Съпоставително езиковедие. София: Универ. изд-во «Св. Климент Охридски», 2004. С. 5–23.
308. Попова М. За езиковата мотивираност на термините. Попова М. Колковска С., Кабакчиев Кр. Въпроси на българската терминология. София: Изд-во «Проф. Марин Дринов», 1999. С. 5–94.
309. Попова М. Колковска С., Кабакчиев Кр. Въпроси на българската терминология. София: АИ Марин Дринов, 1999. 265 с.
310. Попова М. Номинацията в българската терминология: Дис. ... на научната степен «доктор по филология». София, 1985. 525 с.
311. Попова М. Понятийно семантичната категория свойство в българската терминология. София: АИ Марин Дринов, 2000. 216 с.
312. Попова М. Теория на терминологията. София: Знак 94, 2012. 683 с.
313. Попова М. Термини-словосъчетания (из областта на товароподемните и подземнотранспортните машини. София: БАН, 1985-а. 207 с.
314. Попова М. Типология на терминологичната номинация. София: Изд-во на БАН, 1990. 249 с.
315. Пражский лингвистический кружок / Сост.-ред. Н. А. Кондрашов. Москва: Прогресс, 1967. 560 с.
316. Премк Г. Неколико речи о терминологичким задацима писаца уџбеника. Наш језик. Год. 23, н. с., св. 5. 1978. С. 224–225.

317. Просвирина Л. Г. Экстралингвистическая обусловленность и особенности образования сокращений в английской экономической терминологии: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Омск: Омский гос. техн. ун-т, 2010. 186 с.
318. Прохорова В. Н. Лексико-семантическое образование русской терминологии: Дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.01. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова. 400 с.
319. Прохорова В. Н. Русская терминология (лексико-семантическое образование). Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 1996. 125 с.
320. Първичка българска граматика / Написа Иванчо Андреев. Букурещ: Тип. на Серд. К. Пенкович, 1844. 130 с.
321. Ракић Р. Терминологија средства у Срба. Книга. Београд: Одељење за етнологију филозофског факултета. 1991. Београд: Стручна книга. 118 с.
322. Реформатский А. А. Введение в языковедение. Москва: Наука, 1947. 106 с.
323. Реформатский А. А. Термин как член лексической системы языка. Проблемы структурной лингвистики. 1967. Москва: Наука, 1968. С. 103–125.
324. Реформатский А. А. Что такое термин и терминология. Вопросы терминологии (Материалы Всесоюзного терминологического совещания) / Отв. ред.: Ю. Д. Дешериев. Москва: АН СССР, 1961. С. 46–54.
325. Рябова Е. А. Проблемы и принципы систематизации терминологии: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва: Московский гос. областной ун-т, 2010. 208 с.
326. Саввина Ю. Ю. Фитонимическая лексика елецких говоров: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Брянск: Брянский гос. ун-т, 2009. 298 с.
327. Саркисов А. Л. Основные тенденции формирования и функционирования специальной лексики бухгалтерского учета: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Краснодар: Кубанский гос. ун-т, 2007. 134 с.
328. Селігей П. О. Пуризм у термінології: український досвід на європейському тлі. Мовознавство. 2008. № 1. С. 49–66.
329. Сердюкова Н. Л. Сопоставительный анализ терминологии психиатрии в английском и русском языках: На материале номинаций болезней и болезненных состояний: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04.

- Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский гос. ун-т, 1998. 183 с.
330. Синькова О. М. Способы словообразования компьютерной терминологии в арабском литературном языке (на материале современной прессы): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.22. Москва: Институт востоковедения РАН, 2008. 147 с.
331. Скороходько Э. Ф. Вопросы перевода английской технической литературы: (перевод терминов). Киев: Из-во Киевского ун-та им. Т. Г. Шевченко, 1960. 86 с.
332. Смирнов Е. Е. Особенности передачи англоязычной терминологии в области электронной бытовой техники: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва: Московский гос. областной ун-т, 2007. 156 с.
333. Сороколетов Ф. П. История военной лексики в русском языке. Ленинград: Наука. Ленингр. отд-ние, 1970. 384 с.
334. Соссюр Ф. де. Труды по языкознанию. Москва: Прогресс, 1977. 695 с.
335. Средньошколска терминологија и номенклатура. Књ. 1, св. 1–2 и књ. 2, св. 1–3. Београд. 1932–1934.
336. Стаменов М. Съдбата на турцизмите в българския език и в българската култура. София: «Изток-Запад», 2011. 859 с.
337. Старостина С. В. Сопоставительный анализ лексических и терминологических единиц по теории кооперации (на материале английского и русского языков): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва: Московский гос. областной ун-т, 2004. 242 с.
338. Стойков Ст. Българска фонетична терминология. Годишник на Софийския университет. София, 1949. Т. XLV, кн. 4. Езикознание и литература. С. 186–188.
339. Стойков Ст. Наши названия на препинателните знаци. Език и литература. София, 1948. № 13. С. 187–89.
340. Стоилов Й. Терминология на свободните упражнения. София, 1915. 45 с.
341. Стоилов Й. Терминология на свободните упражнения. София: Техн. комисия при съюз Юнак, 1928. 48 с.
342. Стоматов К. Спортната терминология на трите най-популярни колективни спорта в Сърбия и България (футбол, баскетбол и волейбол): сравнително изследване. Известия – Минно–геоложки университет «Св. Иван Рилски». 2011. С. 13–61.

343. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: Терминологическая деятельность. Москва: Изд-во ЛКИ, 2008. 288 с.
344. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: Вопросы теории. Москва: Либроком, 2012. 248 с.
345. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: Терминологическая деятельность. Монография. Москва: УРСС Эдиториал, 2005. 256 с.
346. Татаринов В. А. История отечественного терминоведения. Классики терминоведения. Москва: Московский лицей, 1994. 408 с.
347. Татаринов В. А. Лексико-семантическое варьирование терминологических единиц и проблемы терминографии: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Москва, 1988. 24 с.
348. Татаринов В. А. Общее терминоведение. Энциклопедический словарь. Москва: Московский лицей, 2006. 527 с.
349. Татаринов В. А. Теория терминоведения. Том 1. Теория термина: история и современное состояние. Москва: Московский лицей, 1996. 307 с.
350. Татаринова Л. Н. Опыт системного исследования немецкой химической терминологии: На материале общей и неорганической химии: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 2005. 188 с.
351. Тачева В. Г. Бизнес комуникация в здравеопазването. Варна: Стено, 2004. 127 с.
352. Тачева В. Г. Бизнес комуникация в здравеопазването. Варна: Стено, 2012. 235 с.
353. Тачева В. Г. Български език за медицински цели. Варна: Стено, 2000. 170 с.
354. Тененева И. В. Проблемы и принципы упорядочения терминологии (на материале сопоставления фотографической лексики английского и русского языков): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва: Московский пед. ун-т, 2001. 320 с.
355. Теодоров-Балан А. Българска граматика за долните класове на средни училища. Пловдив, 1898. Кн. 1. 138 с.
356. Теодоров-Балан А. Български език. Методична граматика за долните класове на средни училища. Пловдив, 1899. Кн. II. 172 с.

357. Теодоров-Балан А. Нова българска граматика за всякого / Изцяло прераб. изд. в 2 кн. София: БАН, 1954. 122 с.
358. Теодоров-Балан А. Нова българска граматика. София, 1940. 64 с.
359. Теодоров-Балан А. Нова българска граматика за всякого. София: БАН, 1958. 412 с.
360. Теодоров-Балан А. Състояние на българската граматика: [критична студия]. София: БАН, 1947. 240 с.
361. Теплов В. Е. Новая французская грамматика, сочиненная вопросами и ответами. Собрана из сочинений господина Ресто и других грамматик, а на российский язык переведена Академии наук переводчиком Василием Тепловым. Санкт-Петербург: Имп. Акад. наук, 1752. 454 с.
362. Терещенко В. В. Лексико-грамматические особенности образования многокомпонентных военных и военно-технических терминов в арабском языке (в сопоставлении с русским языком): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва: Военный ун-т, 2001. 142 с.
363. Терзиева-Кръстева Н. Съчетаемост и семантика на глаголите в математическия тест: Дис. за ... на научната степен «доктор». София, 2008. 265 с.
364. Тимофеева Н. П. Основы семантической трансформации устойчивых сочетаний при изменении сферы их употребления: На материале юридической и компьютерной терминологий русского и английского языков: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Саратов: Саратовский гос. ун-т, 1997. 190 с.
365. Тимошук Р. П. Лінгвістична термінологія у польській мові: лексикографічний аспект: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.03; Нац. акад. наук України, Укр. мовно-інформ. фонд. Київ, 2012. 229 с.
366. Тимошук Р. П. Лінгвістична термінологія у польській мові: лексикографічний аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.03; Нац. акад. наук України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ, 2012. 19 с.
367. Титова М. В. Лексика пчеловодства на Алтае: комплексное исследование: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Барнаул: Алтайский гос. ун-т, 2007. 261 с.
368. Тищенко И. Р. Развитие русской морфологической терминологии:

- Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Ростов-на-Дону: Ростовский гос. ун-т, 1966. 18 с.
369. Ткачева Л. Б. Основные закономерности английской терминологии / Под ред. И. В. Арнольд. Томск: Из-во Томского ун-та, 1987. 199 с.
370. Ткачук О. Б. Неологізми в мові хорватських засобів масової інформації 90-х років ХХ – початку ХХІ століття: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.03. Київ, 2011. 21 с.
371. Толикина Е. Н. Некоторые лингвистические проблемы изучения термина. Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. Москва: Наука, 1970. С. 53–67.
372. Тончева С. И. Тенденции в развитии на морската терминология (в английски и български език): Дис. ... на научната степен «доктор». София, 2003. 380 с.
373. Трифонов И. Наука и терминология : изследване. София: Наука и изкуство, 1985. 185 с.
374. Трифонова Р. М. Истоки русской грамматической терминологии: Дис. ... канд. филол. наук. Москва: б. и., 1967. 342 с.
375. Трофимова Н. А. Особенности освоения заимствованной латинской лексики в отраслевой терминосистеме: На материале русской, английской и немецкой медицинской терминологии: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Саратов: Саратовская гос. академия права, 2004. 209 с.
376. Ђорђић П. Учитель, наставник, професор. Наш језик. Год. 3, св. 8. 1935. С. 248–251.
377. Филиппова Е. В. Типология онкологических терминов в современном английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 1991. 18 с.
378. Хасина Л. И. Место и специфика глагольных лексем и словосочетаний в отраслевой терминосистеме: На материале русской и английской юридической терминологии: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Саратов: Саратовская гос. академия права, 2003. 168 с.
379. Хаяутин А. Д. Термин, терминология, номенклатура: Учеб. Пособие. Самарканд: СГУ, 1972. 129 с.
380. Хохлова Е. Л. Содержание терминологического поля в многоязычной терминографии: Применительно к исторической терминологии в

- английском, французском, немецком и русском языках: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.21. Москва: Московский гос. лингв. ун-т, 2005. 236 с.
381. Христова А. Лингвистична характеристика на някои основни термини от металознанието. М. Попова, С. Колковска, Кр. Кабакчиев та ін. Въпроси на българската терминология. София: Изд-во «Проф. Марин Дринов», 1999. С. 210–39.
382. Христова А., Христов И. Понятийна структура и лингвистична характеристика на категориално-логическите термини в «Симеоновия сборник». Български философски преглед. София: ИК «Св. Иван Рилски», 2013. С. 15–61.
383. Цаголова Р. С. Лексико-семантические особенности политико-экономической терминологии. Москва: Изд-во МГУ, 1985. 146 с.
384. Цонев Б. Руско-български паралели. В-к Славянски глас. София, 1902. Т. 1, кн. 1. С. 5–7.
385. Цръак Д. Терминологија куће и покућества у Лијевчу польу у Жупи: докторска дисертација. Бања Лука: Филозофски факултет, 2006. 415 с.
386. Чемерчева А. А. Народная метеорология: поверья, обряды и терминология: этнолингвистический аспект: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Тамбов: Тамбовский гос. ун-т, 2006. 206 с.
387. Чижова И. Л. Лексика художественных промыслов Среднего Урала: Структурно-семантический, лексикографический и номинативный аспекты: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Екатеринбург: Уральский гос. пед. ун-т, 2005. 475 с.
388. Чубриловић В. Терминологија племенског друштва у Црној Гори. Книга. Београд: Научно дело. 1959 (Београд: Академија). 59 с.
389. Чупилина Е. И. Структурно-семантические особенности общеупотребительных слов медицинской терминологии современного английского языка: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Ленинград, 1967. 18 с.
390. Шадько С. Аббревиация в специальных языках (на материале русского языка). Warszawa: KJS, 2006.
391. Шарапова Р. А. Процессы деривации и терминологизации в подсистеме русского языка: на материале номинаций биологически активных добавок: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Новосибирск: Новосибирский гос.

- пед. ун-т, 2008. 202 с.
392. Шарафутдинова Н. С. Формирование отраслевой терминологии на базе логико-семантической категории субстанциальности (на материале самолетостроительных терминов немецкого и русского языков): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Ульяновск: Ульяновский гос. ун-т, 1999. 193 с.
393. Шванвиц М. Немецкая грамматика, из разных авторов собрана и российской юности в пользу издана от учителя немецкого языка при Санктпетербургской гимназии. Санкт-Петербург: Имп. Акад. наук, 1730. 413 с.
394. Шевчук В. Н. Производные военные термины в английском языке. Москва: Наука, 1983. 267 с.
395. Шелов С. Д. Опыт построения терминологической теории: знание и определение терминов: Дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.21. Москва: МГУ им. М. В. Ломоносова, 1995. 403 с.
396. Шелов С. Д. Термин. Терминологичность. Терминологические определения. Санкт-Петербург: СПбГУ, 2003. 280 с.
397. Широбокова Л. П. Юридические тексты: опыт грамматико-типологического исследования (на примере немецкого и русского языков): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва: Московский гос. областной ун-т, 2007. 177 с.
398. Шумайлова М. С. Актуальные проблемы развития и функционирования терминологии Интернет в немецком языке: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Омск: Омский гос. техн. ун-т, 2005. 193 с.
399. Щеколдина Л. В. Комплексный сопоставительный анализ английской и русской офтальмологической лексики: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Москва: Московский гос. областной ун-т, 2006. 216 с.
400. Яблонский В. Ю. Модальность метаязыковой субстанциальности правовой лексики: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Краснодар: Кубанский гос. ун-т, 1996. 18 с.
401. Ягич И. В. История славянской филологии / Репринт издания 1910 г. Москва: Индрик, 2003. 976 с.
402. Янкова Д. Текстурни особености на европейските директиви и някои терминологични проблеми при превода им. София: Изд-во на

СУ «Св. Климент Охридски», 2008. 246 с.

403. Akhmanova O. S. Linguistic terminology. Moscow: Moscow University Press, 1977. 188 p.
404. Alexiev B. Knowledge-Oriented Terminography. Sofia: Avangard Prima. 2011. 132 с.
405. Andrychowicz-Trojanowska A. Parametryczna analiza tekstu specjalistycznego jako nośnika wiedzy zawodowej (na materiale terminologii giełdowej): praca doktorska. Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej i Filologii Wschodniosłowiańskich. Warszawa, 2008.
406. Babiak J. Základná terminológia v školskej telesnej výchove. Kulpin, 2009. 198 s.
407. Bajkiewicz-Grabowska E. Hydrologiczna terminologia jeziorna. Warszawa: Retro-Art, 1998.
408. Bąk M. Powstanie i rozwój polskiej terminologii nauk ścisłych. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1984. 187 s.
409. Baran M. Metaforas cristalizadas en terminologias de lengua española: praca doktorska. Uniwersytet Łódzki; Wydział Filologiczny. Łódź, 2000.
410. Basara A. Polska gwarowa terminologia rolnicza: przygotowanie gleby, uprawa ziemniaka. Kraków: PAN. IJP, 1992.
411. Basara J. Terminologia budownictwa wiejskiego w dialektach polskich. Cz. 1. Dom mieszkalny. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydaw. PAN, 1964.
412. Basara J. Terminologia budownictwa wiejskiego w dialektach polskich. Pomieszczenia gospodarskie, ogrodzenia, zamknięcia. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydaw. PAN, 1965.
413. Basić S. Pedagogijski terminološki sustav. Semantička analiza fundamentalnih pedagogijskih pojmova: Doktorski rad / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, OOUR Pedagogijski znanosti. Zagreb. 1989. 342 str.
414. Bečka J. V. Lexikální složení českých odborných textů technického zaměření. I. Praha, 1973.
415. Bečka J. V. Lexikální složení českých odborných textů technického zaměření. II. Praha, 1974.
416. Bednarski M. Studia nad grecką terminologią gramatyczną Apolloniosa Dyskolosa. Warszawa: UJ, 1994.

417. Belić A. О стручним терминологијама Наш језик. Год. 6, н. с., св.5–6. 1955. С. 133–137.
418. Belić A. Правописи: правописи Белиће о правописима, граматичка терминологија: Стручна монографија (књ. 1, 2). Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999. (Нови Сад: Будућност). С. 504 – 1000 (остали аутори Gortan D. 499 стр.).
419. Beranová M. Jídlo a pití v pravěku a ve středověku. Praha: Academia, 2007. 359 s.
420. Berdychowska Z. Polsko-niemiecka terminologia gramatyczna. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, cop. 1996.
421. Biel Ł. Analiza porównawcza polsko-angielskiej terminologii prawnej na podstawie badania korpusowego: praca naukowa. Gdańsk: Uniwersytet Gdański; Wydział Filologiczno-Historyczny; Instytut Anglistyki, 2008.
422. Biliński T. Terminologia w działalności inwestycyjno-budowlanej. Warszawa: Izba Projektowania Budowlanego, 2007.
423. Biniewicz J. K. Kształtowanie się polskiego języka nauk matematyczno-przyrodniczych: praca habilitacyjna. Opole: Uniwersytet Opolski; Wydział Filologiczny, 2004.
424. Blaho M. Narušenia noriem v socialno-politickej oblasti a ich reflexia v jazykových konštrukciach (rusko-slovenske porovnavanie): Dizertačna praca. Prešov: Prešovska univerzita v Prešove, 2008. 144 s.
425. Bočak M. Štruktúra televízneho spravodajského textu. Analyza spravodajských formátov s uplatnením diskurzívnej perspektívy: Dizertačna praca. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej university, 2008. 242 s.
426. Bochnakowa A. Terminy kulinarne romańskiego pochodzenia w języku polskim to do końca XVIII w. Kraków, 1984.
427. Borkowski T. Polsko-angielski tezaurus terminologii prawnej a harmonizacja prawa. Zasady konstruowania. Warszawa, Uniwersytet Warszawski. 2009.
428. Borsuková H. Nemecká terminologická lexika a jej lingvodidaktická interpretácia (monografia). Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, 2007. 79 s.
429. Bozděchová I. Současná terminologie (se zaměřením na kolokační termíny z lékařství). Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2009. 270 s.

430. Brocki Z. Kot i kotnica. Hystoryjek z życia terminów morskich. Zbiorek pierwszy. – Gdynia: Wydawnictwo Morskie, 1961.
431. Brocki Z. Michałki z kambuza. Hystoryjek z życia terminów morskich. Zbiorek piąty. Gdynia: Wydawnictwo Morskie, 1978.
432. Brocki Z. Morze na oku. Hystoryjek z życia terminów morskich. Zbiorek drugi. Gdynia: Wydawnictwo Morskie, 1964.
433. Brocki Z. Morze pije rzekę. Hystoryjek z życia terminów morskich. Zbiorek trzeci. Gdańsk: Wydawnictwo Morskie, 1969.
434. Brocki Z. Pontoniakiem nad morze. Hystoryjek z życia terminów morskich. Zbiorek czwarty. Gdańsk: Wydawnictwo Morskie, 1973.
435. Brożek A. Principia musica: logiczna analiza terminologii muzycznej. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper, 2006.
436. Brzostowski M. Terminologia sfery wymiany. Warszawa: Zakład Wydawnictw Naukowych Instytutu Handlu Wewnętrzznego i Usług, 1981.
437. Budmani P. Grammatica della lingua serbo-croata. Wien, 1867.
438. Bugajski M. Polska terminologia poligraficzna : studium semantyczne na wybranych działach. Wrocław: Wydaw. Uniwersytetu Wrocławskiego, 1977.
439. Bujalková M. Lekárska terminológia v súčasnom a historickom kontexte. Bratislava: Univerzita Komenskeho, 2011. 95 s.
440. Bujalková M. Slovtvorná motivácia genetických terminov v medicíne: Kandidatska dizertačná práca. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, 1991. 127 s.
441. Bukovčan D. Polileksički izrazi u jeziku struke na primjeru njemačkog jezika kriminalistike i kriminalogije: Doctorska disertacija / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Zagreb. 2006. 306 str.
442. Černá A. Staročeské názvy chorob. Praha: Karolinum, 2009. 198 s.
443. Charvat J. Novinarska komunikacia. Bratislava: Tatrapress, 1990. 152 s.
444. Chovan J. Názvoslovie telesných cvičení a ich triedenie. Bratislava, 1972. 360 s.
445. Chrz V. Metafory v politice. Praha: PsU AV ČR, 1999. 169 s.
446. Cieslewicz N. Łacińska terminologia prawnicza. Red. nauk. Jerzy Zajadło. Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer business, 2009.
447. Čulenová E. Jazyk a štýl v slovenských zákonoch. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2010. 142 s.

448. Стрелковский Г.М. Теория и практика военного перевода: Немецкий язык. Москва: Воениздат, 1979. 272 с.
449. Dąbkowski G. Europejska terminologia muzyczna. Kielce: Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Jana Kochanowskiego, 1997.
450. Dąbkowski G. Polska terminologia z zakresu teorii muzyki. Kielce: Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Jana Kochanowskiego, 1991.
451. Dakovuĥ C. Terminologia anatomiczna chorwacka i serbska: Kształtowanie się jej i funkcjonowanie we współczesnych językach / Barbara Popiolek. Krakow: Scriptum. 2003. 236 s.
452. Dickel A. Określenie i analiza dziedziny języka specjalistycznego – niemiecki język gospodarki – pod kątem opracowania koncepcji nauczania niemieckiego języka gospodarki dla przyszłych tłumaczy pisemnych i ustnych: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej i Filologii Wschodniosłowiańskich, 2000.
453. Dobřík Z. Jazyky v kontaktoch (anglicizmy a iné slová cudzieho pôvodu v nemčine a slovenčine). Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2007. 164 s.
454. Dolata-Zaród A. Etudes terminologiques et la sélection des textes de spécialité pour les publics spécifiques: praca doktorska: Katowice: Uniwersytet Śląski w Katowicach; Wydział Filologiczny, 2000.
455. Donesch-Ježo E. Prezentacja systemu gramatycznego i ćwiczenia gramatyczne w materiałach dydaktycznych do nauczania języka angielskiego i rosyjskiego w uczelniach medycznych. Stan obecny i perspektywy optymalizacji: praca doktorska. Kraków: Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie; Wydział Humanistyczny, 2004.
456. Dostál J. Termín a jeho definice ve výkladových, terminologických a naučných slovnících a encyklopediích. Modernizace výuky v technicky orientovaných předmětech a oborech. Dodatky. 1. Olomouc: Votobia, 2003. 57 s.
457. Drame A. Terminology Policies and planing. URL: www.termnet.org/downloads/tnglish/projects/IFAP/13/.
458. Drapella W. A. Ze studiów nad kształtowaniem się pojęć morskich. Wiek XV–XX. Gdańsk: Ossolineum, 1955a.
459. Drapella W. A. Żegula – nawigacja – nautyka. Ze studiów nad kształtowaniem się pojęć morskich. Cz. 1. Wiek XVI–XVIII. Gdańsk: Ossolineum, 1955b.

460. Dufek J., Vachková M. Deutsche und tschechische Terminologie in der Logistik [elektronický zdroj]: rigorózní práce = German and Czech logistics terminology V Praze: Univerzita Karlova, 2007. 1 elektronický optický disk (CD-ROM).
461. Dujčikova V. K diskusii o ekonomických termínoch typu čelovekočas, mašinomesiac. Slov. reč XIX. 1954. S. 258 – 259.
462. Dujčikova V. Odborne nazvy utvorene podľa časti tela. Slov. odb. nazvoslovie III. 1953. S. 65–67.
463. Dujčikova V. Využitie zložených slov v terminológii. Slov. odb. nazvoslovie III. 1953. S. 193–199.
464. Durda S. Hrvatsko kazališno nazivlje. / Hrvatski centar ITI-UNESCO. Zagreb. 1999. 214 str.
465. Duś M. Niemieckojęzyczna opinia prawnicza. Lingwistyczna analiza tekstu specjalistycznego jako wkład do badań nad językiem specjalistycznym: praca doktorska. Łódź: Uniwersytet Łódzki; Wydział Filologiczny, 2008.
466. Dziedzic A., Krupiński J. Terminologia łacińska w stomatologii zachowawczej. Lublin, 2005.
467. Ekonomja i terminologja handlowe: określenia, słowa, skrócenia, terminy i wyrażenia używane w handlu i przemyśle: podręcznik. Ułożył Henryk Chankowski. Warszawa: nakład Kursów Buchalteryjnych H. Chankowskiego, 1902.
468. Ertl V. Česke nazvoslovi elektrotechnicke. Elektrotechnický obzor, VIII. 1926. 142 s.
469. Fabijanić I. Anglizmi u ruskoj i hrvatskoj ekonomskoj terminologiji: Doctorska disertacija. / Sveučilište u Zadru, Odjel za kroatistiku i slavistiku. Zadar. 2008. 433 str.
470. Fekete P. a kolektív. Professional terminology in selected policies of EU. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, 2008. 164 s.
471. Felber H. Terminology Manual. Paris: Unesco: Infoterm, 1984. XXI. 426 p.
472. Felber H., Budin G. Teoria i praktyka terminologii. Warszawa: UW, 1994.
473. Ferianc O. O povode slovenskych vtačich mien. Slov. reč VII. 1938–1939. S. 81–88.
474. Ferianc O. Slovenčina -prirodopisnych učebnic. Slov. reč, III. 1934. S. 134–141.
475. Ferianc O. Slovenské mená drakov (Falconiformes) sveta II. Kultura slova, 21.

1987. č. 10. S. 357–368.
476. Ferianc O. Slovenske ornitologicke nazvoslovie, s obrazkovým kľúčom pre určovanie slovenskeho vtactva. Turč. Sv. Martin, 1942. 244 s.
477. Ferianc O. Zo živočíchopisneho nazvoslovia. Poznamky k Pechočovej Zoologii. Slov. reč, IV. 1935–1936. S. 62–65.
478. Fikr J., Kahovec J. Názvosloví organické chemie. Olomouc: Rubico, 2002. 243 s.
479. Filipović R. Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: Porijeklo – Razvoj – Znacenje. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Školska kniga. Zagreb. 1990. 335 str.
480. Francić A. Normativnost i vizefunkcionalnost u hrvatskom standardnom jeziku / Andela Francić Lana Hudecek Milica Mihaljević. 2 izd. Zagreb: Hrvatska sveucilisna naclada. 2006. 363 str.
481. Gajda S. Podstawy badań nad językiem naukowym. Warszawa, 19826.
482. Gajda S. Rozwój polskiej terminologii górniczej. Opole, 1976.
483. Gajda S. Wprowadzenie do teorii terminu. Opole: Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich, 1990. 145 s.
484. Gajda S. Współczesna polszczyzna naukowa – język czy żargon? Opole: Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich, 1990a.
485. Gajda S. Zawartość treściowa terminu a nauka o terminach. Poradnik językowy. Warszawa, 1982a. № 5. S. 307–316.
486. Gajewska E. Les méthodes pour adultes débutants face aux besoins de la communication professionnelle: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; Wydział Neofilologii, 1998.
487. Gajewska-Skrzypczak I. Szanse i problemy nauczania języków obcych na wyższych uczelniach technicznych ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki nauczania języka angielskiego: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; Wydział Neofilologii, 2011.
488. Galonja A., Mihaljević M. Od računalnoga Žargone do računalnoga nazivlja. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovie: Hrvatska sveučilišna naklada. 2012. 132 c.
489. Gálová D. Integrace anglicismů v současné ruské ekonomické terminologii z hlediska procesů jazykové globalizace: Disertační práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta, 2009. 157 s.

490. Gavrilović D. Srpska kraška terminologija. Kraška terminologija jugoslovenskih naroda: Knjiga II. Beograd, 1974. 73 str.
491. Gianitsová-Ološtiaková L. Tokenizácia, lematizácia a morfológická anotácia Slovenského národného korpusu. Bratislava: SNK JÚLŠ, 2004. 24 s. (spoluautori A. Horák, M. Šimková, R. Garabík).
492. Gjurán-Coha A. Posudenice i prevedenice engleskoga podrijetla u medicinskom nazivlju: Doctorska disertacija / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Zagreb. 2007. 295 str.
493. Glapiak T. Francuska terminologia ekonomiczna. Analiza formalna i semantyczna: praca doktorska. Łódź: Uniwersytet Łódzki; Wydział Filologiczny, 2008.
494. Godra M. Naznačiny k nazvosloviu do mluvnice slovenskej patriacemu. Sokol V. 1866.
495. Godra M. Roztriedenie slovies slovenských, zvlášte nezavršivých. Letopis Matice slovenskej III – IV. 1867. zv. 2. S. 22–27; V. 1868. zv. 1. S. 52–59; VI. 1869. zv. 1. S. 47–55; VII. 1870. zv. 1. S. 5–35.
496. González–Crussi F. Medicina stručné dejiny. Bratislava: Slovart, 2008. 320 s.
497. Gorbacz-Pazera J. Tekstotwórcze potencje terminu w niemieckim dyskursie akademickim (na materiale subjęzyka medycyny): praca doktorska. Białystok: Uniwersytet w Białymstoku; Wydział Filologiczny, 2004.
498. Górnicz M. Elementy anglojęzyczne w polskich i rosyjskich tekstach medycznych: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej i Filologii Wschodniosłowiańskich, 2007.
499. Gračanin A. Savremenna terminologija prostih vežbi u telesnom i fizičkom vaspitanyu: Sportska pedagogija. Kragujevac: [s.l.: s. n.]. 2001. 160 s.
500. Grucza F. Lingwistyka stosowana. Historia – Zadania – Osiągnięcia. Warszawa: IKL@ Wydawnictwo Naukowe Instytutu Kulturologii i Lingwistyki Antropocentrycznej. Uniwersytet Warszawski, 2013.
501. Grucza F. Terminologia – jej przedmiot, status i znaczenie. Teoretyczne podstawy terminologii. Wrocław, Warszawa, Kraków, 1991. S. 11–44.
502. Grucza S. Lingwistyka języków specjalistycznych. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Kulturologii i Lingwistyki Antropocentrycznej Uniwersytet Warszawski, 2013.
503. Grucza S. Od lingwistyki tekstu do lingwistyki tekstu specjalistycznego. Wyd.

- 2 poprav. i uzupełn. Warszawa, 2007.
504. Gumovskaya G. English for Special Purposes. Warszawa, 2005.
505. Hájiková A. Anglická a slovenská terminológia európskej únie: Dizertačná práca. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2003. 152 s.
506. Hałas B. Terminologia języka prawnego. Zielona Góra: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego, 1995.
507. Hanel L., Novak J. České názvy živočichů. V, Ryby a rybovití obratlovci (Piskes). 4, Paprskoploutví (Actinopherygii), kostnatí (Neopterygii). Praha: Narodni museum, 2004. 171 s.
508. Hanuš T. Standardizovaná terminologie. International Continence Society. Praha: Studia Geo s.r.o., 1998. 103 s.
509. Havranek B. Studie o spisovném jazyce. Praha, 1982. 371 s.
510. Havranek B. Terminologie. Ottuv slovník naučný nové doby. Dodatky VI, 1. Praha, 1934. S. 1074–1078.
511. Havranek B. Vykoly spisovneho jazyka a jeho kultura. Spisovna čeština a jazykova kultura. Praha, 1932. S. 54–74.
512. Heiser F. Nominacia v odbornej lexike. Vojenská academia: Liptovský Mikuláš, 1999. 60 s.
513. Heiser F. Odborná lexika a jej rusko-slovenská komparácia. Ružomberok, 2007 6. 91 s.
514. Heiser F. Všeobecne i špecificky o ruskej vojenskej terminológii. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku, 2007 a. 153 s.
515. HERNICZEK-MOROZOWA W. Terminologia polskiego pasterstwa górskiego. Cz. 1. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1975.
516. HERNICZEK-MOROZOWA W. Terminologia polskiego pasterstwa górskiego. Cz. 2 – 3. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1976.
517. Homolova E. Uplatňovanie princípov komunikatívneho vyučovania prostredníctvom učiteľských rol. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2003. 68 s.
518. Horecky J. Miesto odbornej terminologie v slovnej zásobe. Slov. reč XX. 1955. S. 9–13.
519. Horecky J. O slovenskej poľnohospodarskej terminológii. Slov. odb. nazvoslovie III. 1955. S. 225–229.
520. Horecky J. Slovtvorená sústava slovenčiny. Bratislava: SPN, 1955.

521. Horecky J. Vzťahy medzi slovenskou a českou terminológiou. Slov. odb. nazvoslovie II. 1954. S. 257–261.
522. Horecky J. Základy slovenskej terminológie. Bratislava, 1956. 146 s. URL: http://juls.savba.sk/ediela/zaklady_slovenskej_terminologie.pdf.
523. Horecky J., Buzássyová K., Bosák J. Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny. Bratislava: Veda, 1989. 429 s.
524. Hovorka J. K problematike helmintologickej terminologie (porov, i uvod ku knihe J. Hovorka, Helmintologicka diagnostika, Bratislava 1953). Slov. odb. nazvoslovie I. 1953. S. 279–280.
525. Hrvatski jezik na putu u Eu. Terminološki ogledi. Uredila Maya Bratanić. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb. 2011. 317 s.
526. Hryniuk K. Akwizycja leksyki dyskursu fachowego. Na przykładzie tekstów biznesowych: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej i Filologii Wschodniosłowiańskich, 2007.
527. Hubáček J. Česká pedagogická terminologie J. A. Komenského. Praha: Academia nakladatelství Československé akademie věd, 1986. 76 s.
528. Hudeček L., Mihaljević M. (u suradnji s Brunom Nahodom). Hrvatski terminološki priručnik. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovie. 2009. 134 s.
529. Hudeček L., Mihaljević M. (u suradnji s Brunom Nahodom). Hrvatski terminološki priručnik / Institut za hrvatski jezik i jezikoslovie. Zagreb. 2009. 134 str.
530. Huemer R. Lexikálno–lexikografická analýza hutníckej terminológie: Dizertačná práca. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2002. 221 s.
531. Jadacka H. Termin techniczny – pojęcie, budowa, poprawność. Warszawa: Wydawnictwa Czasopism Technicznych NOT, 1976.
532. Jakimovská I. Porovnávací charakteristika terminologie hospodářské a obchodní sféry (na materiálu ruského, ukrajinského a českého jazyka): Disertační práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta, 2010. 198 s.
533. Jakubiak O. Lingwistyczna atrybucja tekstów specjalistycznych w ujęciu konfrontatywnym: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej, 2010.

534. Jankowiak L. A. Słownictwo medyczne Stefana Falimirza. Studium początków polskiej renesansowej terminologii medycznej: praca doktorska. Warszawa: Instytut Sławiastyki PAN, 2004.
535. Jasińska-Okulewicz M. Rosyjska terminologia mineralogiczna: praca doktorska. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski; Wydział Filologiczny, 1999.
536. Jedlička A. Josef Jungmann a obrozenská terminologie literárně vědná a lingvistická. Praha: Nákladem České akademie věd a umění v Praze, 1948. 107 s.
537. Jędrzejowska I. M. Terminologia konstytucyjna w stanie przejściowym. Niedookreślona semantyka rodzącego się dyskursu ponadnarodowego: praca doktorska. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski; Wydział Filologiczny, 2010.
538. Jelínek M. O jazyku a stylu novin. Praha: Rude pravo, 1957. 179 s.
539. Jendrych E. Minimum terminologiczne dla potrzeb glottodydaktyki języków specjalistycznych (na materiale angielskich tekstów biznesowych): praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej, 2010.
540. Jezična norma i varijeteti: zbornik / uredniki Lada Badurina, Boris Pritchard, Diana Stolak. Knjiga. Zagreb, Rieka: Hrvatski društvo za primijenjenu lingvistiku, 1998. 632 str.
541. Jurčacková Z. Terminológia: základne zásady, metody a ich aplikacia. Bratislava: Centrum VTI SR, 2002. 72 s. URL: <http://korpus.juls.savba.sk/attachments>.
542. Jakić G. Terminologija organizacionnih nauka. Naučna monografija. Beograd: Fakultet organizacionnih nauka. 2014. 254 s.
543. Jashoviћ G. Pastirska terminologija Peћkog Podgora. Istok: Dom kulture «Svet Saва»; Zubin Potok, JP. «Stari Kalashin», Narodna i univerzitetaska biblioteka, 1997. 213 str.
544. Jošić N. Voћarska leksika i terminologija u srpskom jeziku: Doktorska disertacija. Beograd: Univerzitet u Beogradu. 2013. 293 s.
545. Jovanoviћ B. Омски или омовски. Наш језик. Год. 2, н. с., св. 7–10. 1951. С. 294–295.
546. Jońska M. Radiometryczne i fotometryczne fizyczne wielkości, symbole, jednostki, terminologia: Stručna monografija. 1973. С. 88–99.
547. Kasprzak A. A. Terminologie medicale française et polonaise. Analyse formelle

- et sémantique: praca habilitacyjna. Łódź: Uniwersytet Łódzki; Wydział Filologiczny, 2000.
548. Karpiński Ł. Zarys leksykografii terminologicznej. Warszawa: KJS, 2008.
549. Karpiński Ł. Teoretyczne podstawy sporządzania modułowego słownika terminologii branżowej (na materiale lądowego budownictwa transportowego w języku polskim, rosyjskim i angielskim): praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej i Filologii Wschodniosłowiańskich, 2005.
550. Klemensiewicz Z. Historia języka polskiego. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PAN, 2009.
551. Klich E. Polska terminologia chrześcijańska. Poznań, 1927.
552. Konieczna J. M. Leksykografia specjalistyczna. Koncepcje polsko-niemieckich i niemiecko-polskich słowników specjalistycznych z branży gospodarki: praca naukowa. Kraków: Uniwersytet Jagielloński; Wydział Filologiczny; Instytut Filologii Germańskiej, 2007.
553. Kopczyński O. Gramatyka dla szkół narodowych na klasę I. Warszawa, 1778.
554. Kopko P. Krytyczny rozbiór gramatyki narodowej O. Kopczyńskiego. Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Filologiczny. XLVI. 1910. S. 244–335.
555. Kořenský J., Cvrček F., Novák F. Juristická a lingvistická analýza právních textů (právněinformatický přístup). Praha: Academia, 1999. 171 s.
556. Koronczewski A. Polska terminologia gramatyczna. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1961.
557. Korzeniewski B. Kształtowanie pojęć geograficznych w nauczaniu początkowym. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1985.
558. Kotíková E. Anglická terminologie v oblasti základní hudební teorie a tonální harmonie [rukopis]: disertace PhD. Doktorský. Olomouc: Universita Palackého, 2007. 138 s.
559. Kowalczyk-Borowska A. Zasady analizy konfrontatywnej tekstów specjalistycznych (na materiale angielskiego i polskiego języka informatyki): praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej i Filologii Wschodniosłowiańskich, 2008.
560. Kozar L. Terminologie française et polonaise du régime supplémentaire de retraite. Étude sur la dénomination et sur la designation: praca doktorska.

Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; Wydział Neofilologii; Instytut Filologii Romańskiej, 2012.

561. Kozłowski K. Lingwistyczne uwarunkowania efektywności nauczania bankowego języka specjalistycznego (na przykładzie języka niemieckiego): praca doktorska. Białystok: Uniwersytet w Białymstoku; Wydział Filologiczny, 2005.
562. Kožurková M., Putala M. Biochemická terminológia. 2011. 151 s.
563. Krajčovič R., Žigo P. Dejiny spisovnej slovenčiny. Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenskeho, 2002. 249 s.
564. Križova E. Fytocenologia a lesnícka typológia. Technická univerzita vo Zvolene v Edičnom stredisku. Zvolen, 1995. 182 s.
565. Krzemińska-Krzywda J. Terminologia języka prawnego i strategie translatorskie w przekładach kodeksu spółek handlowych na język niemiecki: praca doktorska. Łódź: Uniwersytet Łódzki; Wydział Filologiczny, 2005.
566. Kubiak B. P. Język specjalistyczny i jego implikacje w glottodydaktyce: praca doktorska. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski; Wydział Filologiczny, 2005.
567. Kuchař J. Dva žive typy tvoreni odborných názvu. Naše reč XXXVIII. 1955. S. 65–68.
568. Kulwicka-Kamińska J. B. Rozwój polskiej terminologii islamistycznej: praca doktorska. Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika; Wydział Filologiczny, 2001.
569. Łacina J. Współczesna specjalistyczna terminologia arabska i procesy słowotwórcze: na przykładzie słownictwa. Poznań: Wydaw. Naukowe UAM, 1989.
570. Lančarič D. Konfrontačná semanticko-lexikologicko-lexikografická analýza terminov (ekvivalentná sémantizácia francúzskych, anglických a slovenských právnických a ekonomických termínov): Dizertačná práca. Prešov: Filozofická fakulta Pavla Jozefa Šafarika, 2002. 180 s.
571. Łapicz Cz. Terminologia geograficzna w ruskich gwarach białostoczczyzny na tle wschodniosłowiańskimz. Warszawa: Państwowe Wydaw. Naukowe, 1981.
572. Lazurova N. Сравнительный анализ современной общественно-политической лексики в украинской и чешской публицистике. Porovnávací charakteristika súčasné spoločensko-politické slovní zásoby v ukrajinskej a české publicistice: Disertační práce. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická

- fakulta, 2011. 132 s.
573. Ledenyi J. *Nomina anatomica*. Turč. Sv. Martin, 1935.
574. Ledenyi J. Slovenske telo vedne nazvoslovie. *Slov. jazyk* I. 1940. S. 85–9, 132–137, 203–211.
575. Leitmanová V. Motivacia a štruktúrne typy slovenských názvov reštaurácií. VARIA XVI. Bratislava, 2009. URL: http://www.juls.savba.sk/ediela/varia/16/Varia16_kvalita.pdf.
576. Lejczyk W. M., Biesiekirska L. *Terminoznawstwo: przedmiot, metody, struktura*. Białystok, 1998.
577. Levická J. Terminologicke implikacie štruktúrnej a kontextovej analýzy francúzskej a slovenskej stavebnej lexiky: Dizertačná práca. Univerzita Komenského v Bratislave. Filozofická fakulta. Bratislava: FiFUK, 2006. 221 s.
578. Levická J. Terminology Variation: On the Concept of Synonymy in the Light of an Interlingual Analysis of a Terminology Field. *Terminológia v odbornom preklade*. Tlmočnícky ústav FF UPJŠ. Košice, 2008. S. 29–49.
579. Levická J., Šimková M. Možnosti využitia projektov Oddelenia Slovenského národného korpusu Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV v prekladateľskej praxi. *Letná škola prekladu*. 7. Bratislava: AnaPress, 2009. S. 149–169.
580. Lib Wr. *Zasób, rozumienie i stosowanie terminów techniczno-informatycznych przez uczniów VI klasy szkoły podstawowej: praca doktorska*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych, 2007.
581. Linhartová M., Bonafé F., Opálka J. *Italština obchodní & právní*. Písek: J & M, 2000. 88 s.
582. Lizisova M. T. *Podstavove terminy pravne w statutach staropolskich na tle słowiańskim*. Studium semantyczne. Kraków, 1995.
583. Łojek M. *Analiza statystyczna i semantyczna słownictwa we współczesnych polskich kazaniach: praca doktorska*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej, 2007.
584. Lokner V. *Glosar nuklearnih termina* / [autori Vladimir Lokner Ivica Levanat]. Zagreb: Agencija za posebni otpad. Zagreb. 1993. 96 str.
585. Luby Š. Slovenska pravna terminologia — vyvin, stav, vyhl'ady. *Pravnicke študie*. 1953, IV. S. 165–226.
586. Łukasik M. *Angielsko-polskie i polsko-angielskie słowniki specjalistyczne (1990 – 2006)*. Analiza terminograficzna. Warszawa: KJS, 2007.

587. Łukasik M. Teksty specjalistyczne a konstruowanie terminograficzne: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej, 2010.
588. Lukszyn J., Zmarzer W. Teoretyczne podstawy terminologii. Warszawa: KJS, 2001.
589. Mąka E. Polskie słownictwo naftowe: praca doktorska. Warszawa: Instytut Języka Polskiego PAN, 2012.
590. Malachowicz M. Transfer wiedzy specjalistycznej w układzie interlingwalnej komunikacji zawodowej: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej, 2008.
591. Mamet P. Język negocjacji handlowych: praca doktorska. Katowice: Uniwersytet Śląski w Katowicach; Wydział Filologiczny, 1999.
592. Mamet P. Język w służbie menedżerów – deklaracja misji przedsiębiorstwa: praca habilitacyjna. Katowice: Uniwersytet Śląski w Katowicach; Wydział Filologiczny, 2006.
593. Mamić M. Hrvatsko kršćansko nazivlje. Clanci i rasprave. Lepuri: Split. 2004. 136 str.
594. Mamić M. Hrvatsko pravno nazivlje. Clanci i rasprave. LIN-CRO: Zadar. 2004. 183 str.
595. Mamić M. Hrvatsko pravno nazivlje u 2 polovici XIX stoljeca s opcejezičnog i nazivoslovnog gledista: Doktorska disertacija / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Zagreb.1990. 252 str.
596. Mamić M. Temelji hrvatskoga pravnog nazivlja. Hrvatska sveucilisna naclada: Zagreb. 1999. 192 str.
597. Marekwia A. A. Terminy w kodeksie postępowania administracyjnego: praca doktorska. Katowice: Uniwersytet Śląski w Katowicach; Wydział Prawa i Administracji, 2007.
598. Markowicz-Żukowska A. Nominalne konstrukcje utarte we francuskiej i polskiej terminologii medycznej: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Neofilologii, 2007.
599. Markowski G. Przydatność glottodydaktyczna oraz ewaluacja lingwistyczna autentycznych dokumentów handlowych i korespondencji biznesowej: praca doktorska. Katowice: Uniwersytet Śląski w Katowicach; Wydział Filologiczny, 2004.

600. Masar I. Ako pomenúvame v slovenčine. Kapitoly z terminologickej teórie a praxe. Bratislava: SAV, 2000. 60 s.
601. Mazur M. Terminologia techniczna. Warszawa: Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, 1961.
602. Mierzecki R. Rozwój polskiej terminologii chemicznej. Wrocław, 1988.
603. Mihaljević M. Hrvatsko računalno nazivlje. Jezicna analiza: Doctorska disertacija. Sveuciliste u Zagrebu. Filozofski fakultet. Zagreb. 1993. 207 str.
604. Mihaljević M. Kako se na hrvatskom kaže WWW? – Kroatistički pogled na svijet računala. Hrvatska sveučilišna naklada: Zagreb. 2003. 189 str.
605. Mihaljević M. Terminološki priručnik. Hrvatska sveučilišna naklada: Zagreb. 1998. 204 str.
606. Mikołajczyk M. Folk Anatomy. Body-part Terms in Swedish and Polish: praca doktorska. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; Wydział Neofilologii, 2006.
607. Milković A. Normiranje neologizama u hrvatskom jeziku: Doctorska disertacija / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Zagreb. 2010. 299 str.
608. Miššiková G. Konfrontačný opis slovnej zásoby. Anglická a slovenská stomatologická terminológia. Nitra: Univerzita Konštantina Filozofa v Nitre, 1998. 114 s.
609. Moravec J. České názvy živočichů. IV, Obojživelníci (Amphibia). Praha: Národní museum, 2001. 148 s.
610. Mrozowska J. Terminologie de la doctrine sociale de l'Église catholique (à l'exemple du Catechisme de l'Église Catholique): praca doktorska. Gdańsk: Uniwersytet Gdański; Wydział Filologiczny, 2009.
611. Muhvić-Dimanovski V. Prevedenice iz engleskog njemackog i francuskog u hrvatskom knjizevnom jeziku: Doctorska disertacija. Sveuciliste u Zagrebu. Filozofski fakultet. Zagreb. 1988. 260 str.
612. Musilová E. Chemické názvosloví anorganických sloučenin. Brno: Masarykova univerzita, 2000. 157 s.
613. Myrczek E. Ekwiwalencja w tłumaczeniu prawnym: praca doktorska. Katowice: Uniwersytet Śląski w Katowicach; Wydział Filologiczny, 2004.
614. Nagórka P. P. Tezaurus terminologii branżowej jako tekst edukacyjny: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej, 2011.

615. Njegovan V. O hemiskoj terminologiji. Наш језик. Год. 6, св. 4. 1938. С. 106–112.
616. Novak B. Funkcionalna stilistika hrvatskoga zakonodavstva: Doctorska disertacija / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Zagreb. 2010. 153 str.
617. Nowicki W. Podstawy terminologii. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1986.
618. Nowotko G. Pragmatyczne aspekty przekładu specjalistycznego (na materiale języka rosyjskiego, polskiego i niemieckiego): praca doktorska. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; Wydział Neofilologii, 2000.
619. Nycz K. Studien zu lexikalischen Merkmalen der deutschen Börsenberic: praca doktorska. Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski; Wydział Filologiczny, 2006.
620. Ološtiak M. Aspekty teorie lexikalnej motivacie. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2011. 339 s.
621. Olpińska-Szkiełko M. Nauczanie dwujęzyczne w świetle badań i koncepcji glottodydaktycznych: praca habilitacyjna. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej, 2009.
622. Ondrus P., Horecky J., Furdik J. Súčasný slovenský spisovný jazyk. Lexikologia. Bratislava, 1980. 232 s.
623. Oravcová A., Majchráková D. Počítačové spracovanie prirodzeného jazyka, počítačová lexikografia a terminológia. 2007. URL: <http://korpus.juls.savba.sk/publications.html>.
624. Osiejewicz J. Terminologische Komponenten polnischer und deutscher Fachsprache der Kfz-Haftpflichtversicherung aus translatorischer Sicht: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej, 2010.
625. Pacovský V. Medicínská terminologie. Praha: Karolinum, 2004. 95 s.
626. Pacovský V., Sucharda P. Jazykozpyt medicíny. Knížka o medicínském terminologii nejen pro zdravotníky. Galén : Praha, 2008. 131 s.
627. Panoš V. Karsologická a speleologická terminologie: výkladový slovník. Žilina: Knižné centrum, 2001. 352 s.
628. Pavletić H. Semantički odnosi u terminologiji hrvatskoga jezika: Doctorski rad / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. Rijeca. 2009. 572 str.
629. Pelican H. a kolektív. Terminológia gymnastiky I. Bratislava: Univerzita Komenskeho, 1994. 268 s.

630. Petrikovič J. Poznamky o strojarskom slangu // Slov. reč. XIX. 1954. S. 255–258.
631. Petrović M. Standardizacijski procesi u jeziku Bosne i Hercegovine u vryieme Austro-Ugarske monarhije s posebnim osvrtom na jezik časopisa “Nada”: Doktorska disertacija / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Zagreb. 2008. 150 str.
632. Piramowicz G. Powinności nauczyciela mianowicie zaś w szkołach parafialnych i sposoby ich dopełnienia. Warszawa, 1787.
633. Popiołek B. Terminologia anatomiczna chorwacka i serbska: kształtowanie się jej i funkcjonowanie we współczesnych językach. Prace Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Nr 22. Kraków: Wydaw. Scriptum, 2003.
634. Popović D. Osnovna fizičkonemijska terminologija u oblasti zaštite sredine: Doktorska dicertacija. Beograd: [D. Popović], 2006. 369 s.
635. Poštolková B. Odborná a běžná slovní zásoba současné češtiny. Praha: Academia, 1984. 125 s.
636. Poštolková B., Roudný M., Tejnor A. O české terminologii. Praha: Academia, 1983. 119 s.
637. Pytel W. Preparacja tekstu specjalistycznego w układzie glottodydaktycznym: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej i Filologii Wschodniosłowiański, 2005.
638. Radimský J. Italské a vybrané francouzské neologismy z oblasti informatiky a nových médií (1990-1996 = Néologismes italiens et néologismes français choisis dans le domaine de l’informatique et des nouveaux médias. JU: Česká Budějovice, 2003. 119 s.
639. Radziszewska A. Strategie translatorskie w przekładzie terminologii z dziedziny zarządzania: praca doktorska. Łódź: Uniwersytet Łódzki; Wydział Filologiczny, 2007.
640. Reznikov L. O. Protiv agnosticizma v jazykoznanii. Izvestija AN SSSR, otdel. lit. i jaz. VII, 1948, 401 n., slov. preklad, Jaz. sbornfk IV, 1950. S. 70–138.
641. Rogowska-Cybulska E. Gwarowy obraz roślin w świetle aktywności nominacyjnej ich nazw (na przykładzie gwary wsi Wagi w powiecie łomżyńskim). Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2005.
642. Rogowska-Cybulska E. Kaszubskie nazwy roślin uprawnych. Gdańsk:

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 1998.

643. Rohárik P. Terminológia remeselníckej výroby a jazyk štúrovského obdobia slovákov v Nadlaku. II. a III. časť. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2010. 420 s.
644. Roudny M. Studium vzajemneho vzťahu česke a slovenske terminologie rozbořem paralelnych textů českych a slovenskych. Československy terminologický časopis. 1966. № 1. S. 13–24. URL: http://www.juls.savba.sk/ediela/CSterm/1966/1/1966-1_lo.pdf.
645. Rudzińska B. Wpływ amerykańskiej odmiany języka angielskiego na polską terminologię sportową: praca doktorska. Kraków: Uniwersytet Jagielloński; Wydział Filologiczny, 2001.
646. Rysicz J. Stanowienie i rozwój w terminoznawstwie ukraińskim terminologii malarstwa: praca doktorska. Dniepropetrowsk: Państwowy Uniwersytet w Dniepropietrowsku, 2004.
647. Ryznar M. La terminologie française de l'anesthésie – procédés néologiques et structure: praca doktorska. Łódź: Uniwersytet Łódzki; Wydział Filologiczny, 2006.
648. Samardžua M. Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika. Zagreb. Matica hrvatska. 1999. 176 str.
649. Šarčević S., Bajčić M. Stvaranje hrvatskoga nazivlja za europske pojmove: kako srediti terminološku džunglu? // Hrvatski jezik na putu u EU [Terminološki ogledi] / Uredila M. Bratanić. Knjiga / Institut za hrvatski jezik i jezikoslovie. Hrvatska sveučilišna naklada: Zagreb. 2011. 317 str.
650. Savić D. Терминологија куће и покућства у Лијевчу Пољу и Жупи: докторска дисертација. Нови Сад: 2004. 403 с.
651. Schwarzová E. Orientačný potenciál motivácie domácich lekářských termínov (konfrontácia na materiáli nemčiny a slovenčiny). Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2010. 162 s.
652. Sędzik W. Prasłowiańska terminologia rolnicza: rośliny uprawne, użytki rolne. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1977.
653. Šetka J. Hrvatska kršćanska terminologija. Split: "Marija". 1976. 366 str.
654. Siewert K. Semantische Analyse juristischer Fachwörter am Biespiel der Terminologie des Handelsrechts. Eine deutsch-polnische kontrastive Studie: praca doktorska. Bydgoszcz: Uniwersytet Kazimierza Wielkiego; Wydział

Humanistyczny, 2008.

655. Šinon F. Terminologia medicinae antiquae. Beiträge zur Geschichte der medizinischen Terminologie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2003. 94 s.
656. Sitarski A. Pol'skaâ i russkaâ lingvističeskaâ terminologiâ v svete slovoobrazovatel'nogo i leksičeskogo âvlenij. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 1991.
657. Škrlantová M. Preklad právnych textov na národnej a nadnárodnej úrovni. Bratislava: AnaPress, 2005. 174 s.
658. Śląski B. Z terminologii żeglarskiej. Slavia Occidentalis. Poznań, 1926.
659. Śniadecki J. O języku narodowym w matematyce. Pisma rozmaite Jana Śniadeckiego. T. II. Wilno, 1818.
660. Sohor K. Příručka o českém odborném názvosloví. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1955. 55 s.
661. Spálová J. Teória a prax osvojovania si anglickej právnej terminológie. Vysoká škola v Sládkovičove, 2011. 80 s.
662. Štambuk A. Hrvatsko elektroničko nazivlje i problemi dvojezičnog rječnika: Doctorska disertacija / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Zagreb. 1996. 253 str.
663. Štambuk A. Jezik struke i spoznaja / Književni krug: Split. 2005. 268 str.
664. Starzec A. Rozwój polskiej terminologii motoryzacyjnej: (od początku do 1945 roku). Opole: Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich, 1984.
665. Stawikowska-Marcinkowska A. Dywergencje między językiem prawnym a ogólnym w aspekcie semantyki i kolokacji: praca doktorska. Łódź: Uniwersytet Łódzki; Wydział Filologiczny, 2010.
666. Stec W. M.. Analiza współczesnej terminologii turystycznej w języku rosyjskim i polskim na podstawie tekstów specjalistycznych: praca doktorska. Gdańsk: Uniwersytet Gdański; Wydział Filologiczno-Historyczny, 2007.
667. Štědroň M., Šlosar D. Dějiny české hudební terminologie. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 122 s.
668. Stefaniak K. Asymetria językowa i społeczna na przykładzie interakcji lekarz-pacjent: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 2008.
669. Stepanić Ž. U potraži za (izgubljenim) hrvatskim pomorskim nazivljem. Marjan Tisak: Split. 2004. 447 str.

670. Stępkowska A. Zapożyczenia angielskie w słownictwie polskiej marynarki wojennej: chronologia, ortografia i semantyka: praca doktorska. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; Wydział Neofilologii; Instytut Filologii Angielskiej, 2004.
671. Stodola E., Zaturecky A. Navrh slovenskeho pravneho nazvoslovja. Maďarsko-slovenska pravnicka terminologia. Turč. Sv. Martin, 1919. 141 s.
672. Stodolová J. Základy anglické terminologie pozemních sil. Praha: MO - AVIS, 2001. 87 s.
673. Stodolová J. Základy anglické vojenské terminologie do kapsy. Praha 6 – Dejvice: Agentura vojenských informací a služeb, 2005. 272 s.
674. Stoffa J. Terminológia v technickej výchove. 2. vyd. Olomouc: PdF UP, 2000. 161 s.
675. Stoffa J. Terminológia v technickej výchove. Nitra: Vysoká škola pedagogická v Nitre, 1994. 136 s.
676. Stolac D. Hrvatsko pomorsko nazivlje. Izdavacki centar Rijeca: Rijeca. 1998. 178 str.
677. Šulc M. Korpusová lingvistika. Prvni vstup. Praha: Karolinum, 1999. 94 s.
678. Suonuuti H. Upute za nazivlje. Drzavni zavod za normalizaciju i mjeriteljstvo: Zagreb. 1999. 32 str.
679. Švancara J. Terminologie a dokumentace psychologických prací. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 86 s.
680. Szadyko S. Обучение специальным языкам на факультете прикладной лингвистики Варшавского университета. Edukacja dla przyszłości. T. VIII. Białystok, 2010. S. 59–72.
681. Szczepankowska I. B. Język prawny I Rzeczypospolitej w “Zbiorze praw sądowych” Andrzeja Zamoyskiego. Część I: Pojęcia prawne. Część II: Wypowiedzi normatywne: praca habilitacyjna. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Polonistyki, 2005.
682. Szczuka-Dorna L. Nauczanie języków obcych w studiach języków obcych polskich uczelni technicznych – opracowanie modelu: praca doktorska. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; Wydział Neofilologii, 2004.
683. Szczygłowska M. Błędy tłumaczeniowe. Krytyczne spojrzenie z punktu widzenia antropocentrycznej teorii języków ludzkich: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej, 2010.

684. Szerszeń P. Glottodidactic Adaptations of German Internet Text: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej, 2008.
685. Szuk-Bernaciak M. Analiza instrukcji obsługi ze stanowiska lingwistyki tekstu specjalistycznego: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej, 2011.
686. Szylarski W. Początki nauk dla narodowej młodzieży, to jest Gramatyka języka polskiego ucząca, a tym samym pojęcie obcych języków, jako: łacińskiego, francuskiego, niemieckiego, włoskiego i innych, ułatwiająca. Lwów, 1770.
687. Szymczak M. Uwagi słowotwórcze o polskim współczesnym słownictwie technicznym. *Poradnik Językowy*. 1961. S. 269–278.
688. Taczalska-Piekarska A. Polish and English Scientific Medical Texts in Translation: praca doktorska. Łódź: Uniwersytet Łódzki; Wydział Filologiczny, 2002.
689. Terminology: Theory and Method / Ed. by O. S. Akhmanova, Galina Agapova. Москва: Moscow State University, 1974. 205 c.
690. Tomášek M. Překlad v právní praxi. 2., dopl. Vyd. Praha: Linde, 2003. 143 s.
691. Tomasik-Beck J. Terminy techniczne: budowa, semantyka. Warszawa: IINTE, 1996.
692. Trajder W. J. Transfer terminologii Unii Europejskiej na przykładzie tłumaczenia z języka francuskiego na język polski: praca doktorska. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza; Wydział Neofilologii, 2005.
693. Travniček Fr. Česko-slovensky pomer po strance jazykove. Bratislava VII. 1933. S. 217–231.
694. Travniček Fr. Vzajemny vztah mezi češtinou a slovenštinou ve svetle Stalinovych jazykovych praci. *Naše řeč*. 1953. XXXVI. S. 18–34.
695. Tuhárska Z. Sémantické a kognitívne aspekty skúmania didakticky zameraného odborného textu z oblasti biológie. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2010. 60 s.
696. Tuksar S. Hrvatska glazbena terminologija u razdoblju baroka. / Hrvatsko muzikološko društvo. Muzički informacijski centar: Zagreb. 1992. 153 str.
697. Turčová I. Diverzita české a anglické terminologie výchovných přístupů a směrů využívajících přírodu jako edukační prostředí: Disertační práce (PhD.). Praha: UK FTVS Praha, 2005. 161 s.
698. Uździcka M. I. Studium kształtowania się kompetencji językowej agronoma.

- Analiza genologiczna, pragmatycznego i leksykalna "Wykładów" Władysława Majewskiego z lat 1848 – 1850: praca habilitacyjna. Łódź: Uniwersytet Łódzki; Wydział Filologiczny, 2011.
699. Vodanović M., Štambuk D., Ostroški Anić A. Stomatološko nazivlje: Knjiga. Zagreb: Stomatološki facultet Sveučilišta u Zagrebu. 2010. 104 s.
700. Vondraškova J. Deutsche Banksprache. Eine lexikalische Analyse: Disertační práce. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická fakulta, 2007. 199 s.
701. Vörösová G. a kolektív. Klasifikačné systémy a štandardizácia terminológie v ošetrovatel'stve. Bratislava: Osveta, 2007. 123 s.
702. Vrtel L. Heraldická terminológia. Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť: Martin, 2003. 193 s.
703. Vrtel L. Heraldická terminológia. Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť, 2009. 460 s.
704. Wachtarczykova J. Dynamické procesy v súčasnej slovenčine (v počítačovo sprostredkovanvej komunikácii): Autoreferát na získanie vedeckej hodnosti PhD. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied, 2000. 20 s.
705. Waliński J. Poszukiwanie terminologii z porównywalnych korpusów językowych: praca doktorska. Łódź: Uniwersytet Łódzki; Wydział Filologiczny, 2001.
706. Waniakowa J. Z. Polska naukowa terminologia astronomiczna: praca habilitacyjna. Warszawa: Instytut Języka Polskiego PAN, 2004.
707. Wasilewski O. Tezaurus terminów kulturologicznych w ujęciu holistycznym: praca habilitacyjna. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej, 2012.
708. Waszczuk-Ziń A. Transformacje semantyczne wyrazów ogólnych w tekście naukowym: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej i Filologii Wschodniosłowiańskich, 2007.
709. Wielka V. J. Kontakt językowy w specjalistycznych odmianach języka na przykładzie polskiej terminologii logistycznej: praca doktorska. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski; Wydział Filologiczny, 2010.
710. Wierzchowski J. Polska terminologia logiki wczesnego Oświecenia. Siedlce: WSRP, 1995.
711. Wiśniewska H. Repetytorium terminologiczne jako narzędzie organizacji

- procesu glottodydaktycznego w nauczaniu języków specjalistycznych: praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej, 2010.
712. Wiśniowolski M. *Regulae iuris: łacińska terminologia prawnicza: wybór maksym i formuł łacińskich*. Białystok: Lux et Lex, 2008.
713. Wojnicki S. Cele specjalne w glottodydaktyce i ich wpływ na kryteria doboru materiału językowego. *Przegląd Glottodydaktyczny*. 1979. № 4. S. 43–56.
714. Wołowik B. *Historia polskiej terminologii szkolnej*. Opole, 1979.
715. Woytowicz-Neymann M. *Angielska terminologia ekonomiczna dla potrzeb praktyki gospodarczej*. Warszawa: SGH, 1991.
716. Woźnicka A. Sposoby reprezentacji wiedzy specjalistycznej w słowniku terminologicznym (na materiale terminologii medycznej w języku polskim i rosyjskim): praca doktorska. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej, 2008.
717. Wysocka F. *Polska terminologia lekarska do 1836 r. T. 1. Anatomia*. Wrocław, 1980.
718. Wyszomirski S. *Pojęcie arete w etyce Stoi Starszej i Średniej: praca habilitacyjna*. Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika; Wydział Humanistyczny, 1998.
719. Yankova D. *Legal Language Made Simple: Statutory Provisions in English and Bulgarian (Правната норма в английския и българския език)*. София: Изд-во Тип-топ прес, 2004. 200 s.
720. Żabczyński W. J. *Wybrana literatura i terminologia do studiowania nauk społecznych*. Koszalin: Miscellanea, 1997.
721. Záhorcová J. *Architektur und studtebau auf Deutsch*. Bratislava 2008. 260 s.
722. Zając J. *Specjalistyczna komunikacja multikulturowa i multilingwalna w korporacjach globalnych: praca doktorska*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski; Wydział Lingwistyki Stosowanej, 2012.
723. Zajda A. *Staropolska terminologia prawnicza: (do 1500 r.)*. Kraków: nakł. UJ, 1990.
724. Žaža S. *Latina a řečtina v slovní zásobě, gramaticie a terminologii slovanských jazyků*. Brno: MU, 2010. 83 s.
725. Zierhoffer K. *Formovanie się nazewnictwa od terminów topograficznych na przykładzie wyrazu łęg*. Wrocław, 1986.

726. Žuborova V. Re–definícia typologie politických akterov v kontexte s politickou komunikáciou a politickým marketingom. Slovenska politologicka revue. Číslo 2, ročník X. 2010. S. 59–86.
727. Zouharová M. Inovace organizace a prezentace syntaktických termínů v učivu českého jazyka na základní škole. Olomouc: UP, 2005. 241 s.

ВИСНОВКИ

Становлення термінознавства як науки припало на період формування й упорядкування галузевих терміносистем. Період остаточного утвердження теоретичного термінознавства як окремої мовознавчої галузі – 70-ті – початок 80-х рр. минулого століття; активізація ж термінознавчої роботи в Україні відбулася протягом останнього десятиліття ХХ ст. Однак наголосимо, що загалом терміни як спеціальний шар наукової лексики постають об'єктом комплексних лінгвістичних досліджень із середини ХІХ ст.

Розвиток українського термінознавства ХХ ст. відбувається переважно в нормоцентричному напрямку; помітний перехід від структурної парадигми до структурно-функціональної. У центрі проблематики наукових досліджень з термінології тривалий час перебуває структурно-семантична організація термінологічної лексики певної галузі та термінологічний словотвір.

Українське історичне термінознавство кінця ХІХ – початку ХХ ст. засвідчено в таких аспектах: вивчення галузевої лексики конкретного історичного періоду; відтворення загальної картини словникового складу певної тематичної групи лексики в історичних пам'ятках; вивчення її в широких часових межах; визначення основних етапів формування терміносистеми на тлі екстралінгвальних чинників тощо.

Порівняльне термінознавство кінця ХІХ – початку ХХ ст. представлено дослідженнями впливу інтра- та екстралінгвальних чинників на формування терміносистем у різних мовах; лексико-семантичних особливостей та термінотворчого потенціалу в кількох мовах; дослідженням функціонування та адаптації термінологічних запозичень.

Семасіологічний напрям репрезентує кілька основних векторів пошуку: теоретико-методологічний, мотиваційний, методологічний, вивчення семної структури терміна, вивчення типів метафори. Крос-парадигмальний напрям задекларований структурно-системно-семантичним, діалектологічним та когнітивним аспектами.

Напрями розвитку українського типологічного термінознавства кінця XIX – початку XX ст.: структурно-функціональний, функціонально-семасіологічний та когнітивний.

Переваги функціонального напрямку в термінознавстві над класифікаційно-структурною парадигмою спричинили зацікавлення проблемами функціонування термінологічної лексики в різних стилях та жанрах української мови. Функціонально-стильовий напрям в українському термінознавстві початку XXI ст. представлений концепціями стильової (вивчення проблеми функціонування терміна в науковому стилі, в науковому або фаховому тексті, в художньому стилі) та стилістичної диференціації терміна (вивчення стилістичного забарвлення та різних нашарувань терміна в тому чи тому різновиді тексту).

Основою лінгвістичного зіставлення в термінознавстві є визначення тотожних і розрізнявальних ознак порівняльних термінологічних елементів і терміносистем загалом. Порівняльне вивчення внутрішніх і зовнішніх відношень у структурах різноманітних термінологій допомагає глибше проникнути в суть специфіки кожної терміносистеми.

Аспектуальні підрозділи українського комунікативного термінознавства кінця XIX – початку XX ст.: власне функціональне / функціонально-комунікативне (текстоцентричне, терміноцентричне, мово- й мовленнєвоцентричне, комунікативно-номінативне); комунікативно-стилістичне (текстоцентричне, нормоцентричне, мовленнєвоцентричне, перекладознавчо-контрастивне з опертям на прагматику) та когнітивно-комунікативне (дискурсивне, нормативне).

Українське стилістичне термінознавство 90-х років XX ст. репрезентують такі напрями досліджень: парадигмальний (мовоцентричний, текстоцентричний, терміноцентричний) та крос-парадигмальний (структурно-функціональний, функціонально-когнітивний).

Структурно-функціональне термінознавство вказаного періоду представляють дослідження з вивчення принципів і засобів номінації, термінологізації загальноживаного слова, побудови лексико-семантичних полів, вивчення семантичних та прагматичних особливостей лексичних одиниць.

На кінець ХХ – початок ХХІ ст. припадає становлення й розвиток нового напрямку в термінознавстві – когнітивного (гносеологічного) термінознавства. Когнітивно-дискурсивний аспект проведених досліджень апелює до аналізу мовної особистості в межах інституційного дискурсу / фахових мов, дозволяє засвідчити увагу сучасної лінгвістики до типологічних характеристик мовної особистості і статусно-рольових позицій комунікантів, дискурсних можливостей мовної особистості, а також засвідчує опис комунікативних стратегій і тактик в окремих різновидах інституційного дискурсу.

Огляд теоретичних праць дає змогу зробити висновок про те, що через фрагментарний характер наявних досліджень загальне термінознавство потребує подальшого розвитку фундаментальних термінологічних напрацювань.

Характеристику досягнень українського теоретичного термінознавства подано на тлі слов'янських термінознавчих пошуків. Зокрема, показано, що в болгарському термінознавстві домінують дослідження функціонально-комунікативного спрямування. Науковці приділяють значну увагу традиційним аспектам системно-структурного термінознавства. Загалом сучасний стан термінологічної думки в Болгарії позначений посиленням уваги до проблематики когнітивних і крос-парадигмальних досліджень.

Сучасне польське термінознавство представляють дослідження функціональної дослідницької парадигми в дидактичному, перекладознавчому та зіставно-порівняльному аспектах, праці ж дослідницької когнітивної парадигми є нечисленними.

Російському термінознавству кінця ХХ – початку ХХІ ст. притаманний розвиток галузевого термінознавства в структурно-функціональній дослідницькій парадигмі, активно розвиваються також теоретико-прикладний (термінографічний) та порівняльно-зіставний напрями.

До загальних тенденцій розвитку термінознавства в Сербії належать подальша розбудова термінології на національній основі та розвиток традиційного ономасіологічного галузевого

термінознавства, домінування проблематики галузевого термінознавства над загальнотеоретичним.

Термінознавство Чехії та Словаччини характеризується виразною перевагою функціонального напрямку в його парадигмальній вияві. Значну увагу приділено традиційним системно-структурним аспектам термінознавства, зокрема ономасемасіологічним, ономасіологічним, історичним та загальнотеоретичним. Сучасний стан розвитку термінологічної думки показує посилення когнітивних аспектів вивчення термінологій.

Сучасне хорватське термінознавство займається вивченням хорватської термінології в контексті європейського досвіду на тлі мовних процесів та історії розвитку хорватської літературної мови. Широко представлений стилістичний напрям, а також помітне формування потужного напрямку корпусного термінознавства на тлі інтенсивного розвитку термінологій.

У монографії засвідчено загалом високий рівень сучасного українського теоретичного термінознавства, водночас його подальша розбудова має орієнтуватися не лише на європейські, а й на кращі світові термінознавчі дослідження.

СЕРІЯ
«СТУДІЇ З УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА»

38

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Гриценко П. Ю. (голова)

Горголюк Н. Г.

Бибик С. П.

Городенська К. Г.

Єрмоленко С. Я.

Карпіловська Є. А.

Соколова С. О.

Шульгач В. П.

Казимиrowa І. А.

Коца Р. О.

Петрова О. І.

СЕРІЯ «СТУДІЇ З УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА»

1. Кобирина Г. С. *Акцентуація непохідних іменників у бойківських говірках*. К., 2009.
2. Яценко Н. О. *Формування назв військового одягу в українській мові*. К., 2009.
3. Сидяченко Н. Г. *Мовотворчість українських і польських письменників*. К., 2009.
4. Сукаленко Т. М. *Метафоричне вираження концепту ЖІНКА в українській мові*. К., 2010.
5. Городенська К. Г. *Сполучники української літературної мови*. К., 2010.
6. Коць Т. А. *Літературна норма у функціонально-стильовій і структурній парадигмі*. К., 2010.
7. Сюта Г. М. *Лінгвосвіт поезії авторів Нью-Йоркської групи*. К., 2010.
8. Навальна М. І. *Динаміка лексики української періодики початку ХХІ ст.* –К., 2011.
9. Габай А. Ю. *Синтаксична прислівникова транспозиція в сучасній українській літературній мові*. К., 2011.
10. Тищенко Л. О. *Лексика офіційно-ділового стилю в історії української мови (1917–1933 рр.)*. К., 2011.
11. Вербич Н. О. *Інтонація переконування в публічному мовленні*. К., Луцьк, 2011.
12. Христіанінова Р. О. *Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові*. К., 2012.

13. Іщенко О. С. *Голосні звуки української мови залежно від темпу мовлення*. К., 2012.

14. Гороф'янюк І. В. *Ботанічна лексика центральноподільських говірок: Матеріали до лексичного атласу української мови*. Вінниця, 2012.

15. Бибик С. П. *Усна літературна мова в українській культурі повсякдення*. К., 2013.

16. *Грамматика сучасної української літературної мови. Морфологія* [автори: І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова; за ред. К. Г. Городенської]. К., 2017.

17. Клименко Н. Ф. *Українська біологічна термінологія кінця ХХ – початку ХХІ ст.* К., 2017.

18. Кислюк Л. П. *Сучасна українська словотвірна номінація: ресурси та тенденції розвитку*. К., 2017.

19. *Вплив суспільних змін на розвиток української мови: Монографія* [автори: Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк, Н. Ф. Клименко, В. І. Критська, Т. К. Пуздирева, Ю. В. Романюк; за ред. Є. А. Карпіловської]. К., 2017.

20. Халіновська Л. А. *Українська авіаційна термінологія: формування і функціонування: Монографія*. К.: КММ, 2017.

21. *Українська лексикографія та лексикологія: проблеми, завдання*. К., 2017.

22. Сюта Г. М. *Цитатний тезаурус української поетичної мови ХХ століття*. К., 2017.

23. Краєвська Г. П. *Народно-виробнича термінологія центрально-подільських говірок: Матеріали до лексичного атласу української мови*. Вінниця, 2018.

24. Коць Т. А. *Українське слово в пресі кінця XIX – початку XXI століття. Динаміка літературної норми*. К., 2018.

25. Мялковська Л. М. *Мова художніх творів І. С. Нечуя-Левицького: лексикографічна і лінгвокогнітивна рецепція*. – К., 2019.

26. Данилевська О. М. *Українська мова в українській школі на початку XXI століття: соціолінгвістичні нариси*. К., 2019.

27. Сахарова О. В. *Персонажі сучасної української драматургії: лінгвістичні аспекти*. К., 2019.

28. Архангельська А. *Femina cognita. Українська жінка у слові й словнику*. К., 2019.

29. Гороф'янюк І. В. *Ботанічна лексика центральноподільських говірок: структурна організація та ареалогія*. Вінниця, 2020.

30. Мовчун Л. В. *Українська рима в системі мови і в мовній практиці*. К., 2020.

31. Черемська О. С. *Становлення і розвиток Харківської філологічної школи (XIX – перша третина XX століття)*. Харків, 2020.

32. Семеренко Г. В. *Історія суфіксального творення іменників із демінутивним і гіпокористичним значеннями в українській мові*. К., Запоріжжя, 2020.

33. Соколова С. О. *Аспектуальні категорії українського дієслова*. Монографія. Київ: «Книга-плюс», 2021. 224 с.

34. Городенська К. Г. *Сполучникові складносурядні речення української мови в нових координатах формально-граматичної та семантико-синтаксичної структури*. монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2022. 208 с.

35. *Лексикографічна парадигма XXI ст.: теорія і методологія. До 100-ліття від дня народження Леоніда Сидоровича Паламарчука*: монографія / відп. ред. Є. А. Карпіловська; техн. ред. Ю. О. Цигвінцева. Київ: Інститут української мови НАН України, 2023. 596 с. [Електронне видання] <https://drive.google.com/file/d/1Z2Ry28VVZHWUCbK1LBQ9BwglSboD9y0F/view?usp=sharing>

36. *Територіальні та соціокультурні умови функціонування української мови в Україні: монографія* [автори: С.О.Соколова, М. О. Гонтар, О. М. Данилевська, Г. М. Залізняк, Л. Т. Масенко, О. Г. Руда, В. М.Труб, І. М. Цар; відп. редактор С. О. Соколова]. Київ, 2023. [Електронне видання]. <https://drive.google.com/file/d/11qazzxXuQ-AVcrUzH9YFFfmfZDQ1BxrO/view?usp=sharing>

37. Теоретичні засади лексикографування мовотворчості: ідіолект і узус: монографія; [Автори: Л. І. Дідун, З. Г. Козирєва, Л. В. Мовчун, І. А. Самойлова, Н. В. Сніжко, О. М. Тищенко, Т. В. Цимбалюк-Скопненко; відповід. ред. З. Г. Козирєва; підгот. електр. вид. І. А. Самойлова і Ю. О. Цигвінцева]. — Інститут української мови НАН України. Київ, 2023. 483 с. [Електронне видання]. https://iul-nasu.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/MONOGRAFIYA_leksykology.pdf

Наукове видання

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Казими́рова І. А., Туровська Л. В., Яценко Н. О.
**Українське теоретичне термінознавство на тлі
слов'янського досвіду: колективна монографія / Відп.
ред. І. А. Казими́рова.** Київ: Інститут української мови
НАН України, 2023. 317 с. (Серія «Студії з українського
мовознавства»)

Комп'ютерне верстання - О. І. Петрова

Інститут української мови НАН України
01001, Київ, вул. Михайла Грушевського, 4
електронна скринька: ukrmov@gmail.com

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої
продукції серії ДК 7956 від 11.10.2023